

PRAVI BUNJEVAČKI

KALENDAR

ZA GODINU
1934.

ŠTAMPANO U ŠTAMPARIJI »JUGOSLOVENSKI DNEVNIK« U SUBOTICI.

I GODINA

PRAVI BUNJEVAČKI
KALENDAR

ZA PROSTU GODINU

1934

(SA SLIKAMA)

IZDANJE:

"BUNJEVAČKOG OMLADINSKOG DRUŠTVA"

Za izdanje i uredništvo odgovara vlasnik:
MANDIĆ MIJO, DANIČIĆEV PUT 44. SUBOTICA

PRIJASNA KRALJEVSKA KUĆA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

NJEGOVO VELIČANSTVO KRALJ

ALEKSANDAR I KARADORĐEVIĆ

rođen 17. prosinca 1888 god. na Cetinju. Na pristolje stupio 16. kolovoza 1921. godine. Oženio se 8. lipnja 1922 god. sa Njezinom Veličanstvom kraljicom

MARIJOM

rumunjskom princezom, rođena 1899 god. 9 siječnja u Goti.

DICA NJIHOVA

Njegovo Visočanstvo

P E T A R

pristolonaslednik kraljevine Jugoslavije, rođen u Beogradu 6. rujna 1923 godine.

Njegovo Visočanstvo kraljević

TOMISLAV

rođen u Beogradu 19 siječnja 1828 god.

Njegovo Visočanstvo kraljević

ANDREJ

rođen na Bledu 29 lipnja 1929

Njegovo Visočanstvo princ

DORĐE

brat kraljev, rođen na Cetinju 8 rujna 1887

Njeno Visočanstvo kneginja

JELENA

sestra kraljeva, rođena 4 studena 1884 na Rijeci, vinčana 9 rujna

1911 sa knezom Ivanom Konstantinovičem

Stric Njegovog Veličanstva kralja, Njegovo Visočanstvo knez

ARSENIJE KARADORĐEVIĆ

rođen 15 travnja 1859 u Temišvaru

Sin njegov, Njegovo Visočanstvo knez

PAVLE KARADORĐEVIĆ

rođen 29 travnja 1893 u Petrogradu, vinčao se 22 listopada 1923 sa grčkom kneginjom

OLGOM

rođena 29 svibnja 1903 u Tatoju

KRŠĆANSKA GODINA 1934 JESTE PROSTA

ZVIZDA VLADARICA OVE GODINE JESTE SUNCE

I. GODOVNI RAČUNI:

Zlatni broj misečevog kruga	16
Epakta	XIV
Sučani krug	11
Rimske daće (poriz)	2
Nediljno slovo po Gregoriju	G
Nediljno slovo po Juliju	A

II. ČETIRI GODIŠNJA DOBA:

Proliće, počinje ove godine, 21 ožujka u 8 sati i 28 minuta. Toga dana je prolićna ravnodnivnica.

Lito počima, lipnja 28-og u 3 sata i 48 minuta. Onda je najdulji dan a najkraća noć.

Jesen počima, rujna 23 u 18 sati i 46 minuta. Tada je jesenja ravnodnivnica.

Zima počima, 22 prosinca u 13 sati i 50 minuta. Onda je najdulja noć a najkraći dan.

III. POMIČNE SVETKOVINE:

1. Po rimskom kalendaru:

Sedamdesetnica	28	sičnja
Pepelnica	14	veljače
Uskrs	1	travnja
Spasovo	10	svibnja
Duhovi	20	svibnja
Brašanjevo	31	svibnja
Srce Isusovo	1	lipnja
1 nedilja Adventa	2	prosinea

2. Po pravoslavnom kalendaru:

Triodij	15	januara
Mesopust	29	januara
Hrist Vaskresenije	26	marta
Spasovdan	4	maja
Duhovi	14	maja

IV. POSTOVI:

1. Nemrš, sastoji se u tim, da svaki kršćanin od 7 god. pa sve do smrti ne jede mesa od životinja vruće krvi. Mašćom zapržiti je slobodno u svako doba. Taki se nemrs održava u svaki petak priko godine.

2. Post je obavezna samo za odrasle od 21 god. pa do 60 god. Održava se tako, da se mož jisti triput na

dan a samo jedared najjisti. Olakšan je post onda kada je slobodno po dopuštenju Crkve jisti mesa u postne dane. Taki su svi dani u Korizmi osim petka. U oči Svi Sveti, kod Kvatri postova srida i subata.

3. Strogi post sadrži i post i nemrs. Taki su dani petak u korizmi. Kvatri, čista srida, u oči Dova, Velike Gospojine i Božića.

V. KVATRI POSTOVI:

Prolićni: 14, 16 i 17 veljače.

Litnji: 23, 25 i 26 svibnja.

Jesenji: 19, 21 i 22 rujna

Zimski: 19, 21 i 22 prosinea.

VI. POMRČINE SUNCA I MISECA:

1. Dilomična pomrčina miseca 30 sič. Vidi se i kod nas. Počima u 5 sati i 1 minut. a svršava se u 18 sati i 24 m. Pomrčina će se viditi u Sivernom ledenom moru, u Velikim Oceanu, na sivero-istočnom dilu Afrike.

2. Potpuna pomrčina sunca biće veljače 13-14. Kod nas neće se viditi. Počima 13-e veljače u 23 sata i 5 minuta a svršava se 14-e veljače u 4 sata i 11 m.

3. Dilomična pomrčina miseca srpnja 26. Kod nas se neće viditi. Počima u 11 sati i 54 m. a svršava se u 14 sati i 36 m. Vidiće se u Tihim Oceanu, u Južnim ledenim moru, Australiji i u Istočnoj Aziji.

4. Prstenasta pomrčina sunca biće kolovoza 10. Kod nas se neće viditi. Počima u 6 sati i 5 m., a svršava se u 12 sati i 24 m. Vidiće se u Africi u Atlanskom Oceanu i jugozapadnim dilu Indijskog Oceana.

VII. DRŽAVNI PRAZNICI:

Ćirilo i Metodije	24	svibnja
Vidovdan	28	lipnja
Rođendan Njeg. Vis. pri- stolonaslidnika	6	rujna
Dan ujedinjenja	1	prosinea
Rođen dan Njeg. Vel. kralja	17	prosinea

Sičanj

IMA 31 DAN

Januar

Misec Vodenjaka

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		SIČANJ je posvećen Prisv. Imenu Isusovom.
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Poned.	1 Nova Godina	19 Bonifacije	7 48	4 19	Misečne mine: ☾ Poslidnja čet- vrt 8. u 10 s. 36 m. u noći ☺ Mladi misec, 15. u 2 s. 37 min. posli podne. ☽ Prvi četvrt 22. u 12 s. 50 min. ● Pun misec 30. u 4 sata 31 min posli podne. Vrime po nauče- njacima: Od 1 do 8-og ve- dro i zdravo hlad- no. Od 9. do 15. Ipo i malo popu- šta hlanoća. Od 15. do 23. više pu- ta padanje. Od 24. do 30. snig, a 31. popušta zima i vedro. Vrime po narod- nom gatanju: Ako vitar duše sa juga pa se pro- mine na sivero- zapad, onda će bi- ti lipo vrime du- go, vedro i, sa mrazom. Ako du- va vitar sa sivero- istoka, onda do- nosi sa sobom snig, maglu, zato vrime biva hr- davo. Prvog je duljina 8 sati i 58 mi- nuta, i dan pora- ste do kraja mi- seca sa 58 min.
Utorak	2 Ime Isusovo	20 Ignjatije	7 48	4 20	
Srida	3 Genoveva	21 Julijana	7 48	4 21	
Četvrt.	4 Tito biskup	22 Anastasije	7 48	4 22	
Petak	5 Telesfor p. †	23 10 mučenika	7 48	4 23	
Subota	6 Sv. Tri Kralja	24 Badnji dan	7 47	4 24	
1 ned.	Ev. Kad bi Isusu 12 godina Lk. 2, 42, 52.				
Nedilja	7 G. 1. Sv. Obitelj	25 Rožd. Hristovo	7 47	4 25	
Poned.	8 Severin ☾	26 Zbor. Bogorodice	7 47	4 26	
Utorak	9 Rod. Kralj. Mar.	27 Stevan prv. muč.	7 47	4 28	
Srida	10 Pavao pust	28 2000 mučenika	7 46	4 29	
Četvrt.	11 Higin (Nevesin)	29 Mladenci	7 46	4 30	
Petak	12 Ernest op. †	30 Anisija muč.	7 45	4 31	
Subota	13 Bogomir, Hilar	31 Melanija	7 45	4 33	
2 ned.	Ev. Svatba u Kani. Prvo čudo Isusovo Iv. 2, 1—11.				
Nedilja	14 G. 2. Feliks (Sr.)	1 Nova Godina	7 44	4 31	
Poned.	15 Mavro op. ☽	2 Silvestar	7 44	4 35	
Utorak	16 Marcel papa	3 Malahija	7 44	4 36	
Srida	17 Anton pust	4 Zbor 70 mučenika	7 43	4 38	
Četvrt.	18 Stol. sv. P. u Rimu	5 Teopemt	7 42	4 39	
Petak	19 Kanut †	6 Bogojavljenje	7 41	4 41	
Subota	20 Fabijan i Seb. m.	7 Jovan Krst.	7 40	4 42	
3 ned.	Ev. Isus liči gubavca Mt. 8, 1—13.				
Nedilja	21 G. 3. Janja	8 Prp. Grigorij	7 39	4 44	
Poned.	22 Vince ☽	9 Polijevtko m.	7 38	4 46	
Utorak	23 Zar. Blaž. D. Mar.	10 Gregorij Nis.	7 38	4 47	
Srida	24 Timotej	11 Teodosije v.	7 37	4 48	
Četvrt.	25 Obraćenje sv. P.	12 Tatjana	7 36	4 49	
Petak	26 Polikarpo †	13 Jermilo m.	7 35	4 51	
Subota	27 Ivan Zlatousti	14 Sv. Sava	7 34	4 53	
4 ned.	Ev. Radnici u vinogradu. Mt. 20, 1—16				
Nedilja	28 G. 4. Sedamd. J. ap.	15 Triodium	7 32	4 54	
Poned.	29 Franjo Sal.	16 Čverige ap. Petra	7 31	4 56	
Utorak	30 Martina. d. m. ☽	17 Prp. Anton	7 30	4 57	
Srida	31 Petar Nol. pr.	18 Atanasije	7 29	4 58	

Veljača

IMA 28 DANA

Februar

Misec: Riba

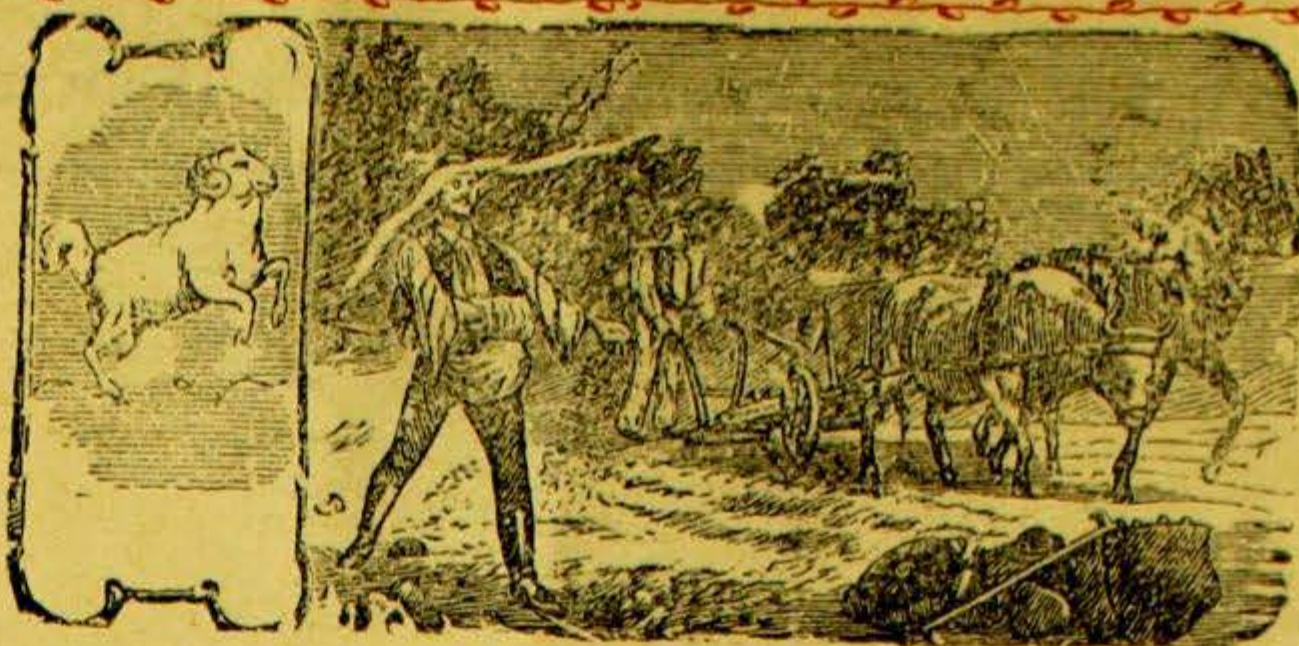
Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		VELJAČA
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Četvrt.	1 Ignacije b. m.	19 Makarije	7 28	5 00	je posvećena Sve- toj Obitelji
Petak	2 Svitl. Marijino	20 Jeftimije	7 26	5 02	
Subota	3 Blaž. biskup	21 Maksim	7 25	5 03	
5 ned.		Ev. O sijaču Lk. 8, 4—15.			Misečeve mine:
Nedilja	4 G. Šesdesetnica	22 Timotej	7 23	5 05	☾ Prva četvrt 7. u 10 s. 22 m.
Poned.	5 Agata	23 Klement	7 22	5 07	☽ Mladi misec 14. u 1 s. 48 m.
Utorak	6 Doroteja	24 Ksenija	7 21	5 09	☾ Posljednja če- tvrt 21. u 7 s 5 m.
Srida	7 Vranka	☾ 25 Grigorije	7 20	5 09	
Četvrt.	8 Ivan Mat. pr.	26 Ksenofont	7 18	5 11	
Petak	9 Apolonija	† 27 Jovan Zlatosti	7 17	5 12	
Subota	10 Skolastika	28 Jevrem c. prp.	7 15	5 14	
6 ned.		Ev. Isus proriče svoju muku Lk. 18, 31—53.			Vrime po nauče- njacima:
Nedilja	11 G. Pedesetnica	29 Mjasopust	7 13	5 16	Od 1 do 6, lipo vrime, a 13. jako hladno i vitrovito, 14-20. jak mraz, 21-28. vitrovito i mraz.
Poned.	12 Damjan	30 Tri Jerarha	7 11	5 17	
Utorak	13 Poklade Stip. ap.	31 Kir. i Jovan	7 10	5 18	
Srida	14 Pepelnica ☽ ††	1 Febr. Trifon	7 09	5 20	
Četvrt.	15 Faustin i Jov. †	2 Sretenije	7 07	5 22	
Petak	16 Julijana d. m. ††	3 Simeon	7 05	5 24	
Subota	17 Donat m. ††	4 Izidor	7 03	5 26	
7 ned.		Ev. Isusa napastuje đavo u pustinji. Mt. 4, 1—11.			Vrime po narod- nom gatanju:
Nedilja	18 G. 1. Čista	5 Siropust	7 02	5 22	Ako duva jugo- zapadni vitar, on- da će bit lipo vri- me sa jakim mra- zom. Ako duva za- padnjak onda će biti hrđavo vrime.
Poned.	19 Konrad †	6 Vukol	7 01	5 29	
Utorak	20 C. Eleuterij †	7 Partenije	6 59	5 30	
Srida	21 Kv. Eleonora ☽ †	8 Teodor	6 57	5 32	
Četvrt.	22 Stol. sv. P. u A. †	9 Nikifor	6 55	5 33	
Petak	23 Petar Damj. b. †	10 Haralampije	6 53	5 35	
Subota	24 Matija ap. †	11 Vlasije	6 51	5 36	
8 ned.		Ev. Isus se priobrazi na gori. Mt. 17, 1—9.			
Nedilja	25 G. 2. Pačista	12 Melentije i N. p.	6 50	5 38	
Poned.	26 Aleksandar m. †	13 Simeon sr.	6 48	5 39	
Utorak	27 Leander †	14 Auksentije †	6 46	5 40	
Srida	28 Roman ap. †	15 Kv. Onisim †	6 44	5 42	

Ožujak

IMA 31 DAN

Mart

Misec Ovna

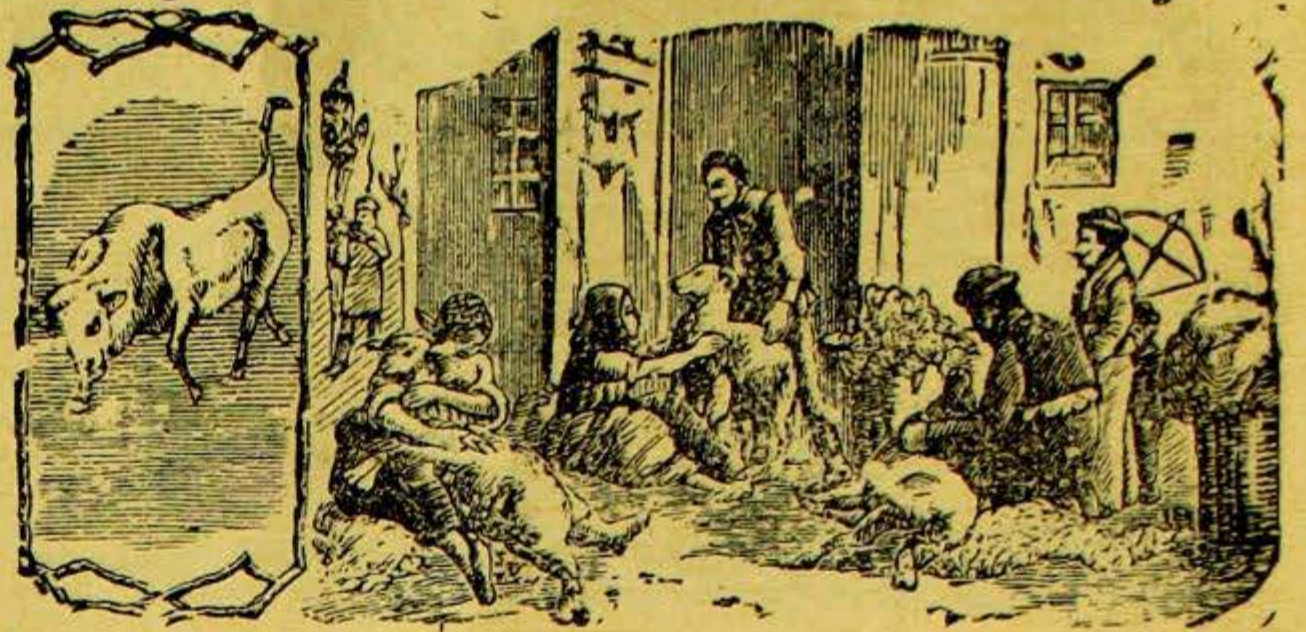
Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		OŽUJAK	
			izlaz	zal.		
			s. m.	s. m.		
Četvrt.	1 Albin	† 16 Pamfilije	† 6 42	5 43	posvećen je Sv. Josipu	
Petak	2 Simplicije	† 17 Teodor, Tiron	†† 6 40	5 45		
Subota	3 Kunigunda	† 18 Leo, vel. b. p.	† 6 38	5 47		
9. ned.	Ev. Isus istira đavla Lk. 11, 14—28.					
Nedilja	4 G. 3. Bezimena	19 Arhip. ap. 2 N. p.	6 37	5 48	Misečeve mine: ☉ Pun misec: 1. 11 s. 26 m. ☾ Posljednja četvrt: 8. posli podne u 7 s. 6 m. ☽ Mladi misec: 15. posli podne u 1 s. 8 m. ☾ Prva četvrt: 23. 2 s. 45 m. ☉ Pun misec: 31 u 8 s. 15 m.	
Poned.	5 Euzebij	† 20 Lav, bisk.	† 6 35	5 49		
Utorak	6 Veca	† 21 Timotej	† 6 33	5 51		
Srida	7 Toma Akvin.	† 22 Evgenija	† 6 31	5 53		
Četvrt.	8 Ivan od Boga	† 23 Polikarp	† 6 29	5 55		
Petak	9 Franciška	† 24 Glav. J. K.	† 6 27	5 56		
Subota	10 40 mučenika	† 25 Tarasije	6 25	5 57		
10 ned.	Ev. Isus na'rani 5000 ljudi. Iv. 6. 1—15.					
Nedilja	11 G. 4. Srid. Her.	26 Porfirije 3 N. p.	6 23	5 58		
Poned.	12 Grgur vel.	† 27 Prokopije	† 6 21	6 00		
Utorak	13 Rozalija	† 28 Vasilije	† 6 19	6 02		
Srida	14 Matilda d.	† 1 Mart. Eudoks.	† 6 17	6 03		
Četvrt.	15 Longin (Žar.)	† 2 Hesiodor, T.	† 6 15	6 05		
Petak	16 Heribert, Cir.	† 3 Jeftropije m.	† 6 14	6 06		
Subota	17 Getruda	† 4 Gerasim	6 12	6 07		
11 ned.	Ev. Židovi oće da kamenuju Isusa, Iv. 8, 46—59.					
Nedilja	18 G. 5. Gluva Ed.	5 Konon. m. 4 N. p.	6 10	6 09	Vrime po naučnjacima: Od 1. do 7 jak vitar. 8-14. snig. 15-22 vitar donosi snig. 23-31 tušta kiše.	
Poned.	19 Josip zar. B. D. M.	6 42 mučenika	† 6 08	6 10		
Utorak	20 Niketa	† 7 Vasilije	† 6 05	6 12		
Srida	21 Benedikt	† 8 Teofilakto	† 6 03	6 13		
Četvrt.	22 Oktavijan	† 9 40 mučenika	† 6 01	6 15		
Petak	23 Oton	† 10 Kodrad muč.	† 5 59	6 16		
Subota	24 Gabriel ark.	† 11 Sofronije p. J.	5 57	6 17		
12 ned.	Ev. Isus svečano ulazi u Jerusolim. Mt. 21, 1—9.					
Nedilja	25 G. 6. Cvitna Blag.	12 Teofan 5 N. posta	5 55	6 15		Vrime po narodnom gatanju: Kako će bit vrime oko devetog, tako će bit cilog miseca. Ako 21. bude vitra onda će bit rodna godina. Ako je sunce i misec velik pri izlasku, onda će bit kiše.
Poned.	26 Emanuel	† 13 Nećifor, isp.	† 5 53	6 20		
Utorak	27 Iv. Damascenski	† 14 Benedikt	† 5 52	6 22		
Srida	28 Ivan Kap.	† 15 Agapije	† 5 50	6 23		
Četvrt.	29 Vel. četvrtak	† 16 Savin, muč.	† 5 48	6 24		
Petak	30 Vel. petak	† 17 Aleksije	† 5 45	6 25		
Subota	31 Vel. subota	† 18 Kiril	† 5 43	6 27		
Duljina dana je prvog 11 sati i 1 m. a do kraja miseca dan poraste sa 1 s. i 43 m.						

Travanj

IMA 30 DANA

April

Misec: Bika

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		TRAVANJ je prosvেćen sv 5 rana Isusovih
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
13. ned.	Ev. Uskrsnuće Isusovo 16, 1—7.				Misečeve mine: ☾ Poslidnja četvrt, 7 u 1 s. i 49 m. ☺ Mladi misec: 14 0 s. i 57 m. ☽ Prva četvrt, 21 posli podne u 10 sati i 20 m. ☉ Pun misec, 29 u 13 s. i 45 m. Vrime po naučnjacima: Od 1-6 vitrovito, 7-14 noćni mrazevi. 14-20 vrime popušta i oblačno, od 21-28 vitrovito, 29-30 kišovito Vrime po narodnom gatanju: Ako je vrime oko Uskrsa vlažno onda hrđavu ražnu žetvu imamo iščekivati. Ako je žito oko Đurđeva tako visoko, da se vrat u njemu sakriti može onda se obilnoj žetvi možemo nadati. Ako su dugi boje žute i modre jasne onda možemo iščekivati lipo vrime. Prvoga je duljina dana 12 s. i 47 m.; do kraja miseca dan poraste sa 1 s. i 35 m.
Nedilja	1 G. Uskrs	19 Cveti 6 ned. p.	5 41	6 28	
Poned.	2 Uskrsni poned.	20 Zajed. sv. ot. †	5 39	6 30	
Utorak	3 Rikard	21 Jakov, isp. †	5 37	6 31	
Srida	4 Izidor	22 Vasilije H.	5 35	6 32	
Četvrt.	5 Vinko Fer. priz.	23 Nikon	5 33	6 33	
Petak	6 Siksto p. †	24 Velik petak	5 31	6 35	
Subota	7 Herman ☾	25 Blagovesti	5 29	6 37	
14 ned.	Ev. Isus ulazi kroz zatvorena vrata. Iv. 20, 19—31.				
Nedilja	8 G. 1. Bila Dion b.	26 Hristovo Vaskrs.	5 27	6 38	
Poned.	9 Marija, Kleof.	27 Vaskr. poned.	5 24	6 40	
Utorak	10 Ezekiel	28 Vaskr. utorak	5 21	6 40	
Srida	11 Leon 1 papa	29 Marko i Kir.	5 21	6 42	
Četvrt.	12 Julije p.	30 Jovan, El.	5 19	6 44	
Petak	13 Hermenegildo †	31 Hipatije	5 17	6 44	
Subota	14 Justin, Tiburcij ☽	1 April. Marko	5 16	6 47	
15 ned.	Ev. Isus dobri pastir. Iv. 10, 11—16.				
Nedilja	15 G. 2. Anastazija	2 Tito	5 13	6 47	
Poned.	16 Turibije	3 Niketa ap.	5 11	6 50	
Utorak	17 Rudolf	4 Josif, Georg.	5 10	6 51	
Srida	18 Z. sv. Josipa	5 Teodul	5 08	6 52	
Četvrt.	19 Kresencij m.	6 Jeftimije	5 06	6 54	
Petak	20 Sulpicije m. †	7 Georgije	5 04	6 55	
Subota	21 Anselmo ☽	8 Iridion	5 02	6 57	
16 ned.	Ev. Malo, i nećete me viditi. Iv. 16, 16—22.				
Nedilja	22 G. 3. Soter i Kajo	9 Muč. Evpsihije	5 00	6 59	
Poned.	23 Adalbert	10 Terentije	4 59	6 59	
Utorak	24 Durdevo	11 Antipa	4 57	7 01	
Srida	25 Marko evang.	12 Vasilije	4 55	7 02	
Četvrt.	26 Kleto i Marcel	13 Artemon	4 53	7 04	
Petak	27 Petar Kaniz. pr. †	14 Martin p.	4 51	7 05	
Subota	28 Pavao od Kr. pr.	15 Aristarh	4 49	7 09	
17. ned.	Ev. Idem onomu koji me poslao. Iv. 16, 5—14.				
Nedilja	29 G. 4. Petar m. ☽	18 Agapije	4 48	7 03	
Poned.	30 Katarina Sijen.	17 Simeon	4 47	7 09	

Svibanj

I M A 31 D A N

M a j

M' sec: Blizanaca

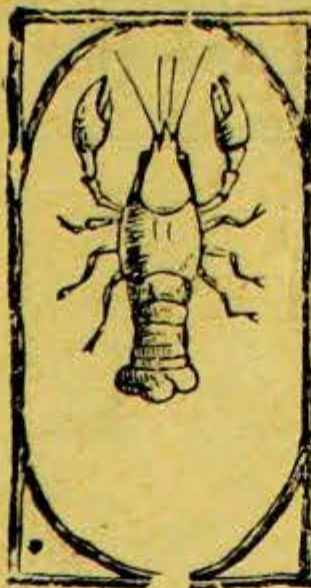
Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		SVIBANJ	
			izlaz	zal.		
			s. m.	s. m.		
Utorak	1 Filip i Jakov	18 Jovan D.	4 45	7 10	je posvećen Majci Božjoj	
Srida	2 Atanasije b.	19 Pafnucij	4 43	7 12		
Četvrt.	3 N. sv. Križa	20 Teodor T.	4 41	7 13		
Petak	4 Florijan m.	21 Januarij	4 40	7 15		
Subota	5 Pijo V. papa	22 Teodor S.	4 20	7 16		
18. ned.	Ev. Ako što zaištete od Oca, daće vam se. Iv. 16. 23—30					
Nedilja	6 G. 5. Ivan pr.	23 Đurdev dan	4 37	7 17	Misečeve mine: ☾ Poslidnja četvrt, 6 u 7 s. i 41 m. ☺ Mladi misec: 13 posli podne u 1 s. i 20 m. ☾ Prva četvrt, 21 posli podne u 4 s. i 20 m. ☉ Pun misec 28 posli podne u 10 s. i 41 m.	
Poned.	7 Stanislav	24 Sava	4 35	7 18		
Utorak	8 Miholjice	25 Marko evang.	4 34	7 20		
Srida	9 Grgur. Naz.	26 Sv. M. Vasilije	4 32	7 21		
Četvrt.	10 Spasovo	27 Simeon S.	4 31	7 23		
Petak	11 Franjo H. M.	28 9 mučenika	4 29	7 24		
Subota	12 Pakracij m.	29 Memnom	4 28	7 22		
19. ned.	Ev. Kad dođe utišitelj. Iv. 15, 26—XVI, 4.					
Nedilja	13 G. 6. Servacije	30 Jakov. Z. ap.	4 27	7 27		Vrime po naučenjacima: Od prvog do 5 lipo, od 6 do 12 kiša, a od 13-20 promenljivo, 21-27 vedro i mekano
Poned.	14 Bonifacije	1 Maj. Jeremije Pr.	4 26	7 27		
Utorak	15 Sofija	2 Atanasije, b.	4 24	7 29		
Srida	16 Ivan Nepomuk m.	3 Timotej	4 23	7 30		
Četvrt.	17 Paskal pr.	4 Spasovdan	4 22	7 31		
Petak	18 Venancij	5 Irena m.	4 20	7 23		
Subota	19 Celestin	6 Job	4 19	7 34		
20 ned.	Ev. Ko mene voli, riči će moje držati. Iv. 14. 23—31.					
Nedilja	20 G. Duhovi	7 H. sv. Krst.	4 18	7 35	Vrime po narodnom gatanju: Ako večernja sjajnost zlatnu boju ima, onda će lipo vrime biti. -- Ako na suvim kopnu živuće žabe gori krekeću, onda će bit hrdavo vrime	
Poned.	21 Duhovni poned.	8 Jovan ap.	4 17	7 36		
Utorak	22 Julija d.	9 M. sv. Nik.	4 16	7 37		
Srida	23 Kv. post. Dez. ††	10 Simeon z.	4 15	7 38		
Četvrt.	24 Ivana div. C. Met.	11 Ćiril i Metod	4 14	7 40		
Petak	25 Urban ††	12 Epifamije	4 13	7 41		
Subota	26 Filip Ner. ††	13 Glikerija	4 12	7 42		
21. ned.	Duh. Ev. Data mi je sva vlast. Mt. 28, 18—2.					
Nedilja	27 G. Sv. Trojstvo	14 Duhovi	4 11	7 43	Prvoga duljina dana je: 14 s. i 25 m.; a dan raste za 1 s. i 14 m.	
Poned.	28 Augustin	15 Duhovni poned.	4 11	7 44		
Utorak	29 Marija Pazzi d.	16 Teodor	4 10	7 45		
Srida	30 Ferdinand	17 Kv. Andronik ††	4 09	7 46		
Četvrt.	31 Brašančevo	18 Teodot	4 08	7 47		

Lipanj

IMA 30 DANA

Jun i

Misec: Raka

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		LIPANJ je posvećen Presv. Srcu Isusovom
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Petak	1 Pamfil m. Gracij.	19 Patricije	4 07	7 43	Misečeve mine: ☾ Poslidnja četvrt 4 posli podne u 1 s. i 53 m. ☾ Mladi misec 12 u 3 s. i 11 m. ☾ Prva četvrt 20 u 7 s. i 37 m. ☾ Pun misec 27 u 6 s. i 8 m.
Subota	2 Erazmo bm.	20 Talalej	4 07	7 49	
22 ned.	Ev. O velikoj večeri. Luk. 14, 16—24.				Vrime po naučnjacima: Od 1 do 3 vrućina, 4-11 na kišu i prominljivo, 12-19, vrućina i pomalo vitar, 20-26 kiša, 27-30 kiša
Nedilja	3 G. 2. Klotilda	21 Svi sveti	4 06	7 50	
Poned.	4 Kvirin	22 Vasilik	4 06	7 51	
Utorak	5 Bonifacius	23 Mihailo	4 05	7 52	
Srida	6 Norbert b.	24 Simeon prep.	4 04	7 53	
Četvrt.	7 Robert op.	25 N. Cl. Jov.	4 04	7 54	
Petak	8 Srce Isusovo	26 Karpo	4 03	7 54	
Subota	9 Primo i Fel. m.	27 Terapont m.	4 03	7 54	
23 ned.	Ev. O izgubljenoj ovci. Luk. 15, 1—10.				Vrime po narodnom gatanju: Ako bude sv. Ivanjske jako sjaje, onda će biti lipo vrime. Ako se vidi mlogo žaba i mačke se ližu i čiste, a krtine visoko riju, onda će biti hrđavo vrime
Nedilja	10 G. 3. Margareta	28 Nikita	4 03	7 55	
Poned.	11 Barnaba ap.	29 Teodosije	4 03	7 56	
Utorak	12 Ivan Fak. pr.	30 Isakije	4 03	7 56	
Srida	13 Antun Paduvan.	31 Jermij, ap.	4 02	7 57	
Četvrt.	14 Bazilije b.	1 Jun. Justin	4 02	7 57	
Petak	15 Vid. m.	2 Nikifor b.	4 02	7 58	
Subota	16 Ivan Franjo, Reg.	3 Lukilijan	4 02	7 58	
24 ned.	Ev. O obilatim ribolovu. Luk. 5, 1—11.				Prvoga je duljina dana 15 sati i 41 minut; dan do 21 sa 17 m. raste, a posli se smanjiva do kraja misec sa 3 m.
Nedilja	17 G. 4. Adolf b.	4 Mitrofan	4 02	7 59	
Poned.	18 Efrem	5 Doroteja	4 02	7 59	
Utorak	19 Julijana d.	6 Visarijan	4 02	8 00	
Srida	20 Silverij	7 Teodot sv.	4 02	8 00	
Četvrt.	21 Alojzije	8 Teodor m. St.	4 02	8 00	
Petak	22 Paulin b.	9 Kiril Al.	4 02	8 00	
Subota	23 Albin	10 Timotej	4 02	8 01	
25 ned.	Ev. Ako ne budete pravedniji. Mat. 5, 20—24.				
Nedilja	24 G. 5. Ivan Krst.	11 Varnava	4 03	8 01	
Poned.	25 Prosper	12 Onufrije	4 03	8 01	
Utorak	26 Ivan i Pajo	13 Akilina	4 04	8 01	
Srida	27 Ladislav	14 Jelisej	4 04	8 01	
Četvrt.	28 Irinej b. Vidovdan	15 Vidov dan	4 05	8 01	
Petak	29 Sv. Petar i Pavao	16 Tihon	4 05	7 01	
Subota	30 Spomen sv. Pavla	17 Manuilo	4 01	8 01	

Srpanj

IMA 31 DAN

Julij

Misec: Lava

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		SRPANJ je prosvetljen što- vanju krvi Isuso- ve
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
26 ned.	Ev. Isus nahrani 4000 ljudi. Mark. 8, 1—9.				
Nedilja	1 G. 6. Prsv. krv. I.	18 Leontije	4 07	8 01	Misečne mine:
Poned.	2 Poh. bl. Mar.	19 Juda ap.	4 07	8 01	☾ Posljednja čet- vrt 3 posli podne
Utorak	3 Heliodor	20 Metodije	4 07	8 00	u 9 s. i 28 m.
Srida	4 Uldarik. b.	21 Julijan m.	4 08	8 00	☼ Mladi misec
Četvrt.	5 Ćiril i Metod	22 Fuzebije	4 08	8 00	11 posli podne u
Petak	6 Izaija	23 Agripina	4 09	8 00	6 s. i 6 m.
Subota	7 Vilibald.	24 Jovan krstitelj	4 10	7 59	☾ Prva četvrt,
27 ned.	Ev. Čuvajte se lažnih proroka. Mat. 7, 15—21.				19 posli podne u
Nedilja	8 G. 7. Henrik	25 Fevronija	4 10	7 59	7 s. i 35 m.
Poned.	9 Bereckije	26 David	4 11	7 58	☾ Pun misec, 26
Utorak	10 Amalija	27 Samson	4 12	7 56	posli podne u 1 s.
Srida	11 Pije I. papa m. ☾	28 Kir. i Jovan	4 13	7 56	i 9 m.
Četvrt.	122 Ivan G. M.	29 Petar i Pavao	4 14	7 55	Vreme po nauče- njacima:
Petak	13 Margarita d. †	30 Zbor. 12. ap.	4 15	7 55	Od 1-10 vrućina
Subota	14 Bonaventura	1 Juli. Kuzman	4 16	7 55	sa kišom, 11-18
28 ned.	Ev. Nepravedni upravitelj. Lk. 16, 1—9.				kiša, 19-25 vrlo
Nedilja	15 G. 8. Henrik	2 Pol. halj. Bog.	4 17	7 54	velika vrućina, i
Poned.	16 Gospa od Karmel.	3 Jakin	4 18	7 54	na poslitku kiša,
Utorak	17 Aleksije	4 Andrija	4 18	7 53	26-31 pljusak.
Srida	18 Miroslav	5 Atanasije	4 20	7 52	Vreme po narod- nom gatanju:
Četvrt.	19 Vinko, Paul ☾	6 Sizon	4 21	7 51	Dobrim se vri- menu možemo na-
Petak	20 Ilija pr. †	7 Toma	4 22	7 50	dati; ako o zalazu
Subota	21 Daniel pr.	8 Prokopije	4 23	7 49	sunca lipo je vri- me, i ako slavuji
29 ned.	Ev. Isus oplakuje Jerusolim. Lk. 19, 41—47.				lipo pivaju, i ako
Nedilja	22 G. 9. Marija M.	9 Pankracije	4 24	7 48	u jutro dim us- pravno ide, i ako
Poned.	23 Apolinar	10 45 mučenika	4 26	7 46	se kiša u maglu
Utorak	24 Kristina div.	11 Eufemije	4 27	7 45	priobradi. Hrdavo
Srida	25 Jakov ap.	12 Proklo	4 27	7 45	će vreme biti, ako
Četvrt.	26 Ana m. bl. D. M. ☾	13 Gavriilo ark.	4 28	7 44	pri zalazu sunca
Petak	27 Pantaleon †	14 Akila	4 30	7 42	ima bure, i ako
Subota	28 Viktor	15 Kirik i J.	4 31	7 41	se vodene tice
30 ned.	Ev. Farizej i carinar. Luk. 18, 9—14.				mlogo kupaju.
Nedilja	29 G. 10. Marta	16 Antinogen	4 33	7 38	Prvoga je dulji- na dana 15 s. i
Poned.	30 Ruža. Abdon	17 Marina	4 34	7 38	55 m.; a dan do
Utorak	31 Ignacij Loyol.	18 Emilijan	4 35	7 36	kraja miseca sma- njiva se za 53 m.

KOLOVOZ

IMA 31 DAN

August

Misec: Divice

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		KOLOVOZ
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Srida	1 Petar u verigama	19 Makrina	4 38	7 36	je posvećen pri- čistom sreću Ma- rijinu. Misečne mine: ☾ Posljednja čet- vrt 2. u 7 sati i 28 minuta ☽ Mladi misec, 10. u 9 sati i 48 minuta. ☾ Prva četvrt 18. u 5 s. i 33 m. ☾ Pun misec, 24. posli p. u 8 sati i 38 m. ☾ Posljednja čet- vrt 31. posli po- dne u 8 s. i 40 minuta.
Četvrt.	2 Porciunk ☾	20 Ilijin dan	4 37	7 34	
Petak	3 Naš. til. Stipan †	21 Simeon, Jov.	4 39	7 33	
Subota	4 Dominik	22 Mar. Magd.	4 40	7 31	
31 ned.	Ev. Isus liči gluvonimog. Mark. 7, 31—37.				
Nedilja	5 G. 11. Snižna G.	23 Trofim i Teof.	4 51	7 29	
Poned.	6 Priobraženje	24 Hristina	4 43	7 28	
Poned.	7 Kajetan	25 Ana	4 44	7 26	
Srida	8 Cirjak	26 Ermolaj	4 45	7 26	
Četvrt.	9 Ivan Vianej pr.	27 Pantelija	4 46	7 24	
Petak	10 Lovrinac ☽ †	28 Prohor	4 47	7 22	
Subota	11 Suzana d. m.	29 Kalinik	4 49	7 20	
32 ned.	Ev. Milosrdni samarjanin. Lk. 10, 23—37.				
Nedilja	12 G. 12. Klara	30 Sila	4 50	7 19	
Poned.	13 Hipolit	31 Jevdoksim	4 52	7 17	
Utorak	14 Euzebije p.	1 Avg. Sim.	4 53	7 15	Vrime po nauče- njacima: Od 1-9. najviše vedro i kad, i kad oblačno, od 10-17. prominljivo ali i oblačno, od 23-31. mekano.
Srida	15 Velika Gospojina	2 Pren. sv. Stev.	4 53	7 14	
Četvrt.	16 Joakim. Rok. pr.	3 Izakije i dr.	4 55	7 12	
Petak	17 Hijacint †	4 Ef. 7 div.	4 57	7 10	
Subota	18 Jelena kr. ☽	5 Evsigenij	4 58	7 08	
33 ned.	Ev. Isus izliči deset gubavaca. Lk. 17, 11—19.				
Nedilja	19 G. 13. Ljudevit b.	6 Priobraženje	5 00	7 08	Vrime po narod- nom gatanju: Biće lipo vrime: ako ovce prid veče radosno skaču u polju, ako rosa izjutra dugo na lišću ostane, i ako sove posli du- ge kiše jako uhu- ču.
Poned.	20 Bernardin	7 Domet.	5 01	7 04	
Utorak	21 Franciška Š.	8 Emilijan	5 02	7 03	
Srida	22 Timotej	9 Matija ap.	5 03	7 01	
Četvrt.	23 Filip Ben.	10 Lavrencij	5 05	6 59	
Petak	24 Bartul ap. ☽ †	11 Euplo i Vas.	5 08	6 57	
Subota	25 Ljudevit kr.	12 Fotije	5 08	6 55	
34 ned.	Ev. Dva gospodara niko služiti nemože. Mat. 6, 24—33.				
Nedilja	26 G. 14. Zefirin	13 Maksim	5 09	6 53	Prvoga je dujina dana 15 s. a do kraja miseca sma- njiva se za 1 sat i 32 minuta
Poned.	27 Josip Kal.	14 Mikeja p.	5 10	6 51	
Utorak	28 Augustin	15 Velika Gospa	5 11	6 50	
Srida	29 Ivan Glavos. Kr.	16 Diomid	5 13	6 48	
Četvrt.	30 Ruža lim. div.	17 Miron	5 14	6 46	
Petak	31 Rajmund ☽ †	18 Flor i Lauro. A.	5 16	6 44	

Rujan

IMA 30 DANA
Septembar

Misec: Vage

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		RUJAN je posvećen štovanju Anđela čuvara
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Subota	1 Egidij	19 Andrija	5 17	6 42	35 ned. Ev. Mladić iz Naima. Lk. 7, 11—16.
Nedilja	2 G. 15. Stipan kr.	20 Samuilo	5 19	6 40	
Poned.	3 Milojka	21 Tadija ap.	5 19	6 39	36 ned. Ev. Isus izliči čoveka sa vodenom bolom. Lk. 14, 1—11.
Utorak	4 Rozalija d.	22 Agatonik	5 21	6 37	
Srida	5 Lovro Just. b.	23 Lupa	5 22	6 35	37 ned. Ev. Najveća zapovid. Mat. 22, 34—46.
Četvrt.	6 Zaharija	24 Eutik	5 24	6 32	
Petak	7 Marko kr. m. R. †	25 Bartol ap.	5 25	6 30	38 ned. Ev. Isus liči uzetog. Mat. 9, 1—8.
Subota	8 Mala Gospa	26 Karpo	5 27	6 28	
Nedilja	9 G. 16. Petar Kl.	27 Pimen	5 27	6 27	39 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Poned.	10 Nikola Tol.	28 Moj. pust.	5 29	6 25	
Utorak	11 Proto i Hijac m.	29 Usek. Jov. Krst.	5 30	6 22	40 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Srida	12 Ime Marijino	30 Aleksandar	5 32	6 20	
Četvrt.	13 Notburga d.	31 Polož. boj. B.	5 33	6 18	41 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Petak	14 Uzv. sv. Križa †	1 Sept. Sim.	5 35	6 16	
Subota	15 Žalosna Gospa	2 Mamant	5 36	6 14	42 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Nedilja	16 G. 17. Ludm. d.	3 Antim	5 37	6 12	
Poned.	17 Rane sv. Fr.	4 Vavil	5 38	6 10	43 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Utorak	18 Josip Kup.	5 Zaharija	5 40	6 08	
Srida	19 Januar. Kvatr. ††	6 Mihojil	5 41	6 06	44 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Četvrt.	20 Eustahij	7 Sozon	5 43	6 04	
Petak	21 Matija ap. ††	8 Rožd. Bogor.	5 44	6 01	45 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Subota	22 Mauricij ††	9 Joakim	5 46	6 00	
Nedilja	23 G. 18. Tekla m.	10 Minod	5 40	5 58	46 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Poned.	24 M. Ot. sužnj.	11 Teodor.	5 48	5 56	
Utorak	25 Kleofa m.	12 Avtonomije	5 49	5 54	47 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Srida	26 Kanadski muč.	13 Kornelije	5 51	5 51	
Četvrt.	27 Kuzman i Damjan	14 Krstov dan	5 52	5 49	48 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Petak	28 Venčeslav kr. ††	15 Nikita	5 54	5 48	
Subota	29 Miholje ††	16 Efimija	5 55	5 46	49 ned. Ev. O kraljevskoj svatbi. Mat. 22, 1—14.
Nedilja	30 G. 19. Jeronim.	17 Sofija	5 56	5 46	

RUJAN
je posvećen štovanju Anđela čuvara

Misečne mine:
☾ Mladi misec 9 u 1 s. i 26 m.
☾ Prva četvrt 16 posli podne u 1 s. i 26 m.
☾ Pun misec, 23 u 5 s. i 19 m.
☾ Posljednja četvrt 30 posli podne u 1 s. i 29 m.

Vreme po naučenjacima:
Od 1-8 promenljivo, od 9-15 mirno i kišovito, od 16-22 vitar i kiša, od 23-30 promenljivo

Vreme po narodnom gatanju:
Lipo će vrime biti: ako u početku miseca mnogo padaju zvezde, ako su noći hladne, ako se mlični put na nebu zdravo čisto vidi. Hrdavo će vrime biti: ako se golubovi u vodi kupaju i kasno lete kući.

Prvega je duljina dana 13 sati i 23 min. do kraja miseca dan se smanjiva za 1 sat i 47 minuta.

Listopad

I M A 31 D A N

Oktober

Misec: Škorpija

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		LISTOPAD je posvećen, Kraljici sv. Krune
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Poned.	1 Remig	18 Eumenij	5 58	5 41	Misečne mine: ☾ Mladi misec, 8 posli podne u 4 s. i 5 m. ☽ Prva četvrt, 15 posli podne u 8 s. i 26 m. ● Pun misec, 22 posli podne u 4 s. i 1 m. ☾ Poslidnja četvrt, 30 u 9 s. i 22 m. Vrime po naučnjacima: Od 1-7, jako kišno, 8-14 lipo i vedro, a od 15 do 21 mekano. Od 22-30 zubato sunce Vrime po narodnom gatanju: Umireno vrime možemo čekati: ako drveće u jesen po drugi put evate, i ako su šiške oko Miholja prazne i vodne i ako su ptice sa jeseni mršave. Na ranu zimu pokazuje: ako se mravi zdravo i brzo u gnjizdo svoje spravljaju, ako oko Miholja lipo je vrime. na dana 11 s. i 33 m.; a do kraja miseca dan se smanjiva sa 1 s. i 23 m.
Utorak	2 And. čuvar	19 Trofim	5 59	5 39	
Srida	3 Mala Terezija d.	20 Eustrahije	6 01	5 37	
Četvrt.	4 Franjo Asiški p.	21 Kodrat	6 02	5 35	
Petak	5 Placid m.	† 22 Foka	6 03	5 34	
Subota	6 Bruno	23 Z. Jovank kr.	6 04	5 31	
40 ned.	Ev. Bolesni sin kraljevog čovika. Iv. 4, 46—53.				
Nedilja	7 G. 20. Sv. Krunica	24 Tekla	6 06	5 29	
Poned.	8 Brigita ☽	25 Jevrosije	6 07	5 27	
Utorak	9 Dionisije b.	26 Jov. ap. i ev.	6 09	5 25	
Srida	10 Franjo Borg.	27 Kalistrat	6 10	5 23	
Četvrt.	11 Nikasije b. m.	28 Haritin	6 12	5 21	
Petak	12 Maksimilijan b. †	29 Kirijak	6 12	5 20	
Subota	13 Slavoljub kr.	30 Grigorije	6 14	5 18	
41 ned.	Ev. Kraljev obračun. Mat. 18, 23—35				
Nedilja	14 G. 21 Kalist. p.	1 Okt. Pokr. Bog.	6 16	5 16	
Poned.	15 Terezija ☽	2 Kiprijan	6 17	5 14	
Utorak	16 Gal. ap.	3 Dionisije	6 19	5 12	
Srida	17 Hedviga kr.	4 Jerotej	6 20	5 10	
Četvrt.	18 Luka ev.	5 Haritin	6 21	5 09	
Petak	19 Petar Alk. †	6 Toma ap.	6 23	5 07	
Subota	20 Vendelin Iv.	7 Sergije	6 24	5 05	
42 ned.	Ev. Farizeji vičaju. Mat. 22, 15—21.				
Nedilja	21 G. 22. Uršula d. m.	8 Pelagije	6 26	5 03	
Poned.	22 Kordula ☽	9 Jakov Alf.	6 27	5 01	
Utorak	23 Ignacije b.	10 Evlampij	2 29	4 59	
Srida	24 Rafael	11 Filip dak.	6 30	4 58	
Četvrt.	25 Križan	12 Prohcr i T.	6 32	4 56	
Petak	26 Dimitrija †	13 Karpo i Pap.	6 33	4 54	
Subota	27 Sabina m.	14 Pr. Mati Par.	6 35	4 52	
43 ned.	Ev. Kéer Jairova. Mat. 9, 18—26.				
Nedilja	28 G. 23. Isus Kralj	15 Jeftim i Luka	6 37	4 51	
Poned.	29 Narcis b. Ida div.	16 Longin Stot.	6 38	4 50	
Utorak	30 Alfonzo R. pr. ☽	17 Ozeja	6 89	4 49	
Srida	31 Vuk biskup	18 Luka evan.	6 41	4 47	

Studeni

IMA 30 DANA

Novembar

Misec: Strilca

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni a lendar	Sunce		STUDENI
			izlaz s. m.	zal. s. m.	
Četvrt.	1 Svi Sveti	19 Joel pr.	6 42	4 45	je posvećen na sićanje groznih muka, što ih tr- pe duše u čistili- štu
Petak	2 Mrtvi dan	† 20 Artemije	6 44	4 43	
Subota	3 Hubert	21 Ilarion	6 46	4 41	
44 ned.	Ev. Isus zapovida oluji. Mat. 8, 23—27.				
Nedilja	4 G. 24. Karlo Bor.	22 Averkije	6 47	4 39	Misečne mine: ☾ Mladi misec, 7 u 5 s. i 44 m. ☾ Prvi četvrt, 14 u 3 s. i 39 m. ● Pun misec, 21 u 5 s. i 26 m. ☾ Posljednja če- tvrt, 29 u 6 s i 39 m.
Poned.	5 Emerik b. b.	23 Averkije	6 49	4 38	
Utorak	6 Leonardo	24 Areta	6 50	4 37	
Srida	7 Engelbert b. A ☾	25 Marcijan	6 51	4 35	
Četvrt.	8 Bogdan, Gotfrid	26 Dimitrije	6 53	4 34	
Petak	9 Teodor m. †	27 Nestor	6 54	4 32	
Subota	10 Andrija ev.	28 Arsenije	6 56	4 31	
45 ned.	Ev. O dobrim simenu. Mat. 13, 24—30.				
Nedilja	11 G. 25. Martin bis.	29 Anastazije	6 57	4 29	Vrime po nauče- njacima: Od 1-6 kišovito, od 7-13 jesenji vetrovi, i dugačke kiše, 14-20 pada snig, od 21-28 mlake kiše, od 29-30 vetrovito, oluja i hladno.
Poned.	12 Martin papa	30 Zinovij i Z.	6 59	4 28	
Utorak	13 Stanislav K. pr.	31 Stahije	7 00	4 28	
Srida	14 Jozafat m. ☾	1 Nov. Kuzman i D.	7 02	4 26	
Četvrt.	15 Leopold isp.	2 Akindin m.	7 03	4 25	
Petak	16 Edmundo †	3 Akepsinij	7 05	4 23	
Subota	17 Grgur od čuda	4 Joanikije	7 07	4 22	
46 ned.	Ev. Gorušično zrno. Mat. 13, 31—35.				
Nedilja	18 G. 26. Odon, R. E.	5 Galaktion	7 08	4 21	Vrime po narod- nom gatanju: Dugačka i jaka zima ide: ako su ptice sa jeseni ja- ko debele, ako je mnogo hmelja, ži- ra rodilo i ako du- va viar sa jugo- zapada i donese oluju
Poned.	19 Elizabeta	6 Pavao isp.	7 10	4 20	
Utorak	20 Feliks Valois . pr.	7 Jer. i Lazar	7 11	4 20	
Srida	21 Prik. B. D. M. ☾	8 Zbor Mihail. Ark.	7 12	4 19	
Četvrt.	22 Cecilija d. m.	9 Onisofor	7 13	4 18	
Petak	23 Klement papa †	10 Erasto	7 15	4 17	
Subota	24 Ivan od Kr. p. r.	11 Minas	7 16	4 16	
47 ned.	Ev. Od strahote sudnjega dana. Mat. 24, 15—35.				
Nedilja	25 G. 27. Katar. d. m.	12 Josafat m.	7 18	4 15	Prvoga je dulji- na dana: 10 sati i 2min.; a dan se Prvoga je dulji- do kraja miseca smanji za 1 sat i 15 min.
Poned.	26 Ivan Berchmans	13 Ivan Zlatoust.	7 19	4 14	
Utorak	27 Virginij bisk.	14 Filip ap.	7 20	4 14	
Srida	28 Sosten pr.	15 Gurij Poč. p.	7 21	4 13	
Četvrt.	29 Saturnin b. ☾	16 Matej evand.	7 23	4 13	
Petak	30 Andrija ap. †	17 Gregorij	7 24	4 12	

Prosinac

IMA 31 DAN

Decembar

Miseć: Jarca

Dani	Rimski kalendar	Pravoslavni kalendar	Sunce		PROSINAC je posvećen Malim Isusu.
			izlaz s. m.	zal s. m.	
Subota	1 Ujedinjenje	18 Ujedinjenje	7 26	4 11	48 ned. Ev. Sudnji dan. Lk. 21, 25—33.
Nedilja	2 G. 1. Bibij d. m.	19 Abdija	7 27	4 11	
Poned.	3 Franjo Ksaver	20 Grigor D.	7 28	4 11	49 ned. Ev. Ivan šalje učenike k Isusu. Mat. 11, 2—10.
Utorak	4 Barbara d. m.	21 Uvod Bogor.	7 29	4 10	
Srida	5 Saba op.	22 Filimon †	7 31	4 10	50 ned. Ev. Poslanstvo Ivanu. Iv. 1, 19—28.
Četvrt.	6 Nikola bisk. ☉	23 Amfilohij †	7 32	4 09	
Petak	7 Ambrozije b. †	24 Kliment †	7 33	4 09	51 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Subota	8 Bezgr. Z. B. D. M.	25 Katarina	7 34	4 09	
Nedilja	9 G. 2. Leok. d. m.	26 Aliprij	7 35	4 09	52 ned. Ev. Josip i Marija začudiše se. Lk. 2, 33—40.
Poned.	10 Prinos kuće Lo. r.	27 Jakov Per. †	7 36	4 09	
Utorak	11 Damas papa	28 Stevan i Ilim †	7 37	4 09	53 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Srida	12 Maksencij	29 Paramon †	7 38	4 09	
Četvrt.	13 Lucija d. m. ☾	30 Andrija ap. †	7 39	4 09	54 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Petak	14 Spiridion m. †	1 Dec. Naum †	7 40	4 09	
Subota	15 Irinej m.	2 Avakum	7 40	4 09	55 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Nedilja	16 G. 3. Materice	3 Sofronije	7 41	4 10	
Poned.	17 Rod. Nj. V. Kralj.	4 Rod. Nj. V. Kralja	7 42	4 10	56 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Utorak	18 Oček. p. B. D. M.	5 Sava osv. †	7 43	4 10	
Srida	19 Vlad., N. Kv. ††	6 Nikola †	7 43	4 11	57 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Četvrt.	20 Amon ☉	7 Ambrozije †	7 44	4 11	
Petak	21 Toma ap. Kv. ††	8 Patapij †	7 44	4 12	58 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Subota	22 Zenon, Dimitr.	9 Bezgr. Z. Bog. M.	7 45	4 12	
Nedilja	23 G. 4. Oci	10 Mina	7 45	4 13	59 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Poned.	24 Badnji dan A. i E.	11 Danilo Stup. †	7 46	4 13	
Utorak	25 Božić	12 Spiridion †	7 46	4 14	60 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Srida	26 Stipan prvi muč.	13 Evstratije †	7 47	4 14	
Četvrt.	27 Ivan ap.	14 Tirzo †	7 47	4 15	61 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Petak	28 Mladenci †	15 Elefterije i P. †	7 47	4 16	
Subota	29 Toma bis. ☾	16 Agej	7 47	4 17	62 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.
Nedilja	30 G. David kr.	17 Danilo pr.	7 48	4 17	
Poned.	31 Silvester	18 Sebastijan	7 48	1 84	63 ned. Ev. Ivan pripovida o pustinji. Lk. 3, 1—6.

Misećne mine:
 ☾ Mladi miseć 6 posli podne u 6 s. i 23 m.
 ☾ Prva četvrt, 13 u 11 s i 52 m
 ● Pun miseć, 20 posli podne u 9 s. i 53 m.
 ☾ Poslidnji četvrt 29 u 3 s i 8 m.

Vrime po naučnjacima:
 Od 1-5 mraz, od 6-12 promenljivo, od 13-19 ladan vetar i snig, od 20-28 sunce, ali ladnoća sa mrazom, 29-31 snig.

Vrime po narodnom gatanju:
 Ako je početkom i koncem prosinca a i čitavog sičnja toplo i umireno vrime, onda će zima do kraja ožujka trajati. Ako je do Božića uvik hladno onda će biti rano proliće i i dobra godina

Prvoga je duljim.; do 21 sa 18 m. dan se smanjiva, a do kraja miseca dan poraste sa 2 m.

STOGODIŠNJI GATALAC

Pohitite sa svih strana
 Zgoda vam je ova dana,
 Koj' želite novog znanja
 I udobnog jošter stanja,
 Iz starčevih usta čuti,
 Da neviče po sto puti.
 Istina je sve šta kaže,
 Jer uzroka nem' da laže.
 U budućnost uvijek gleda,
 Privarit se nikad neda.
 Prid njime su vičnje knjige
 Nit on ima druge brige,
 Nepristano iz njih čita,
 Šta će biti sve od svita.
 Pa čujte ga što govori
 Uzdignite glave gori.

„Dico draga“, starac veli
 Svi koji ste svud po seli
 Po varoši i pustari,
 Oboržajte zakon stari.
 Pa i oni po salaši,
 Neka kažu svakoj snaši.
 Da dičicu svoju uči,
 Kako triba da u kući
 I na svakim drugom mistu
 Svoju dušu drže čistu.
 Od svakoga zla se paze
 I u tuđe ne zalaze.
 Svoje dobro svak' nek čuva
 Pa će imat' šta da kuva.

ZIMA

Kada zima bude jaka
 Gazdarica dobra svaka
 Imati će dosta smoka
 Jer ga čuva kao oka.
 Pa da vidiš u poklade
 Kad kod drugih već nestane
 Kako vadi iz pušnice.
 Da se čude komšinice.
 I rebarca i butove
 Te napuni šnjim' stolove.
 Eto tako to sve triba
 Jer će jaka biti zima.

PROLIĆE

Čujte dalje mene starca
 Jer će dvaest prvog marca
 Proliće nam ogranuti
 Pa će posla dosta biti,
 Njive će se orat svuda
 Nek ne žali niko truda.
 Imat ćemo dosta kiše
 Lipih dana i odviše.
 Biće dosta svuda trave
 Samo hrani dobro krave.
 Biće mlika, sira dosta,

Netriba se bojat' posta.
 Iz prva će biti hladno
 I ostat' će stado gladno.
 Pobrini se dragi pobro,
 Da ti bude stadu dobro.
 Čuvaj sebe od rashlade,
 Jer to svako dobro znade
 Da joj često nema lika,
 Pa ma pio kozjeg mlika.

LITO

Biće zdravo i veselo
 Ovog lita svako selo.
 A velika svud toplina,
 Donet će nam dosta sina.
 Pa i hrane svake vrsti,
 Povezane sve u krsti.
 Biće dosta, i odviše
 Samo čuvaj ju od kiše.
 Jer će lako proklijati
 Pa ju nećeš moć prodati.
 Biće novca za porciju,
 I za vino i rakiju.
 Neće biti mlogo meda
 Knjige kažu biće leda.
 Bolesti će biti malo
 Ipak čuvaj zečje salo.
 Jer je kažu puno lika,
 Kad pomišaš s' malo mlika,
 I zaviješ njime ranu
 Zadobljenu na megdanu

JESEN

Oj jeseni puna blaga
 Zato si nam svima draga.
 Ti dozrijaš vinograde,
 Koji nama život slade.
 Ti daješ nam dobra vina,
 Koji raste na planina.
 Pa kada ga više piju,
 Već, nemir time siju.
 A piju li priko mire,
 Ostave se svoje vire.
 Zaborave svoga Boga
 Jer ih napast duha zloga,
 Sve u propast veću tira,
 Ta pijanać nema mira.
 Za njegov nema kalendara
 I ostaje krpež stara.
 On ne sije ni ne žanje
 Zato uvijek ima manje.
 Ne kupa se on u vodi
 Veće čeka da urodi
 Pod jeseni v. nogradi,
 Da se tuđom mukom sladi.
 I ove će jeseni vino roditi
 Pa će se mlogi, od njega opiti.
 Svakom dobrom pak radniku,
 Bog će platit trud i muku.

Zašto izdajemo »Pravi Bunjevački Kalendar« ?

Kalendar je jedna važna knjiga koja je potribna svima slojevima naroda a naročito seljaštvu. On je jedina lektira sa kojom se seljak služi pa je zato potribno u prvom redu, da se unašaju članci koji služe njegovom interesu. Dosadani kalendari posli oslobodenja nisu obraćali pažnju na ovo, i što je najveće zlo, služili su partijskim ciljevima. Nama Bunjevcima naročito je važan kalendar, jer je on za vrime Mađara bio jedina knjiga koja je održavala nacionalnu svist, i viru u lipšu i bolju budućnost našega naroda. Istina naš kalendar za vrime Mađara bio je jedno vrime u rukama mađarona, ali su onda naši svisni rodoljubi izdali pravi „Bunjevački Kalendar“ da Bunjevci ipak ne ostanu bez svoga kalendara.

Prije oslobodenja kalendar je išao putem sa kojim su išli naši velikani kao: Antunović, Šarčević, Kujundžić, Mandić i mnogi drugi. Ali posli oslobodenja kalendar krene drugim pravcem. Kalendar uređuju ljudi bez stručnog znanja a šta više i bez ikakvih kvalifikacija najviše sa jednim razredom gimnazije. Postojao je i drugi čisto partijski kalendar koji šteta što je i postojao. Eto takve prilike vladaju posli oslobodenja, sve do danas. Ovo je primoralo nas omladince, da izdamo kalendar, koji će služiti u prvom redu nacionalnim interesima Bunjevaca Jugoslovena, a zatim interesima gradanstva i seljaštva. Mi nastavljamo rad naših velikana, zajedno sa starijim našim jednomišljenicima. Pozivamo na saradnju sve Bunjevce koji su Bunjevci Jugosloveni a ne Bunjevački Hrvati ili Bunjevački Srbi.

Kalendar će služiti kao lektira naročito za seljake. Zato ćemo objaviti članke iz zemljoradnje, stočarstva, pčelarstva itd. Kalendar će objavljevati naše narodne pripovitke kojih hvala Bogu imamo dosta samo do sada niko nije uzo truda da ih sakupi. Naši saradnici već nekoliko godina sakupljaju pripovitke, pa ako ko čuje koju neka ih pošalje na naše uredništvo i time će doprineti našem radu.

„BUNJEVAČKO OMLADINSKO DRUŠTVO“.

Reakcioni pokret među bunjevačkom omladinom

Omladina bunjevačka prije oslobodenja, okupila se oko „Kola Mladeži“. No to nije dugo trajalo, jer su mađarske vlasti taj pokret ugušili. Posli oslobodenja osnivaju se razna omladinska društva, koja su obećavali mnogo ali o radu na nacionalnom polju ni traga nema. To su društva samo da održe koje kolo, bal itd. Posli ta društva postaju čisto zabavnog karaktera i služe interesima izroda, koji se stide bunjevačkog imena. Godine 1928 osnuju svisni bunjevački omladinci „Bunjevačko Omladinsko Društvo“ i time je i započeo pokret reakcije.

Reakcijom nazivamo pokret nacionalno svisne omladine koja se bori knjigom, perom predavanjima, protiv onih Bunjevaca koji odbaciše Bunjevačko ime i koji se opridiljavaju ili za Srbe ili Hrvate. Zašto? Zar mi nismo Jugosloveni? Mi Bunjevci omladinci neopridiljavamo se. Mi ostajemo Bunjevci Jugosloveni. Danas i nema smisla opridiljavati se kad imamo našu Jugoslaviju. Reakcioni pokret prikuplja oko sebe sve omladince istomišljenike, sva udruženja koja se zvanično izjasne za taj pokret.

Reakcija ima kao najvažniji cilj sakupljanje narodnih umotvorina, jer izrodi nepoznajući sami sebe, čitaju strane umotvorine a našim Bunjevcima, kažu da mi nemamo ništa, i da samo odbacimo i naziv i tradiciju da smo ikad Bunjevci bili. Tom pokretu se docnije pridružilo više udruženja, a kao najvažnije za potpomaganje istog izdaje se, mesečni list „Bunjevačko Kolo“ za kulturu i književnost. Cio pokret vodi čistom jugoslavenstvu. Nažalost danas je naš narod zaveden, jer mu stalno trube da kako će ovo biti Hrvatska i da Jugoslovenstvo nema budućnosti itd. Naš narod a naročito seljački ostali su i dan danas još uvijek pravi Bunjevci i mi dok u cijeloj Jugoslaviji ne bude jedan pravopis pišemo bunjevačkom ikavštinom kao svojim naričjem a ne uzimati drugo koje po prirodi svojoj ne odgovara bunjevačkom govoru. Sad gledamo lipšu i bolju budućnost. „Ako Bog da i srića junačka“.

Jedan Omladinac.

Kraljeva slika

Dragi Bunjevci! i vi ostala braćo i poštovani čitaoci našega Kalendara! Skidajte kape s glave i poklonite se duboko prid veličanstvenom slikom našega Oslobodioca Kralja Aleksandra!

Njegovo Veličanstvo Kralj Aleksandar rodio se 17 decembra god. 1888 na Cetinju.

Na pristolje stupio je 16 jula 1921.

Sve što diči i uzvišuje jednoga vladara, sve te kriposti su usavršene u Njeg. Veličanstvu Kralju Aleksandru.

Kao junak borio se u prvim redovima ljutih okršaja za

NJ. VEL. KRALJ ALEKSANDAR SA PORODICOM

slobodu, za ujedinjenje Jugoslovena. A kada je srpska vojska prisiljena bila Srbiju napustiti i preko kršne Albanije teškom mukom prilaziti, u najtežim slučajevima, prilikama izdržao je na čelu svoje izmučene vojske, i svojim oduševljenjem i istrajnošću dao primer svojim vojnicima: kako valja trpiti i istrajati za slobodu i za budućnost naroda svoga.

Na Krfu i u Francuskoj sudelovao je u svim raspravama, koje su se na oslobodenje i ujedinjenje Jugoslovena odnosile.

Kralj Aleksandar kao Regent izvršio je oslobodenje i ujedinjenje Jugoslovena.

Kao Kralj rado pohada razne krajeve naše otadžbine; a narod ga svagdi svesrdno i oduševljeno pozdravlja. U tim prigodama očinski se spusti u razgovor sa običnim građanima,

za buđenje bunjevačke nacionalne svesti, za opštanak, prosvitu i napridak Bunjevaca, dr. Franjo Somborčević odgovori: „Brate Ivo! zakasnio si se sa tvojim predlogom. Mi smo se već pomadarily“. A ostali ni tamo ni amo!

Iznenaden i ogorčen Antunović bez ikakog daljnjeg raspravljanja ustane i reče glasno i odlučno: „Ajdmó Boza! nemamo ovde ništa više tražiti“.

Za Antunovićem odu u Kaloču Ago Mamužić i Kalor Milodanović i ponude se Antunoviću, da su oni voljni za ideju Bunjevštine suraditi. Antunović odgovori njima: da će on sam pokrenuti u Kalači „Bunjevačke i Šokačke Novine“; a oni neka se late toga posla u Subotici. — Tako i beše!

God. 1870 izdaje Antunović u Kalači kao što reče, novine, a kasnije i vilu, uz suradnju biskupa Štrosmajera, Ilije Okrugića, Blaža Modrošića, Josipa Manić-Jukića, Ivana Palića, Fermentžina, Jerkovića, Gromilovića, Vujevića, Lipovčevića, Bariše Matkovića, Stipana Grgića i Matije Budimca učitelja.

A odazvao se i veliki broj Franjevaca iz Herceg-Bosne i Dalmacije.

Bunjevci su rado primili i pomnjivo čitali Novine i Vilu. Niti crkvene, niti državne vlasti nisu pravile poteškoće rasprostiranju novina jedno vrime. Nu kasnije sve malo po malo, pa se počеше dizati glasovi protiv Novina. Još i nadležni krugovi su odgovarali i ljude i sveštenstvo i učitelje da ne čitaju Novine, jer da se to ne slaže sa mađarskim domoljubljem.

Ovo neprijateljsko postupanje dilovalo je na mnoge čitaoce Novina, tako, da se je svakim danom moglo ustanoviti pad, manjkanje prijatelja i čitaoca Novina i Vile.

Sve ovo je vidilo mudro oko Antunovića!

Napokon od silnoga rada i napora i duševno i tilesno oslabljen obustavi Antunović Novine i Vilu.

*

God. 1872 pokreće Milodanović Kalor „*Misećnu Kroniku*“, koja je političkim i šaljivim sadržajem izlazila 2 godine. Posle dvogodišnjeg izlaženja ukine Milodanović „*Misećnu Kroniku*“ i pokrene g. 1874 „*Subotički Glasnik*“, kao prvi nediljni list u Subotici. Glasnik je izlazio 3 god. dana, a za to vrime urednik mu je odvažno, rodoljubivo zastupao i branio zakonite želje Bunjevaca.

God. 1876 oslabljen i od silnih napadaja izmučen Kalor obustavi Glasnik i preseli se u Srbiju. God. 1876 i 1878 kao Bunjevac stupa u srpsku vojsku i junački se bori za slobodu Srbije...

Sada, naš nezaboravljeni Milodanović sniva vični sanak u starom groblju beogradskom.

God. 1882 izdaje Burnać (Batori) Ivan, somborski kapelan

mediljnik pod imenom „*Bunjevac*“, sa znanjem i privolom Kalače i peštanske vlade.

Tom prigodom piše mi Antunović: Dragi Mandiću! Neki Batorija izdaje u Somboru nediljnik „*Bunjevac*“. Okupimo se svi oko njega; al javi mi brzo: koje taj Batorija*“

U to vreme je izišla Antunovićeva „*Rasprava*“ o Bunjevcima.

I kao što su svi Bunjevci, a i ostali Jugosloveni oduševljeno primili i pozdravili ovo naše najvažnije istorijsko dilo, tako se naši neprijatelji listom digoše proti „*Rasprave*“.

O tome se vodila i živa polemika u somborskom „*Bunjevcu*“, koji je odurno i bezobrazno napao Antunovića.

Međutim ja odem u Sombor i izjavim Batoriji: ako nepovučete vaš napadaj javno i otvoreno i ne zaištete oprostene od Antunovića, onda će vas sva Bunjevština ostaviti i kraj će biti vašem Bunjevcu.

„Šta bude da bude, ali ja napadaj povući nemožem!“

Onda vam je list buktio, jer ni jedan Bunjevac ga neće više primati, — odgovorim Batoriji.

Tako i beše. Bez publike i bez suradnika morade Batorija list obustaviti.

Druga posledica ove afere bila je ta, da su sreski pretstojnici (solgabirovi) po nalogu županijske oblasti po svim našim selima držali premetačine i oduzimali od naših ljudi *Raspravu*.

*

God. 1883 odem u Kaloču i javim Antunoviću, da sam pripravan izdavati jedan mesečnik (*Neven*) uz saradnju mojih drugova i starijih prijatelja. Tom prigodom je Antunović osobito dobro bio raspoložen te mi reče, staviv svoju desnicu na moje rame: „Ej dragi moj Mitre, neće to tako lako ići, kako vi mislite; ali neka Bog dade da vama mladima pođe za rukom ono, što meni starome nije pošlo.“

Subotički štampar Prčić je tražio 100 for. tromesečno za štampu bez obzira na broj pretplatnika.

Ovu je svotu Antunović do svoje smrti veledušno doprinašao.

Međutim je Prčić umro, i tako sam morao *Neven* (god. 1884) u Baji izdavati, što je vrlo mučno bilo, jer je Baja 4 sata udaljena od Kačmara. A i nisam imao nikoga u pomadarenjoj Baji, ko bi korekturu obavljati mogao.

II. U prvo vreme je broj pretplatnika vrlo malen bio. Npr. u Subotici su pretplatili na *Neven*: „*Pučka Kasina*“, Matković Bariša, gimn. viroučitelj i Božidar Vujić.

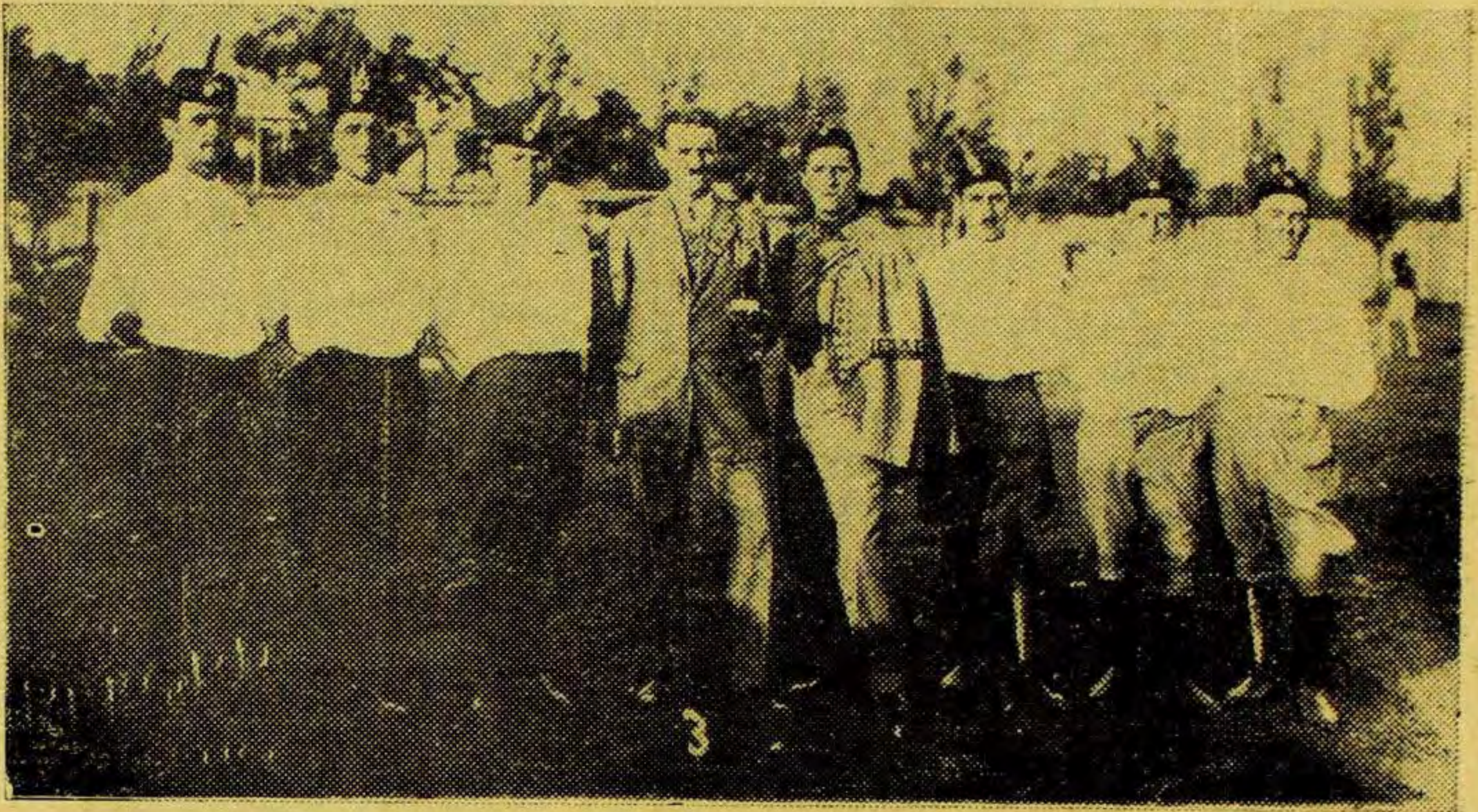
Zato druge godine preseli se *Neven* u Sombor. Tu me je zastupao pesnik Mita Popović i učitelj Ljudevit Kuzmić.

A pošto se je broj čitalaca znatno povećao u Subotici (više

od 100); a političke prilike se u našem duhu razvijale, a to je bila i želja Antužovića, preseli se Neven u Suboticu na veliku radost Subotičana. Tu me je zastupao naš neumrli rodoljub Ilija Kujundžić. Iz njihove kuće se razasijao Neven po Subotici i po našim krajevima.

God. 1892 zabranjeno mi beše urednikovanje Nevena te Urednici su bili od g. 1893 do rata: Skenderović Petar, Matković Nikola, Dr. Sudarević Vranje, Dr. Mirko Ivković-Ivandečić, Malagurski Albe, Rajčić Šandor i Bašo Vuk. Šimoković.

Posle rata u prvo vreme našeg oslobođenja prvi je uskrsnuo Neven, kao dnevnik i glasnik cile Bunjevine. Urednici su bili tada: Dr. Joso Prčić i Stipčić Lazar. Posle njih Neven su uređivali: Dr. Bela Ostrogonac, Dr. Vojnić-Tunić Stipan, Ilija

Seoska četa Tavankut, pobednik u natezanju užeta.

Kujundžić i najduže Dr. Mirko Ivković-Ivandečić.

Posle, ovde navedenih rodoljuba-urednika preuzeše Neven drugi radnici i urednici, koji su pravac Nevena promenili, a po tome i list uništili.

God. 1892 Mladen Karanović i Dr. Dušan Petrović, poznati naši rodoljubi izdaju „Subotičke Novine“, koje su kroz 6 godina širile prosvitu među Bunjevcima i odlučno i požrtvovno zagovarale i branile naše narodne želje i pravice

Nije bilo otmenije bunjevačke kuće di nebi čitali Neven i Subotičke Novine.

Ovo se nije dopadalo niti crkvenoj niti državnoj vlasti, te su na prikriven način nastojali, da upliv i ugled Nevena i Subotičkih Novina potkopaju.

U tu svrhu g. 1906 pokreće, sa znanjem i potporom crk-

vene vlasti, — Dr. Coca Mamužić odvetnik zloglasne „Naše Novine“

God. 1919 beše Dr. Coco interniran u Valjevo, otkuda je na automobilu pribegao u Madarsku.

Posle njega uređivali su Naše Novine: Čatalinac, Mesaroš i drugi popovi na sramotu Bunjevaca.

God. 1890 izdaje župnik Dr. Stipan Tumbas „Južnu Ugarsku“, a kasnije „Glasnik Novog Stolića“ sa znanjem i potporom crkvene vlasti.

Ali zbog slabog odziva ne za dugo prestanu izlaziti Tumbasove Novine.

U prvo vreme našega oslobođenja, osim Nevena izlazile su još slideće novine: „Narod“, pod uredništvom Šandora Rajčića; „Bunjevačke Novine“ pod imenom Šokčića; — „Narodna Rič“ pod imenom Gjelmiš Gavre.

I danas izlaze u Subotici: „Subotičke (Hrvatske Novine“ pod uredništvom Prisv. G. Blaška Rajića. Duže vremena izlazile su „Subotičke Novine“ pod imenom Miška Prčića.

„Bunjevačka Omladina“ izdaje mesečnik: „Bunjevačko Kolo“. Urednici su ovoga mesečnika: Albe Rudinski i Balint Vujkov.

*

B) *Bunjevački kalendari.* God 1870 izdaju tadanji subotički svećenici prvi „Subotički Kalendar“. U ovom kalendaru je na prvom mestu izišao Antunovićev „Proglas“ radi pritplate na „Bunjevačke i Šokačke Novine“.

God. 1876 izdaje „Subotički kalendar“ Manić-Jukić Josica uz pomoć i potporu Age i Laze Mamužića. U tom kalendaru ispivao je Josica slideću pismu prigodom poslaničkih izbora u slavu Age Mamužića:

Zora zori lipo već svanjiva
A u gori slavulj ptica piva.
Pokaži se bunjevačka snago:
Živio nam Mamužić naš Ago!“

God. 1882 izdaje Ljudevit Kuzmić učitelj prvi somborski bunjevačko-šokački kalendar. Ali ovaj kalendar je samo u Somboru i u obližnjim selima prolazio.

God. 1883 pod okriljem Antunovića osnivaju i izdaju Ilija, Paje Kujundžić i Seljanin „Subotičku Danicu“ ili bunjevačko-šokački Kalendar.

Oko ovoga kalendara okupiše se, osim Ilije, Paje i Mandića svi naši nacionalni radnici kao: Ivan Jese Kujundžić, Nikola Kujundžić, Stipan Grgić, Bariša Matković, Ivan i Ante Evetović, Bedzula, Čilić, Sučić, Ribović, Jerković, Pletikosić, Gromilović, Parčetić, Radojčić, Pančić i Mate Kujundžić, Isusovci i lip broj Franjevaca iz južne Hercegovine, Bosne, Dalmacije i Slavonije.

Nije bilo ni jedne nacionalne bunjevačke kuće niti u Subotici, niti u Vojvodini di Danica nije bila udomaćena i rado čitana.

Stari bunjevački kalendar (Kujundžićeva i Mandićeva Danica) izlazi i danas pod uređivanjem Ive Prčića, ali ne starim, nego novim pravcem, koji al pravac nije bunjevački i koji pravac u novije vrime neodgovara željama, potriboćama, i tradicijama Bunjevaca.

God. 1925—1928 izdaje Đuka Marković i Dr. Maća Evetović u ime „Narodne Radikalne stranke i Subotičke Zemljodilske Kasine „Subotički Zemljodilski Kalendar“. Ovaj kalendar je služio u prvom redu partijskim interesima; i zato nije uхватиo korena među Bunjevcima.

M. Mandić

Uspomena na Ivana Antunovića velikog dobrotvora i prosvetitelja Bunjevaca

Svemu bunjevačkom plemenu a donekle i ostalim dilu jugoslovenskog naroda, dobro je poznat naš „Rodoljub“, „Dobrotvor“, i „Prosvetitelj“, *Ivan Antunović*, naslovni biskup, veliki prepozit, dika i ponos, i utemeljitelj bunjevačkih knjiga i novina.

Prilikom izdavanja ovog kalendara, nemož' da se ne spomene u nekoliko riči njegov rad. Istina gotovo svake godine dosadanji su kalendari, doneli po ništo o njemu, ali svi su mnogo što šta zaboravili, a šta više i iskrivili, tako da mladi naraštaj sasvim krive pojmove ima o radu našega biskupa Ivana Antunovića.

Ivan Antunović, ponos i dika bunjevačkog plemena, rodio se u Kumbaji (sada u Madarskoj) godine 1815 lipnja 19-og, od oca Jose a matere Mande Petrić, koja je rodom iz Čavolja bila. Krstili su ga u Aljmašu, jer je Kumbaja u crkvenom pogludu pripadala Aljmašu. U to vrime je Kumbaja bila svojina plemićskih porodica Antunovića i Latinovića, koje su nju za zasluge stečene u ratovima dobili. Ali posli pritci tih porodica, propustili su povlastice za Kumbaju isposlovati, te zato su kasnije izgnani bili od porodice Rudića.

Izgnana obitelj Latinovića nastani se u Boršotu i u Kaćmaru, a ona grana Antunovića, iz koje je i naš biskup Ivan, nastani se u Aljmašu. Oca Ivana Antunovića, jako je dirao, taj gubitak, i za kratko vrime umre.

Iza Jose pl. Antunovića oстане usamljena udovica sa petoro

siročadi; tri sestre i još jedan mlađi brat. Odhranjivanje siročadi, biše velika briga majke udovice, no naposlitku pritekne joj u pomoć rođak Albert pl. Antunović kasniji podžupan Bački. Ovaj pametan i bistar čovik, zarana upozna, u sinovcu Ivanu, darovita i umna mladića, te ga daje škulariti.

Škule je svršio u Kalači, Subotici, Pečuju i Segedinu. Posle dovršenih nauka stupi među klerike Kalačke nadbiskupije. Kako je uvijek slabog zdravlja bio, za vrime klerikovanja na toliko iznemogne, da su ga duhovni poglavari poslali kući. No posli se oporavi i na veliku radost ne samo rodbine već i cile aljmaške općine, zaredi se za svećenika 1838 god. listopada 8-og. Prvu svetu misu prikaže 4 studena u Aljmašu. Docnije duhovne vlasti odrede ga za kapelana u Čantavir. No slideće godine, postaje dvorski svećenik u Kalači, gdi ga je ondašnji nadbiskup Petar Klobušicki osobito volio. Godine 1840, postane biližnik svete stolice a ujedno i arhivar.

1842 god. bude imenovan župnikom, bogate i odlične aljmaške župe. Ovo imenovanje su isposlovali: Josip barun Rudić, župan bački, Josip pl. Gugan Šišković i rođak mu Albert pl. Antunović podžupan.

U Aljmašu se sasvim posvetio svome virnom stadu, i njemu se je moglo zahvaliti, da je Aljmaš posto jedna od najmirnijih i najsredenijih općina. Marljivi, svisni, i oduševljeni duhovnik nije mogo ostat dugo nepoznat prid nadbiskupom, zato ga on imenuje 1851 god. za vicearhidakona aljmaškog okruga. Za vrime burnih vrimena godina 1848—49 sasvim se posvetio svome zvanju i nije se nigdi istico. Docnije 1859 god. imenovan je za kanonika u Kalaču. Kada je austriski car povratio ustavna prava narodima, Antunović postaje privremeni podžupan Bačke 1861 god. Te godine je u Somboru velikim govorom pozdravio novoimenovanog župana Josu baruna Rudića. Godine 1863 postane bački prepost, a 1875 veliki prepost, i naposletku 1876 naslovni bosanski biskup i tako se ubraja u velikaše mađarske. Radeći za svoj narod, bio je često bolestan, a u bolestima dodvorila ga je njegova mater, koja je uz njeg živila sve do god. 1874 kada je u svojoj 86 godini umrla. Prid kraj svog života putovo je u Hrvatsku, Dalmaciju, Bosnu, Hercegovinu i Crnu Goru. Putovao je inkognito, da ga niko pozno nije. Putujuć tako pohodio je povisničare: Tkalića i Račkog i sve prvake političkih stranaka; a u Bosni potraži fra. Grgu Martića pisnika, zatim biskupa Paškala Vujića, i generala Dessefy. Nigdi se nije očitovao, tako da niko ni slutio nije da divani sa glasovitim Antunovićem. U Dalmaciji ga upozna jedan franjevac, al' ga on na vrime umoli da ga ne oda.

Vrativši se sa puta, i dalje je boležljiv bio i naposlitku umre 1888 god. sičnja 13 u Kalači.

Ivan pl. Antunović bio je pravi svećenik, da su ga i pogla-

vari u simeništu, stavljali za ugled mladem naraštaju. Siromake je volio, tako da je njegova kuća za njih uvijek otvorena bila. O svom trošku izučio je oko 200 đaka. Bio je jako obrazovan. Proputovo je cilu sridnju Evropu i poznavao je mal-ne sve slavene. Znao je povist slavena u tančine. Govorio je osim materinskog jezika i mađarskog još: klasično latinski, nimački, francuski, talijanski i poništo slovački. Uvik je skromno živio, taki je htio da bude i posli smrti, zato po svojoj želji sahranjen je u jednostavnim drvenim sanduku porid svoje majke. Još za života, zabranio je da mu se grob nesmiye još ni drvenom ogradom ograditi.

Ivan Antunović neiskazano je volio svoj rod, i to ga je i ponukalo da radi za prosvitu i blagostanje svoga naroda. On je vidio da naš narod nema ni najobičniju svoju novinu pomoću koje se budi svist naroda. Zato godine 1869 na Veliku Gospojinu razlašalje poziv za utemeljenje narodnih novina. Novina se pojavi 1870 i imala je naslov „Bunjevačke i Šokačke Novine“. (Opširnije neću da se bavim sa novinama jer je o njima već na drugim mistu pisano).

Posli novina izdaje Antunović jedno dilo za drugim. Još za urednikovanja izdaje: „*Putne Iskrice*“ a posli tog izdaje „Slavjana“ i „Odmetnika“. Još za župnikovanja je sastavio dilo: „Čovik s Bogom“ i naposlitku ga dovrši. Zatim je napisao: „Napunak“. To je polemična knjiga o Nazarenizmu.

Najvažnije mu je dilo: „Rasprava podunavskih i potiskih Bunjevcih i Šokcih“. Znajuć mnoge jezike, mogo je proučavati razne izvorne spise na latinskim i nimačkim jeziku, a služio se i mađarskim izvorma, tako da je napisao jedno vrlo važno, a tako rekuć i prvo dilo o Bunjevcima. Osim tih dila, pisao je Antunović i na mađarskom jeziku „Kalocsa Egyházmegyei Fény és Árnyképek“ i drugo dilo: „Kalocsai Fény és Árnyképek“. U oba dila opisao je svoja načela o dilovanju svećenstva.

U to vrime dok je Antunović živio, nije bilo med Bunjevcima takih borba ko danas; Antunović je bio „Jugosloven“ i, i u Hrvatu i u Srbinu gledao je brata Bunjevca. On je u prvim redu „Bunjevac“; zato i kaže: „Mene je prava Bunjevka rodila“, svakdi i u svakim prilikama, bio je samo „Bunjevac“ a u opštim smislu „Jugosloven“. On se pazio i imao prijateljske veze sa: banom Mažuranićem, Štrosmajerom, Okrugićem i Račkim, a zatim i sa Tonom Hadžićem i Božidarom Vujićem. Da je Antunović samo „Bunjevac“ bio, vidimo najviše iz njegovih pisama, koje je pisao Iliji Okrugiću i Miji Mandiću. (Pisma pisana Iliji Okrugiću, objavio je g. Vasa Stajčić u Letopisu Matice Srpske, a ostala pisma mogu se viditi kod M. Mandića). U to vrime cio slavenski jug je bio južnoslovenski raspoložen i onda se nije pravila razlika medu jugoslavenima.

Ivan Antunović je podigao Bunjevce iz tmine, ulio je u njih

nacionalnu svist tako da smo se sačuvali do oslobodenja i ujedinenja.

Narode Bunjevački!* Budi zahvalan slavnom imenu Antunovića tvoga. Nosi ga u nidrih tvojih, kao što je On sav Bunjevački narod u srcu svom nosio. Poštivaj i ljubi, i ono misto, i onu zemlju, kudan je prolazio! Spomeni se u molitvama tvojim, za „Njegovo“ spasenje! Pletite neven — vince i mlado i staro, i posvetite ih uspomeni velikog „Antunovića“. Slava mu!

Mandić Barnaba

Nad grobom

Prisvitiog i pričasnog gospodina IVANA ANTUNOVIĆA velikog Prepošta u Kalači. Umro 13 sičnja 1888 god.

*Antunovića ah! zemlja krije
Bunjevačka Vila suze lije;
Nad grobom mu narod kliče:
Ustaj Ive! Roda prosvitniče.*

*Bunjevaca sokole smioni
I Biskupe! Narod suze roni:
Lada puca a more se pjeni
Propadosmo! Iz groba se preni!*

*Ustaj! Crnu tu, o klin zatakni,
Plavetnu nam zasavu razapni!
Brod nam tone, sve niže i niže;
Narod blidi, tebi ruke diže!*

*Ustaj Ive, iz hladnoga groba
Od tvoje smrti, muči nas žaloba
Srce nam je gorke tuge puno
Ustaj! Roda, Bunjevačkog kruno.*

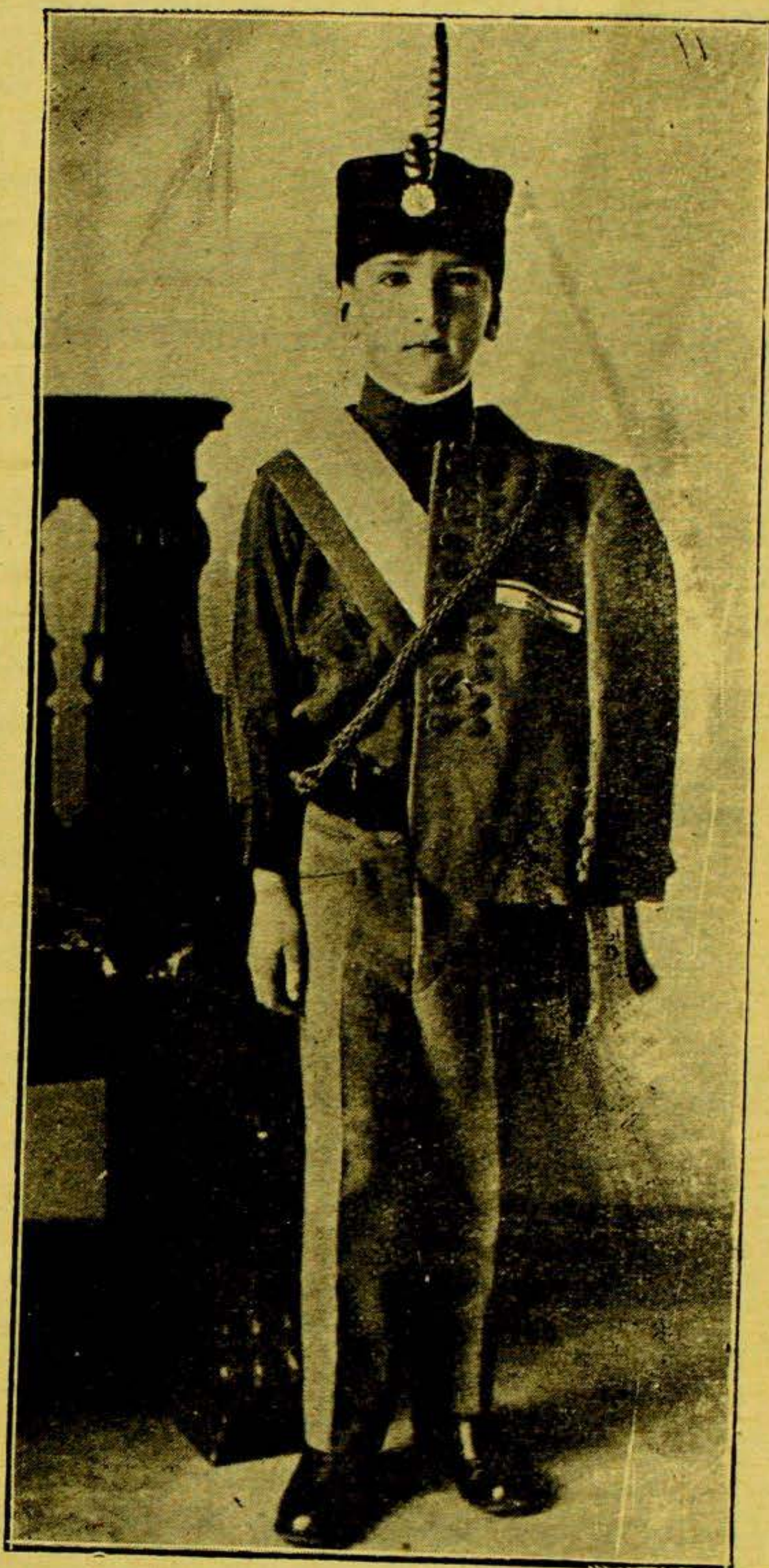
*Ustaj Ive iz studene rake
Obraduj nas bidne siromake.
Obraduj nas opet onom milom,
Bunjevačkom i Šokačkom Vilom!*

*Antunovića, ah zemlja krije,
Bunjevačka Vila suze lije.
A nad grobom narod bolno kliče,
Ustaj! Ive! Roda prosvitniče.*

O. LAURO LIFOVČEVIĆ.

Desetogodišnjica Nj. Kr. Visočanstva Pristolonasljednika Petra

Po svoj Jugoslaviji veličanstveno je proslavljen rodendan
Pristolonasljednika Petra.

NJ. KR. VIŠOČANSTVO
PRISTOLONASLJEDNIK PETAR

Beograd, Zagreb, Ljubljana, a i ostali gradovi (Subotica,
Novi Sad, Sarajevo, Split) i sva sela naše otadžbine nadmećali,
ko će veću odanost i poštovanje iskazati prema slavnome vla-

dajućem Kraljevskom Domu dičnih Karadorđevića. Tom prigodom sve javne zgrade i opštinske i državne bijahu narodnim barjacima, cvićem i zelenilom iskićene. U svim crkvama obdržavale su se službe Božje. Na večer svi gradovi i sela bijahu sjajno rasvjetljena. Sve državne i općinske ustanove, društva, škole svetkovali su ovaj svečani dan. Na shodnim mestima držala su se prigodna čitanja, pridanja o Pristolonaslidnikovom životu, o Njegovom primernom vladanju, o Njegovoj marljivosti, o ozbiljnom nastojanju za naukom, kako se ozbiljno sprema za veliku budućnost, o ljubavi i poštovanju prema Svojim Kraljevskim Roditeljima.

Kraljevski Roditelji osobitu brigu i staranje posvećuju vaspitovanju Pristolonaslednika.

Nj. V. Kraljica Marija dano-noćno je zauzeta mislima šta sve treba učiniti da se mladi Pristolonaslidnik razvije u svima pravcima moralnih i fizičnih osobina. Dica su joj najveća radost, jedina zabava i staranje.

Najveća briga i staranje Nj. V. Kraljice jeste mladi Naslidnik Pristolja, koji je sad svršeni đak trećeg razreda osnovne škole. Misleći na Njegovu budućnost Ona nepropušta ni jednu priliku, a da ne naglasi šta On treba sve da radi pa da odgovori željama svojih Roditelja.

Pošto je odsedila čitav sat na času prateći ispitivanja i rad Nj. V. Kraljica daje ovaj savit Visokom učeniku: „Slušaj me Petre, što ću ti reći. Radi dobro i temeljito. Tebe u životu čeka ozbiljan rad. Ti ne možeš drugima naređivati, što sam ne znaš, da to uradiš. Budi pažljiv i prijatan prema svakome koga susretneš. Svakome možeš reći lepu reč. Prema svakom možeš biti prijatan.“

Njeg. Vel. Kralj u početku školskog rada slideće opomene daje: „Petar ima da radi sve što rade i Njegovi drugovi u školi. Ne može biti nikakvog izuzetka što je On Pristolonaslidnik. Prvo dužnost, pa posle sve drugo.“

No pored budnog i neumornog staranja Uzvišene Majke, Naslidnik Pristolja stiče najjače vaspitanje, a to je domaće, gledajući svakog dana klasičan primer tihe, skromne i ozbiljne harmonije roditeljskog života, reda, rada i dužnosti, tako da neositno dobije osićanje, da se u tom društvu i u tom duhu stvara i priživljuje naša istorija.

I Pristolonaslidnik Petar rado sluša i prima dobrohotna savitovanja svojih Kraljevskih Roditelja, i tako razvija se i raste sa najlipšim vrlinama. Pod Božjom zaštitom i uz staranje Njegovih Uzvišenih Roditelja On će jednoga dana potpuno dorasti i dostojan biti da primi ono najteže brime vladara i volje naroda.

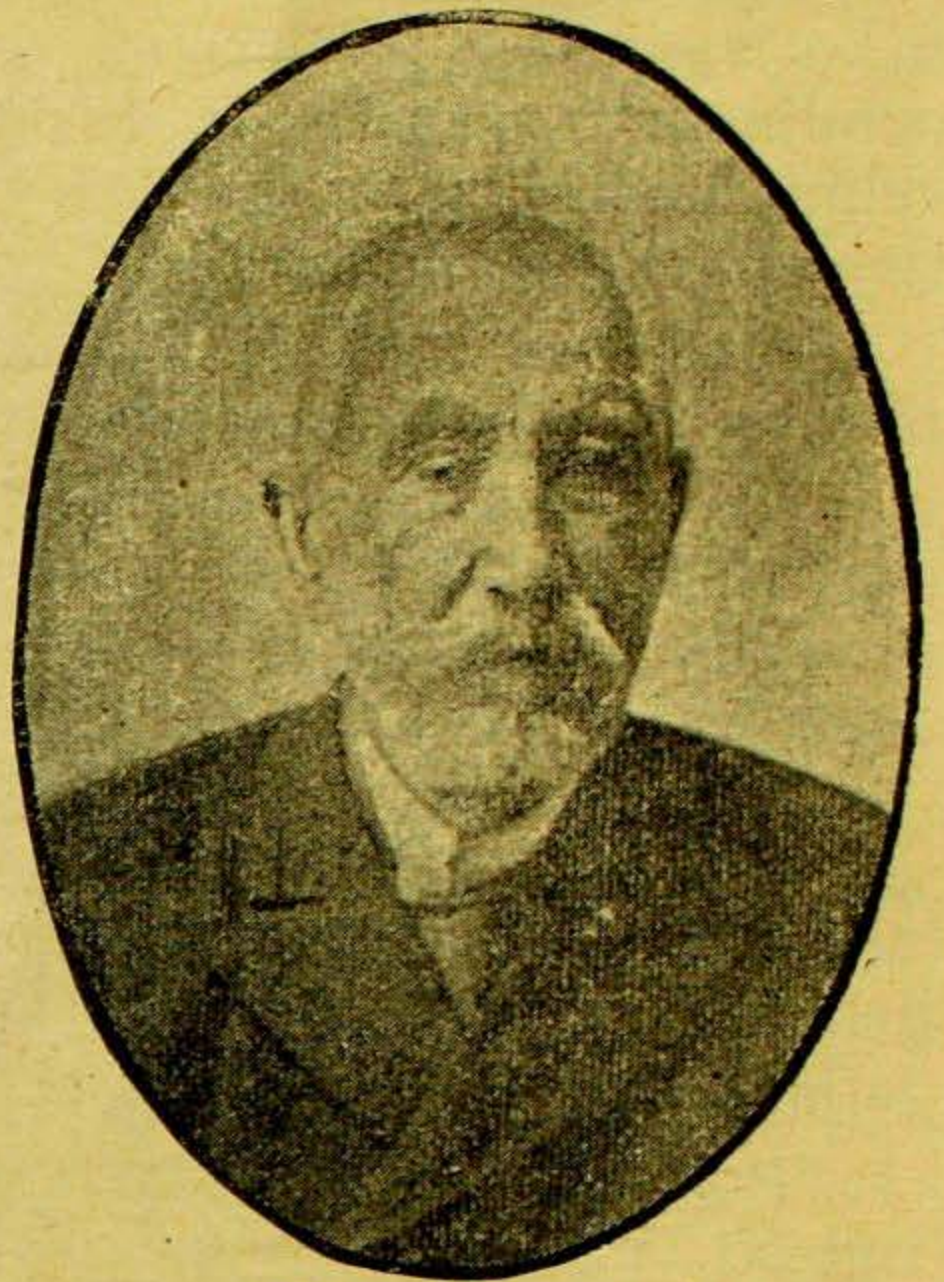
M.

Tri rodoljuba Kujundžića

Antunovićevo slavno, nacionalno dilovanje u prvom redu je uspešno dilovalo na subotičku Bunjevštinu; iako prvaci, gospoda, mađaroni nisu se odazvali Antunovićevo pozivu.

Prvi je **Boza Šarčević** odvjetnik, bivši kotarski predstojnik i sudac pohitao pod barjak Antunovićevo (1870); njega slidiše Ago i Lazo Mamužić, Kalor Milodanović; — Antun Budanović, Petar Rajčić i Roko Šimonković učitelji, — i sve ugledne starešine Subotice bele, kao: Đeno Dulić, Ivan Malagurski, Barna Vidakovig Božan, Veco Sudarević, Ive Prčić, Bada, Stipan, Albe, Mata, Mijo, Joso Kujundžić i dr.

Ali osim Boze i Kalora malo ih bilo koji su se i perom znali i želili odužiti bunjevačkom nacionalizmu. — Među Antunovićevim slidbenicima nitko se nije u Subotici tako dično, otvoreno i uspešno odužio Antunovićevom pozivu, nacionalizmu i rodu svome, kao tri brata Kujundžića.

BOZA ŠARČEVIĆ

Ilija Kujundžić. — Od trojice rodoljuba Kujundžića Ilija je bio najstariji.

Rodio se u Subotici god. 1857 od imućnih roditelja Miškove grane, od oca Albe i matere Roze Jaramazović.

Gimnaziju je svršio u Subotici, a teologiju u Kalači. U kaločkom seminaru on je poučavao svoje drugove u našem jeziku.

Zareden je god. 1880 a zatim poslat u Dušnok za kapelana. Ne samo katolici, nego još i nazareni ovoliše dobroćudnoga Iliju.

Ilija je bio miljenik biskupa Antunovića. On je dao podatke iz Dušnoka Antunoviću za njegovo dilo o nazarenima.

Ne za dugo primisti crkvena oblast Iliju u Lemeš, gdi je svojim omiljenim ponašanjem veliko poštovanje uživao kod naših plemića.

God. 1885 postavljen je za katehetu u Subotici, kada je novoj bunjevačkoj Mamužićevoj upravi bio desna ruka. Njegovim dolaskom u Suboticu, a rodoljubivim nastojanjem dolazi bunjevačko pitanje javno i zvanično na dnevni red. Antunovi-

ćeve „Novine“ i „Vila“; Milodanovićeve „Misečna Kronika“ i „Subotički Glasnik“; bunjevačko buđenje i pokret Boze Šarčevića, Age i Laze Mamužića pobudilo je i u Iliji nacionalnu svist i ponos bunjevački.

Oduševljen i ponosan za prosvitu i napridak Bunjevaca, odlučno i otvoreno zagovara bunjevačke interese u varoškoj skupštini, u školskom odboru i na društvenom polju.

Ilija je bio prvi posle **Ranića** župnika sv. Terezije (1775), koji je otvoreno tražio da se bunjevački jezik u subotičkim školama poštuje i da su učitelji dužni u našim školama, naš maternji jezik pri nastavi upotribebljavati. Na njegov predlog razdijeljene su osnovne škole (150) na četiri okružja i to na dva odeljenja bunjevačka, a dva mađarska. Za upravitelja izabrani su: Toško Temunović i M. Mandić; Palotai Bodog i Kladek Mihajlo.

Duže vremena je Ilija iz kuće oca Albe otpremao Neven. Njegovim sudilovanjem je osnovana ugledna bunjevačko-srpska banka (1891) kojoj su stajali na čelu dva Bunjevca i dva Srbina: Miško Prčić pretsidnik, Ago Mamužić odvetnik, Đuro Manojlović direktor, Samko Manojlović blagajnik.

God. 1894 po želji Dušnočana postavlja ga kalački kaptol u Dušnok za župnika, gdi je 25 god. blagotvorno dilovao.

U dušnočke već pomadarene škole unio je tumačenje školskih predmeta i na našem jeziku; a u crkvi našu propovid i naše crkvene pisme.

I društvenim načinom je širio Ilija našu nacionalnu svist u Dušnoku. Često je zalazio u kuće svojih virnika. U razgovoru priporučivao im naše knjige, molitvenike, novine i kalendare.

U svom gostoljubivom domu rado je dočekivao svoje prijatelje iz Subotice; a i kalačka gospoda: kanonici (Dr. Mačković, Dr. Valihora, Dr. Povišil) poslanici, sudije često su dolazili po Iliji kao poznatom dobrom domaćinu u Dušnok.

Iz plebanije — jutrom — razašiljalo se mliko ubogim bolesnicima; a u podne užina se kuhala i za stare siromake.

Zahvalni Dušnočani biraju ga za poslanika u peštansku županijsku skupštinu, di su ga i naši protivnici, kao odličnoga govornika rado slušali.

I kalačka crkvena oblast ga je odlikovala imenovavši ga najpre ešperušom, a zatim naslovnim kanonikom.

Ratno stanje, poremećeno zdravlje, želja i težnja za ujedinjenom Jugoslavijom potakne Iliju na odlučenje: da zatraži svoje penzionisanje i da se zatim priseli u Suboticu (1918) u svoj dom; gdi je sve do posljednjih časova u novoj biskupiji nastavio svoj svećenički i rodoljubivi rad uživajući potpuno povirenje svoga nadpastira, svećenstva i građanstva. Tako postaje pretsidnikom Kat. kruga, i Prosv. društva Nevena, načel-

nikom biskupskog računarskog ureda, papinskim prelatom, počasnim članom Pučke Kasine.

Ilija je bio velik zagovornik bratske sloge i uzajamne ljubavi Jugoslovena. Iskreno i otvoreno nas je opominjao: da jednako ljubimo i poštujemo svoju srpsku i hrvatsku braću.

God. 1929 na veliku žalost svoje rodbine, prijatelja i štovatelja priseli se u vičnost.

Crkveni obred je obavio sam prisv. g. biskup Lajčo Budanović uz asistenciju mnogobrojnog svećenstva, a u prisutnosti tugujućeg naroda.

Pajo Kujundžić (1859-1915) Na izmaku lanjske god. 5 dec. otkrivena je u subotičkoj bunjevačkoj Kasini spomen-slika Paje Kujundžića, u prisutnosti crkvene, civilne i voničke oblasti, zastupnika raznih prosvetnih zavoda, te prijatelja i štovatelja njegovih.

Pop Pajo potiče iz velike i ugledne bunjevačke porodice Kujundžića, koja je dala rodu našem 8 svećenika.¹⁾

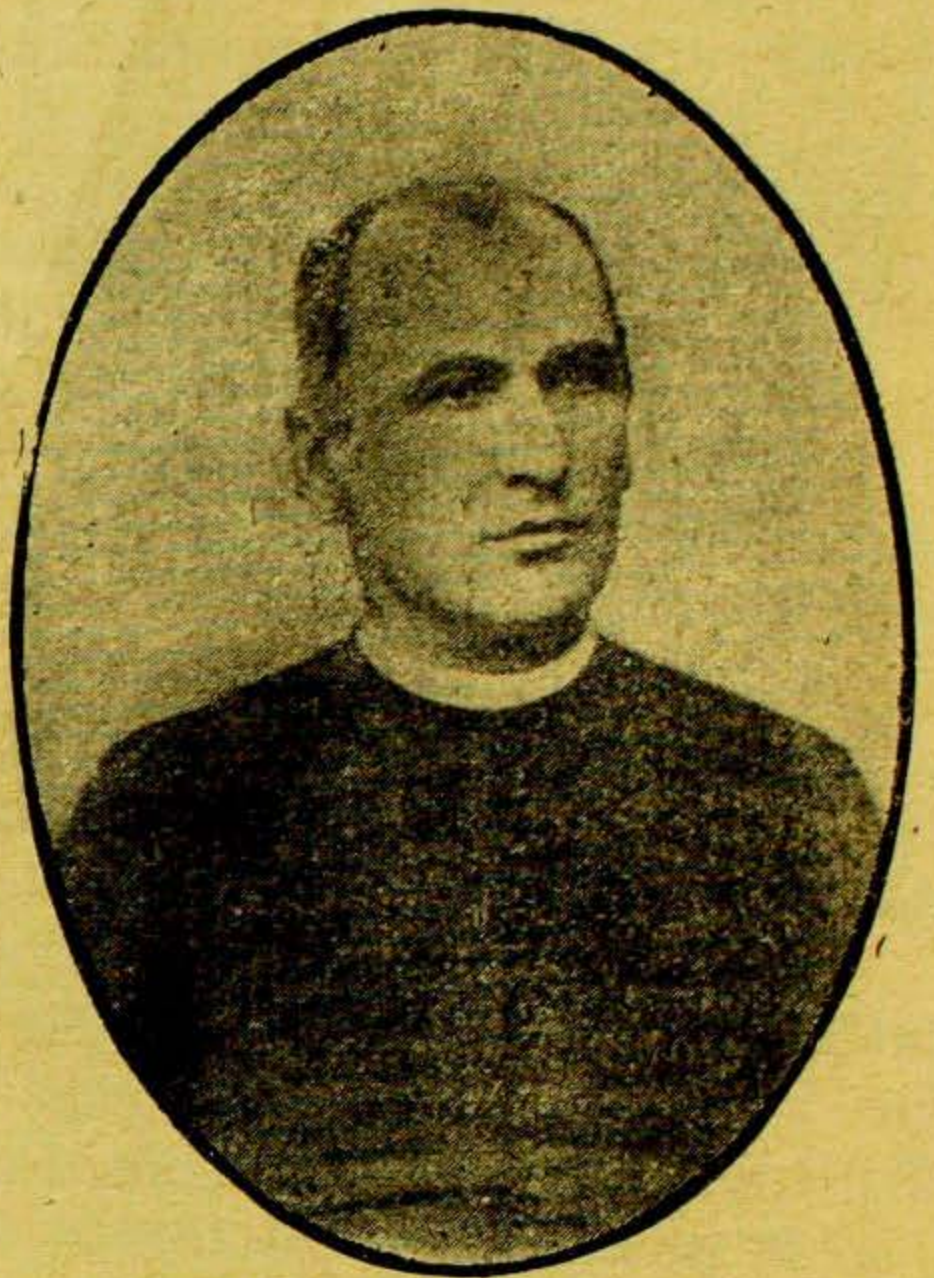
Rodio se u Subotici g. 1859 gde je i škole (osnovne i gimnaziju) svršavao.

Teologiju je svršio u Kalači pod okriljem i zaštitom našega najvećega rodoljuba Antunovića. Već u to vreme starao se biskup Antunović da kalački klerici dođu do pouke i na bunjevačkom jeziku, a on ih je snabdevao sa hrvatskim novinama i knjigama.

God. 1882 zaređen bi za svećenika i poslat u Bikić za kapelana. Domaćin župnik Radojčić primi ga rado i radi njegove blage ćudi i pravoga svećeničkoga ponašanja ovolio ga je kao svoje dete.

Iz Bikića poslan je Pajo u Monoštor našem učenome rodoljubu Ivanu Paliću. I jedan i drugi bijahu pravi svećenici. Blagi, nježni, susretljivi bijahu jedan prema drugome. Nisi mogao tačno ustanoviti, u kojem od njih dvojice beše više pobožnosti, skromnosti, ljubazljivosti.

Palić je bio duže vremena u Novom Sadu gimn. veroučitelj. Tu se je Palić upoznao sa srpskim književnicima i srpskom

PAJO KUJUNDŽIĆ

¹⁾ Iz same Mišakove grane potiču: Ivan J. Kujundžić, gvardijan subotičkog manastira; Ilija Kujundžić, prelat i umirovljen župnik; Nikola Kujundžić, bajmočki župnik i Pajo Kujundžić, župnik sv. Đurđa.

literaturom. I ovu svoju književnu tečevinu umeo je Palić veštini načinom Paji predstaviti i na lepotu našega jezika njegovu pažnju pobuditi.

I Palićeva škola, njegove upute uspešno delovaše na ambicioznog pop Paju.

Tako već g. 1883 sprema on gradivo za subotički kalendar ili bunjevačku „Danicu“, koji je tako rekuć sam sastavio i o svom trošku izdao za g. 1884.²⁾

Iz Monoštora piše „Šokačka pisma“ u „Neven“, kojem je bio glavni suradnik sve do svoje smrti.

God. 1885 sub. varoška skupština izabere sa nekoliko glasova većine pop Paju za gimn. veroučitelja proti Vargi.

Novi položaj u sub. gimnaziji dao je Pop Paji prilike, da bude zagovornikom i zaštitnikom od mađ. profesora prognojenoj slavenskoj omladini. Uz to starao se pop Pajo, da naša omladina dođe do hrvatskih poučnih knjiga (a to su bila većinom izdanja „Dr. Sv. Jeronima“ i „Matice Hrvatske“).

Ovo rodoljubivo delovanje Pajino izazvalo je veliko negodovanje sa strane gimn. profesora, koji su od dana u dan sve to većma proganjali i njemu putem novina i pred sudom mnoge neprilike činili.

Sve ove zlobne i neosnovane klevete Paja je svojim ispravnim i pripoznatim karakterom odbio.

Kao varoški općinar revno je odlazio Pajo na skupštine, gde je kod svakog važnijeg predmeta znao u korist grada i opšteg napredovanja vešto i razumno progovoriti.

Zapostavljanje našega jezika u javnim uredima i silovito pomadjarivanje ponukalo je pop Paju, da otvoreno istupi i zahteva pravo i pravice Bunjevštine.

Kao šk. odbornik predlaže: da se bunjevačka nastava uvede barem u I i II razred osnovnih škola.

Uz opšte zanimanje raspravljalo se je ovo pitanje. Pop Pajo je opširno razlagao i tumačio prednost i korist pouke na materinskom jeziku; da je to zahtev opravdan i zakonit i da su Bunjevci već i kao starosedioci i utemeljitelji Subotice zaslužili. Bunjevačka inteligencija i ugledne naše starešine bijahu za Predlog Pajin.²⁾

Proti bunjevačke nastave glasali su: Lazo Mamužić, gradonačelnik, Mate Vojnić predsednik šk. odbora, Dr. Julije Vojnić, Mijo Beniš, Antun Malagurski, Toko Temunović i Lošo Jaremazević i svi Mađari.

²⁾ Ova subotička „Danica“ i danas živi i širi prosvetu među Bunjevcima i čuva uspomenu Paje Kujundžića.

³⁾ Evo im dična imena: Ago Mamužić, odvetnik, Maća Mamužić, preposit, Veco Mamužić, župnik, Veco Mamužić, odvetnik, Dr. Dušan Petrović, Pajo Kujundžić, Grgo Baić, Veco Sudarević, Nikola Stipić, Marko Vukov, Marko Crnković, Marko Skenderović.

Nehtedoše glasati Mate Vojnić Zelić i Albe Prčić.

Ovaj rezultat je ožalostio celu svesnu Bunjevštinu; ali je ujedno i potkopao temelje vladavini Laze Mamužića.

I tako sa odmetničkim glasovima ostade u manjini predlog pop Paje.

Sada se obrati pop Pajo proglasom na Bunjevštinu i pozove sve ugledne starešine Subotice grada, da protestuju proti ovakom nezakonitom i nečovečnom postupanju šk. odbora. A zato će biti najzgodniji način, da apelatom na ministarstvo što više starešina potpišu.

Za kratko vreme- potpišu apelatu **1200** starešina, građana.⁴⁾ Apelatu je ministarstvo odbilo stim obrazloženjem: da glasanje šk. odbora svedoči, da bunjevačku nastavu ne žele svi Bunjevci.

Kada je vidio pop Pajo da je uzaludan i bez nade svaki napor na političkom i školskom polju, odluči se društvenim načinom i putem nacionalnu svest buditi i ljubav prema rodu svoje buditi i širiti. Osobito je nastojao toj ideji bunjevačku omladinu pridobiti.

Materice, ocevi, Božić, Novo ljetu, Pavlovo, Poklade, Uskrs, Đurdevdanak, berba sve su to bili blagdani, svečarstva u gostoljubivom domu pop Paje, gde se je uz narodnu pesmu i igranku veselilo i provodilo. Sam Pajo nije bio niti igrač, niži pevač; ali zato je ginio za narodnom pesmom i uživao u našoj divnoj narodnoj igri.

Na ovim domaćim zabavama se je njegovala naša nacionalna svest, koja nas je branila i podržavala, i koja nam je sačuvala naše narodne običaje i naš nacionalni život.

Tu u pop Pajinom domu se osnovalo prvo pevačko društvo; zatim tamburaško društvo; Kolo Mladeži; Pokopno društvo Sv. Ivana; Zemljodjelska Štedionica i Školska Zadruga.

I članovi ovih udruženja ne bijahu s brda s dola sakupljeni, nego sve odlični mladići i starešine. Tako na čelu pevačkog kola bio je Antun Budanović; tamburaškom kolu Marko Stipić, Mate Dulić i Pajo Vujković Lamić; Kolu Mladeži: Dr. Stevan Matiević, Dr. Vranje i Dr. Beno Sudarević, Dr. Jožo Vojnić Hajduk, Dr. Ivan Budinčević; Ivanskom Društvu; Barnaba Vidaković, Ive Prčić, Lojzija Gabrić i Mirko Pletikosić; Zemljodjelskoj Štedionici: Ivan Malagurski, Marko Dulić, Babijan Stipić, Ive Prčić, Alba i Babijan Malagurski, Martin Zelić i Vranje-Tumbas; Školskoj Zadruzi sam pop Pajo je stao na čelo.

Svim ovim zadrugama pop Pajo je sastavljao pravila i u svim udruženjima glavnu reč je pop Pajo vodio.

⁴⁾ Za dokaz vredno je barem nekoliko spomenuti. Evo: Ivan Malagurski, Ive Prčić, Lazo Stipić st., Ive Joko, Đeno, Stipan Dulić, Joso i Kalor Rajčić, Pajo Lipozenčić, Luka, Lošo i Pajo Vujković Cvijin, Joso i Šime Romić, Čičo Ivković Ivandekić, Jaša Čović itd.

Bunjevačka Kasina, ovo staro gnizdo Bunjevštine, neslogom Age i Laze Mamužića počelo je nazadovati, tako, da su ljudi, koji su još bili na okupu, — razmišljali, da bi najbolje bilo okaniti se svega i napustiti „Kasinu“.

Kada je to vidio i čuo pop Pajo zabrinuto i sažaljiivo odgovori ljudima: „Braćo, starešine, zar ne bi bio neoprostivi grijh i neprižaljena i nenadoknativa sramota, da mi gotovo delo naših preda ne sačuvamo i da tako silni Bunjevci varošani jednu „Kasinu“ ne mogu uzdržati. Ovo beše rič u zgodan čas na svome mistu.

Svi prisutni kao očeličeni odlučiše, da će „Kasinu“ izdržati i članove u prvom redu u svojoj rodbini, a zatim i dalje sakupljati.

Ovim načinom bijaše opstanak i napredak „Kasine“ osiguran, tako, da je Kasina nastojanjem pop Paje za kratko vreme sebi i danas opstojeći dom sagradila.

God. 1914 febr. 2 zaletiše se mladi sokolovi, akademičari srpski i hrvatski iz Bpešte u Suboticu na „Veliko Prelo“ da svojim umetničkim pivanjem uzveličaju slavu preljsku. Zbor pevački bijaše sastavljen od samih veštaka; a njihovo tačno i precizno pivanje zadivilo je publiku. Jedan mladi Srbin otpevao je uz gusle narodnu pesmu o Jug Bogdanu i devet Jugovića; a drugi brat Hrvat deklamovao je „Putnika“ od Preradovića.

Posle ovoga diže se pop Pajo na katedru i uz veliku tišinu i pažnju publike svesrdno i oduševljeno pozdravi braću Srbe i Hrvate zahvaljujući im se najtoplije na njihovom rodoljubivom sudelovanju i zaželi: da ova bratska sloga, ovo prijateljsko sudelovanje bude zalogom lipše i bolje budućnosti Jugoslovena!

Ovaj prizor izazvao je suze-radosnice u očima starijih i razumljivih Srpkinja i Bunjevaca.

Srpsko narodno pozorište je u Suboćici pop Pajinim nastojanjem od . 1893 počelo napredovati. On je preko naših učitelja i roditelja primamljivao šk. decu u pozorište na predstave Kraljevića Marka i Miloš Obilića. Napokon su i deca i roditelji obljubili i prigrlili pozorište, da je ono sve do predratnoga vremena veselo i zadovoljno sa velikim suficitom ostavljalo Suboticu.

Sve ovo naše nacionalno jatimljenje i napredovanje dade povoda vlastima, da stave smetnje i tužbu proti radu i nastojanju popa Paje; jer su mislili, ako njega onemoguće, da će stime i celu Bunjevštinu neškodljivom učiniti.

Prvo je došla na red „Danica“ ili subotički kalendar.

Pop Melkir E. mađ. historičar beše pozvan da prouči nekoliko tečaja „Danice“, a po tome da podnese svoj referat o radovima Danice. Melkir, kao ispravan čovek, a uz to prijatelj Bunjevaca, završi svoj izveštaj ovako: „Svaki članak Danice

pisan je u duhu bunjevačkom; ali proti države nema u kalendaru ništa“.

Sad je došao red na Neven.

Premako se je vrlo pazilo i kod „Nevena“, da se ne uvuče u štivo ni jedna rečenica, niti i jedna reč za koju je vlast zapeti mogla; nu ipak jedan protumačen članak Bpeštanskog dnevnika „Egyeterteša“ koji nije odobravao priterano, silovito pomadžarivanje, — dao je povoda segedinskom porotnom sudu, da „Neven“ optuži i osudi.

Te tako za jedan skromni prevod valjalo je pol godine odsediti u segedinskom drž. zatvoru, koju je rodoljubivu dužnost Pajo Bačić izvršio. A svi rodoljubi i mladi i stari nastojahu, da sužanjstvo Paje Bačića svojim darovima i prinosima ublaže. I tu je veći deo troškova pop Pajo snašao. Na blagdane u pop Pajinom domu se je spremala narodna torba puna pogačica, fanaka, kobasica, butice za Bačića.

Sada je došao red na samoga pop Paju.

God. 1898 nadbiskup Časka obavljao je krizmanje u Subotici. Ovu zgodu upotrebiše naši neprijatelji i lepim rečima i lukavštinom predobiše Časku za svoje nečovečne ciljeve. Tako rekuć prisiliše slaboga starinu, da je morao obećati, da će pop Paju iz Subotice na drugo mesto primestiti.

Malo zatim pozove Časka pop Paju u Kalaču, da mu novo očinsko određenje na znanje dade. Naime da se iz Subotice seli u Bogojevo.

Pop Pajo po svom običaju, mirno i strpljivo sasluša nadbiskupa, te ponizno i hladnokrvno zamoli jedno kratko vreme, da pismeno može svoj odgovor podneti.

Posle ove audijencije kanonik Zundl plaho i srdito reče Paji: „No jelte, da morate seliti iz Subotice!“ — „Vidićemo“.

— odgovori mu Pajo posve mirno.

— „Šta? vidićemo! Jedan od vas dvojice mora izgubiti: a poklem nadbiskup ima da održi svoju zadatu reč, morate vi izvući kraće!“

„Vidićemo“, — reče mu opet Pajo i ostavi ga na hodniku.

Posle toga ne za dugo pošalje pop Pajo svoj odgovor nadbiskupu Časki u kojem opširno razloži, da je njegovo delovanje u Subotici ispravno; a postupanje proti njemu da je nepravedno. Pa ma da je on inače vazda punim poštovanjem pripravan izvršiti naređenje svoga nadpastira; i da ne zamerava inače skromnoj parohiji bogojevačkoj; ali iz kazne ne može primiti Bogojevo, te po tome ostaje u Subotici.

Dugo i dugo su razmišljali i dogovarali se u Kalači, što da čine, da ne bude od zla gore.

I odlučiše. Na jedan lukavi način bace svu odgovornost na subotičku gospodu.

Naime kalački nadbiskup Časka piše sub. gospodskoj „Ka-

sini“, da ova sastavi formalnu pismenu tužbu proti pop Paji, u kojoj da se navedu uzroci i gresi, usled čega žele njegovo odstranjenje iz Subotice; a tu izjavu ima da potpiše sub. veliki župan i gradonačelnik.

No, u ovu zamku nehtede ući nitko; te tako ova pop Pajina stvar ostade nerešena; a Pajo ostade sve do svoje smrti u Subotici.

God. 1909 izabran je Pajo, za subotičkog župnika kod Sv. Đurda. Ovaj izbor je kalačka oblast bez primedbe odobrila.

Kada je sadanja varoška zrada dogotovljena bila, trebalo je pozlaćeni krst posvetiti prije nego li se postavi na toranj varoške zgrade. Tu je ulogu imao pop Pajo da izvrši.

Prije toga reče gradonačelnik Karlo pop Paji, da posle osvećenja mađarski protumači narodu značaj toga dana. Pop Pajo mu odgovori, da će krst posvetiti, ali samo mađarski neće govoriti.

I tako je posle latinskog obreda sam gradonačelnik mađarski govorio u većem delu bunjevačkoj publici.

U župničkom položaju nije imao Pajo mlogo radosti. Nekoji kapelani i poturice vernici silno su mu smetali i njegovom župničkom radu zabavljati; dočim je i svitovna i crkvena vlast potpuno zadovoljna bila šnjime.

Posle smrti zagrebačkoga nadbiskupa Mihailovića dve godine je bila upražnjena nadbiskupska stolica. Hrvati i Mađari nemogoše se složiti u osobi budućega nadbiskupa. Ban Hedervari je u našim krajevima tražio zgodnu osobu. Ali naši neprijatelji nisu dali prigode banu, da se upozna sa našim bunjevačkim svećenicima; usled toga se ban obratio na Kalaču. Tu mu se pruži prilika da se upozna sa najodličnijim kanonikom kalačkog kaptola, sa kanonikom Majerom.

Iza kratkoga dogovora Majer se primi kandidacije; a ban ga podastre i preporučiti vladi i caru Franji za zagrebačkoga nadbiskupa.

To je bilo dakle donekle svršena stvar; naime u koliko je imenovanje Majerovo podnešeno bilo u Rim radi odobrenja.

Prvi pozdravni govor i prvá pridika Majerova u Subotici se privadala u domu pobratima Ilije.

Medutim je pop Pajo javio nekoj zagrebačkoj gospodi i bosanskim fratrovima i Isusovcima: da je Majer pravi Mađar i da nesimpatije sa Bunjevcima i da bi ih volio sve u Dunav utopiti; a po tome da neće biti prijatelj ni Hrvata.

Sa svih strana su došli odgovori: da je stvar svršena, da je Majerovo imenovanje već u Rimu, i da se samo Bog moli za jadne Hrvate.

Medutim stiže pismo iz Travnika od direktora Pandžića; da se istavi jedna izjava o Majeru, koju izjavu da potpiše pop

Pajo i jedan učitelj. Zahtev Pandžića bijaše ispunjen; a izjava je podnešena u Rim na dotično mesto i to blagovrimeno.

Kroz nekoliko dana doznalo se da je papa odbio predlog cara Franje i mađ. vlade i pozvao ih da je želja Rima da na zagrebačku nadbiskupsku stolicu Hrvat bude imenovan.

Ne za dugo Posilović bijaše imenovan i potvrđen za zagrebačkog nadbiskupa.

Napredovanje nemačke vojske, uzmak Rusa, pad Srbije, pa tuga za svojim nećacima (2 su na ruskoj fronti vojevali, a jedan u Albaniji) sve je to samo pogorčavalo i onako trošno zdravlje popa Paje.

God. 1915 u prisutnosti sestre Lozike i svoga vernoga pobratima Mihaila izdahnu Pajo svoju plemenitu i veliku dušu.

Neka nas pop Pajino istrajno i neustrašivo delovanje pobudi na ljubav roda našega; na uzajamnu bratsku ljubav jednokrvne nam braće Srba i Hrvata; na ljubav naše mile otadžbine i na vernost i odanost prema našoj narodnoj dinastiji dičnih Karađorđevića.

Nikola Kujundžić, rodio se također u Subotici 1861 u uglednoj Kujundžićevoj porodici Mišakove grane. Srednju školu svršio je u Subotici.

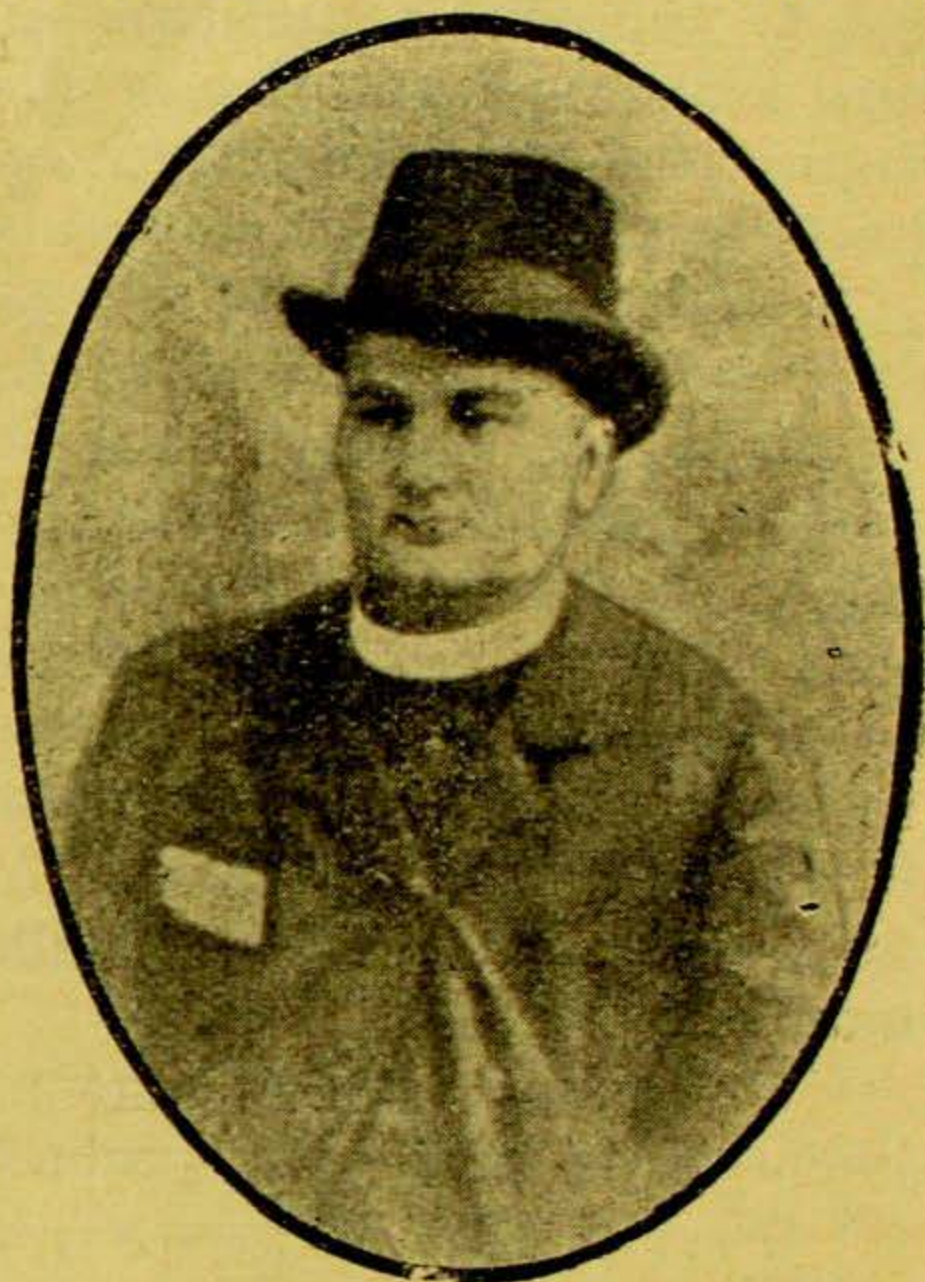
I premda je on najmlađi od trojice Kujundžića, ipak već kao gimnazijalac i pravnik, prijanja za bunjevačkim nacionalizmom i javno istupa proti mađarskom zulumu. Piše u srpske i hrvatske novine o nesnosnom stanju Bunjevine.

Oduševljen Aginim i Lazinim rodoljubivim nastojanjem, kao i istupom cile Bunjevine za narodnu stvar, ispivao je svoju prvu preljsku pismu (1878) za bunjevačko „Veliko Prelo“, koja se ovako počima:

Kolo igra, tamburica svira,
Pisma ječi neda noći mira.
Svud se čuje, svud se šorom znade,
Da Bunjevac dušu ne izdade.

Već posle godinu dana napusti bpeštanski pravni fakultet i ode u Kalaču za klerika.

Zareden je za svećenika god. 1884, a kapelanovao je u Dušnoku, Bikiću, Aljmašu, Lemešu i u Subotici.

NIKOLA KUJUNDŽIĆ

I Nikola, kao i brat mu Ilija u svakom selu, gdi je kapelano-
novao stekao ljubav i priznanje dotičnoga naroda. Osobito
su Lemešani iskazali prema Nikoli ljubav i veliko poštovanje.

Lemešani od starine imali su veze sa županijom, pa usled
toga mogli su sva stara pismena, koja su se odnosila na naš
život i običaje, kao i na našu prošlost proučavati, i od kolina,
do kolina potomstvu sačuvati. Tako su Lemešani (starešine-ce)
dali Nikoli gradiva, da je mogao po njihovom pričanju pisme
otpivati o našim starim junacima: Alagića, Vidakovića Božana,
Kajića.

Ali što mu je sačuvalo vikovičnju uspomenu, među Bu-
njevcima to su preljske pisme bunjevačkom Velikom Prelu na-
minjene. Najznamenitija pisma mu je svakako: „Kolo igra tam-
burica svira“; ali i ostale njegove preljske pisme: „Didovi nam
iz daleka“, „Čuj Bunjevče vesel glas“ i dr. rado se pivaju ne
samo na Velikom Prelu, nego i na familijarskim zabavama: u
svatovi, na svinjokoljima, na prijateljskim sastancima.

Nesloga između Laze i Age i na Nikolu je dilovala. Morao
se i on odlučiti: da li će uz Agu ili uz Lazu priključiti se. Od
bunjevačke nacionalne inteligencije Nikola je jedini pristao uz
Lazu iako se tako cijeloj Bunjevštini zamirio.

Lazo je vratio Nikoli milo za drago. Na predlog Lazin
subotička varoška skupština kao patron jednoglasno izabere
Nikolu za bajmačkog župnika g. 1896.

I tako se naš dobri i nezaboravljeni Nikola oprostio se od
Subotice i priseli se u Bajmak.

Naš Nikola, koji je za svoje Subotičane pisme stvarao; za-
jedno sa Kolom mladeži borio se i veselio se; malodušne svito-
vao i sokolio ih; koji je svaku narodnu stvar i duševno i mate-
rijalno potpomagao, ostavio svoje mile Subotičane, napustio
gusle javorove i podao se samoći.

Izgleda, da ga je ova samoća, daleko od svojih rodaka,
dobrih drugova i prijatelja, nacionalnih boraca i mučenika u
rani grob pokopala.

M. Mandić

Bunjevački grobovi u Egiptu

Subotička „Zemljodilska Štedionica“ je u početku svoga
dilovanja uspišno radila i svome narodu pružala povoljne zaj-
move. Ali na nesriću zavedeni od grofovskoga sjaja pritekne-
mo u pomoć grofu Ziči Vladimiru i zatraženi zajam od 400.000 kruna
isplatimo njemu. Ali buduć Zemljodilska Štedionica nije imala
toliko gotovine obratimo se na Prvu Hrvatsku banku u Zagrebu,
koja nam je po moćnom zagovoru zagrebačkoga nadbiskupa
gosp. Bauera traženu svotu i isplatila.

I buduć se grof Vladimir nije držao ugovora, i niti propisne kamate nije plaćao, niti od glavnice nije otplaćivao ništa, primorani smo bili sudbenim načinom Vladimirovo biharsko dobro (Kopačel, Surduk, Šergeš) priuzeti.

Teško nam je bilo iz tolike daljine sa biharskim dobrom upravljati; ali smo ipak našli pouzdanih ljudi, koji su se ove teške uloge primili.

Poslidnji naši povirenici i zastupnici su bili: Kujundžić Lajčo i Mačković Staniša.

Oni se primiše toga posla u prvom redu da svoje zdravlje prominom zraka poprave; a u drugom redu iz ljubavi i poštovanja prema bunjevačkoj Zemljodilskoj Štedionici.

Lajčo i Staniša su nas hvalevridno zastupali i u nepoznatom svitu čuvali i sačuvali naše šume i doline bivšega vlastitelina grofa Vladimira.

Međutim su nas braća Hrvati prisilili da im se zajam (sada već jedan milijun) povrati, i ako su na to desetostruko bili osigurani tabulacijom na 1200 lanaca prvoklasne zemlje u vridnosti 12 milijuna kruna.

S druge strane Lajčo i Staniša malo pokripljeni opredilu se da će u dalekom Egiptu tražiti lika svome poremićenom zdravlju.

Mi smo ih odgovarali od toga, jer da će im život u tuđini daleko od svojih rodaka i prijatelja mučan biti. Ali oni ostadoše pri svome odlučanju.

God. 1909 suznim očima oprostili smo se od našega Lajče i Staniše želeć im srićan put, a još srićniji povratak!

Ne za dugo jave nam da su s božjom pomoćju srićno prispili u Egipat. Kasnije dobili smo od njih još nekoliko pisama u kojim opisuju lipotu i divotu Egipta, grada Kaira i Nil-rike; i hvališe se, da im se zdravlje postepeno popravlja.

Na jedanput izostanu egipatska pisma!

Posle godinu-dvi dana čuli smo: da su i Lajčo i Staniša u Egiptu u varoši Kairo sahranjeni. Ništa više!

Na taj tužni glas pogledamo jedan na drugoga, Pajo i ja. Ni riči ne progovorismo, a oči nam pune suza.

Tužni i žalosni sinovi bunjevačke nane! Ko će vam u dalekom svitu vaše grobove popravljati, grobno cvijeće: ruže, peruniku, neven, smilje i kovilje saditi i ko će vam na mrtvi dan vaše grobove svetom vodicom poškropiti?!

Veliki i silni Bože! koji vedriš i oblačiš, smiluj se — skrušeno te molimo, — dušam naših nezaboravljenih rodoljuba Kujundžić Lajče i Mačković Staniše; a ohladeno tilo naših milih pokojnika, neka opočiva u miru u egipatskoj zemlji! A uspomena njihova neka živi do vika među Bunjevcima!

Mandić

Mali Mićo

*Popet će se mali Mićo
Na astal sterati,
Kad opazi o božiću
Gdi svićica plamti.*

*Uzo j' duvat, što j' god mogo,
Da utrne sviću.
Al kad ga je nana vid'la,
Ma' što nije Miću —*

*Ne dira ga, slatka mati,
Nije tom kriv mali,
Ta on ne zna, da s' u podne
Ikad svića pali!*

Nikola Kujunžić

Grozdanko

Bio tako jedan kralj i kraljica, pa nisu imali nikad dice. Molili se Bogu da im da dice, molili, al' nikad da izmole. Tako tu prošlo vrijeme, kad jedared naide ispred kraljevog dvora jedan dida s kolima loze i zapane tu u blato. Viče, udara konje, napinje se, al' točkavi ni makac iz blata. Vidi to naposlitku i kralj, pa čim razumi šta je, on na stražare da didi pomognu. Tu ti sila stražara i kola za čas napolju. Zafali se njima dida i uzme jednu lozicu iz kola, da jednom stražaru nek je nosi kraljici. „Ponesi“, kaže, „ovu lozicu kraljici i kaži joj nek je svojom rukom usadi i svako jutro zaliva, pa će dobiti dar što odavno želi“.

Dida sotim ode, a stražar kraljici i kaže šta je i kako je. Ona oma tu lozicu usadi pod svoju pendžer i zalije je. Kako ona lozicu prvi dan zalila, ona sva prozelenila i narasla. Sutradan kraljica već rano ujutru zalila lozu, a na njoj već lip velik grozd, samo još zelen. I treći dan ona nju zalije, a na njoj grozd već sazrijo, pa lip pun da ti lipšeg nema. Otkine njegov kraljica i pojide, a komovinu baci kroz pendžer. Naide tuda jedna kobila i pojide tu komovinu. E, al' od grozda kraljica ostala trudna i posli jednog vremena rodi sina, a i kobila se oždribi od komovine.

Raduje se sad i kralj i kraljica, Bog im dao sina, a znaju daje sve to od onog grozda, po šta će već mu nadiju ime Grozdanko. Rasto sad Grozdanko, a jak ti je do čuda. Dočepo se već osamnaeste godine, kad jedared u dvoru pobisne jedan bik, a on njega šakom u čelenku i ubije. „No jesam li junak,

oče moj?“, zapita on onda kralja. „Jak jesi sinko moj, a jesi l' junak to još ne znam“, odgovori kralj. „A šta za to treba, da čovik postane junak?“ zapita Grozdanko. „Tušta kojičega. Evo, prvo treba savladati jednog junaka, a to nije niko drugi već iglen kralj. Još ga niko nije savladio, i ko ga savlada, to je momak na svom mistu“. On će njeg savladati, kaže i oma će ići. Iće on, al' će prvo izabrati sebi konja. Proba on sve i ko-

BUNJEVAČKA DIVOJKA LIZA STIPIĆ

jeg lupi u čelo, onaj se i onesvisti, kad jedared došo i do onog što se od komovine oždribio. Mazne on i njega i svali ga, al' ti taj nije osto ležeći, već skoči i Grozdanka u čelenku.

„To je već konjić za mene“, obraduje se Grozdanko. „I ja mislim“, kaže konj, „to sam ti samo dug vratio, a otsele ćemo se poštivati ko ljudi“. Oma njeg Grozdanko osedla, uzme svoje oružje i tiraj do iglenog kralja. Uputi njeg otac, di će ga naći, pa on tamo. Odu nji dvojca kud i' kralj uputio sve dok se nisu iz vida izgubili, a konj će onda: „Dalje nećemo ovim pu-

tom kudan svaki ide, već ću ja tebe odvesti na drugu stranu“. Pušti njemu uzde Grozdanko, a on okolo, okolo i s druge strane uđe u atar iglenog kralja. „No sa' ćemo doć do iglen kralja“, opet će konj, „a ti se ne možeš s njim tući jel je sav od igala. Ti ga samo probudi, jel ćemo ga na spavanju zateći, onda se drž za zengije i pripušti sve meni“. Dobro, sve će tako biti i konj ode s njim. „Vidiš ono što je ko kaki prcov“, pita njegov konj kad su dobar komad išli, „ono je iglen kralj. Kad odemo do njega, ti ga samo udari i upri se u sedlo, jel će biti bižanije. On nas neće stići, već će natrčati na nas, da nas namota na svoje igle, al' ću mu ja skuvati papulu. Pazi, šta sam ti kazo“. Sad dotrču do iglen kralja, a Grozdanko fickac sabljom. „Iglen kralju, ustaj na mejdan junački ako žena nisi“, a konj biž. Grozdanko se okrene, al' ti se iglenjak kotura za njima da i' je skoro stigo. Konj se upre iz sve snage i dotrče do jednog jezera i stane na vr' jednog velikog kamena, pa od iglenjaka zakrili jezero. Grozdanko se uplaši kad je konj stao, al' konj veli: „Ništa se ti ne brini, već gledaj da ga još rasrdiš a u sedlu se čvrsto drž.“ Evo u to i iglenjaka, pa stane prid njima: „Aha, to si ti Grozdanko mamin, sad mi pobić nećeš!“ „A ko opet biži od tebe iglen sotonu! Ta što ima konaca na svitu, sve ću u tebe uđiti“, nasmije mu se Grozdanko. „Ti u mene uđiti!“ vjigne sav srdit iglenjak, „sa' ću ja tebi tvog Boga pokazati!“, pa se zatrče što je više mogo i skoči da nabode na sebe Grozdanka i konja. On skoči, al' konj brže otkoči i iglenjak odleti u jezero i s pomoću božjom lipo se i udavi. Di će plivati, kad je od igala!

„Jesi vidio šta ja znam“, konj će onda na Grozdanka.

„Vidim, vidim“, onaj će, „al' kako ću ocu posvidočiti da sam ga ubio?“

„Znam ja i to. Iglenjaka ima sestru od najlipše najlipšu i eto ti žene — odnećemo je“. Oma oni u iglenjakov dvor, uzmu mu sestru i gazi kući. Kad su došli, a tu oma veselje, svatovi i on se vinčo.

„No, jesam li sad junak, oče moj?“, pita on kralja.

„E sinko moj, još tušta grava triba da protisneš kroz trbumlilo, pa da postaneš junak. Sad bi još moro pogubiti Slama Đuku, a onda ćeš čuti šta još triba“. Kad je to čuo, on oma na konja sedlo, ni se ni zgrijo kod kuće, već odoše do Slama Đuke. Kad oni došli do atara Slama Đuke, konj mu kaže, da ne idu još unutra. Čekali oni tu dan, dva, pa i nedilju, kad se konj diže: „Sad možemo“, kaže, „jel sad spava Slama Đuka. Ja ću te odnet do njega da se ni sitit neće, a ti mu vrat očeklikaj sabljom“. Oma oni u atar i jedared će konj: „Vidiš li ono veliko što je ko kamara slame? To je Slama Đuka, al' ležečki, jel spava“. U to oni i stigli tamo, al' Grozdanko veli: „Kaki sam ti ja junak ako ga u snu ubijem“, pa Đuku

probudí i počnu se sabljama krvati. Nije prošlo dugo, a glava Slama Đuke odleti, jel je Đuka bio još neispavan. Uzme Grozdanko njegovu glavu, tilo mu zapali i na vatri ispeče sebi kajgane, naruča se i ode kući.

Čim je došo kući, on Đukinu glavu prid oca i pita: „Jesam li sad junak, oče moj?“

„Još nisi sinak moj, jel ima odud nedaleko jedan fratar od olovnate glave čija glava triba tvojoj sablji, pa da budeš pravi junak“.

Neće Grozdanko ni da sjaši s konja, već ode rad fratrove glave. Išo je i išo, dok nije došo do jednog kamenog derana. „Tu ćemo se mi rastati“, kaže mu tu konj. „Ovo je već atar fratra od olovnate glave i kad ti uđeš u njeg, njegov pivac će te vidit i zakukurikat, a u to ćeš se ti okameniti. Al' zato ništa, skini ti sad s mene uzde i sedlo i sve to zakopaj ode u zemlju, pa idi u atar“. Uradi on tako, a konj se u to pritvori u zeca i Grozdanka kući. Tu ga opet pritvori u čovika i kaže ženi: „Evo ode Grozdanka sad šta će, već ajd u fratrov atar, a kako on tamo, a pivac kukurikne i on se skameni. Evo oma i fratra, dotrči i odnese Grozdanka kući. Tu ga opet pritvori u čovika i kaže ženi: „Evo ženo, dono sam ti jednog, biće dobar za slugu. Nećeš morati prati sude ni vode nositi“, i postavi Grozdanka za slugu.

Služi Grozdanko, a fratar uvik u lovu. Fratar u lovu, ovaj kukurikne i on se skameni. Evo oma i fratra, dotrče i odnese oko žene i jedared se njemu žena potuži i zapita ga kako bi odud mogli pobići. I kaže ona njemu, da ona nije tu drage volje, već da je nju oto fratar od njezinog oca, od ovog i ovog kralja. „Pa znaš šta“, kaže njoj onda Grozdanko, „kad bi ti mogla doznati di je njegova snaga, onda bi mi lako izašli na kraj s njim.“

„Znam ja di je njegova snaga“, kaže ona.

„Znaš ti, pa di je?“

„Di je, al' kaka je! Ja sam se prvi noći pravila da spavam, pa sam ga uvrebala i vidila mu snagu. Ima u ovom odžaku više nas jedan olovnati pauk i u tom pauku jedno jajce, a to jajce je njegova snaga.“

„Pa lako onda za nas!“ obraduje se Grozdanko.

„Lako vruga! On svako večer odlazi gori pauku i pauk mu isprede to jajce napolje, on ga okupa u crnom vinu i onda mu je snaga za sutra cigurna. Al' to je ona nevolja što prvo pivac kukurikne pauku da fratra pušti, a dok pivac ne kukurikne pauk svakog ugrize, a taj je bogin. Pivac opet ne kukurikne, dok nije mrak i dok ga u mraku fratar ne naraniti žitom od olova.“

„Pa možemo ga i mi naraniti“, Grozdanko će.

„Možemo, možemo, al' sad je dan, a kad je mrak tu je-

fratar. Za dana će nas pivac poznati i neće žito od nas primiti, već da je mrak“ ...

„E kad nije mrak mi ćemo ga napraviti za dana“, Grozdanko će onda, i otrče u brvinjak fratrov, tamo je bio jedan velik koto u kojem je fratar paprikaš kuvo. Dokotrlja on njega, poklopi sav fratrov dvor s njim, pa ti mrak ko tisto. Ded oni oma olovnatog žita pivcu toliko da mu je volja do zemlje, a onaj kukurikne pauku. Grozdanko do pauka, onaj u mraku,

STARA BUNJEVAČKA ŽENSKA ZIMSKA NOŠNJA

ko i pivac, misli da je fratar i isprede mu jajce. Kako on njega ispreo a Grozdanko ga smrvi, a u to stigne trčec i fratar jel se sitio. Sitio se, al' kasno, stigo, al' na svoju nesriću, jel mu Grozdanko sad otsiče glavu. Oma on glavu u torbu, ženu za ruku pa će ići, e al' kad su koto odigli, nji' pivac pozn'o pa će kukuriknit da se skamene. Kako to opet Grozdanko vidio, on ti se na nevolji dositio i vikne: „Hej brate pivče, okreni se, komšijski pivac ti među kokoškama gazduje!“ Privari se pivac, boji se za kokoške, okrene se, a sablja mu već za vratom.

Kako Grozdanko pivca utamano, sve kamenje u ataru oživi i ljudi mu se lipo zafale i odjure svojim kućama. Ode sad i Grozdanko i fratrova žena i prošli oni misto di je on uzde i sve zakopo i zaboravio on na to. Očli oni već podaleko kad tu natrče jedan zec i Grozdanko se oma siti. Potrč natrag, otkopa svoje stvari, a zec se pritvori u konja. „Pa di si ti kog vruga?“, na njeg će Grozdanko. „Kojeg vruga“, nasmije se onda konj, „ta da ja ko zec nisam fratra u lovu zavaravo, on bi vas zateko još kad ste pivca ranili i potuko bi vas ko ke-rove“.

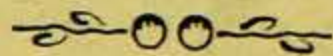
Odu oni sad kući, a Grozdanko glavu prid oca: „No otac moj, jesam li sad junak?“ „Sad jesi sinko moj, jel si me opro-stio od tri najveća nepretelja. Sad se otac tvoj nikog ne boji“.

E tu se oni sad provesele, Grozdanko ženu fratrovu od-vede njezinom ocu kralju i s njim se pobratimi, vrati se kući svojoj ženi, sestri iglen kralja i tu je dugo još srićno živio i junak bio. A moro je biti junak, jel znajte, da je Grozdanko bio bunjevačke grane.

(Bunjevačka narodna pripovitka).

Čuo od bać Marka Vojnić-Purčara-Pulaka iz Subotice

Balint Vujkov.

Na „materice“ i „oce“

*Kad su slavne „materice“
I čestiti „oci“:
Svud su pune kotarice
S' oras'i zlovoljci!*

*Idte, dico, čestitajte
I torbu poneste
I paloru svagdi dajte,
Gdi starijih jeste!*

*Čekaju vas materice,
Čekaju vas oci,
Lipe pune kotarice
S' orasi' zlovoljci'.*

*I jabuka j' međ' orasi
Lipih pa crvenih:
Bugeri su u nji' krasni
Na pol zadiveni.*

Tarkameri.

Čobanin u podzemnom carstvu

(Bunjevačka narodna pripovitka.)

... Tako bio jedan stari čobanin, i imo je jednog sina, s kojim je zajedno čuvo ovce. Jedared se stari čobanin razboli i pozove sebi svoga sina, pa mu kaže: „Dragi sine! Ja osićam da ću umriti, pa evo tebi nemam ništa druga da ostavim, već samo ovo nikoliko ovaca i tog jednog pulina. Živi kako znaš, možeš tirat ovce svudan, samo nemoj u šumu priko one crne bare, jel' će te tamo snaći nesrića“. To kaže stari čobanin, pa umre. Sin ga lipo sarani, već kako je mogo iz njegovog siromaštva, i čuvo ovce jedan komad ko i njegov bačo.

Jedared, njemu se dosadi čuvat ovce uvik na jednom mistu, pa počo on sa ovcama ić po svitu. Tako naposlitku svudan je čuvo ovce, samo priko crne bare u toj šumi nije. Naposlitku smisli on, pa pritira ovce priko bare i čuvo ovce jedan komad kraj šume. Ali đavo mu neda mira pa se jednog dana krene sa ovcama u šumu. Tiro je ovce jedan komad kroz šumu, i naposlitku dode duboko u nju. Iduć tako dode do jedne čistine u njoj. Tu smisli da prinoći. U tom se smrkne, i čobanin naloži vatru da spravi sebi večeru. Ovce su legle malo dalje od njeg, a pulin je ćavkao po koji put u šumu. Kad se naijo, on prostre kabanicu i legne spavati. Kad jedared, ta moglo je bit' tako oko ponoći, zalaje zdravo pulin, a čoban se trgne iz sna. Gleda svudan na čega laje pulin, ali ništa nije vidio. A pulin samo laje nikud u šumu. Najedared, počne niko urlanje, ponda mumlanje, pa nika dreka, ponda niki vitar duvo, tako da se čobanu digla kosa na glavi kad je sve to pristalo, nikud iz šume bane niki čovik, kome su noge sve od zemlje bile, a ruke od gvožđa, usta velika i iz nji su virile velike zube ko u divjeg svinčeta. Oma on drekne na čobana: „Kako si ti smio doć u moje carstvo? Ne znaš da ko ovamo dode, mora kod mene služit tri dana, i ako odsluži, samo onda se mož vratit!“ Čoban se uplaši, al' najposli sabere se pa kaže tim strašilu, da će i on služit tri dana, al' najpre mora otirat ovce. E al' ga taj čovik ne pušta, već kaže mu da neće falit ništa ovcama dok se on nevrati. Tu je pulin pa će ih on čuvat. Al' čobanin neće da pristane. Nato ga to strašilo spopadne za vrat i hajd š' njim u šumu.

Išli su tako dugo kroz šumu, dok nisu došli na jedno mesto gdi su rasla vrlo debela drva. To strašilo se s' čobanom uputi jednim od najvećih drva. To je drvo bilo prazno iznutra. On se sa čobanom popne gori, a kad tamo a u drvetu nike dugačke listve da se im kraj nevidi. Strašilo se sa čobanom krene po njima nikud doli u dubinu. Najpre su išli kroz niki mrak, ponda su došli u niku zelenkastu svitlost, i naposlitku stignu doli ko na niku zemlju. Tu strašilo pušti čobana, koji je bio već ni živ, ni mrtav. Sad se čoban malo ogleda, da

gdi je dospio. A ima i šta viditi. Gori više glave niko zelenkasto nebo, koje je svitlio ko dan, a okolo njeg nika ledina na kojoj raste nika srebrnasta trava. Malo dalje tekla je nika voda, koja je bila nika modrikasta. U daljini, vidila se nika varoš, čije su strije svitlile ko zlato. Zemlja nije bila crna ko gori, već bila ko mliko

Oni se krenu toj varoši. Putom su se sustrili sa više taki ljudi ko što je bio taj, koji je čobana vodio, i svi su mu se nikako podrugljivo smijali. Čobanu baš nije bilo svedno i

JEDNA BUNJEVAČKA PORODICA SA ĐUVEGIJOM I DIVOJKOM

zdravo se pokajo, što nije slušo svoga oca, pa sad nebi dospio ovamo. Bogzna šta će bit od njeg. U tom dodu do te varoši. Ona je bila opasana velikim zidom, ta valjda ni tica ga nemož priletit. Udu u varoš a u njoj velike kuće pa sve od nikog zelenog kamena. Naposlitku dodu do nike palače, i tu udu unutra. Strašilo ovdede čobana u svoju košaru i tu mu pokaže nike konje sa srebrnom dlakom. Eto te konje moraš prvi dan čuvati, očistiti i dubre sakriti da ga ja nenadem, jel' ako konje ne očistiš i oni pobignu, pa zatim ja dubre nadem, ti ćeš proć ko mnogi što su prid tobom prošli. Sotim ga nestane, a čoban ostane sa svojom nevoljom sam.

Gleda on konje, pa gleda. Take konje i vidio za svog života nije. E sad nekošta ništa, već treba to uradit što je taj cigurno đavolski stvor zapovidio. Oće on bliže konjima, al' oni se latili vućanja pa ni blizo. Šta će sad? Najedared smisli, pa uzo svoju čobansku batinu koja je na sriću ostala kod njeg, pa će po konjima š' njom. Al' utom čuje on niku svirku iz kuće. Ostavi konje, pa izade napolje, a kad tamo o u jednoj penderi sidi jedna vrlo lipa divojka, i svira u niku tamburu. Čim je čobanin izašo iz košare oma je opazila ga pa se zdravo poplaši. Gdi si ti nesrićni momče, reče divojka, dospio ovamo gdi su već mnogi i mnogi nasradali?! Onda joj čobanin ispri-povida, da kako je prošo i kako ga je to strašilo, silom do-nelo. Utom divojka počne plakati. Čoban je zapita, da zašto plače. A ona mu onda ispri-povida, da i njoj je to strašilo za-povidilo, da spremi sve sobe, a ima ih oko sto, i eto sad je to zaboravila i sila da svira, pa ako ne bude sve gotovo da će je strašilo zdravo istuć. Čoban se siti da i on mora izvršit zapo-vid strašila, pa se oma okrene da se vrati u košaru, al' divojka ga stane priklinjati i moliti da je ne ostavi, već da joj po-mogne jel' nji dvoje brzo će bit gotovi sa spremanjem. Na po-slitku, momak se odluči da joj pomogne, jel' bio je dobrog srca, pa makar i sam nasrada. Kaže on, onda divojki da će joj pomoći. Divojka se zdravo obraduje, i kaže mu da joj on ne-mora pomoći, već ga je ona samo probala, da vidi imal dobro srce, i oćel' joj pomoći kad i sam je u nevolji.

E sad mu divojka kaže, da su ta strašila sva, sluge đavola, i da oni idu gori u svit i donose ljude, žene, momke i divojke ovamo, i tu oni moraju služiti tri dana i ako dosluže, onda oslo-bađaju time sto grišni duša od vlasti đavola. Ali Bog nyim je samo dao da mogu vaćat svit u toj šumi oko kojoj je ta crna bara, i ko u šumu dođe tog onda donesu ovamo u podzemni svit. I ja sam eto tako donešena i gori sam bila kraljeva ćer, a sad moram služit eto ovo strašilo i osim tog Bog me je osta-vio tu da spasim onog momka koji ima dobro srce, zato što mi je otac mnogo siromašnog svita pomogo. Ti si prvi koji nisi vodio brigu sa samim sobom i o svojoj nevolji, već si tio meni pomoć. Zato ću i ja tebi pomoći da uradiš poso koji ti je naredilo strašilo. Nemoj dirat konje, već evo ti ovaj bič pa samo malo ošini konje, pa će bit mirni ko jaganjci, posli ih odriši i pušti nek idu kud oćedu, a đubre odnesi sedam koraka od košare i tu lupi sa bičom i gdi nađeš niki kamen, taj po-digni i tamo baci đubre. Sotim nestane divojke sa pendžere.

Čoban sad šta će, već ajd u košaru. Ošine sa bičom što je dobio od divojke, i vidi čuda konji mirni ko jaganjci. Od-veže ih a oni biž. Sad počo čistit košaru, i kad je skupio đu-bre na hrpu on odnese sedam koraka od košare i počo tražit taj kamen. Naposlitku jedva ga našo, digne ga, a pod njim

nika jama, a on onda baci dubre u tu jamu. Čim je to uradio evo i konja natrag, svi taki čisti i očešani a košara čista kaklo.

E sad je već bilo lakše, čobanu sad već mož mirne duše čekat' da dođe strašilo. Kad prid več, evo sa velikom hukom, bukom strašilo. Ej momče, jesil uradio poso? Šta sam ti zapovidio.

Čoban mu onda kaže da jeste. Strašilo onda ode u košaru da vidi jel' istina što čoban kaže. Kad tamo a konji svi čisti, košara čista a đubreta nigdi. Traži strašilo svudan al' ne- mož nać; zato vrime strašilo počelo drćati i naposlitku raspukne se. E al' malo posli dođe jedno drugo, još strašnije od prvog. Noge od zemlje, a ruke od kamena, usta velika a zubi ko u konja, uši ko u slipog miša, ta stra je bilo gledati na njeg.

Zabući i on na čobana: „Daklem, ti si taj koji si se usudio da ubiješ mog brata? Ajd' čekaj samo, meni neš pobić. Sotim ga spopadne za vrat, pa ga odnese u jednu drugu košaru, gdi su bili konji sa srebrnom dlakom. Evo ovi konji, moraš ji otirat na pašu. Očo on u košaru, al' konji bisni da bisnijih valjda i nema. Šta će sad, gleda da dije ta divojka, da mu opet pomogne, al' nje ni od korova. Onda se siti pa udri sa onim bičom konje što mu je divojka dala, i vidi čuda i ovi se konji umire ko jaganjci. E sad on istira konje iz košare i misli se da gdi će ih otirat na pašu? Ponda se siti da je vidio ledinu sa srebrnom travom, pa tamo će to bit najbolje da ih otira.

Srićno izade na sokak, vodeći konje za povodac, i tako iduć kroz sokake izade iz varoši i doće do ledine sa srebrnom travom, al' čim su konji stigli na ledinu, oni se otmu od čobana pa biž.

E šta će sad siroma čoban. Gleda on te visoke listve, ne- bil mogo pobić, al' listava nigdi. Tako tužan, sidne kraj potoka koji je imo modrikastu vodu. U tom naide jedna stara majka, i htela je da zagrabi vode, al' u tim ispadne joj duga pa se otkotrlja sve do vode i mal' da nije pala da je čoban ne uvati. Baka mu se onda lipo zahvali, i tamo vamo pritvori se u onu lipu divojku sa one pendžere. E, mlado momče ti si mi već drugi put pomogo. Da mi nisi uvatio dugu, ja bi morala navike, ovaka stara baka ostati. Ja znam da sad vodiš brigu, da kako ćeš konje uvatiti, al sad ću ti i ja pomoći.

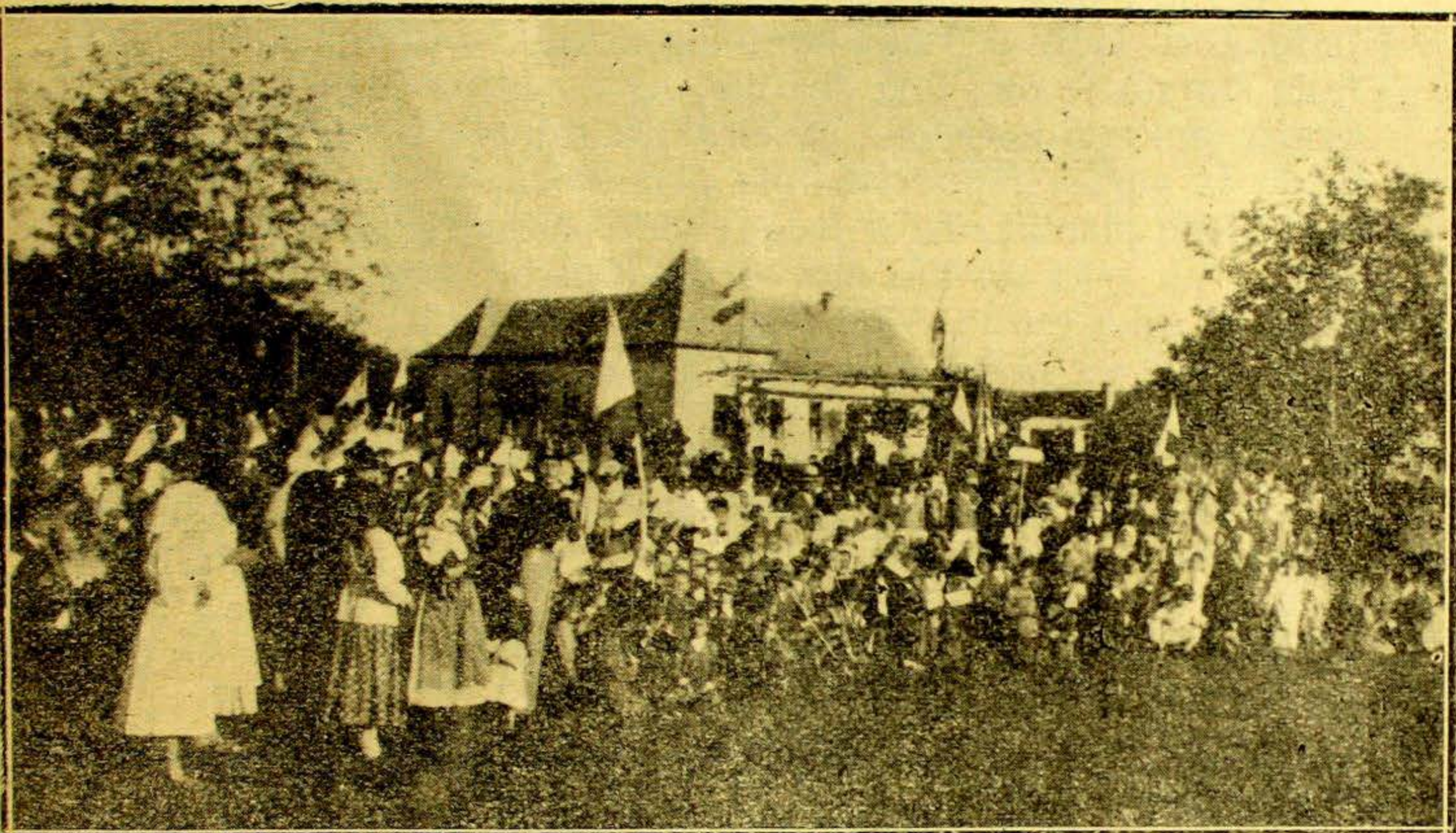
Uzmi evo ovu frulu, pa legni pa spavaj. Kad dođe več, a ti zasviraj u frulu, a konji će svi lipo tu bit. Sotim je nestane. Čoban onda prostre kabanicu pa ded spavaj. Kad je bilo onako da će se već smrķnit, on se probudi, i zasvira u frulu, i konji zatoliko su se stvorili kraj njeg. On onda sidne na jednog i dođe snjima u košaru. Malo posli evo ti strašila: Jel momče gdi su ti konji? A čoban lipo mirno mu odvrati:

— Pa tu su, i napašeni i napojeni.

Strašilo onda sve pozeleni, pa se sve naduše i raspukne se. E ujutro dođe sam đavo, da da, zapovid čobanu. Čoban kad ga vidio, mislio je da će oma umrit.

E a đavo ga odvede u treću košaru pa mu pokaže konje sa zlatnom dlakom i grivom. Znaš šta, ti čovčiji crve! Ako mi sutra ne upregneš ove konje u zlatna kola, i u njima ne donešeš moju mater sa čelične planine onda ću te odneti upravo u pako. Sotim ga nestane.

Sutradan čobanin ustane pa će u košaru gdi su zlatni konji. Bome oni nemirni ko i prijašnji. E sad već nije čeko ništa već oma uzme bič pa ošine konje. Al' zatoliko se stvori tu

NAROD NA VEŽBALIŠTU U TAVANKUTU

đavo pa istrigne iz ruke bič pa mu kaže: „E da sam ja znao da ščime ti umiruješ konje, nebi ti već živ bio, i sad bi živila i moja dva pomoćnika. Sotim ga nestane. Čobanin siroma sad nezna šta će da radi. Ide on konjima pa šta bude. A vidi čuda a konji mirni ko jaganjci. Onda se on siti da je već lupio konje bičom, i da su zato mirni. Sad počo veselo razgledati po košari i nađe u jednom sanduku amove sve od zlata. Oma on šnjima opremi konje. Sad se krene tražit zlatna kola. Išo je tako po avliji al kola nigdi.

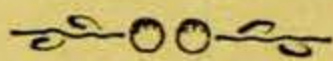
Naposlitku siti se da vidi i pod onim kamenom gdi je dubre sakrio, a kad tamo a ono nika jama. Sad on podigne još bolje kamen i onda vidi, da ispod njega nalaze se nike basamage. Pođe on po njima i dospije u niku veliku sobu, u toj sobi vidi mnogo ljudi i žena al' svi skamenjeni. Uh! Šta će sad?

Ide po sobi, i napostiku dođe do jedni vrata. E šta bude, prikrsti se, pa ih otvori. Imo je šta i viditi. Tamo bila još jedna soba, i u njoj jedna kola sva od zlata. Razgleda, pa i naposlitku nade nika vrata što su išli gori i po kojima se mogu ta kola izvući. Već je htio ih izvući, al' se pridomisli da kako će najpre da oslobodi one ljude i žene od kamenitosti. Vratio se natrag u tu prvu sobu. Čim se on vratio a ta soba počne goriti u kojoj su bila kola od zlata. On onda zdravo se poplaši, i već je htio bižat napolje al' pomisli da će i taj kameniti svit izgorit, smisli, pa će ih iznet' napolje. Čim je on prvog čovika dodirnio a on oživi, pa mu kaže: Fala ti, dobra dušo. Tako redom oživi sav svit.

E sad mu se svi zafale i tamo vamo svi nestanu, a on onda hajd gori. Gori već bili konji upregnuti, u zlatna kola i kraj kola stajala je ona lipa divojka. Ajde sad pa ćemo zajedno do vražje matere, kaže ona čobanu. On sidne a konji za tren oka izadu iz varoši i ponesu kola pod oblake, sve dok nisu došli do čelične planine. Tu u jednoj kući nađu vražju mater pa metnu je na kola pa ajd natrag. Kad su bili opet pod oblacima onda divojka gurne vražju mater a ona se skrndavi doli. Onda uzme uzde pa potira konje onoj jami kudan se ide u redovan svit. Zatoliko stignu gori i tu u šumi sadu sa kola. Čim su sašli a kola sa konjima nestanu i u šumu su ih čekali oni ljudi i žene što ih je oslobodio čoban. Sad divojka krene sa čobanom u kraljevstvo svoga oca i tamo ih kralj lipo primi, i oma se vinčaju i napravili svatove da su sedam dana i noći trajale. Samo neznam šta je bilo sa pulinom i sa ovcama? Ko bi volio da zna nek ide pa nek vidi.

Čuo od bać Ivana Babića iz Subatice i od Pere Dulića iz Bajmaka.

Iz dvi verzije sastavio: *Zlatko Pripovidač.*

»Dvi mlade Algaševe«

I.

*Bisnom Turku nedodija jada,
Nedodija bruzinskog krada:
Dok je stoke i dok je atara,
Dok je mladah i dok je pargara.*

*Juriš! Naprid! Pomoz' Allah sveti!
Da se Turak djauru osveti.
Juriš, eno j' fratarska kapela,
Tamo j' naša Subatica bela.*

... Tripuť puče puška iznenada,
 U brdima Subatice grada;
 Davnašnja nam starina nabraja:
 Kad god puče ,uvik djipi graja.

Kada puče najpre iznenada,
 U brdima Subatice grada,
 Puče graja, e sa svijuh strana
 Gdi goder je hrabrih Subaćana.

Ej, Sučiću ustaj kapetane,
 I ne čekaj da nas Vlasi brane,
 Zakuni nas svetome barjaku,
 Pokaž' mo se Turčinu kurjaku.

„Braćo moja, sinci Jugovićah,
 Ne bojte se, dok vam je Sučićah,
 Dok je nama svetoga barjaka,
 Ne bojmo se dušmanskih Turaka.

Ej, na noge, ustaj der Vojniče
 Paši ćordu, što najbolje siče:
 Da branimo ćesara i kralja,
 Da djaure Turčin već ne kalja.

Ej na noge, da se ne nasrada,
 Ej obadva Algaševa mlada,
 Neće nikom ostat' da dosade!

Čekaj, Turče, čekaj samo malko
 Potavnit će tebi sunce jarko.
 Eto tebi Sučić kapetane,
 I s' njim hrabre vojske odabrane ...

II.

Kad drugi put puče iznenada,
 U brdima Subatice grada
 Stade graja svijuh Subaćanka,
 Svud se piva; eto kući ranka.

Ni dvi dobre Algaševe mlade
 Nebrinu se, ni ne jade jade:
 Svaka plete ko ibrišim vlasi,
 Spravljaju se, sve se svaka mazi.

Namišćaju vezene krevetce,
 Prostiraju čončane velence.

Da jim dragog, kad iz vojske dodje,
U krevetcu svaka briga prodje.

Hladne vode grabe sa izvorah,
Čim se dragi napojiti mora.
Po konaci bila smoka traže,
Da imadu, čim da se osnaže.

I još koja u polje povirne,
Čekajuć' valjda su nemirne;
I još koja u polje otidje,
Valjda da je vojno neobidje...

Teško svakom, ko čekati mora;
Čekajući privarit se mora.
Teško mladam, bre su se varale,
Misto svojih sve Turci navale.

III.

Kad treći put puče iznenada,
U brdima Subatice grada,
Naprid jezdi Sučić kapetane,
Za njim momci do jednog bez mane.

Te pivaju, što će kući doći,
Te pivaju, što će dragoj doći
I još: dok je Sučić kapetane
Ne boj nam se; bunjevačka nane.

Kad pristigli do gradskog atara,
Al' tu čeka Aigašica stara,
Rukom maše veseloj momčadi
Te se stara za zemlju posadi.

„Blago tebi, Sučić kapetane,
Jer si vitez od viteške grane;
Blago svima, vesele ste ćudi;
Suzbili ste Turka kano ljudi.

„Blago svakom, koga srića snadje,
Teško meni, jer mene nesnadje.
Bud sam stara, tako i nevoljna,
Nevolja me stiska još sve boljma“.

„Teško meni... imam do dva sinka
Do dva sinka, moja dva mizimka.

Lani sam ih poženila mlade
Da mi snaje šnjima kuću grade.

„Puče puška prije iznenada
U brdima Subatice grada,
Mi sanjale: eto nam dragosti,
Kraj je ratu, idju mili gosti.

„Mi sanjaie: i dodjoše gosti,
Od pakosti a ne od dragosti...
Ugrabiše, di šta ko imaše,
A od mene moje lipe snaše.“

Tu zažali Algašića stara,
Što je stara, što je žalost para
Al' poviknu Sučić kapetane:
„Zar se mladah Turčin neokane?“

„Ta na noge, nanovo ustajmo,
Naše mlade poganu ne dajmo!“
Djipi Sučić, poskoče junaci,
Te se svaki na svog barnu baci.

Teško svakom, ko čekati mora,
Čekajući privariti se mora;
Teško mladom, sve su se varale
Misto dragih sve Turci navale.

Kraj pivanju, kraj i uzdisanju,
Kraj vidjenju, skorom miovanju;
Bolje da su tad' umrle jadne,
Kad opaze Turke goropadne.

Pokupili vezene krevetce,
Pokupili čončane velence
Ugrabili do dvi mlade tužne
Odneli jih sa sobom u sužnje...

Čekaj, Turče, čekaj samo malko,
Potavnit će opet sunce jarko
Biće tebi mladah i pargara,
Stiće tebe britka ćorda stara.

TARKAMEN.

O štetnosti vračanja i vračke kod Bunjevaca

Naš narod kao i svaki drugi, zadržao je mnogo od svoje poganske vire, i to se naročito vidi u običajima i prilikom raznih prigoda bolesti, nezgoda itd. Mi Bunjevci nesamo da imamo tragove stare vire (na pr. običaj Kraljice) već nalazimo tragova Bogumilstva. To je bila jedna vira koja je postojala u Bosni i Hercegovini i susednoj Dalmaciji u manjoj miri, još u doba kad se naš narod nije doselio u ove krajeve. Ti tragovi naročito se poznaju u takozvanom — vračanju. Ko kod nas vrača? Nažalost, i staro i mlado. Zašto se vrača? Zato da se neko izliči ili da nekom „uvračaju“ i naročito divojke da pridobiju momke. Ko se bavi vračanjem? Babe vračare.

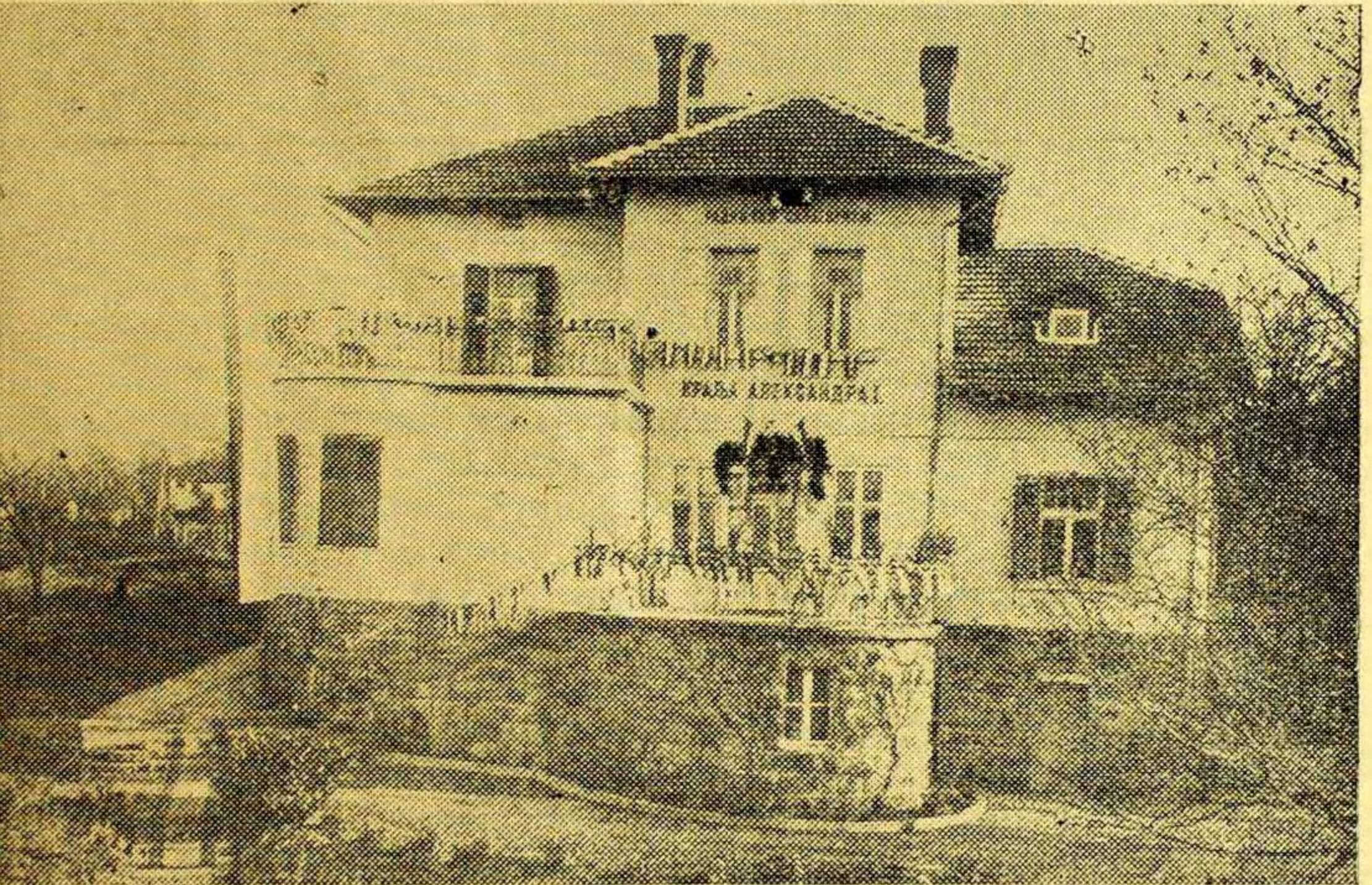
Što su to vračare? To su obične stare babe, koje uživaju glas u narodu, da znaju ličiti teške i duge bolesti i to ne likovima, nego vračanjem. Vračanje je ludo virovanje, da može koja stara baba kakom bolesniku pomoći svojim vračanjem, gatanjem, svojim molitvama, koje su bliže đavolu nego Bogu.

Ako uzmemo prvo, da vidimo, šta je zapravo bolest onda će mo videti da babe samo pukim slučajem mogu pomoći. Bolest je, ono zlo kad se u čovičjem tilu ništa pokvari, i poremeti. Naše je tilo jedna fina i prefina mašina. Počevši od kože pa do mozga u kostima, počevši od kose na glavi pa do posljednje kapi krvi, imade u našem tilu stotina i hiljada dilova, a svaki taj dio može se na hiljadu načina pokvariti. Ali pokvareno može se i popraviti ali samo ličenjem a nikako vračkom.

Za ličenje su likovi, likarne, bolnice i ličnici. Ako ličnik i likarije ne pomognu, onda mu drugi ko, a naročito babe vračare neće pomoći. Još nikada se nije čulo, da bi naš čovik odno potrta kola kojoj babi da mu pomogne popraviti, nego ih nosi kolaru. Ipak mislim da bi baba vračara bolje znala popraviti stara potrta kola, nego izličit bolesnika. A zašto? Zato što se na potrtim kolima vidi da šta njim fali, al na čoviku se nevidi. Svaki naš kraj imade svoju vračaru. Nikoje su tako glasovite, da dolazi svi iz daleka i plaća im kako ko najbolje može. Baba vračara nije ništa učila, ni likova nema ni bolesti dobro nepozna, pa kako će onda izličit bolesnika. E, kad naš narod uviri se u nju pa nikog ne sluša. Samo triba prid veče posmatrati kuću kake vračare pa da se čovik zapripasti da ko sve ide njoj. I bogato i siroto pa nažalost i nikoji intelektualci. Tu se traže likovi za kakve bolesti, napitci ljubavni za momka. Zato se i kaže, „e skuvala mu gra pa ju zato voli“ i mnoge druge ljubavne nezgode, liči samo vračarica. Mladež pa i stariji ostavljaju grdne novce, i tek kad je kasno, site se pameti al bome onda već nema pomoći. Ličnik u takvim slučajevima

već konstatira bolest koja je uvalila maha, i naravski da je pomoć vrlo teška. Naprimer pojavi se kaka bolest u nikom kraju, tu se onda prave rondane bebe i višaju u pendžer da kuću sačuvaju od iste. A da idu ličniku, o tim ni govora.

Ostatak od stare bogumilske vire kao što sam gore naveo također utiče na virovanje u vračke, jer naš narod u mnogim krajevima viruje, da tilo čovičje može biti napadnuto od đavola i mož prilazit priko čovika nevolja. Naravno u današnje generacije toga nema ali od starih ljudi često sam čuo da

RADNIČKI SANATORIJUM U VRNJAČKOJ BANJI

kažu, da je tilo stvor đavola a samo duša da je božja. Pa onda nije čudo da često puta prilikom ličenja izmišljavaju grdne muke da istiraju tobože nevolju. Takih slučajeva ima mnogo samo se nažalost kriju i niko neće da ih oda. Ili pak kaže da noćom dolazi zli duh pa davi čeljad. Protiv toga upotribljavaju ili bili luk, sa kojim se namažu sve čoške u kući i sve brave, ili se upotribljava svinjska balega. I tako ima sličnih vračka mnogo, da bi tribalo čitavu knjigu o njima pisati. Dugo će još tribati, dok narod uvidi, da glupa vračka raznih baba nemože ni ličit ni branit od teških bolesti. No ne smimo onako čekati, kad će to vrime doći, već naukom treba neukima otvarati oči. Niki će ipak progledati. UČO.

Veliki simenjak

Pisak je tamo prošaran, gdi vijavac, gdi crni, pa ti grožda i voća svake vrste. U crnom vinogradu tačkaši, loza ujednačena i sasičena izgleda kao kaki pljosnati zeleni kovčeg. Kruške sa svojim tamno svitlim lišćem, gojazne, žute kao smilje ili rumene kao zdravo dite, pa kad nađeš čitav red lipo timarenih ti ne znaš kojih bi se prija najio. Zerdelija ranih, kasnih, brisaka, šljiva, ora, ta svega ti je tu puno i lipo, jer su ovo vinogradi od starine i na glasu.

Svi su kolikotoliko lipi i timareni, samo jedan ima među njima, što vinograd više nije. Oko ti već navikne na lipotu onih vinograda, te ga čisto ubode slika onog pustoša, kad se iznenada pojavi kao kaki trn u cviću. Začudićeš se: otkud u ovim vinogradima pustoš?! „To je veliki simenjak trava“, objasniće ti koji komšija iz tog progona, prikrstiće se i otići dalje. Čovik bi očekivao da će na ovo pitanje grditi gazdu tog vinograda, ali naprotiv, naide na pobožno poštovanje, koje se očituje baš u tom bacanju križa. Pogled se zaustavi na toj pustoši, neobičnoj u ovoj sridini. Korov, šiprak, sve vrste divljih vinogradskih trava koje su zagušile po koji ostatak rasne loze. Simenjok je to zaista. Podivljalo voće se skoro slilo sa visokim šiprakom, te pustoš izgleda kao ponjava krpara satkana od divljih trava i podivljale loze i voća. Živa ograda se slila sa tom prirodnom ponjavicom krparom, te je u sebe utkala i kadgošnja vrataca, misto kojih je stvorena jedna jama u ogradi. Na prvi pogled izgleda da su tu jamu stvorili divlji zecovi ili kerovi, koji se noću skiću po vinogradima, ali kad se bolje pogleda zemlja pod njom, onda se po otiscima ljudskih stopa jasno vidi, ko je tvorac i prolaznik te jame. Ta jama je početak jedne stazice, koja se provlači kroz srasli šiprak, kao uki razdiljak na kuždravoj bradi kakog orijaša. Prolazeć tom stazom nailazi čovik na koji čokot lozice, koja se bori sa divljinom i još i sad izbacuje plod, koji nam priča: vinograd je kadgod bio divan. Staza se vijugavo provlači kroz guštaru, dok se ne završi na jednoj čistini pod jednim orom neobično velike krune. Listovi su mu kao dlan najvećeg čovika, zeleni kao jid. To zeleno gusto lišće se stalno polako kreće doli gori, otkrivajući sakrivene plodove, koji izgledaju kao tamne krupne oči ozbiljnog čovika, čiju ozbiljnost još potvrđuje dostojanstveni kret lišća.

Te ozbiljne oči su uperene ka zemlji, te čovik i nehotice pogleda na misto kuda su one uperene. Mala čistina i or' su se oteli divljini i stoje kao spomenici staroga. Pod samim stablom tamo gdi se granaju velike žile ora, nalazi se jedan skroman, ali čisto ureden grob u koga, izgleda, gledaju sve te oči. Križ mu je od dvi suve grane ora. Na grobu je cviče, koje orijaška

glava ora' čuva od sunčanih zraka. Or ljubomorno čuva svog mrtvaca i od litnjeg sunca i od kiša i nepogoda. Samo zimi, kada ogoli, kada zastenje od zime, samo tada sunce zaviri kroz tu golotinju do groba, da njegovog stanovnika malo razgrije.

S druge strane ora', isto pod njegovim okriljem nalazi se kolibica, koja je kadgod morala biti bilim okrečena. Dalje u šipraku se vide nike niske ruševine, što je sigurno morao biti karmić, ili podrum za vino. Kolibica se naslonila, kao umorna starica na štap, na stablo ora', svog patrona, jer je vrime već podgrizlo njezine noge, kadgod jake dračove stubove. Crip sa krova je skoro nestao, odneli su ga bliže komšije, da ga ne bi ukrali ljudi koji nisu ni znali za vlasnika kolibe. „Zašto da ga odnesu drugi“, govorili su „to je za nas uspomena. Kadgod pogledamo na ona dva tri cripa što smo ih na našu striju doneli sa ča Šijakove kolibe, sitimo se njega i njegovog groba“. Prokisla, ostarila, ta koliba se skoro srušila, ali mnogi slojevi kreča pokazuju da je u davna vrimena morala biti često krečena i neobično čista. To je koliba pokojnog dida Šijaka, koja se zajedno sa njegovim grobom pridala okrilju ora'.

Or i grob su još ostali čuvari stare slike ovog vinograda. Za vinograd se niko ne stara, ali za grob i ora ne zaboravlja ni jedan bliži komšija. Cviće su donela dičica, a grob uredile pobožne ruke komšinica. Or se čuva još više nego grob, jer je on čuvar groba. Ovako krupni i lipi orasi ne rode nigdi u okolini, a mladice što ih od njega sade, vrlo teško rastu. Svi drugi orasi se mlate još dok im je ljuska zelena i čvrsta, jer bi inače mnogo raznele vrane, ali ča Šijakov or se ne smi mlatiti. „Osušio bi se, čim bi ga motka udarila“, tiho i praznovirno, kao kod teškog bolesnika, govore komšije o tome. „U njemu je duša dida Šijaka i on je zato umro što su od ora otičene dve grane“. I zaista, izuzetno od običaja ovoga kraja, dida Šijakov or zri sve dotle, dok sam ne ispadne iz kore. Ne mislite, ne raznesu ga zato vrane, jer svaki dan side pod njim dica okolnih komšija, vijaju vrane i pokupe svako zrno što spadne. Ni jedno zrno se ne ostavlja zaboravljeno, a božesačuvaj, da će se koje pojisti. Kad svi orasi budu pokupljeni, komšije ih razdile, oko čega se još i svađa izrodi, i ostave ih za sime ili za velike godove, a naročito za božićnjake, Oce i Materice.

Danas je tu samo ovaj or i pustoš od cilog vinograda i voćnjaka ča Šijakovog, ali nije to uvijek bilo tako. Kadgod su tu bila lipa vrimena i vesela dičica. Ovo je prokletstvo, ali njega je donela zavist ljudi i njihova pogana ćud, koji su Šijaka natrali u smrt, a s njim usmrtili i vinograd, njegovu dušu. Davno je to bilo, ali o tom nam pripovida grob i stare komšije. Strani ljudi kad opaze ovaj pustoš, obično grde i karaju njegovog gazdu koji je ovako zapustario vinograd, a ni na kraj pameti im neće pasti, da ga on ni u smrti nije pristao ljubiti.

Bilo je to davno, prije dvi desetine i nekoliko godina, kada se stanovnik ove kolibe priselio u podnožje svog ora, a za pokrivač uzeo crnu zemlju i crni ogrtač svoj zakopčao križom. Stotu je već prišao tada, ali je bio još jak i svež, a duhom čist, kako ni svaki tridesetogodišnjak nije. Kad ga je ko zapitao: „Ča Šijače, koliko puta ste novo vino pili?“ „Ej sinko“, uzdahnuo bi otako „devedeset i nekoliko puta sigurno sam pio vino, a na koliko sam mliko i vodu, to ti baš ne znam kazati. Ali ako Bog da“, dodao bi još s čvrstom nadom „još deset, dvadeset novih vina mi neće naškoditi“. Niko nije posumnjao u ovo ča Šijakovo nadanje, jer puni crveni obrazi i još jaka povita pleća su govoreli tom u prilog. Živio je uvijek u vinogradu. Svako jutro je privario sunce i radio polako sve do večera u svom vinogradu, timareći svaki čokot, svaku voćkicu. Skoro nije bilo čokota, grozda, ni pupa, kojeg ča Šijak ne bi poznavao. Sve je to bilo umiveno, očišćeno, a i najmanja ranica povijena. Rano u proliće kad voće počinje pupati stojao je on pored koje mlade voćkice i po četvrtinu sata; gledao, pipao je i udešavao. „Šta vi to radite dida Šijače“ ili „ča Šijače“, zapitao bi ga po koji komšija, kad bi ga zatekao u tom poslu. „Amen uvijek!“ odgovorio bi on prvo na pozdrav došljaka i tek onda dodao: „Šta radim — eto, razgovaram se s mojim dušicama. Vidiš“, počeo bi odmah i pokazivati „na ovoj jabučici ima oko dvi i po desetine novih pupova, iz ove šljive sam ubio dva crva, a ona kruška mi je izgubila tri grane, zerdelije mi čuva Gospod Bog“ ... Tako je on to redao i vodio odmah po svom vinogradu i sa ljubavlju oca ili sakupljača, pokazivao svoje „dušice“. Kad bi se koja voćka osušila, on je nije vadio prve zime, nego je čekao. „Možda će još oživiti“ govorio je. „Kako bi je izvadio, zamisli kako bi joj bilo u vatri, ako je još živa“.

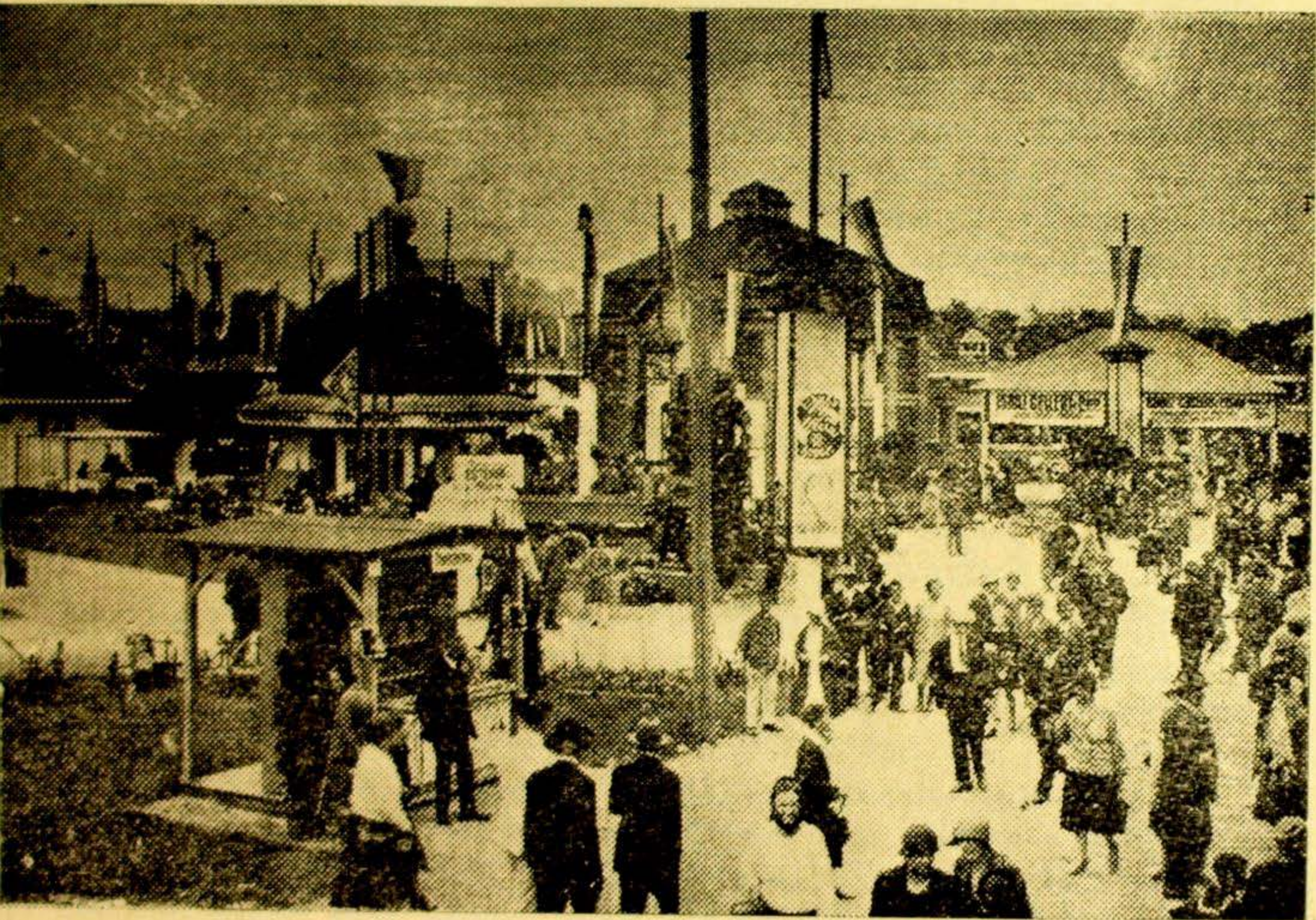
Radio je svoj vinograd čitavog života. Kalamio je, ukrštao voće i lozu, tako da je imao sve lipše od lipšeg. Otkako mu je žena umrla, nije znao za drugo sem za svoje „dušice“ i dičicu u progonu. Bližih rođaka nije imao sem Boga nikoga. U varoš je zalazio samo toliko, što je uneo svoj rod prodati i ko ga nije poznavao mislio bi da je poganin, zato što nikad u crkvu ne ide. Ali ko mu je došao rano ujutro, taj ga je našao gdi kleči pod velikim orom i na glas moli. „Eto, pomolio sam se dragom Bogu za moje dušice i već za mene“. A kad bi ga za crkvu zapitali, ovako je odgovorio: „Šta da idem u crkvu, nije li naš Gospodin Isu' Krst rekao, da je Bog svagdi! Crkva ti je ovo sve okolo što Bog stvori! Više vridi, kad umoran posli posla, tu u polju izmolim jedan Oče Naš, nego u crkvi sto litanija. Bogu je to milo kad se posli teškog posla svaki dan sitim njega, a ne da sve molitve ostavljam za nedilju“. Na ovaki govor niko nije imao hrabrosti da mu pribaci što on u crkvu ne ide.

Večerom je sidio sa dičicom, pripovidaao im, često nabrao

grožda i voća, a kad su polazili spavati zajedno s njima molio. Nije ni bilo dice u progonu koja ga ne bi volila, a to je značilo, da u okolini nije bilo čovika, koji ga ne bi poštovao, jer za njegovu stotiničku starost sve su to bila dica. Bio je to život prirodan, miran, sa dicom i dušicama. Ali samo do onog vrimena.

*

U to vrime sudbina ča Šijaka promini lice. Doseli se novi komšija, po prirodi zao i prava przna, imenom Bariša. Kratko vrime mu je tribalo da se zavadi i potuče s pola progona, ali oko ča Šijaka nije znao u čega će zapeti. Niko mu nije skrivio, ali mirovati nije mogao.

VELESAJAM U LJUBLJANI

Starca je naročito zadirktivao iz dana u dan, — bila je to zloba ili prokleta pokvarena priroda — razloga nije bilo. Nestane mu kokoš — barem se on razviče, da mu je nestala — ča Šijak je ukrao. Iz kokošije bunje nestanu jaja — ča Šijakov ker ih je pojio. Stogodišnjak se više puta rasrdio na ovake glasove, sa poštenim gnjevom se uputio Bariši, da ga izruži, ali se onda siti svada po progonu i Barišinih izazivanja, i da bi obišao svadu, ostane stisnutih zuba.

Bariši davoli nisu dali mira. Šijak naposlitku smisli da s njim pokuša pametan razgovor. Ugrabi priliku, susrije Barišu na zajedničkoj stazi, nazove mu Boga, što onaj poprdno primi, pogleda u zemlju, kao da je on krivac i počne: „Slušaj Bariša,

nije lipo da se mrazimo. Ja sam tu deset desetina i još više godina, al' još se nikom nisam zamirio". Starac malo stane, pogleda na Barišu sa očekivanjem, ali se onaj samo cinično smijuckao, što je jasno odavalo, da je njemu cilj zamirka, a nikako mir.

Starac pogleda ponovo u zemlju, pokaže rukom uzduž staze iza leđa i nesigurno progovori: „Eto, ako je tebi nepravo što su moje voćke natkrilile tvoju lozu, što mi zerdelije i orasi padaju na tvoju stranu, uzmi ih“. Starac digne oči ponovo sa očekivanjem, kao otac koji traži volju razmaženog djeteta, samo da ono ne bi pravilo dreke po kući, ali se gadno iznenadi. Bariša na njegove riči skoro skoči, oči mu se gadno rasvitle, kao onom ko je pronašao najbolniju ranu svoje nemoćne žrtve. Rašepuri se, prošeta se prema zerdelijama i počne ih promatrati kao Čivut zelenaš dragocine stvari koje priko zaloge postaju njegove. Starac se sledi od ove šetnje i pogleda. Vidio je, da je sam pokazao protivniku svoje najbolnije misto. Htio je poći za Barišom, da ga iskreno kao čovik čovika moli, šta ga muči, šta mu je skrivio, ali ga onaj priduhitri.

„Dakle tako, zerdelije, kako i prija pomislio nisam“, smijala mu se duša, kad se naglo uputio svojoj kući i starcu dobacio: „Vaše zerdelije mi ne tribaju, orasi još manje, ali ni na moju stranu neće padati“ ... „Ali ni na moju stranu neće padati“, to je zvučilo priteći, a ono smijanje sa kojim je to pomišao, ono je starcu pritskazivalo strašne stvari.

Bariša ode bezobzirce u svoju kuću, Šijak ostade zapanjen na stazi. Imao je za života sitnije razmirice po varoši, ali da se omrazio s kime, to još nikad. Sad je vidio da ga gone, da ima neprijatelja, iako ništa skrivio nije. Strah od toga nenadanog i nenaviknutog strašila, skoro ga okameni. Jedan komad je sav zblenut stojao na stazi, zatim teškim, tupim korakom pođe svojoj kolibi. Na zerdelije i ora, nije smio pogledati. Teška slutnja i bojazan ga obuze, kao oca koji se boji da će dite izgubiti. Sem Boga, najviše je volio svoj vinograd, smatrao ga sobom, bio je srastao s njim.

Kratko vrime je bio miran, kad jedno jutro zakvrca na vrata kolibe varoški latov. Šijaku i noge i ruke utrniše, kad mu je vrata otvorio. Nikada on s kapetanijom nije imao posla, — šta je to, dobro biti neće, kad latov njemu ide.

„Sutra da dodete na kapetaniju, gospodar ima s vama razgovor“, javi mu latov, kad je razumio, da je on Šijak.

„A ne znate, šta će sa mnom?“ jedva promuca starac. Latov se prvo napravi kao da ga to ne zanima, samo da bi ispao važniji, zato olako dobaci: „E, baća ne staram se ja o tome šta gospoda misle. Tako eto, čuo sam štogod“, nadoveže ipak „da tu niki Bariša traži, da otsičete grane od nikakih zerdelija i ora

što su narasli na njegovu stranu. Neće, da mu zakrile sunce, da mu grožde ne zrija tamo“.

„Šta, moje zerdelije“ ... Šijak skoro na očigled smršavi, pogleda suludim pogledom u latova, kao da sumnja, da je to živ čovik.

Latovu je pamet bila već na drugim stranama. Ne razumi starca, mislio je da se ovaj srdi i da će sad morati slušati njegove grdnje i tužbe, zato brzo nazove Boga i nemarno u polazu još doda: „Sutra do podne da ste na kapetaniji“.

„Moje zerdelije, moje dušice sići“ ... teško još prošapta starac. Trčao je od komšije do komšije, tužio se bez kraja i početka, srdio se, očajno plakao, komšijama je pokazivao zerdelije, posli se jako umirio. Dobar hvat su grane visile više Barišinog vinograda, s istoka, najlipše, najzelenije.

Bariša nije izlazio iz kuće. Sigurno je kroz koju jamicu gledao i uživao, što je uspio u progonu napraviti još više nemira. Kadgod se skime svadio, poslidnja mu je bila: „Ništa, ništa, još ćete čuti za Barišu!“ Izgleda to je bio uzrok svemu.

Taj dan je bio prvi u ča Šijakovom životu, a da se Bogu nije pomolio za sebe i za svoje dušice; zaboravio je. Komšije su ga tišile kad se onako jako umirio — njemu je bilo mrsko slušati. Bio je tako jako miran, jer mu se gadilo na sve — prvi put. Htio je pobići od čega, ali nije znao šta je to od čega bi bižao i kuda bi bižao.

*

Jedva je znao naći sobu kapetanovu. Bio je sav u bunilu, svuda su bili duboke tmine oko njega i sivi kovitlavi oblaci. Sve je bilo znojavo opijajuće, kao teški san.

Naposlitku je kapetan izgubio strpljenje. „Još s ovakim starim magarcem nisam imao posla“, bisnio je. „Slušaj stari“, ublaži se oma kad je vidio kako se Šijak sav uzneviri od straha, „od zemlje pa do neba. Jesi li razumiođ šta imaš oko tog nja-kati. Ja nisam kriv“, poče se još i izvinjavati.

„Gospodar“, usudi se sad Šijak, „ako Boga imate ne dirajte moje voćke. Zamislite gospodaru, od kad ih pazim i milujem i sad da ih sičem. Njih će to i boliti, jer one imaju dušu kao i mi — nemam srca živo i zdravo voće sići. Ako mu smeta“, pokaže na Barišu, „ja ću mu platiti, namiriću ga, samo nek je mir Bog u progonu, nek mi ne dira moje dušice“. Stari Šijak je tako iskreno molio skoro plaćući, da ni za svoje dite iskrenije ne bi molio. Kapetanu se ražali, nije skoro ni sam znao šta bi sa starcem. Starac produži, ali ga Bariša prisiče, okrenuvši se kapetanu glasom koji ni najmanje milosti nije odavao.

„Ne triba meni njegovih novaca, hoću sunca za moju lozu. Vinograd je moj — od zemlje pa do neba. Neću da moje sunce uživa tuđe voće, a moja loza leži u hladu“.

„Zašto mi pakostiš?“ priteći zapita sad Šijak.

Kapetan je već u toku rasprave vidio šta je u stvari. Nije mogao više gledati ovo, zato pride vratima, pažljivo uzme starca za ramena i izvede ga: „Knjige kažu, moraš stari otsići grane što mu vise nad vinogradom. Otsići, od zemlje pa do neba. Zbogom!“ Bariša mu počne laskavo zahvaljivati, ali mu on zatvori vrata za petama, sa osornim: „Gubi se!“

Čudno, starac se naglom pokretu kapetana nije ni opirao. On nije razumio kapetana i već mu se uglubilo u glavu, da ga gospoda ne razume. Sve mu je naglo stalo u svisti, samo mu se u glavi vrtilo kao kako vreteno, a usrid tog vretena je vidio samo rane na njegovim zerdelijama i na oru, rane koje su strašno zjapile na mistu otsičenih grana. Krvnici su mu kidali njegovo životno dilo u koje je on ulio svu staračku dušu svoju, kidali su ga bez milosti kao gladni kurjaci crkančinu.

„Od zemlje, pa do neba!“ Dosad je postojao jedan lip put, koji je vodio od zemlje pa do neba, tim putem su svaki dan letile njegove molbe Bogu. Ovim danom se taj put priki-
nuo, nebo otsikoše od zemlje. Zašto je to s njim urađeno, zašto ga Bariša dira ni krivog ni dužnog, zašto to gospoda tako nareduju, pitao se cio dan. Niko, ni on, nije odgovarao. Sidio je na stazi pod zerdelijama i gleda mista gdi će morati sići. Komšije ga nisu dirale. Tu je sidio i nije znao ni kuda je, ni kad došao, samo je znao da svoje rođeno voće sići mora. Možda je i zaplakao, mislio je i da se moli i molio bi, ali onaj put mu prisikoše, nije ga našao i zurio je u granje, sve dok ga večernja svežina nije otirala u kolibu.

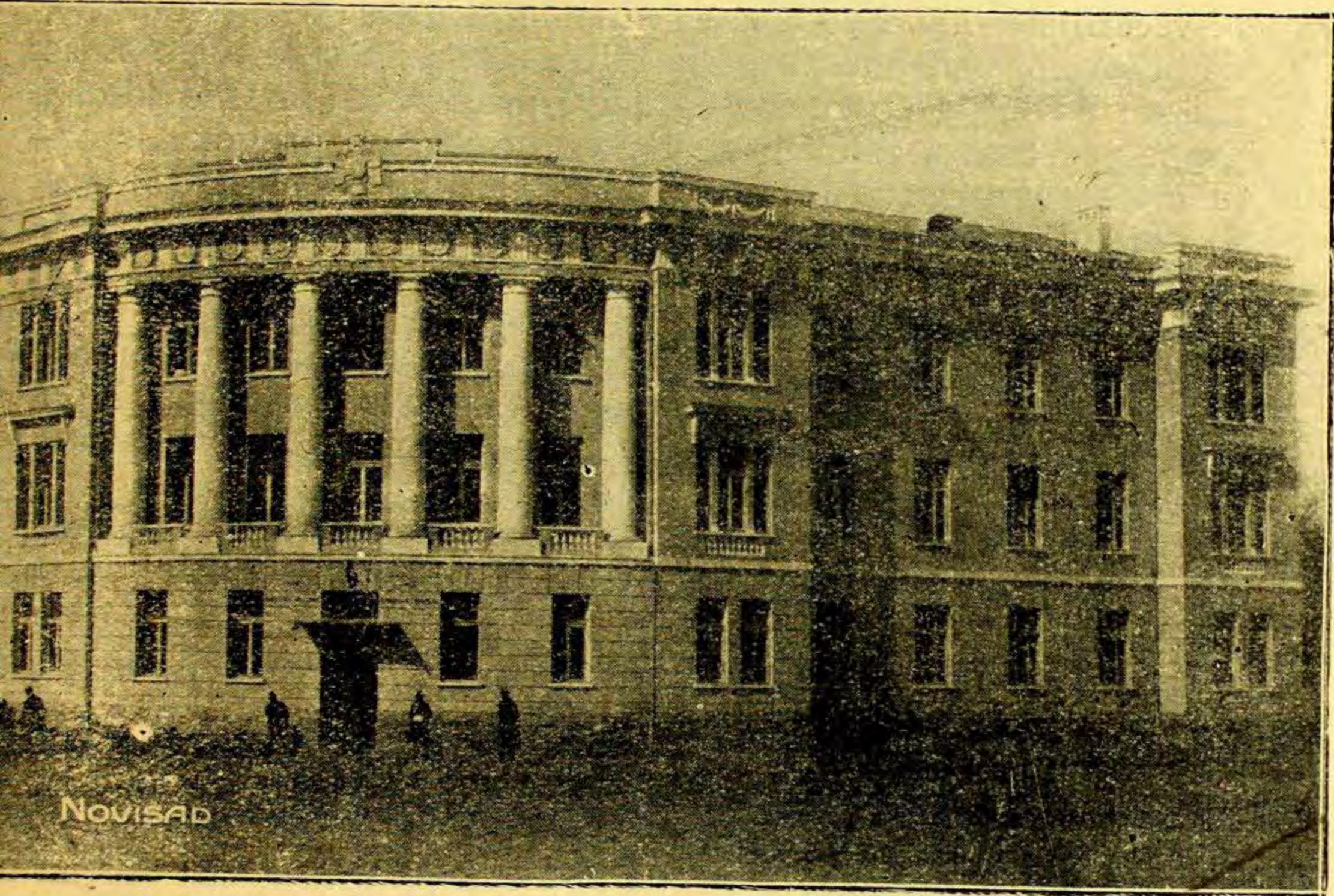
Prid zoru je malo zaspao, ali su ga mučili strašni snovi. Okolo svud okolo strašno oštre sikire, pile i vancage, i sve je to naoštreno da se njegove voćke kasape, da mu kidaju grančice njegove. Ti strašni snovi su ga mučili, dok jedna sikira nije htela da mu prisiče ora — on skoči, podmetne ruku — i probudi se. Sav oznojen, jedva se izduše i ponovo zadrma. Nije dobro ni kapke zatvorio, drugi strašni san ga okuje. Oko njeg sami kapetani i druga velika gospoda, pa svi viču na njega da je stari magarac, zato što neće da otsiče grane od njegovih dušica i što misli da njih to boli. On se uvlačio po ćoškovima, htio se sakriti od te gospode, ali jedan od njih mu se unese cinički u lice, nasmije se strašno grubo, dohvati jednu zerdeliju mladicu, koja je baš nuz kolibu rasla, i slomije je baš više korena. „Vidiš Šijače matori“, baci mu u lice slomljenu zerdelijicu „tako to triba!“ „Stara luda!“ neznano otkud, javi se pored ovog i Bariša. To starac nije mogao dalje izdržati; kako se dosad strašno bojao, tako se sad rasrdi, skoči na onoga, zgrabi za vrat i prilomije mu ga. Vrat mu je strašno puko među prstima, — pogleda, ono nije gospodin, nego Bariša mrtav u rukama. — Poplaši se jako, baci mrtvog Barišu i bezobzirce pobigne.

Bio je sav izmoren i prokiso od znoja, kao da je bez pri-

stanka troje svatove nadigrao. To jutro je bilo drugo jutro u njegovom životu, a da se nije Bogu pomolio. Gospoda priko njihovih knjiga zakona stoje na strani Bariše, okrutni su — govorilo mu je srce. Bog je isto Gospod — i njega se počeo pribojavati.

*

Dan za danom je prolazio, zerdelije i or' ostaše čitavi. Stari Šijak je svako jutro uzeo sikiru i pilu u ruke, pogledao kroz vratašca kolibe na svoje voćke, privuko prstima priko oštrice sikire i zubaca pile i tiho, tiho ih ostavio u ćošu. „Suviše su oštre za moje dušice!“ govorio je i tako polako ih stavljao na zemlju,

PALATA NARODNOG ZDRAVLJA U NOVOM SADU

kao da se boji da će od potresa skočiti same i posići grane na zerdelijama i or'u. „Ali moram ih ipak otsići“, govorio je u drugom času, ponovo uzimao sikiru i pilu i odlučno pošao da izvrši ono što mora. Ali prsti bi nehotice skliznuli na oštricu i onda bi Šijak uzimao gladalicu i tupio, tupio, ali ona je ipak bila isuviše oštra. Naposlitku bi mu ta oštrina zasikla u oči, zatim u mozak i on bi daleko bacio i sikiru i pilu, otrčao pod or'a i zerdelije — i tu nije znao šta hoće i čemu je dotrčao.

Stare dobre komšije su bojazno bacale križ, kad su ga tako ugledale. Počeli su se pribojavati, da je sašo s uma. Komšijama u ovakim prilikama drugo nije ni trebalo, no zlobno nasmejano Barišino lice, koji bi ispao odmah u progon i zapitao.

prolaznika: „No, šta velite na onu matoru ludu? Samo nek luduje, ali grane otsić mora, ako neće da mu ih ja krešem. Neka se zna šta je red i ko je Bariša!“ Prolaznici obično ne bi ništa odgovorili, no bi sa zebnjom skoro krišom se odvukli isprid Bariše, a u pameti im se nehotice javljala misao: ta davo ipak postoji!

Starac bi zurio u svoje voće sve dok ne bi malaksao, a onda bi se odvukao u svoju kolibu i cilog dana se ne bi pokazivao. Sav vinograd je počeo propadati; trava nadikala kao davno neošišana glava u slami zaspalog vandrovača. Avlijica prid kolibom je ostala prazna, nije se čuo više žagor vesele dičice, ni večernja molitva vođena ča Šijakom. Dica su se pribojavala, da bi svojim veseljem povećala žalost starca. Svako jutro su se krišom dovlačila do zelene ograde i provirivala da vide jesu li grane još čitave, zatim bi se brzo rastrčala po progonu i raznela glas: „Dušice su još čitave“. Stari bi tiho dodavali: „Možda ih neće ni sići“.

I starac je svako jutro otškrinuo vrata i kroz mali prodor je bojazno provirio sa pola oka — bojazno, polako. Vrime je prolazilo. „Možda ih neće ni sići“, počela se polako javljati u njemu nada. Bliži poznanici počеше slobodnije dolaziti i po koji deranac se usudi da ga češće obađe, a ča Šijak prima sve, tiho, sa ljubavlju, kao čovik koji se diže iz velike bolesti.

„Zašto se vi toliko žalostite dida Šijače, šta ste upustili vinograd, propašće vam. Živi ste još, Bogu hvala, snažni ste“, počеше ga hrabriti, kad su vidili da mu je bolje.

„Radiću ja, uređiću sve, samo kad su moje voćke čitave. Samo nek mi ih niko ne dira. Eto on ih ne siče... a ja...“

„Neće njih niko dirati“, uviravaju ga, samo da se ne bi vratio na staro. „Vi ih nećete sići, a ovaj valjda neće, kad ih dosad nije dirao. Neće on ča Šijače, ima i on Boga!“

„Ima i on Boga!“ Pomen Boga i Bariše neugodno kosnu starca; potsiti se na gospodu, a ta misao mu je bila najcrnija. Svemu su oni krivi, oni su Barišu ovlastili. Kako je onaj kapetan i rekao... „Od zemlje pa do neba!“ i to je Bariša ponovio.

Komšije su dolazile sve češće, svaki se trudio da starcu bude u volji... i naročito da ga zabave, da bude ograđen od misli. Polako sve je počelo nalaziti svoje misto. Starac je bio zabavljen i radom oko čišćenja zapuštenog vinograda i sve ride je zurio u svoje grane. Krv mu je postala mirnija, počeo je virovati da se davo smirio. Bariša je to i čekao — nije htio odmah sići grane. Htio je da se starac malo smiri, pa da iznenadenje bude što veće.

Šijak je već mirno spavao, ni sikira nije bila tako oštra u njegovim očima, kad ga jedno jutro trgnu iz sna baš udarci sikire. Udarci sikire! Kao da su ga sve sikire svita udarile u glavu, tako se trgao iz sna. Strašna sumnja neprospavanih

noćiju se pojavi u starca, skoći sa kreveta, dograbi veliku sikiru i u gaćama i košulji, bos, gologlav izleti napolje. Strašne li slike za njega! Strašna sumnja se obistinila: na listvama stoji Bariša i siče grane od or'a, dvi je već otsiko! Starca slika prvo prikova za zemlju. Izašli su mu prid oči svi snovi, gospoda, sikire, put od zemlje do neba, komšije koje su ga tišile, dičica... sve, sve se to redalo munjevitom brzinom i sve se slilo u jedan strašan krik, koji je obavio rano jutro. Htio je to biti plač, očajan, bisan, ali iz grudi stogodišnjaka se prolomio urlik, koji je protreso čitav progon, koji je još spavao slatki san jesenjeg jutra. Stogodišnjaku oči iskočiše, žile nabrekle, prsa stalno derala grlo strašnim krikovima, — Bariša se na listvama skamenio. Starac se trgo naglo iz svoje uštapljenosti, zavitlao veliku sikiru i bacio je prema Bariši.

„Krvnik! . . . Krvnik!“ zaurlikao je, zatrčao se, svukao Barišu sa listava . . . Bariša se derao, htio se i oteti uz grdne psovke, ali je starac dohvatio or'ovu granu što je on otsikao i mlatio. Nije vidio ništa, samo je mlatio.

Uzbunjene komšije su nabrzo dotrčale, ali je bilo kasno. Bariša je sav u modricama i ranama ležao pod or'om, starac je grlio otpilane grane. Barišu su odneli, stogodišnjak je skočio, očajno zastenjavao kao da je on izmlaćen, razderao sa sebe košulju i počeo povezivati rane na otsičenim granama. Povezivao je batrljke, dok je trajalo dronjaka od košulje, zatim je sašao s or'a, uzeo otpilane komade i pažljivo kao da nosi bolesnike, odneo i naslonio nuz kolibu!

Komšije su se tiho razišle, da događaj podalje rasprave. Starac nije ni primetio da su tu bile. Grane je nežno namistio, zatim sio na ibližnji panj i suznim očima ih posmatrao. Nije plakao, oči su mu ipak bile suzne. Cio dan je sidio, tup, bez volje, u nikim čudnim mislima, koje ni nisu bile misli, no više nike slike. Vidio je kako su ljudi pakosni, zlobni i kako ne razume voće. Došao je do zaključka, da su svi ljudi kao i gospoda — svi su Bariše. Bezdušni su, ne shvataju njega, ni njegove dušice. Oni pojidu lipo voće, bace otpatke i dalje se ne staraju.

Za sto i nekoliko svojih godina nije znao za Bariše, za ljude, dosad je vidio samo dičicu i njegovo voće. Dok je još bio deran i mlad čovik, njemu je otac govorio: „Ti si za mene uvijek dite“, i on je to ostao. Posli je bio starac i vidio samo dicu. Prije je sam bio dite, sad je uvijek sa dicom bio i nikad nije gledao ljude, pakosnike . . .

Razmišljao je, kako bi to lipo bilo, da nema ljudi, da je on sam sa svojim voćem ili barem da svaki čovik živi u slozi sa voćem u kakom lipom vinogradu, da ga čuva i da se moli Bogu za sebe i svoje dušice, da ne napastuje ljude. Razmišljao je o svemu tog dana, ali to je sve bilo teško u nikoj pijanoj

magli. Nije ni primetio, da tupo gleda cio dan u dvi otsičene grane, samo je znao da ga štogod strašno peče.

Jesenje sunce je peklo cio dan, ali zubato i još ni svoje zubate zrake nije moglo proturiti kroz gustu ozbiljnu glavu ranjenoga or'a. Stari Šijak je sidio cio dan, napolak go, u gaćama u debelom jesenjem hladu svog or'a. On i or' su se razumili; or' nije pustio sunčane zrake, jer je Šijaka tribalo skloniti. On je kasno upoznao ljude, a bio je stvoren za voće. Debeli hlad or'a, jesenji vazduh, a gaće kao otpor svemu sporazumili su se: stogodišnjak je počeo gubiti svoje rumenilo, pleća su postala suvlja. Komšije su počele sumnjati u Šijakovu nadu. „Neće taj doživiti ni drugo proliće, a ne deset novih vina“, tiho su govorili međusobno, kad bi se vraćali od njega.

*

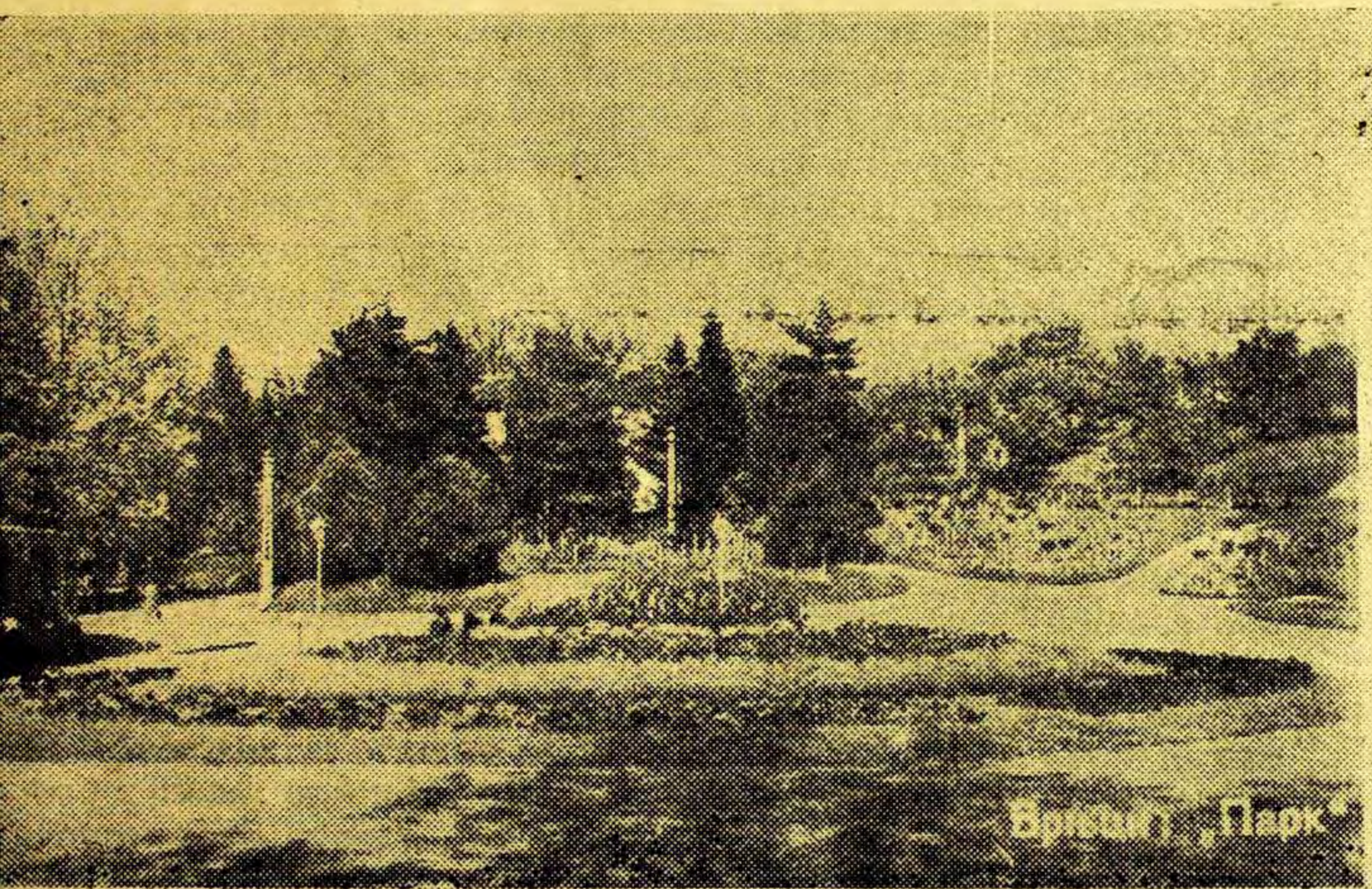
Uskoro je lišće počelo opadati, dida Šijak je bolovao na nogama. Ove godine je bila njegova prva žalosna berba. Sa ljudima nije bio onaj stari. Mislio je da je upoznao ljude i bilo mu je dosta. Njega su ljudi strašno uvridili — on je računao Barišu i gospodu u ljude — i htio je od njih pobići kuda daleko... jako daleko i pritvoriti se u kaki čokot za koga ljudi ne bi znali. O tuči sa Barišom nikad ni riči nije spominjao, kao da je zaboravio, a ljudi ga iz pažnje nisu pitali. Nisu ni mogli, jer je skoro sav njegov govor dugo i dugo, bio izražen u odgovoru na pozdrav, koji je po njegovom starom običaju bio: „Amen uvik!“ To ni nije bio otpozdrav, to je za njega bilo jedno žalosno, očajno i beznadno pitanje u kome pita: „Zar uvik tako? Zar drukčije ne može biti?“ Ono „drukčije“ je za njega značilo „bolje“, značilo je čovika među dušicama. Ljudi su ga izbigavali i samo zato je došao po koji komšija da ga malo obade, da vidi je li još živ. Ne, nisu ga oni zato izbigavali, što bi im on bio mrzak, nego je to bilo od nevolje — nisu ga hteli onakog gledati. Svakom ga je bilo žao, ali pomoći mu nisu mogli. Postao je zvirovit, bio je pametan, radio je kao pametan čovik, a opet je bio daleko od običnih ljudi. Bio je čudak, zanešenjak sve do granice ludila.

*

Keru ni sikira ne naudi. Kako je stogodišnjak propadao, Bariši je tako bivalo sve bolje i bolje. Redovan čovik ne bi imao kada ni dušu Bogu priporučiti, tako je bio izubijan, ali njemu ni sikira. Jedne nedilje poslipodne pojavio se Bariša zdrav zdravcat u velikoj gostioni. Svi ljudi se začudili, samo se on ne čudi. Kad je ušao u gostionu, čisto se okrenuo na petama, mišice naprego, prsa izvukao, da vide ljudi da mu ništa ne fali. Ljudi se ne mogu siti načuditi, Bariša se sit ne nauživa njihovog čuđenja. Sve je to išlo bez riči, ljudi iznenađeni skoro zinuli, pa kad se malo pribraše i sramota im prid

Barišom što mu se skoro dive, ali drugo čuđenje ih već odavno svrbi i čim pođe razgovor, jedan odmah i zapita, onako po tenane, kao da ga baš ne zanima: „Je li ti momče“, bio je stariji, pa je mogao ovako osloviti Barišu „kaži ti nama, zašto ti nisi dosad tužio dida Šijaka, il' ga misliš tužiti što te je onako izmlatio“.

„Koga, mene izmlatio?“ Bariša se skoro uvridio i isprsi se kao kaki junak. „Čuješ ti stari“, produži onom, kad se dovoljno nakočio „da me ona matora mrcina nije s listava svalila i da sam se ja tome nadao, pitao bi ja njega koju obašvu on nosi. Zapamti dalje“, sad već počne i rukama dokazivati „da sam tu

VRNJCI: „PARK“

ja da mu se osvetim — ne treba mi tužba, sud i kojikaki panduri. Eto tako!“ „Samo pazi da ne polomiš zube na kakom katancu u robiji“, rastegnuto i podrugljivo mu dobaci jedan šakati rukati komšija, koji nije mogao bez reči trpiti ovo razmetanje.

„No, no znam ja i tako raditi, da ni on mene neće moći tužiti, kao što ja njega neću“, doskoči ovom Bariša isto onako rastegnuto, samo mnogo pouzdanijim glasom.

Ljudima se baš nije svidao ovaj razgovor, jer su Barišu manjeviše svi mrzili. Nastao je mučan tajac. Onaj šakati komšija je mirno sisao svoj kamiš i nije se htio upuštati sa Barišom. Svaki je začutao, samo su se pogledali, kad je Bariša nepitan

produžio: „Pokazaću ja još ko sam. Onaj grob matori će još zapamtiti šalu sa mnom. Sudom?!“ Usklik je bio tako čudan i dugačak kao da mu se kraj koprca kao zmijin rep gdigod u dubini, daleko.

U Bariši je bila namira, da se osveti starcu, da mu niko suditi ne može, a to je za njega slast. Njegova duša se u ovom uskliku unaprid radovala postignuću te osvete. Htio je danas biti čuven, htio je da već sad pripovidaju o njemu. Znao je da ga svi mrze, ali je znao i put do njih. Lukavo se nasmije, kad je vidio, kako svi neugodno ćute, poskoči i obišenjački vikne: „Birtašu deset litara, i čaša! Za ovaj astal“, sidne i otud još vikne: „Braćo, danas ćete piti sa mnom!“

Pogledali su se, dok vino nije bilo tu, migoljili se, ali naposlitku je ipak većina pristupila, iako su ga mrzili. Vino je vino i ono se pilo, pa ma i Barišino bilo. On se samo lukavo smijuckao, kao čovik koji je što spremio i uživa u tome kako će koga iznenaditi, zabezeknuti. Ljudi su brzo praznili čaše i kad je već drugo vino stajalo prid njima, Bariša počne kao slučajno: „Jelte ljudi, a znate li vi da moj i Šijakov vinograd nisu dobro razmireni. Ha?“

Okolinu ovo pitanje iznenadi i prvo začudi kao i pojava Barišina, zatim ih uvridi. „Kako da nisu dobro razmireni?“ počnu se buniti starije komšije. Jedan novajlija u progonu, on će njih učiti kako su mireni vinogradi od starine! „Ne može biti“, razgrajaju se oni „vinogradi su nam iste dužine, pa i podjednakih širina, kako mogu biti rdavo razmireni. Jer ako su ova dva, ni naši nisu dobri...“

„E to ja ne znam, ali sam bio kod zemljomirnika, razgledao planove i udesio stvar“. Bariša je govorio tajanstveno i sa visine, da bi razgrianoj okolini što više uzburkao maštu i razvijo čudna naslućivanja. „Ne bojte se“, razmetljivo produži „zemljomirnika ću platiti, ali ko će naplatiti!“

Lice mu je bilo strašno lukavo i nadmoćno kad je na završetku puko jezikom i mašio se čaše. Lica okolnih ljudi su bila iznenađena, zabrinuta, glupa. Svi su očima pitali, niko nije razumio. Niko nije htio njega pitati, svi su znali za njegovu lukavštinu. Tući bi se smili s njim, ali objašnjavati se baš niko nije imao volje. Niko nije imao volje da napravi od sebe margarca. On ih je pustio jedno vrime da se snebivaju, zatim se nasmijao njihovim tupim licima: „Čućete vi još za to!“

Pod uticajem vina i inače iskrivljena lica su se još više iskrivila u bezbroj grimasa, koje su odavale muku, izrođenu naprezanjem mozga. Ali to ne potraje dugo, Bariša je uživao, oni su pili i naposlitku je sve bilo zaboravljeno u vinu.

*

Ljudi su i zaborabili šta su one nedilje govorili sa Barišom u velikoj gostioni, samo im je ostala uspomena od čaša, kad je-

dno jutro puče glas progonom da je zemljomirnik tu. Razmi-
ravaće vinograde. Ispariše se i čaše pune vina, zdravice, pisme
i šale i sve što se desilo te nedilje u velikoj mijani — sve se to
na ovaj glas izgubilo iz glave onih ljudi što su tad bili s Bari-
šom i mistlo svega toga pojavi se jedno veliko nacereno lice
sa grdanim brazgotinama lukavošći i bezdužnosti. To lice je bi-
la uspomena na Barišu, koje se pojavilo prid duševnim očima
komšija. Vist ih je uzrujala i uskomišala kao da ima veliku
važnost. Obuzela ih čudna žurba — sad će doznati šta se krilo
za lukavim licem Bariše.

Bila je već debela zima, ali snig još nije pao. Zemlju je
pritisko jak mraz, da su se sve vrane nanizale na injem oba-
vijeno drveće oko kuća i čekale, da koju mrvu dograbe. Pu-
dari su se svi zavukli u tople zapečke svojih zemljanih peći,
osim onih koji su imali prikog posla u polju. Na ovaj glas svi
stariji poskakaše, koji čizme, koji debele vunene čorape i pa-
puče, kožuh na leđa, opaklije priko ramena i priko do dida
Šijaka. Mraz sisko ko osušeno tutkalo, pisak stvrdnio, pa kom-
šije popriko po vinogradima, kao da žure na velike događaje
u varoš. Po gdikoji se već nakresao rakijetine, pa unaprid bi-
sni — svrbe ga šake na Barišu. Svima je bilo jasno da ovde ima
da pukne štogod izvanredno, a da se tome nisu nadali ne bi
ni izašli iz svojih toplih zapečaka. Nije njih gonila samo rado-
znalost, nego su oni tu hitali i da brane svoja prava, svog dida
Šijaka, jer su svi oni njegov vinograd smatrali malo i njihovim,
jer su svi kao dica jili njegovo voće, ositili mu dobru dušu; a
svi su znali da ovo nije obično primiravanje, nego čas osvete
„gdi sud nema posla“. Kad je zimsko sunce progrizlo olovne obla-
ke svojim zubatim zracima, u ča Šijakovom vinogradu se sa-
kupilo karvanj svita. Svi su naoružani batinama; moraju se bra-
niti od kerova, a svaki malo misli i na drugo. Svi su zajapu-
reni, nestrpljivi, zapitkuju jedan drugog i trče bez cilja. Ba-
riša okupio rođake, vuku lanac, deru se na zemljomirnika i
komšije i paze da se kočići upravo zabijaju. Pokadšto otrče
koji do plana, pogleda ga, okreće kao da razumi mnogo, do-
trče u gomilu, lomi i mlatara rukama i abjašnjava o njegovom
pronalasku, a niko ga ne razumi šta hoće, jer svi drugo viču.

Okolo dida Šijaka je gomila najveća. Miran je kao čovik ko-
ji je već na pola mrtav, a ljudi se trude da mu otmu odilo. Mi-
ran i samo žalostan. Na iarmu se izvukao iz kreveta, onako
bon izgledao je za sto godina stariji, i došao da vidi šta je.
Odmah je razumio iz uzrujanog lomatanja ruku, da je tu u
pitanju on, njegov vinograd. Čudno žalostan je bio. Lice mu
govorilo: „Umriću, ne možete dočekati, morate me baš do-
tućid“ Gledao je Barišu, onaj je naprid vukao lanac, dotrčavao
do zemljomirnika, šaputao i čudne poglede bacao na starca,
čiji izraz lica je njemu govorio.

Starcu se srce skamenilo, kad je pomislio da mu ovaj hoće da otme njegove najlipše grane, njegove najjedrije pupove koje je on stvorio i čuvao. Bio je tako umoran i nemoćan, da je samo gledao. „Zašto to radiš?“ pitao je u duši Barišu. „Pa i ako uzmeš moju muku, plod moje duše, Bog ti neće dati sriće, već će plodove pritvoriti u otrov. Ostavi to, san će ti biti mirniji, ljudi te neće mrziti. Uskoro ću umrijeti, zašto mi još i sad lo-miš staru iznemoglu dušu? Bio sam dobar sa svakim, ko je me-ni bio dobar; ti sad hoćeš da te sasvim zamrzim! Pazi, umriću“, srdito zaviče starac u duši „ali ti neće biti prosto!“

Ljudi su vikali oko njega, pitali ga i nisu mu čekali odgovora, mlatarali štapovima, pokazivali, on nije više razumio, a ipak je sve shvatio. Jedna komšinca se sitila, iznela je opakliju i zagrnula starca, da se ne bi smrznio, na velikom mrazu.

Bariša je vukao lanac isprid njega. Oko podne je vinograd do pola bio primiren. Dida Šijak je dobio od Bariše pet brazda loze i nekoliko šljiva i brisaka divljakuša, u dužini šest prigona. Sad su svi vidili šta se radi. Tribalo je još primiriti drugih šest prigona u kojima je Šijak imao sedam zerdelija i tri ora, sve u trećoj brazdi. Pet dobijenih brazda nisu bile čitave, siklo se u pokos. Vatra je obuzela sve, butelje i tikvice rakijare su se naglo praznile, a niko nije ni pomislio, da je sa tornja u varoši davno izbilo vrime za užnu. Vidili su, Bariša je izgubio u pokos prisičenih pet brazda u ovoj poli, u drugoj će dobiti od starca, a tu je najlipše voće. Ovo je pobrkalo sva njihova dosadanja shvatanja o vinogradima, međama i starom redu.

„Ne, to ne može biti“, čuo se iz jedne gomilice promukli snažan glas“. Bio je to ča Domina, koji je u prajskom ratu bio šardžija i znao je i štiti i pisati. „To zakoni ne dopuštaju, niti to sveta gospoda mogu odobriti“, objašnjavao je on okupljenima. „Naši su od starina ovako razmirili vinograde i to ne može pokvariti ma kaki novi zemljomirnik, koji inisli da je pametniji od starog, zato što ima pošu. Za čega je naš pradida i njegov zemljomirnik rekao da je dvanaest motika, to i prid Bogom tako stoji.“

„Zna se!“ oglasilo se okolo odobravanje, koje je potvrđivano i podignutim štapovima. Zatim nastala tišina okolo, što je jasno pokazalo da žele čuti ča Dominu, da ga priznaju za svog vođu u ovoj stvari.

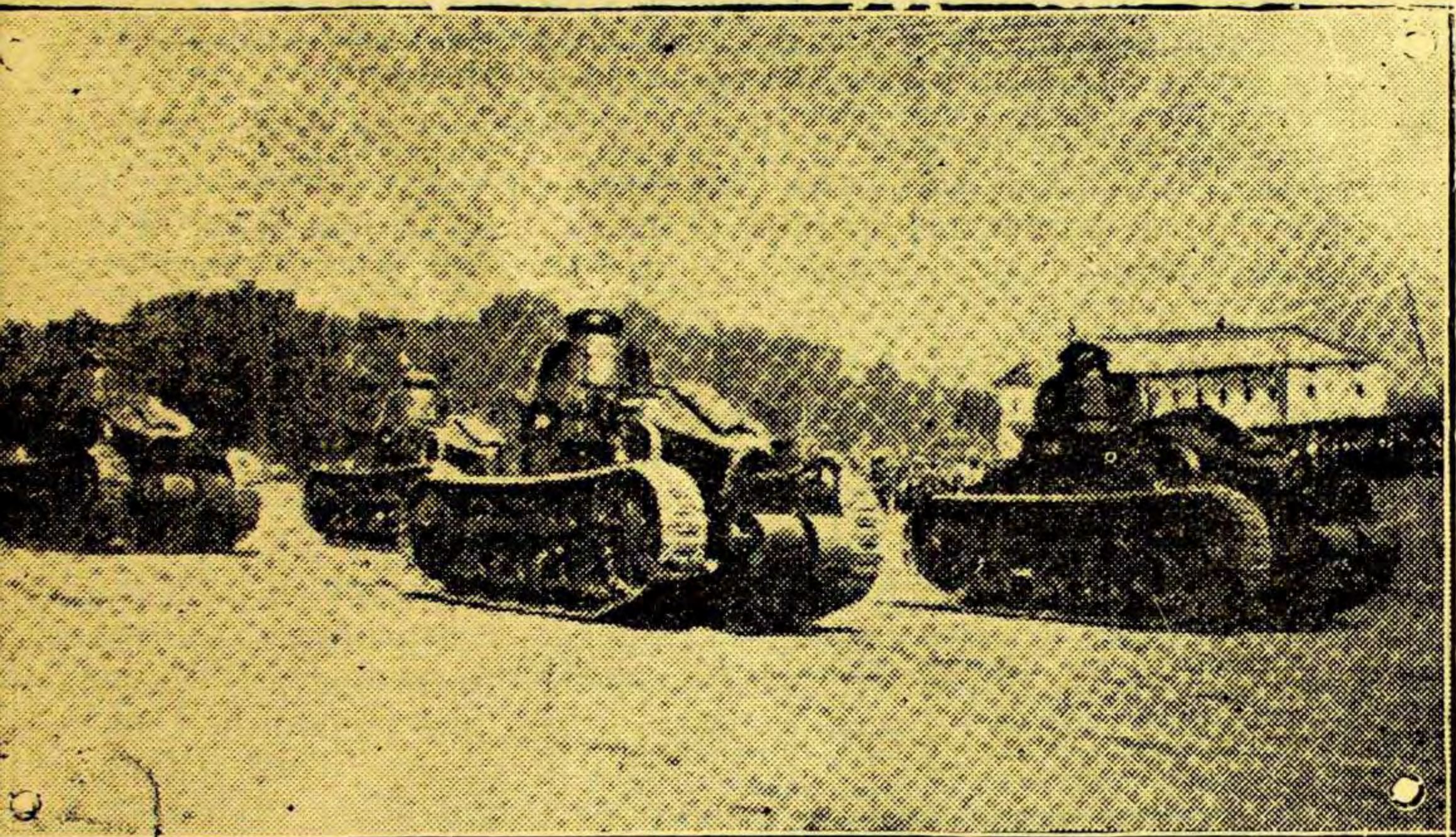
„I po zakonu je vrime već prošlo“, produži bivši šardžija, kao čovik koji svako večer zakone večera. „Trideset, ta dva-red trideset godina je već prošlo, otkad ovo tako stoji“.

„Ta i trupit“, oglasilo se jedan vatreniji.

„On bi naše zerdelije i orase! Ne damo!“ vikne u to i jedan mladić, na što se sve batine u gomili ustalasaju i gomila kao na zapovid priteći vikne: „Ne damo!“

Sve ovo baš nije dobro obećavalo, te se zemljomirnik bolje uvukao u kožni kaput i naredio da kočice ne zabijaju s tolikom bukom. Ni Barišini rođaci nisu tako ispršeni vukli lanac. Bariša se tim više prsio, da bi ovima ulio hrabnosti u kosti, ali je i on sad vidio, da su daleko zabrazdili. Stvar nije više išla sa Šijakom, već sa cilom okolinom. Komšija mnogo, nazebli, gladni, a dobro nakresani.

Lanac se počeo kretati u drugoj poli Zemljomirnik je namistio sprave i udare priko Šijakovih brazda. Starac nije mogao dalje izdržati, ustane i teško pođe. „Ljudi“, tiho još progovori „moj znoj i muku će mi oteti. U grob ih ne mogu poneti, ali zašto sam čitavog života radio“.

DEFILE TANKOVA NA VOJNIČKIM SVEČANOSTIMA U BEOGRADU

„Nema toga“, zagluše ga „dok Boga u nebu i nas na zemlji! Ne damo!“ Starac je vidio šta će biti, ostavi svit i ode sav utučen u kolibu. Sio je na stočić i čekao. kao osuđenik, ali koji se sve do zadnjeg časa nada milosti. Svaki i onaj najmanji zveket lanca i najmanji poklik ljudi, sve je to gazilo priko njegove duše. Lanac je dolazio sve bliže i bliže kolibi, graja postajala sve veća i veća, starca obliše krupne kaplje znoja. Trčkanje, graja protkana jasnim i gromkim kletvama, sukobi koji su ličili na kidanje i sudar kerova, sve je to jasno govorilo. Sad graja jača tu, sad se čuje promuklo „ovamo!“ sad mu dotrču u kolibu.

U starcu se kidalo štogod, mislio je da će umriti, ali nije umro, no su samo smrtni časovi kidali i vrtili štogod po njemu.

Zerdelije, orasi, sve poiskakalo iz piska, lupilo ga deblom u glavu, korenje mu se zabilo u mozak, a to ga je strašno bolilo, tako strašno kao da mu dušu kidaju na komadiće. Graja, orasi, psovke, sve je to njega udaralo, grabilo, stezalo i to tako jako, da mu se iz glave, ruku, iz sveg tila cudio hladan znoj. Koliba se počela okretati i letiti, i letila je sve dalje i dalje od njegovog vinograda, ali najedared stvori se tu jedan veliki or', udari ga snažno u glavu, da se sav skamenio od udarca. Htio je otvoriti vrata od kolibe, viditi gdi je i što se napolju dešava, ali nije mogao — strah ga je prišio za stočić. Otimao se da ustane, pružao ruke prema vratima, ali nevidljive veze su ga stezale i držale na stočiću kao da je srastao s njim.

Lanac je baš stigao prid kolibu, čula se očajna graja komšija, koju je nadvisio jedan gromki podrugljivi glas, koji je bio pun zlobne radosti nad savladanim protivnikom.

„No ljudi“, vikao je Bariša, „šta ćete reći na moje zerdelije i orase. Nikad više neću voće saditi, kad mi zakon gotovo daje. Šteta je samo što su od ovog or'a dvi grane otičene!“

Komšije su izgubile glavu. Jedni su utrčali Šijaku u kolibu, drugi grizu usne i tiho psuju; uzvrtili se, trče po vinogradu kao da priskaču čokoće, dotrču do plana gledaju u njega kao suludi. Bariša se sprema za čast, više kako će piti aldumašče.

„Je li istina?“ jedva čujno izusti starac, kao da se još nada. Sto glasova odgovori. Kako je dosad zvirovito gledao, tako naglo zvirovito zaplače i poče se mlatiti cilim tilom, kao da hoće da pokida što sa sebe i s vrimena na vrime bisno zarida. Išlo mu je sve kroz te čudne suze; pamtio je koja mu je od oca ostala, koju voćku je on zasadio, koliko je na kojoj kotarica rodilo, kako ih je od gusine čistio... sve, sve je pamtio i sad mu ih oteše, sad kad bi mu još ovom kratkom životu tribale. S kim će on sad razgovarati, kako će ostale gledati bez njih, kako će drugog gledati na njima... Svaki plod što je s njih ubrao sve se to sad pritvorilo u teško grumenje kamenja, a njegova glava i srce mu je utisnuto među njih.

Ljudi su okolo stali i nisu ga znali tišiti, ni riči reći. Žalili su ga svi, znali su za njegovu izударanu dušu i ni za koji novac je ne bi dirnuli. Mnogi su otrli velikim rukavom suzu, koja je sama došla. Stojali su i nimo gledali. Iznenada se spolja podiže graja. Lupa batina, jauk i strašne kletve se smišaše sa brzim topotom noga. Potrču iz kolibe. Prema njima trči ča Domina, visoko priskače čokoće i vijara nikim papirom u rukama. Udar se u skoku o čokoće, hoće da vikne štogod, ali se zaduše, zaguši mu se rič u grlu. Barišu i rodake mu gone komšije po vinogradu, zemljomirnika ulovili, pa ga mlave, pravi rat sa batinama. Rat, ali tu jedni biže, drugi mlate. Po gdikoji od ovih iz kolibe nije pitao, nego se zaleti u gužvu da i on omiluje Barišinu družinu. Većina se okupi oko ča Domine, koji stiže prid

kolibu. Počeli su se derati, svi pitaju, Domina do ludila razdražan više, objašnjava, a ne zna gdi bi počeo, ni svršio i ni za Majku Božju da se razume. Sasvim posli, kad se vika slegla, vinograd umirio, Barišina družina pobigla i to koji od njih sa razbijenom glavom, koji s modricama i sav izderan, tek onda su svi razumili da su zerdelije i orasi ostali ča Šijakovi. „Plan, evo plan“, zavijara ča Domina onim papirom. „Vidio sam ja odmah, da se tu šara, kad oni šapuću. Ali znam ja te poslove, nagledao sam se u ratu planova i da mene jedno gospodsko mirilo privari! Evo ljudi, evo plan je priokrenut, što doli to gori“ ... „Kako?“ poviču i da ih radoznalost nije zadržavala, Bog zna ne bi li potrčali u potiru za varalicama.

„Evo šta je“, nađe se i više njih, da objasne „ovaj kraj gdi su voćke, ovaj je širi za dva hvata od onog. Kad priokreneš plan što doli to gori, ovaj kraj postane uži, onaj širi, a vinogradi još idu u koso. Tako dida Šijak na onom kraju što je bio uži uđe u Barišin, a ovaj mu se suzi i tu uđe u njegov Bariša“.

U zapitkivanju i zaboraviše na starca. Nagruše da mu saopšte radosni glas. Starac je ležao na zemlji jedva stenjao. Radošti tu nije bilo mista, zakasnila je. Podigoše ga na krevet i pokriše. Jedna dobra komšinca je odmah otrčala kući, da ugrije vina. Zaboravili su mirnika, Barišu i tuču. Posli su ih samo proklinjali i ljutili se što su ih pustili žive. Mrtvački blidi starac se nije odazivao, i vino se ohladilo netaknuto. Kad se večer primaklo ljudi se razidu svojim kućama. Dvi starije komšince su ostale svu noć da ga dvore. Stenjao je jako bolno svu noć, prid zoru došao malo sebi, zatim zaspao. Nisu mu ništa spominjali o zerdelijama i orasima.

*

Bariša i zemljomirnik se nisu više pokazivali u progonu. Dida Šijak se nije više dizao iz kreveta; bolovao je još tri nedilje. Nije ga tilo bolilo, koliko duša. Komšije i komšince su bile stalno oko njega. Nije bilo dana da astal nije bio pun svega i svačega, a nije bilo večera da se u kolibi nije čula tiha molitva Krunice. Za ča Šijaka su molili, za dušu mu — i dica i žene i starci.

On je bio uvik pri svisti, malo je govorio, više mislio. Dobrota komšija nije imala kraja, starac je počeo popuštati u svojoj čudnoj mržnji i uvidati, da nisu svi ljudi Bariše. „Nisam ja poznavao ljude“, mislio je starac. „Mrzio sam sve zbog jednog, a i sam sam čovik ... samo čudan. Malo sam bolji ... Možda oni nisu krivi, evo sad su ovi dobri, a možda su u drugom koraku zli. Sad su dobri i zašto da ih sve mrzim? Što me je jedan uvridio!?“ Starac je često tako mislio i duša je zdravila, postajala jača u svojoj čudačnosti, ali je tilo zato propadalo. Šijak je osićeo da će mu biti kraj, ali se nije žalostio. Mislio je,

da je upoznao ljude i nije mu bilo žao umriti, jer je mislio, da je tek sad upoznao prave, kad je vidio i dobre.

Tog dana je prvi snig pao, kad je zamolio komšije da ga pronesu još jedared, posljednji put, kroz njegov vinograd. Nosili su ga do svake voćke, svaku je opipao, za svaku je imao po koju lipu rič, a kad su došli do or'a što je više kolibe, tu je stao: „S njim ću još imati vrimena!“ Uveče su se bliže komšije, kao i obično nasukale u kolibu. „Stanite braćo“, zaustavi ih kad su hteli moliti. „Danas ćemo se rastati“. Niko nije odgovorio, niti ga je tišio — nije ni bio žalostan. „Braćo, ja ću danas putovati tamo odakle se ne vraća. Osićam, kraj mi je. Nemojte me žaliti, ja tu više ništa nemam“. Svi su znali, da je to tako. On se malo odmorio zatim tiho nastavi: „Moj vinograd pazite. Duša mi ne bi mogla podneti, kad bi ga ko upropastio, čuvajte ga braćo! Voće je bolje nego ljudi, poštuju ga, jer voće može bez ljudi, a ljudi bez njega ne. Istina i u voću ima smita, ali je opet bolje od ljudi. Rodaci su mi tako daleki, da ni ne znam kome će ostati moje dilo, vi ga čuvajte“.

Pogleda na okolo stojeće, mirno i svečano su slušali. Vidio je da i oni znaju da je za njega najbolje, ako ga Bog primi. Nije ga ni najmanje kosnulo.

Napolju je snig tiho padao, sve je bilo obavijeno bilinom, kao da se zemlja umila i očistila od blata. On je kratko vrime sluhio to tiho milovanje sniga, zatim još posljednji put oslovi komšije: „Imam braćo moja, još jednu želju: sahranite me pod moj or', ovaj za kolibom, a od one dvi otsičene grane napravite mi križ. Raku iskopajte baš pod njega, a glavu mi namistite tako, da mi lice gleda gori u deblo. Moj or' će me čuvati, mi ćemo se uvijek razgovarati. Vi napravite lipe poduše i sve vino iz podruma popite, a stvari mi braćinski podilite. Ljudi“, završi drhtavim glasom „ja sam zdravo volio moje dušice! Sad molite za mene“ doda još umorno, „a ja ću spavati“....

Niko mu nije ni reči odgovorio, samo su pobožno sklopili ruke i tiha molitva se dizala onim drumom. Starcu je u duši bilo lako, onaj prisićeni put od zemlje do neba se opet sastavio, duša mu se veselila i pivala. Tiha molitva ga je milovala kao materinska ruka, kad je ležao u kolivci i starac je blago mislio, kako je to lipo kad su ljudi dobri, dobri kao njegove dušice. Komšije su nepristano tiho molile, dok starac oko ponoći nije zaspao sa blaženim crtama na licu. Još su malo tiho molili, zatim su se još tiše jedan po jedan razišli, samo su dvi babe ostale. Starac se u snu blaženo smišio. Nikad više se nije probudio, da objasni zašto se tako blaženo smišio.

*

Sutradan, baća Domina kao jedini pismen čovik u progonu, zakvrca na vratima plebanoša i plati zvona i misu za starca.

Kad su kupovali pokrov, trgovac je mislio da će biti za pogannina, kad su rekli: „Križ ne triba!“

Prikosutra posli podne čula se zvona iz varoši, kao daleki odjek lipe pisme. Zvonila su na ukop ča Šijaka. Raka je bila iskopana baš među korenje ora i za čudo, or se nije nakrivio. Posli ukopa su bile velike poduše. Stariji ljudi su pripovidali o pokojniku, na kraju se svaki prikrižio: „Hvala ti Bože, kad si ga primio! Dosta se namučio od smutipuka paklenog“. I tiho su dodavali: „On nije bio kao drugi ljudi, za njega su dušice imale dušu, njegovu“ ...

*

Daleki rođaci se nisu javljali, niko ih nije tražio. Vinograd ostade bez gazda i postade pustoš. Komšije nisu razumili, kako triba da ga čuvaju — ljudi su to priprosti.

Danas je tu pustoš, nema ko bi dušice razumio. Ostade samo or, dvi njegove suve grane, nakrivljena koliba i pod korerom or'a glava onoga, koji je isuviše volio dušice. On se razgovara s orom i čuva ga, iako ljudi misle da or čuva njega. On živi još u oru. Ove krupne ozbiljne oči na oru, izgleda mi, kao da su oči samog starog Šijaka i da zato gledaju ka zemlji, jer im srce ne može da podnese sliku okolne pustoši.

(Iz neobjavljene zbirke: Bunjevački Romantičar).

D-a Dugović.

Majci

*Zašto liju suze
Majko, iz oka tvog
Kakva tuga tebe stiže
Ti melemu srca mog?*

*Ko je smio da te dirne
Ti cvite prikrasni,
Da uzbune dane mirne
Majčice, pitamte moleći?*

*Kaži majko draga
Ko je krvnik taj,
Štitit će te sinovljeva snaga
I doćićeš u raj!?*

PEIĆ T. MARKO

Zapaljenje krajnika

Krajnici vrlo često uznemiravaju čovečiji organizam svojim zapaljenjem i do vode život u opasnost. Zbog toga se njima mora posvećivati velika pažnja da bi se očuvali u zdravom stanju, i pripisivati velika važnost skoro svakom njihovom obo-
lenju. Funkcija krajnika još nije tačno ustanovljena, ali je utvrđeno da su oni ulazna vrata raznih infekcija. Tako npr. poznato je da u većini slučajeva reumatizma prithodi zapaljenje krajnika. Mnogi likari tvrde da ovim vratima često ulaze i bacili tuberkulozni, bacili tifusa, sifilistične spirohete, bacili za-

MLADE BUNJEVKE U NARODNOJ NOŠNJI

palenja pluća i moždanih opnica. Takođe vrlo česta su gnojna zapalenja plućne i trbušne maramice koja su prouzrokovali bacili čiji je ulaz u organizam bio oboleli krajnik. Dalje bacili koji izazovu trovanje krvi vrlo često prodru u organizam priko mandula, tako isto primećeno je i zapaljenje unutrašnje srčane opne i bubrega a po nekad i zapaljenje slupog criva po nekom jačem zapaljenju krajnika.

Zapaljenje krajnika obično je praćeno i zapaljenjem cilog ždrila i resice i u narodu je ovladao medicinski naziv ove bolesti angina-gušobolja.

Ali je u narodu angina smatrana za najlakše i bezopasno

obolenje, dočim likar poznavajući sve teške oblike u kakvim se javlja, komplikacije i infekcije cilog organizma za koji je angina početak, likar uvijek zapaljenje krajnika drži za jedno ozbiljno obolenje.

Angina ima nekoliko forma lakih i teških.

Najlakši oblik zapaljenja krajnika, obična angina, pojavljuje se crvenilom sluzokože ždrila i krajnika, povećanom temperaturom ponekad i 40 stepeni, bolovima pri gutanju hrane, grebanjem i golicanjem u grlu, slabim apetitom. Posli nekoliko dana pri upotribi aspirina čaja sa limunom i ispiranja guše sa hipermanganovim ružičastim rastvorom hladnim oblozima bolest se gubi. Ali ovakva angina često puta nije samo lokalna već simptom opšteg infekcioznog obolenja organizma. Tako npr. kod šarlaha i mrase skoro uvijek je prvi znak bolesti angina.

Druga teža forma je gnojna angina, pri kojoj su se krajnici na svojoj površini zagnojili i tako se obrazovala mnogobrojna gnojna mesta veličine pšeničnog zrna koja se slobodnim okom primećuju. Ovde je već infekcija gnojnim klicama a koje su uvijek po organizam opasne: krajnik jedan ili oba su otečeni, crveni, sa biličastim gnojnim mistima u unutrašnjosti krajnika i prekrvljenem cilog ždrila i resice. Spoljne podvilične žljizde su otečene i bole. Temperatura je visoka, bolovi pri gutanju hrane i pića. Otrovne klice pri ovoj angini prodiru u krv, pridružuju se komplikacije i nema uvijek srićan završetak. Najpametnije je ako se pri ovakvim anginama potraži likarski savit a dokle likar ne stigne priložiti hladan oblog oko vrata i ispirati gušu rastvorom hipermangana ili hiperola. Čim je dite manje tim je opasnost veća.

Od ovakve angine nastaje kroz nekoliko dana ozdravljenje ili ako se zanemari prilazi u jednu od najtežih gojnih angina t. zv. anginu flegmonoznu. Ovde se zagnoji ne samo krajnik nego i okolno tkivo. Okolina krajnika kao i krajnik je otečena i stišnjava prolaz ždrila. Bolesnik ne može otvoriti usta dovoljno, ima visoku temperaturu, trese se, boli ga glava, zuje mu uši, ne može gutati, svako gutanje je skopčano sa bolovima, čas mu je zima čas vrućina, teško diše podvilične žljized su otečene i na pritisak bole. Krajnik je ispupčen unutrašnjim grojem. Ako likar ne pritekne u pomoć da flegmonu proseče nastupi smrtni ropac ili se u najsrićnijem slučaju provali i gnoj isteče van. Po ovakvo samostalnom provaljivanju ostaju velike rane na mestu kuda gnoj curi van i uslid nedovoljne čistoće olako se počne raspadati okolno tkivo i pridružuje se skoro još teža i opasnija toropa — angina gangrenosa. Poznaje se po nepodnošljivom zapahu a krajnik je pokriven tamno — prljavo — beličastim raspalim tkivom. Tako se ponovo stvori podesan teren za najopasnije i najsmrtonosnije bacile.

Često puta se pri gnojnoj angini stvori u okolnom tkivu

gnojni absces koji je uvijek opasan jer pored svoga otrovnog gnojnog sadržaja može kod male djece naročito ako je na obadve strane prouzrokovati smrt i ugušenjem. Hitno pozvati likara, da bi na vrijeme mogao absces prosići i gnoj odstraniti jer je svaki izgubljeni sat nenadoknadiv.

Ovakav absces često puta dodiruje svojim perifernim granicama ogranak glavne odvodnice krvne te je može naglodati i provaliti a što je smrtonosno. Pri čestom ponavljanju gnojnih angina najbolje je ako se krajnici izvade. Krajnici se ili izvade potpuno ili delimično.

Kod djece samo delimično, jer se svakako mora smatrati da oni pri duševnom razvoju djeteta imaju izvesnog svog uticaja i da im je priroda ipak dodilila neku funkciju u organizmu o čemu se mišljenja likara razilaze.

Pri operaciji krajnika važno je ako roditelji mogu obavestiti likara da li se djetetu lako ili teško ustavlja krv a to mogu da znaju jer malo koje djeteta ostane do treće godine a da se nekad ne poseče ili nečim ne povridi i obično znaju da li je krv iz povrednog mesta brzo se zaustavila, kako bi se likar znao upravljati.

Najopasnije obolenje krajnika dječjeg vika jeste difterična angina. Difterija je bolest koja najradije napada djeteta od 2—6 god. života. Kod djece do jedne godine kao i kod odraslih je ritkost. Kod odraslih i kad se pojavi obično nije tako pasna kao kod djece. Pri toplom vremenu ne pojavljuje se tako često kao pri hladnom te izgleda da hladnoća pravi priličnu naklonost za prijem infekcije. Djeteta slabije konstrukcije i djeteta sa dugotrajnim i često ponavljanim obolenjima nosa, grla i grkljana jako su naklonjena ovoj infekciji. Njen poruzrokovatelj je pronađen pre 50 godina i po pronalazaču nazvat je „Leflerov bacil“ a koji se pod mikroskopom dobro vidi zato likar mnogo i polaže na mikroskopski prigled naročito u sumnjivim slučajevima.

Bolest je prinosna. Po ozdravljenju od difterije dugo se nalazi bacil difterije na sluzokožama tako da je ponekad pronađen i posle 2 meseca. Usta su najčešći ulaz infekcije rade drugi organi n. pr. nos.

Prinosi se direktnim dodiranjem zdrave osobe sa bolesnom ili nekim predmetom koji je bolesnik upotrebjavao. Dalje vrlo često i kašljanjem u lice zdrave osobe na koji način difteričan bacil olako dospe u usta da razvije svoju moć.

U školi se difterija najviše raznosi, naročito djetetom koja odmah po ozdravljenju počnu ići u školu ili zabavište. Ovo su najopasniji difterični bacilonoše. Od dana kada je infekcija ušla u organizam pak do dana kad se pojavi proteče obično 2—7 dana.

Difterija je po svojoj prirodi bolest smrtonosna, ali je nauka likarskoj ruci pružila jedan pouzdan — spasonosan lik — antidifterični serum i sa njime ako likar bude pozvat na vrijeme smrt je otklonjena.

Ako je bolest uhvatila maha i život dovela do ivice smrti onda ni najveće količine ubrizganog seruma ne spasavaju život. Zato je važno da se ličenje otpočne što pre još u prvim danima jer čim se dadne serum tim su izgledi na ozdravljenje veći, zadocni li se, smrt je pobedila. Difterija strahovitom brzinom razvija svoju moć i često puta likar je pozvat kad je sve dockan. Od difterije se oboli naglo t. j. najedanput prvi znaci bolesti su: Bolovi u grlu i ako često puta dite se ne žali se da ima kakvih bolova. Visoka temperatura 39—40 stepeni stalno prati širenje procesa. Podvilične žlezde su otečene na pritisak bole. U grlu na krajnicima vide se paučinaste prljavo-biličaste membrane koje se nevirovatnom brzinom šire kao resici i ždrilu, da bi i u grkljanu — dušniku koji je kod male dce uzan mogli ugroziti život pored svoje otrovnosti koju šalju srcu i suženjem kanala ovim membranama prouzrokovati smrt. Ovo je najčešći oblik na koji se difterija pokazuje ali ponekad počinje kao obična angina da često puta ni likar ne može reći da li je difterija li obična angina. Likar će češćim prigledanjem i mikroskopom pritrugom na vrime raspoznati bolest i na vrime ubrizgati serum te nikada neće napraviti zadocnjenje. Ovakva difterija počinje sa nevelikim zapalenjem krajnika. Krajnici su pokriveni malim sitnim bilim flekicama, ili slabim membranama koje ne prilazi granice mandula, sluzokoža ždrila i resice je crvena. Tlesna temperatura nešto ili nimalo povećana. Dite se osića dobro. Od trećega do četvrtoga dana nastaje ozdravljenje ali prividno. Krajnici su čisti samo crveni i ne sluti se o opasnosti koja se tek priprema. Najedanput posle nekoliko dana ovoga prividnoga ozdravljenja dite dobije visoku temperaturu, počne da hrči, teško diše, kašlje, kašalj je dubokog tona, davi se dite je nemirno. Difterija se pojavila u grkljanu i dušnicima. Difterični bacili sada u grkljanu i dušniku stvaraju membrane koje sve više i više sužavaju kanal grkljana i dušnika. Dite se sve više i više davi, teže i teže diše, nemirnije je, mlatara rukama kao u cilju odbrane od ugušenja, okreće glavu čas na jednu čas na drugu stranu. Grudni i trbušni mišići snažno sudeluju u disanju. Temperatura stalno visoka. Difterične membrane prilaze i na poslednje ogranke dušnika u plućima. Najedanput pristaje kod diteta ona velika uznemirenost umiri se, nastupa mrtvo spavanje, iz njega se obično više ne probudi, po tilu lipkavi znoj, puls je slab noge su modrikaste. Ovakvo stanje je izazvano unutrašnjim trovanjem uslid nedovoljnog vazduha i u toku dva dana nastupa smrt. Ovo trovanje uspi likaru ponekad odstraniti i spasti život prosikom grkljana ili uvođenjem gumene civi u dušnik što omogućuje disanje i to samo onda ako se membrane nisu rasprostrela i na poslednje ogranke dušnika.

Ali smrt pri difteriji nije uvijek privedena time što se onemogućiti disanje uslid zapušenja dušnika i grla difteričnim membranama, nego može biti prouzrokovana i otrovnim izlivom difte-

ričnih klica a koji srce oslabe tako da najedanput pristane raditi. Često puta vidimo na krajnicima vrlo mali difterični napad ali po opštem stanju bolesnika vidimo da se ovoj difteričnoj infekciji pridružila još jedna. Difteričnim bacilima pridružili se i bacili koji prouzrokuju trovanje krvi. Difterija je svojim nagrizanjem i stvaranjem ranica na sluzokoži organa otvorila samo vrata otrovnim bacilima. Znači otrovnom izlivu difteričnih bacila koji se odnosi krvnim sudovima krvnoj centrali — srcu — pridružili se bacili koji su i sami u stanju prouzdokovati smrt.

MLADE DIVOJKE U STARIJOJ NARODNOJ NOŠNJI

Kada se zna da su i sami izlivi difteričnog bacila toliko moćni na srčani mišić da ga potpuno onesposobi za rad i prestankom srčane radnje dovedu smrt, onda pridruženjem još jedne infekcije pa makar bila i slabija brže se život privede kraju. Pridruženje ove infekcije t. j. trovanja krvi primećuje se po ovim znacima: bolesnik je izgubio svu snagu, ima visoku temperaturu, suh jezik, opšta mirnoća, pospan je, na koži krvni podlivi, krvarenje iz usta, povraćanje, proliv itd. Srce popušta. Difterično mesto ne pokazuje neko širenje. Smrt je obično neizbižna.

Po ozdravljenju od difterije pojavi se ponekad kao kompli-

kacije zapaljenje bubrega ali i pri maloj pažnji ishrane diteta nisu opasne. Dalje u komplikacije po ozdravljenju uvodi se obolenje samog srčanog mišića koje zahteva duge pažnje i ličenja.

Poslije 2—3 nedilje od dana ozdravljenja pojave se vrlo često kao komplikacije razne nervne paralize, a koje se u toku same bolesti skoro nikada ne pokažu. Među njima je najčešća paraliza nepčanog luka — mekanog nepca — pri kojoj dio hrane naročito tečne vraća se nosom natrag, dite kao da govori kroz nos nejasno izgovara riči. Elektriziranjem je izličiva paraliza za 2—3 nedilje.

Komplikacije se ponekad pokazuju u očnom vidu time što bolesnik na daleko vidi ispravno ali zato ne vidi na blisko.

Glavno i spasonosno ličenje difterije sastoji se u ubrizgavanju što pre antidifteričnog seruma i pojačanja srčane akcije srčanim likovima. Neophodno je potrebna stalna likarska kontrola, da se utvrdi da li je poboljšanje stalno ili samo privremeno.

Obolelog člana familije izdvojiti i zabraniti svaki dodir sa ostalom dicom ne samo svojom nego i komšinskom. Zdrava dica u cilju odbrane obolenja treba da se imuniziraju t. j. i njima da se ubrizga antidifterični serum i time se spasu obolenja. Kada bolesnik ozdravi stan se dezinficira bolesnik se okupa. Za dezinfekciju stana brine se gradski fizik. Dica zdrava i bolesna ispiraju gušu bar hipermanganovim rastvorom najmanje 4 nedilje. Bolesnik pre pet nedilja nesmi pohađati školu i to kada likar mikroskopskim prigledom ne može nigde na sluzokoži pronaći difteričnih klica.

U Subotici difterija se prilično pojavljuje ali stanovništvo je većinom neobavešteno o ovoj bolesti. Čak šta više često puta se likar nađe sa takvim roditeljima a koji nikada u svom životu nisu ni čuli za difteriju. Onda je prirodno da se ne pridržavaju onoga što im likar naredi. Čim je malo bolje ditetu, dozvole mu da se miša sa drugom dicom da izlazi na polje i već se bolest komplicira i pogorša. Sa izdvajanjem ide teško ne samo kod siromašnih nego i bogatijih. Oni često puta izdvoje bolesno dite ali zaborave da njegovom kašikom i čašom služe se i druga dica. Zato likar i najviše se oslanja na predohranu ubrizgavanjem sera i zdravoj dici, što roditelji nerado dozvoljavaju. Odbrana ovim serumom traje otprilike 3 nedilje dana ali nije apsolutno sigurno da iminizirano dite neće oboliti ali ipak i ako oboli tok bolesti je kraći i lakši.

Prid likara dolaze samo teški slučajevi jer roditelji u toj obmani da se dite samo prihladilo iščekuju po nekoliko dana na ozdravljenje. Kad vide da se stanje pogoršava nastaje savitovanje po komšiluku i babsko ličenje čime se obično izgubi ono podesno vreme za ubrizganje seruma i bolesnika donose likaru

kad je već jednom nogom u grob. Do tada se razboie i druga dica i postane prava bolnica.

U ovoj godini je u Subotici od strane gradskog fizikusa g. dr. Đuričića učinjen jedan pohvalan odbranbeni rad protivu difterije što je naredio iminiziranje sve dice od 2—6 god. pomoću Ramonovog anatoksina, a koji je prema vođenim statistikama velikih varoši prilično pomogao da se difterično obolenje smanji na minimum.

Dr. Perović.

Vidakovi

Dva „lemeša“ Vidakova

Išli su u Čuzu:

Jedan ardov — pet akova —

Vinca da namuzu.

Već se sasvim mračak hvato,

A nigdi miseca,

Iskopano j' svudan blato —

(Moraš kresnit sveca.)

I jedan je Subačanin

Išao u Čuzu,

I nastrado j' varošanin,

Zapo j' u buzu.

A „lemesi“ nisu ljudi

Ko bubice nale.

Kad sradaju, nisu ludi,

Već im je do šale.

„Tog mi Boga! Taj j' Vidakov,

Baš i Božan nusto!“

Reć će „lemeš“ (ko da j' zakon)

Te j' u koli usto.

Nije bidnog da oprosti

Već da ga salića:

„Čuješ, brate, oš li ti bit

Od Vidakovićah?“

Kad se putnik podo trudni,

(Što j' u buzi susto):

„Ta Vidak sam, čovče hudni

Pa i Božan nusto!“ —

„Ajde, čiča, — vikne „lemeš“ —

Da ga i čupamo,

Ta dužni smo protrt dremež,

Kad je i Božanov“.

Tarkamen

Ča Stipe Cvancik

— FOLKLOR —

Krupan, visoka rasta, cilog života zdrav a na razgovor uvik spreman je bio ča Stipe. Prsa ko u medvida noge čvrste i cigurno se dotiču zemlje ko dva stupa a na kratkom mesnatom vratu sidi velika četvrtasta glava koja je, reko bi, sva od čvorova. Nemojte misliti da je ta glava i iznutra bila četvrtasta, iznutra je morala biti neobično obla i puna vijuga, što su pokazivale stalne nervozne kretnje jakih ruku. Nikad on nije bio žalostan, čak ni zovoljan, pa ako se to kadgod i dogodilo to je ostalo u njemu, jer bi on to sakrio za njegovu šalu i veseli razgovor. Bistrog seljačkog duha, a sav život je proveo u prirodi, u vinogradu i voćnjacima i tu u samoći i beskrajnoj tišini je naučio poznavati lipotu prirode i ositio zakon što je u toj prirodi. On je tu uočio harmoniju i pravdu i ta pravda je prišla u njegovu dušu, on je usiso sa ajerom i ta pravda mu je bila glavni vodić. „Huncuta i bečara poznam na sto koračaji“ govorio je on, više puta je zbog njegove pravednosti i nastrado, ali nikad se nije odreko od nje; on je bio uviren da je to dobro što on radi a za drugog ga nije briga.

Kako zanimanje je mogo taki čovik izabrati? Čuvar pravde — zakona to je bilo za njeg i on je zaista posto čuvar pravde u svome skranavom krugu, bio je subaša. On je bio subaša od svoje mladosti i za tog subašluka je doživio i zgone i nezgone, te je meni uvik volio o to mpripovidati. Kad bi štogod pripovido, tekle su mu riči ko iz suvaje a gornja usna se teško dizala pod dugačkim brcima, koji su se savijali ko dva velika krila od vitrnjače.

— Faljen Isus ča Stipe, — rekнем mu još iz daleka. prid kućicom, isto ga namistio misto klupice.

— Amen sinko, amen, — vikne i on a sidi na orovom panju Evo mene kod vas, ča Stipe . . . sa velike mise!

— Tako i triba, sinko, nediljom u crkvu, pa onda sve drugo. Ja sam bio na ranoj misi sa svojom matorom, pa sad čekam už'nu. Sunčam se.

— E pa šta ćete.

A zgodno se namistio ča Stipe, prid kućom ima dva velika ora, sakrila sve sunce, samo jednu malu pukotinu ostave i u tu pukotinu je na'erio ča Stipe.

— A jel'te ča Stipe — zavedem ja opet razgovor — šta je s onog subaše s drugog progona? Čujem da je nikog poslo u deveti cirkuluš?

— Ja, da sinko, kuga ga ubila! To je ker, sinko, pravi ker a ne čovik . . . ubit momka za šaku trišanja . . . ko je to još vidio?

'Valda sam i ja bio subaša, al' zato nisam nikog ubio. Groznica ga tresla i s đubretom . . . pceto jedno kalvinsko, što Boga ni

Isusa nema! Eto ... znaš oni mladi ... došli da se naidu trišanja a on i uvrebo pa sačmom u nji ... Lotroša je zgodio, pa ga skinio s trišnje ko vrepca ... Svu mu glavu razmrsko ... ko svinjska pača ... A zašto to? Zato što se on posvado s matorim Lotrošom, zato ubit čovika! Pa jel' to red, zato je njemu varoš pušku dala? Ajd' da su došli krasti, al nisu. Pa ni kotarice nisu imali. Pa baš da su došli krasti, nije subaša zato da se svada i ubija već da vinograde čuva. Tako lip momak ko taj Lotroš... Ajd', kad je već došo na tuđu trišnjju, da ga uvatio i štetu naplatio. Ovog bi tribalo utuć' ko bisno pceto, drot na vrat, kamen na noge, pa na dud s njim. Al' dobiće on svoje ... nek čeka ...

MOMCI I DIVOJKE PLETU VINAC ZA DOŽIJANCE

Ja nisam nikog ubio, već sam samo namajstorio jednog, pa sam tri i po nedilje dana pravio drum pod Topolom ...

— Ta valda nije ča Stipe? Valda vi niste robovali?

— Ej sinko, za sedam desetina i dvi godinice svašta čovik priživi!

— Ča Stipe se zagledo u prazninu, pa tako pažljivo gleda ko da mu svaka godina obaško prid oči izlazi. Obuzelo ga sićanje, pa sve vidim kako uživa, cigurno mu mladost prid očima... Najedared se probudi, uz dane:

— Ah, da ... šta sam ono ... ja ... kad sam došo iz katana, mlad, jak, pun, ta ugojio se na kraljevskoj 'rani ... Izaberu mene za subašu. Nisam ti ja bio subaša ko ovi sad, a nit' su lopovi bili ko sad. Onda je i subaša bio čovik stani pa gledaj a i lopov

nije bio ma kaki bilo. Šta su sad ove subaše, izaberu tu kakog matorog čakanjca, pa dobije pušku i spava digod u ladu. Onda su birali momka koji mož skočit i trčat a i tuć se kad triba. Ni nije bilo u svim vinogradima momka kojeg ja ne bi lupio o zemlju, kojeg sam ja ušiko taj je poljubio zemlju ko da mu je divojka. Ni kuraž mi nije falila kad se tuć tribalo, a zapravo se nisu samnom tukli, već sam samo ja tuko, kad sam kakog ušiko u tuđem vinogradu. Dakle kako sam već kazo, baš sam se svuko, kad su me prvi put izabrali. Dobio sam pušku dvocivku, na sačam, budžu sam ja ociko, torbu na rame, lulu u obašvu, pa sam ti sav dan u rati. Ja sam se prid varošom zaklo, a ljudi su mi pridali ratu, pošteno me plaćaju, pa oću i ja da pošteno svoj poso vršim. Čuvam ratu ko da je moja rodena, ta još više, ta rata je moja dika, moje poštenje a Stipe Cvancik, to nije tio nikad izgubiti. Za malo vrimena sam upozno skoro svako drvo, svaki čokot, pa vidim oma ako štogod nije u redu. Prvih dana sam upravo zavolio ratu, ko kaku mladu divojku, pa divaniš sa mnom ma šta, a ja ti oma na ratu, hlapim a jao, rati... Ta Bože čuvam je, ne mož niko krasti baš da oće. Di ćeš krasti, kad sam ja sad na ovom, sad na onom kraju rate. Bio sam srvagdi i uvik k'o kaki zec. Sad me vidiš, sad me ne vidiš, al' me se čuvaj. Oma se tu rasčulo ko sam ja, pa u mojoj rati ne fali ni trna, ta ja znam šta je gazda danas kući odno. E, al' bio ti ma kako pošten, bio ti ma kako dobar subaša bio ti ma kako pametan, ima stvari od koji' se ne mož obraniti. Za jednog subašu je taka stvar lopov, al pametniji lopov, neg što je subaša pošten. Mene je Bog nadario s takim jednim. Ja sam čuvo ratu ko i prije, još možda bolje i budnije, kad jednog jutra naidem na smišan gazdašag: jedna lipa kruška petrovača omlačena. E al' da su tu samo kruške omlačene, već se čoviku srce rasplače kad to čudo vidi, lišća, krušaka, grančica, to ko da su vištice kolo igrale po njoj. Grijota od Boga ovako omladiti jedno drvo. To gazda ne bi uradio od svog drveta i to još noćom; oma sam znao šta je to. Stipe, pritegni kajiše u rati ima lopov al veći huncut neg što s' ti. Sinoć je još sve bilo u redu a danas... U mojoj rati se ukralo, od mene... to me je zdravo peklo. Ni do sad nisam spavo al' odsele sam pazio na svaku stopu, na svaki šušanj, na svaki divan, što se u pudarini čuo. Znao sam se više puti trgniti iz sna, pa skočim, kabanicu na rame, pušku u ruku, pa tumaram sve dok mi rosa ne ušlapa uskrajke od gaća... Pazio sam da ni tri subaše ne bi mogle bolje paziti, čuvo sam al' nisam mogo sačuvati. Skoro sam bio lud od srditosti, pa kad novu kradnju nadem a ja sve plačem. Lopov me uvik isigra ko da sam balavo dite a ne svršen čovik. Uu, ta znao bi se s njim klati, volio bi na tri naić, neg da se ovo radi od mene. Da mi nije bilo od svita sramota ja bi zafalio na subašluku. Kad ujtru... ona kruška omlačena, ona jabuka polomljena pa obrana, ona zerdelija otrešena... Svu

noć trčim, ta jezik isplezim a ono opet . . . Za još to . . . al' dolaze gazde, pa te i oni nazlabaju . . . — Šta je Stipe, jel' spavaš, je l' sam kradeš? . . . — Dokle ćemo, oćemo l' za svako drvo svezat subašu? . . . Nismo te zato izabrali da nam vinograde i voće poharaju! . . . Imaju ljudi pravo, meni je već do vrata a ne njima, koje pokradaju. Dodem ja kući jedared pa kažem mojoj reduši: „Znaš šta Koce, ja ću se sad nametniti, pa je l' ću ga uvatiti, je l' neću bit subaša. Ovako to ne mož dalje, ne smim izać prid ljude. Ja ću sad otić, pa kad me vidiš ti mi se nadaj, a nemoj bunit komšiluk, je l' štogod ako me nema, dan, dva.“ Ne mož dalje, sramota me prid ljudima lopovi mi iz usta krađu. Kad sam došo u veliku mijanu, ljudi me ismijavaju i prave od mene Matu a po svom šoru se pripovida od mene. Idem putom dica viču za mnom: „Hej ča Stipane, pazite da i vas lopov ne ukrade!“ Naleti gavran pa grakne a meni se čini da mi se i taj smije. Ne možem spavat, muči me to pa sam već ronio i omršavio. Čekaj , ako mi u šake dođeš. . .

Dao sam se u lov ko kaki mačak, danjom, noćom trčim po rati. Otprilike sam znao na čije prste triba da pazim, sumiro sam ko je, al' nisam bio ciguran a nikad ga ne možem uvatit u maslu. Baš na kraju moje rate, blizu jaraša Nada — rita, je bila jedna koliba i pod njom dvi motike praznog piska a to je bilo poslidnje dobro jednog propalog „meltosagoš ura“, no na ovog sam ja sumiro. Svaki koračaj, svaku stopu sam mu gledao, al' opet ništa pa ništa. Probaću ja, prvo tragam, u pisku se dobro vidi trag . . . al' vruga, lopov je i tu bio mudriji neg ja. Ko ima vinograd, taj dobro zna da po vinogradima trče noćom kerovi, koji tu traže korice, kožice o dslanine i svakog vruga šta od pudara t uostane. Kad digod nađu koji komad a oni se zato potuku i mordave i naprave čitav babin košar, tako da ne znaš je su l' tu živi bili je su l' duše. Vinogradski lopovi to dobro znadu, pa je i moj imo toliko pameti i to je ishasniro da svoj trag zataška. Lopov kad je pošo krasti, on uzme komad slanine je l' mesa pa komadić po komadić, baca za sobom, na svakom desetom, dvadesetom koračaju. Vitar dune, a berani imaju dobar nos pa nanjuše slaninu, dođu, pokolju je, naprave čudo a od ljudskog traga ni divana. Vidim ja da ga ovako neću naći, nećemo se nikad rukovati ovako, već da se ja latim drugog posla. Zašto se ja kog vruga idim i srdim i trčim po rati, kad to ne mora bit. Ni lopov ne radi snagom već pamećom, pa ded i ti Stipe. Samo strpljenja pa će sve u svoje vrime bit . . . U komšije „meltošagoš ura“ je bila lipa kruška, onda je baš dozrijavala, nju još nije diro, veli što je blizo, dobro će bit i naposlitku. Ja sam znao dobro lopovsko srce, pa sam znao i to da mu srce neće odoliti, da ostavi ovu krušku, ako je on lopov. Ujtru kad prvo sunce iskeci zube a kruška izgleda ko da se smije na tebe, sve te privlače one rumene kruške što vire iz lišća, ko rumeni obrazi divojački.

Ja nisam lopov al' kadgod sam naišo na tu krušku a meni čorba na usta... Na „meltosagos ura“ su se smijali svako jutro ovi divojački obrazi... ali i na mene, ja sam je sad čuvo svake noći do zore.

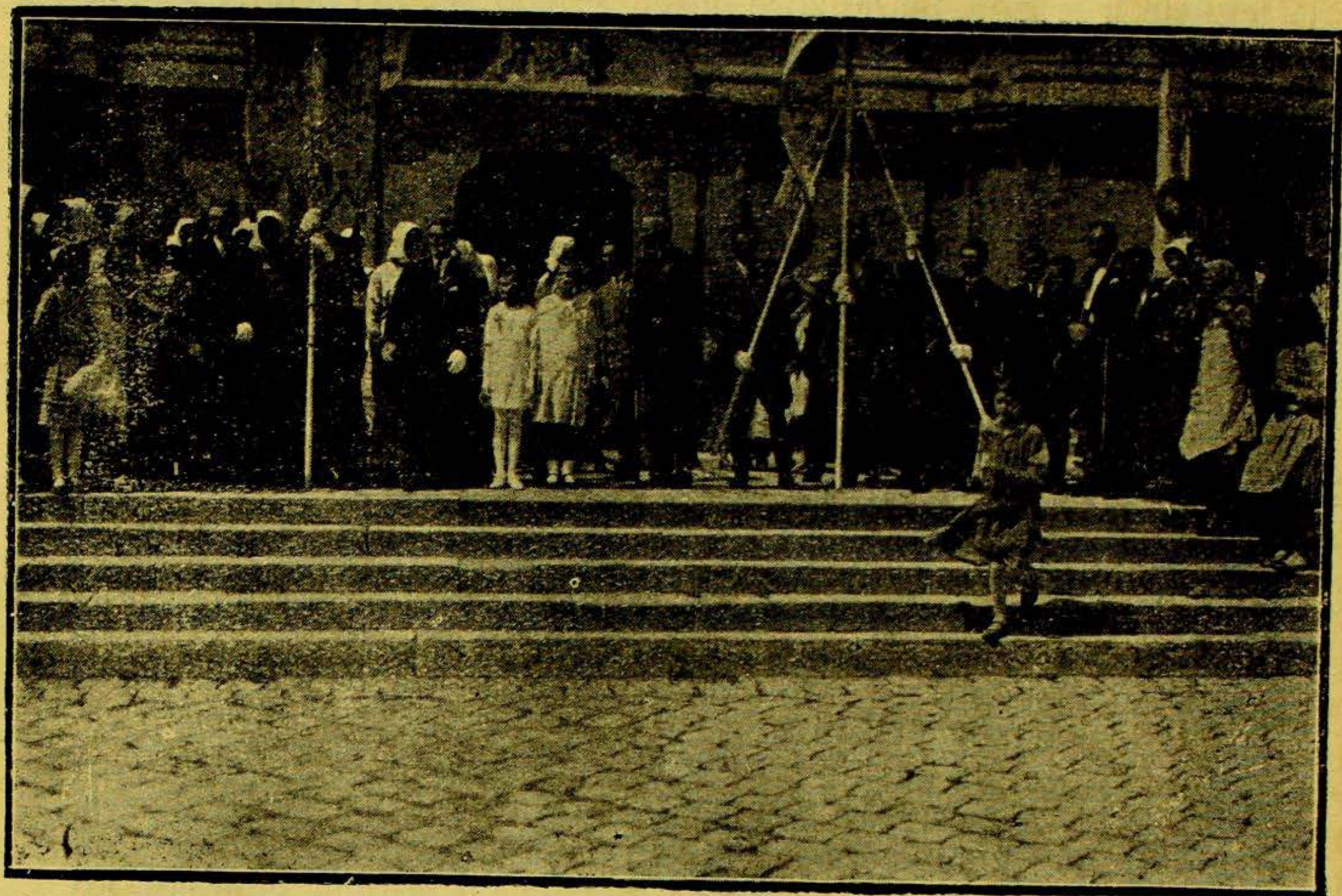
Kralo se i sad na drugim stranama al' ja nisam na to ni haberio, već sam strpljivo čekao. Čisto mi lakše što sam se umirio, mozak mi mirno leži na glavi a dosad sam mislio, da će mi uvijek žbućnit napolje. Prid ljude nisam tio izlaziti dogod ga ne ušikam. Znam da bi me samo nazlabali. Danjom sam kod kuće, jel' se digod zavučem pa spavam a noćom pod kruškom, dovučem se, legnem u brazdu, pa do zore horec. Prošlo već dvi nedilje a njegov nikad ovamo, posto sam već nestrpljiv, kruška će prizrijati, pa će je i gazda već obrati. E al' ko da me kogod metnio na muke, pa me mučio do smrti i već kad ćeš umriti, već si gotov onda ti pušti jezik: „Idi vragu pa živi!“

Tog dana je bila subota. Jutro me zateklo pod kruškom, to nije jutro već zora, jel' čim svanjiva ja se sklonim, dakle zatekla me zora, al' se divojački obrazi nisu na me smijali; bilo je oblačno. Nos mi je ostio da će bit kiše, moj nos osti vrime po ajeru ko magarac po zvizdama. Nije bilo baš zdravo oblačno jutro, već malo mlakavo... mokro i vruće i kroz lake oblake ostiš sunce. Odem ja kući, reko da me ne zatekne nezgoda pod vedrim nebom. Ja volim bit pod vedrim nebom, samo ne volim da se ono spušta baš na mene, pa me okupa. Prospavo ja do podne, kad usto kiše ni onda. E ove noći, neću ić u lov, mislim se dosta sam se namučio zbog prokletog ajerina, još da se i okupam. Posli podne se digla velika zapara, sve se puši Nada-rit, pa ti izgleda da Cigani lože na ledini, valda sto i sto vatrice. Zapara Bože, da bi skinio i košulju i sve, pa da se kupaš u onoj pari. Prid večer se pare skupile jedna u drugu, još gušća zapara, nebo se na zaodu zacrvenilo ko ljuta žeravica u noći a ondud od gornjaka se digo niki vitar pa sve brije po litnjem sumraku, ko da je već kasna jesen. Dan je, mrak je, nigdi ni jedne zvizde, ko da su se sve sakrile od gornjačkog vitra, da njim on ne utrne žižkove, pa samo nazireš crne guste oblake, koji vreju jedan priko drugog ko kad kuvaš pekmez od šljiva. Dubok mrak a još veća tišina, samo katkad ko da čuješ grmljavinu iz daleka a ajer sve mriši na kišu pa sve misliš: „Sa' će, sa' će“. Sa će kiša, piliće spratili, svinje zatvorili, tavanska vrata zaključali da ne duše pod striju, namećali ardove pod livak da navaćamo kišnice za pranje... Ko da je kogod privuko rukom, najedared sve nestalo a osto samo gust mrak i dubok noćni mir.

Izašo ja prid kuću, neću još leći, naučio sam već da noćom bdijem, pa uživam u noći. Sipa tiha noć, da lipče nisi vidio; mrak ko mekana kumaša a još zaostali miris kše se smiša sa mirisom grožda pa... Zašto da ja ne idem pod moju krušku? Pa ja sam osto samo zbog kiše a nje nema. Drva se još nisu umirila već se

pomalo ljuljaju pa još u rašljama sviraju a ko da i ta svirka kaže. „Stipe brate, pod krušku!“ Idem ja, ta ovo je baš veče da se krade a ako je Bog dao veče za kradnju onda je dao i zato da se lopovi uvate.

Friško uđem unutra. „Baba idem“. Pušku s klina na rame, opakliju priko ramena, vilištan u ruku a oću l' duvan poneti... poneću... neću... ta neću jel ako ga ponesem, znam da ću pušiti a dim će se vidit, pa neću, zadijem praznu lulu za obašvu; „zbogom baba“ pa klisnem iz kuće. Izadem polagano na mala vrata u progon, u progonu nikog, mrak i ja. Pust progon, izgleda ko velika plaša na crnoj marami sa njegova dva reda dračova

DOČEK DOŽIJANCA PRID CRKVOM Sv. TEREZIJE U SUBOTICI

u velikoj crnoj marami nebu. Polagano, pa sve slušam oću l' ja čut' svoj bat, prolicem progonom ko rani snig i izadem na Nadarrit, da ne moram ić ispod kuća. Na Nadarritu vlažna trava od današnje pare, pa sve cmupkam po njoj, ko u kolu. Sa Nadarritovog kraja iz korlata čujem lupanje varoški bikova a malo posli i škripanje đerma; valda je čardaš vode vuko bikovima, je l' se možda umiva, ta subota veče je. Bio sam u drugim progonu, pa zavijem u sokačić. U sokačiću veliki jablanovi, pa svi zuzukaju, tresu lišćem a ja razumim šta kažu: „Stipe, sad je vrijeme!“ Malo se nisam nasmijo i zafalio njim. To me ništa okuražilo, razočarilo me, sve sam mladi, pa se provlačim sakočićom ko kaki lisac. Doem ja do mog mista, al' neću da uđem na vrata,

da kočuje kad zaškripe; ima jedna jama u ogradi kudan se vaške provlače. Provučem se pa četvrnoški do moje kruške. Načulim uši, slušam, ne čujem nigdi ništa, samo vinograd kako divani svojim jezikom. Rasprostrem opakliju, prigledam pušku, metnem vilištan nuza se i izvadim lulu iza obašve. Sisam kamiš a uši načulio ko pravi zec, pa skoro da strižem s njima. Sluktim ja tu i kako sa msiso taj vražji kamiš a ja se zamislio.

—Viruj nisam ni ostio kad sam se zamislio, al' ko da misli iz kamiša sisam, dolaze... jedna dvi tri... pa ne mož izbrotiti... Pa je l' to pravo od Boga, da ja tu ležim i čečim samo zato što tu ima jedno pcto što otima tuđe. Ta otkud vraga da je pravo, ta ni taj Bog nije dobro svit uredio, mislim ja s ovom mojom glavurdom. Eto da sam tu u pudarini roden, odrasto sam tu u voću i grožđu, već mi je u krvi, već skoro razumim šta divane, al' nikad ja nisam vidio da se oni svađaju, je l' da koji otima. Jesi l' vidio, veliko drvo, pod njim nikne malo, triba mu sunca al od velikog ne mož dobit... Veliko je već naraslo, nije krivo što uvati sve sunce a malo to razumi, razumi da se matorc ne mož njemu uklonit, pa se ono ukloni... savije se u stranu. To je sporazum, to je lipota... zašto Bože nisi i ljude tako stvorio... pa sad ja ne bi moro ode čečiti... Ta Bože kako je lipo gledati i slušati grožđe, noć... a ljudi... Već bi tu ja i zaspo i zaboravio zašto sam tu, al na sriću zaurliče u daljini ker, al' tako žalosno i otegnuto da se sve lišće zadrimalo, pa ko da kaže: „Jesi l' čuo“ a ja oma: „Bože ti pomози“ Oma sam na to zaboravio da sam sad ispravljo Boga. Čekam ja tu, sluktim al' mi već dosta vrebjanja, već mi dosadilo a još, ni prvi pirc' nisu bili. Još digod, digod vidim srću: došo j' momak od divojke, je l' divojka ispratila momka... često mi dobro što vidim da ima živi ljudi u okolišu. Ta idem ja kući, neće taj noćos doći... Ta opet neće, kad sam već tu... Digod, na grani mi se smije kako ja... Grožđe tako slatko šaplje jedno drugom, pa ti se čini ko da se ljube, oma ti pane na pamet da si ti kad god bio momak. Tako grožđe šaplje i ljubi se a najedared lupi jedna kruška o zemlju, pa u tihoj noći ti se čini da sav ovaj pisak grmi od Subotice pa do Pešte. No toj je nepravo, što se grožđe ljubi, zlobna je... skoro sam se nasmijo, kad lupe dvi najedared o zemlju. No, no...

Zalajale i vaške u šoru, pa podigle graju ko sedam tamburaša: „Sad dolazi“ ja pušku iz opaklije i gledam u mrak, da mi sve oči rastu. Što više napinjem oči, sve manje vidim, dok naposlitku ne ispanu prida me crveni koturov' Umirite se vaške... nikog... Nikad neće doć jutro je i' topov. Razmišljam, slušam divan vinograda... najedared dune niki laki severnjak, ta ni nije dunio, samo se niki podigo, sve se lišće i grožđe ništa tiho zanija i strese, ko da se boji da će i sotim privuć pažnju na sebe a tebi protrču dva ledena klipka nuz rknjaču, ruke i noge ti pro-

trnu pa ako si zinio, tako ostaneš i osićaš, kako ti nuz svaku dlačicu brade probija ladni znoj. Lišće se čudno umiri i uvuče a tebi je ko da te miluje onaj kosmati što s kosom po svitu šara. Tebi izgleda da vidiš one stare pudare što su prija sto godina tu žuljali i kopali, obilaze vinograd i miluju grožđe i... Digod daleko, daleko pivac kukurika na tavanu, dudu... i sve to nestane. To je bila ponoć u božijoj prirodi, to osti i lišće i grožđe i sve a ne zna čovik. Ja nisam bio jedared o ponoći sam u vinogradu al' uvijek me probije ladan znoj. U snu kad te vija kogod s nožom, pa će te već ubiti a ti se probudiš i slatko odaneš, tako slatko odane sva priroda, kad pivac kukurikne. Uzdani grožđe, pa zadrvalo ko malo dite, al' baš ko dite, tako dakće i pučka ustima ko kaki svrčo u kolivki. Čisto mi drago, sve bi ga zakrilio i pokrio. Po ponoći se ljube i razgovaraju puna zrnca na grozdovima a čim pe prišla ponoć ovi klonu tako slatko spavaju, da sve čuješ lako dičije rkanje a to ti napolak čuješ svoje rkanje. „Oho Stipe da si tio spavat osto bi kod kuće“ zvrnem se ja u nos. Još ga nema, već bi viko da dode, strašno me mori san, sve molim oči da se ne zaklapaju... Joj ako dode, sve ću moje patnje na njega prišiti, ako dode. Oči spavaje al' ja ne dam, ja sam subaša, varoški vincilir, ja može mi sutra spavati. Ja sam tu da operem moju sramotu, al' oči spavaju. Čudno je kad si sam znaš divaniti s drvetom i svađat se sa svojim očima. Fala Bogu, treći pivci. No ako sad ne dode, onda nikad, sad posli ponoći valda i mrak spava i on je gušći i čno malo svitlosti što je bilo u njemu je iznijo, da bolje mož do zore rkati. Zaurliče onaj ker opet a kad se urlikanje sleglo, čujem ja niko šuškanje, orca digod.

Noć je tiha, sve spava, lišće ćuti pa sa svi strana dolazi šušanj u dobre uši, ne znaš otkale je. Napnem uši bolje... da od urane kolibe... Fala ti Bože. Sad Stipe, sramota je velika... Čujem štropot vrata, polagano i je otvorio. to je sve, ne čujem više ništa, bat se ne čuje po pisku a ne vidim ni toliko. Izvučem se iz opaklije, pušku u livu, budžu u desnu a lulu stisko u zube, ko da od tog zavisi. Svaka mi žilica nabrekla, svaki živac drće... Izašlo mi sve prid oči što mi je onaj napakostio, sva ona sramota, sva ona poruga i sva muka. Koliko ladni znojeva me samo izbilo o ponoći... Napolak ležim a napolak sidim, a svaka žila mi lupa saću skočit... Nit ga vidim, nit ga čujem, al' osićam da dolazi. Unutri se smije što god u meni, raduje se što ću obračunat s mojim ajerinom, što me mučio i prid ljudima okaljo moje poštenje se smije.. Bog je pravedan. Ja koji volim bit prav neg isti, pa me jedan ovaki kalja. To je lopov... „Azt az Ištenit...“ čujem najedared. A ha ti si... Bože moj... naišo je na čokot pa se udario... Čekaj momče na mene neš morat naić da se udariš. Stegnem jače vilištan. Vidim ga već, pipa nogama da ne udari u čokot... Tu je... Dovati polagano granu, koja sva visi pod

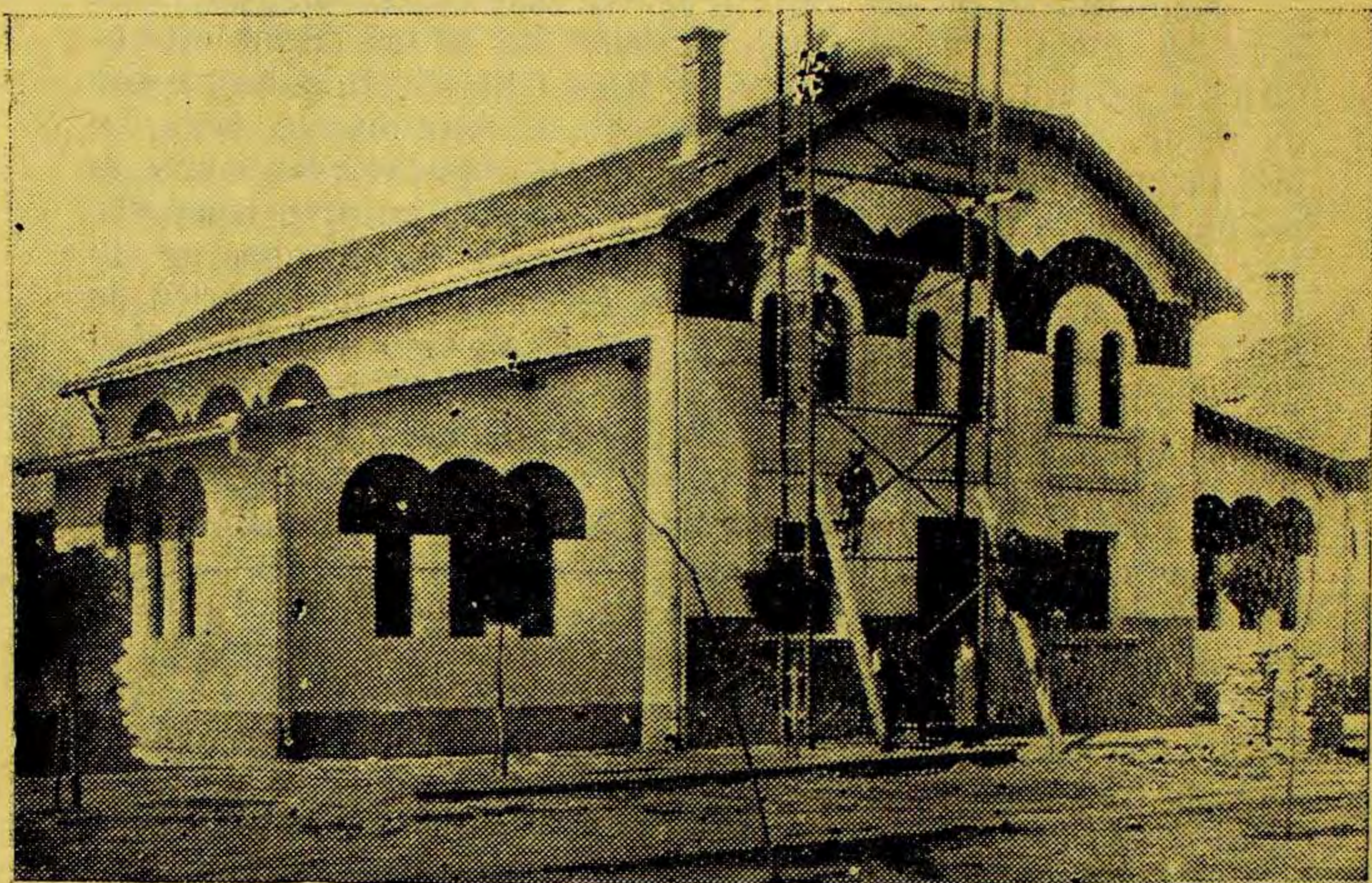
teretom, grana tresne on se trgne i obazre ko zvirovit. Umiri se, opet privuče granu sebi do pojasa, pada vidiš, ne bere Taško kruške, već svezo tocku kotaricu oko pojasa, pa mlati u nju i kruške i lišće. „Av mater ti az „uram“, ti nisi samo lopov već i gusina, ni ti je dosta voće i lišće“. Vidio sam huncuta i bečara al' ko ovog nikad. Mlati te kruške i lišće al' tako polagano da ni sam ne čuje a uši uvijek na stranu, pa samo nek list šušne a on stane pa sluša.

Namlatio se on već fajin a ja sve dah zadržavam, pa valda kroz uši dišem, je l' što samo da v. dim šta će sad. Skine on kotaricu s pojasa pa polagano vadi lišće i baca u brazdu, pa baš na mene, al' ja ni da uvom maknem. I obro on sve, kotaricu pod pazuvo . . . al' gle vraga, neće svojoj kolibi već Nada-ritu na ledinu . . . „Šta ti tu trabunjaš more?“ viknem na njegov iznenada. Sav se niki stresao, ko kad iznenada dobiješ vodu u lice, al' to nije dugo trajalo. Ja sam ga pustio da nabere punu kotaricu da bude teži al' on friško odveže kotaricu, pa meni u lice. . . „Azt az Istenit“ se čulo, al' to sam sad ja opcovo. Ur bacio na mene kotaricu pa biž kolibi, popriko po brazdama. Sad nije pipo nogama očel' na čokot stati, nit se bojo da će se udariti, već struže ko vijar. Ni ja nisam bio linji o dnjega . . . Vidio ga nisam, već samo čujem kako lišće laje za njim i bat kad skoči. Kako on skače i ja za njim uzstopce. Ne znam kako i kad, al' ufriško je bilo, ja sam se našo prid vratima urove kolibe baš kad su se vrata zatvarala. No ako mi sad još pobigne, nikad više ga neću uvatit dok je Boga. Ode moje poštenje za vik. Sve i glavu i što očeš al' „moje poštenje“ kad sam viknio, kažu ljudi, da su se trgli iz sna i mislili da su koga ubili. „Moje poštenje“ viknem i turim noge, ne turim već je lupim između vrata i dovratka. Izgleda da se i on uplašio od moje dreke, pa se upre svom silinom u vrata da i zatvori i da mi nogu zgnječi. Sto zvizda ne znaš koja je veća od koje, kad mi nogu stisko. Krv navrla a kost sve škropće ko da je iglama bockaju. . . Pritiska, pa kad ne mož zatvorit on uzme opet švunga, zaušilja se pa lupi u vrata. Kadgod mu to ne pode za rukom, drekne nikim čudnim glasom a u glasu mu se vidi propast, ono kad već vidiš da ti nema pomoći, pa drćeš nogama i ne mož da se smista makneš. On se drži i napinje a ja škripim zubima i pcujem.

Vrata opet popršte iznenada, vratio se da se zaušilja, friško izvučem nogu pa podmetnem pušku. On se zatrče na vrata, udari al' vrata udare u tvrdo, brava zvekne na njima. On nije znao šta je, već se upiro još većom silinom u vrata još strašnije zajauče, skoro da je urliko od stra. Ha, kako ha, i nasmijem mu se zlobno: „Bog je pravedan. Pravedan . . . Tako je na to zaurliko ko goveče, ositio je da je moj . . . ja sam mislio da je pofalio pameću. „Tako ti treba“ pomislim. On se i dalje napinjo . . . stene i dahće ko buko mašina a sva koliba škriplje od upiranja. Ja

se vratim jedno trikoračaja od vrata: „Bože pomози“ zaušiljam se, udarim ramenom u vrata svom silinom, tako da su vrata odskočila zajedno sa „uramom“, koji je sad samo dreknio jedno otegnuto „mek“. Kako sam natrčeo na vrata, silina me lupila o zemlju i tu sam čuo ono „mek“ na koje sam se nasmijo.

Friško se pridignem od pada i oću da uđem al' se vrada prid mojim nosom zalupila. Brava škljocne i čuje se smij, zlobniji neg moj malopre. Ne znam šta sam opcovo, al' bilo je strašno. Potražim na zemlji pušku, ni puške nema. Kad sam se zatrčeo na vrata, izgleda da sam izbio vrata, al' da sam i pušku kečio unu-

OSVEĆENJE ŠKOLE U MALOM BEOGRADU

tra, je l' se on prija mene pridigo i trgo pušku unutra. To je bilo više neg šta mi je tarčuk mogo podneti, nije dosta što mi je svu ratu poharo i mene prid ljudima osramotio, da su me ismijavali i od mene pravili šalu. Moje poštenje je ocrnio prid ljudima, a šta ću sad jadan, kako ću sad izać prid ljude, šta ću kazat, di mi je puška. Nije dosta sramotio me, sad da mi i pušku otme... Ljudi su sad opet poskakali iz sna al' sad od kurjačijeg urlika... Urliko sam ko kaki diviji kurjak, pcovo sam ko sotona sa dna pakla, udaro lupo u vrata da se sva koliba tresla. Pcujem ko poganin, urličem da te rknjača zebe, valda nisam ni bio pri sebi, kad se najedared otvore vrata, pukne puška. Pao sam od stra i grmljavine i oma ositio da me but peče. Nikad on ne bi na mene puco, al se ljudi trgli iz sna i poplašili od mog urlikanja a ne da se on ne bi poplašio. On je vidio, da tu dobro biti neće, pa ko

veli kad mora bit bolje da on mene ubije. Ja već ni onako nisam bio pri sebi još mi je to tribalo, posli svi oni muka što mi je nano, bisnom biku crvena marama... Opipam... krv teče... Krv teče al' to mi je i na oči natiralo krv... nanjušio sam krv ko kurjak i pokisnio sam potpuno. Skočim, zatrčem se, zapravo doletim do vrata udarim nogama, rukama, urličem, mlatim, sve se vućam ti-lom na vrata. Ne možem i probit', oprtčem okolo, čupam trsku sa strije, kidam blato sa zida, opet se zatrčem na vrata... Zatrčem se svom snagom, svom silinom se bacim na vrata ko da sam džak ko da me ko lupio... i proletim... padnem na zemlju, poda mnom tilo... Tako mora kurjak da urliče, kad se dočepa ovce, ko što sam ja sad viknio. Probio sam vrata i pao u kolibu baš na ura... Uvatim ga, skrkljušim ga u jednu ćošu, ko miša... kidam ga... urličem a ni da pisne. To me je još više rasrdilo, što on ćuti a ja urličem ko vo: uvatim ga za ramena okrećem s njim, lupam o zid, o astal, sve što je bilo u kolibi, sve sam isprivrćo... „Jaukni, moli“ viknem al' on samo drće... meni krv sve šika iz rane... od srdžbe plačem. Lupim ga o zemlju, gazim kidam... najedared ga šćepam za ramena, pa ga na rukama iznesem napolje... Mrak se već razridio... Dva stupa drže mali ambetuš prid kolibom... kad sam ga sad stao udarati i vundarati o ona dva stupa... sve ja jaučem, zanijam se kad ga lupim, koliba se zatrese... on ništa... samo drće... izgleda nije mogo ni usta otvoriti. Već sam zapinušio o dbisa, ladan ajer mi ranu peče, ruke zadržale, iznemogle pa mi ispo izrukiju....

Skoro da sam i ja pao... cilu noć nisam spavo, izgubio tušta krvi a i vundaranje me izmorilo... pa iem kući i stenjem, vućem se ko da je mene kogod izmlatio... U progonu me sustrili neispavani, još di koji u gaćama, ljudi: „Šta je, šta se dogodilo? Ko te diro? probudilo i moje urlikanje pa dotrčali Ja samo pokažem na stranu urovu, a oni potrč do kolibe a ja što sam brže bolje mogo do kuće.

Uznojen, iskidan, krvav, kad sam zakvrco na pendžer, nisu me tili puštit, dok me nisu pripoznali a kad su me pripoznali, onda su se tako uplašili da dugo nisu mogli nač bravu na vratima. Oma mi svežu ranu na butu, dadu na me čiste gaće i košulju, malo me umiju i legnu na krevet. Ni me je tribalo ljuljati, Zaspo sam ko topozina i ranu sam zaboravio.

Sutra dan su mi ljudi pripovidali što su našli tamo... Koliba sva nakrivljena, valda polak trske i blato počupano, jedan stup uvio kolino unutra a drugi napolje. Koliba i prid njom puno krvi, sve u njoj izlomljeno i izprivrćano. Prid kolibom leži ur, iskrvavio se, skoro da mu je glava na ledima a od modrica i čvoruga ne mož vidit čovika. Blid je. modar je a ruke iskecio ko da se smije na zaru, pa samo čuješ otegnuto: jaoj, o jaoj, to mu je sve. Ljudi su našli moju opakliju, lulu, štap i pušku, pa mi sve doneli a njeg oma na kola pa u špitalj.

Moja rana zapravo nije bila ništa, okreso mi samo but, pa sam tušta krvi izgubio o on je imao dva slomijena rebra i slomijenu livu ruku a masnice i bubatke ne mož izbrojati. — Sidim ja pod ambetušom, to posli podne, dolaze komšije, svaki bi da od mene čuje šta je, kad jedared evo ti dva s pivčijim perjem. Jedan već s kapije više: It vad te kuća... što ljude ubijaš? Oma na kapetaniju!“ — „Lakše, lakše momče, oma će i komšije na njeg, ne vidiš da je čovik ranjen“. Uzmü oni tu moju pušku i odu, al' me pčuju i prite mi se doboga!

Nisu me dirali dok me noga nije prišla, onda me prid sudiju i osude da pravim put tri i po nedilje dana. Ja sam bio prav, za pravdu sam i nasrado a opet su me osudili. Da, ja sam bio „buta parast“ a on je bio učen „meltošagoš ur“ iako je išo na tuđu krušku a kad god se zajedno karto i pio sa sudijama a najglavnije on je bio Madžar a ja „vadrac“, „buta Bunjo“. Da, ja sam bio prav, svoje poštenje i život sam branio pa su me zato opet osudili, a šta će ovaj dobit što je ubio momka ko bisnog kera... a za badava. — „Ja bi ga na višala ča Stipe“, a znam da i on to misli. — Da, da sinko... kerove ne triba žaliti! Eto... i „meltošagoš ur“ više puti naiđe na mene. Tako kriv brez dva rebra, pa ništóm podleda na mene pa na ona rebra: „Ti si taj što si me bogaljom napravio? Jesam ja kriv što je on pobro cilu ratu i mene, subošu sramotio prid ljudima i još tio ubiti? Triba da sam mu barem još jedno rebro slomijo, mater mu kerećiju! Budi prav, pa ćeš biti i zdrav, dabome. — „E kako ste vi nasradali, kad ste bili prav“ pecnem ja ča Stipu. — E to je drugo, vi koji učite te vražije škole, vi ste sami huncuti i bečari, vi bi prodali i majku crkvu... ja to kažem ovde za moje... za moj cirkuluš: budi prav, pa's bit i zdrav. — E ča Stipe... No dobro, dobro sinko, znam ja da si ti to u školama naučio, al' i ča Stipe za sedam desetina, naučio štogod što vi u školama nikad nećete naučiti. Budi ti sinko prav u tvojoj duši, a ako te kogod zato i uvridi i ne prizna ti to, ti ne brigaj ništa, samo ti budi prav. ... Ovaj, sinko, ne bi mi štogod pili? naglo skrene ča Stipe. Mi se zadivanili pa ni ne pijemo. Vidi ti nas! Nazdravlje sinko; ovaj, to samo onako unaprid, prvo moramo doći do bureta. Idi ti rad dva bokalića a ja ću dotle otključati podrum, pa ćemo koštati malo prije užne.

Napis ao: *Bunjevac Kremenjak*

Kako mož tri jarca pomust'?

Davno je to bilo, još kad je kralj Matija kraljevao, dogodi se, da tri odlična plemića dođu u bili Budim, prosit od kralja zvanije u dvoru kraljevskom. Kralj Matija ih svesrdno primi, i prisluša njihove želje.

Porazgovorivši se malo sa plemićima, zapovidi slugama, da

osedlaju četiri konja, te onda ponudi svakom gostu po jednog, a i on sam skoči na svog ždralova. Sotim krenu se u šetnju. Laki konji ponosno su dipkali pod gospodom, a oni su se kočili u sedlu i razgovarali o stanju i poslovi mile domovine.

U šetnji, put ih nanese na jedno obližnje selo. Blizo sela oro je svoju zemlju, jedan sidoglav poguren starac, sitno koracajući za volovi.

Kralj iz daleka upozna starca, kao jednog bivšeg junaka iz svoje slavne crne vojske. Samo što su došli do orača, kralj zaustavi nemirna konja, na što i plemići zategnu uzde svojih konja. Kralj zapita starca: „Faljen Isus starče! No kako je? Jel' daleko još daleko?”

Stari junak, ponizno odvrati: Borme veličanstvo, samo do rogova volovski.

A koliko je trideset i dva? Upitat će opet kralj.

Samo još dvanaest, reče starac.

A jel' bi ti pošteni starče, znao tri jarca pomusti?, opet će kralj.

Stari junak iz crne vojske na ovo poslidnje pitanje, razvuče malko usne na smih, i reče: „Na vašu zapovid prisvitle krune kralju, pripravan sam i to učiniti“.

Sotim nazove kralj starcu s Bogom, i odjaši sa pratnjom dalje. Veliko ćutenje nastaje u društvu. Tri gosta upali u duboke misli, tarući pamet, da šta je kralj divanio sa tim starcem, kao da su slutili, da će im to bit uzrok njeve sriće ili nesriće. Naposlitku kralj prikine tišinu i reče: „Koji od vas pogodi, šta sam govorio sa onim starcem, taj će dobit zvanije“.

Taru pamet sva trojica, al' uzalud, nezna ni jedan. Utim su dojašili u dvore kraljevske. Kralj ih počasti sa velikom užinom, al' ni njim bilo do jila, uvik im mučio pamet, onaj razgovor kralja sa starcem. Videć' kralj njevu zabunu, reče: „Znam ja, da to nemož tako lako pogodit, daću vam zato dvi nedilje vrimenta da se mislite, a na ustanovljen termin dodite sa odgovorom. E sad se plemići oprostite sa kraljem i vrate se u svoj zavičaj.“

Na putu smisle oni, pa pudare priko na onog starca da ga pitaju, kako triba taj zagonetan divan razumit. Na sriću nađu starca baš gdi još uvik ore zemlju.

Daj Bože starče! pozdraviše starog junaka, plemići.

Bog dobro dao, odvrati starac.

Deder bogat' kaži nam, upita jedan, šta znači taj govor, koji si ti s kraljem raspravlj'o? Šta je to: Jel' daleko još daleko?

Hej gospodo to nemož zabadavad kazat, reče starac.

Pa šta želiš? pita drugi plemić. Starac vidivši s kim ima posla otkroji: „Sto dukata“.

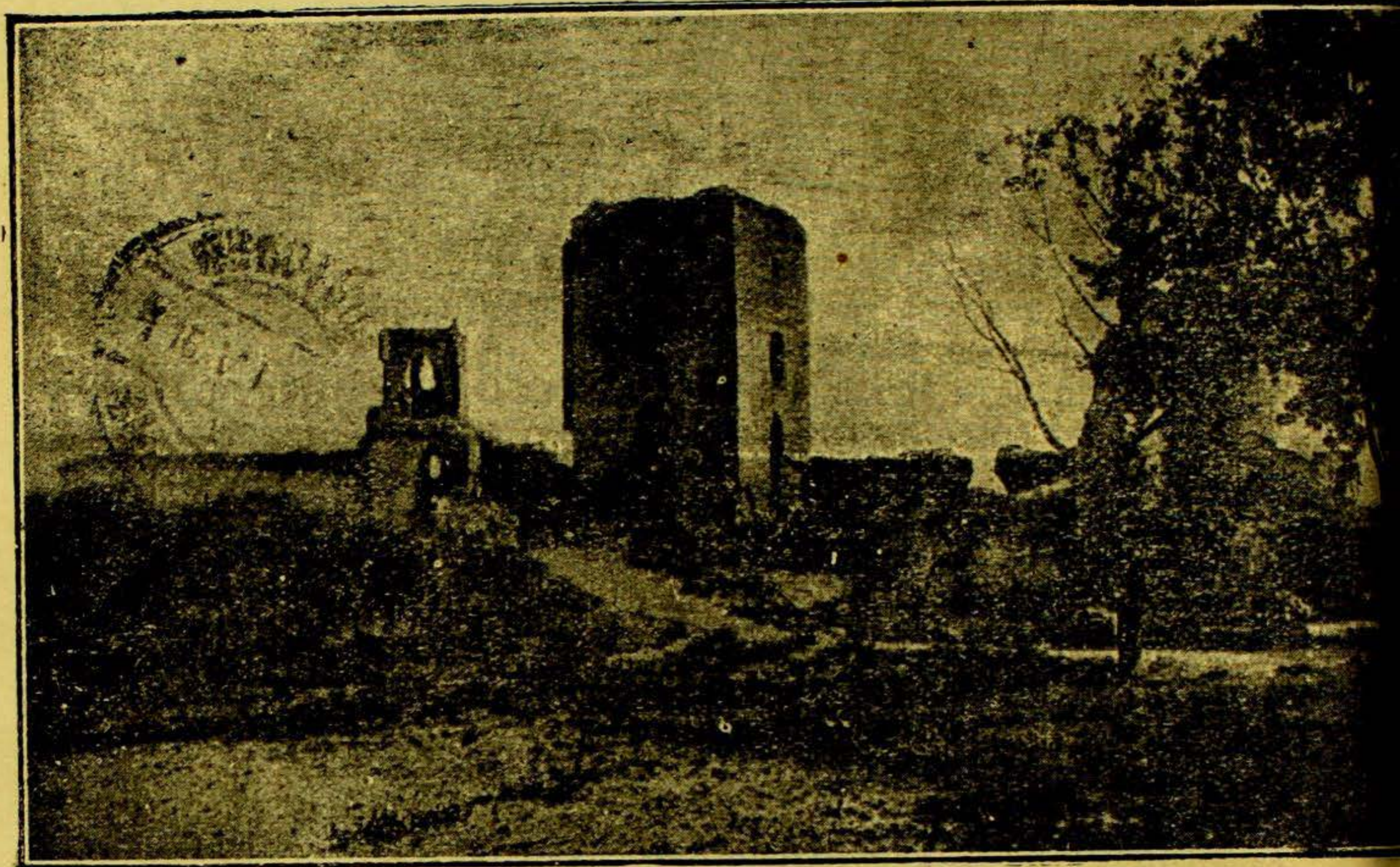
Mislu se plemići, sto dukata, toje već mnogo. Nu uzdajući se, daće ovim načinom dobit zvanije u kraljevskim dvoru, i daće onda ti dukati možda stostruko biti povraćeni; izbroje oni sto dukata starcu.

Starac ostavi novac u masan džep i progovori: „Kad je prisvitle krune kralj pit'o, jel' daleko još daleko?, to je on sotim mislio, da vidim li ja još daleko, a ja sam mu odgovorio, kako i jest, da vidim samo do rogova volovski a dalje i ne.

E ovo nije bilo teško pogodit, reći će plemići u jedan glas. No svedno sad, al' šta je ono: koliko je trideset i dva?

Starac izvadi lulu iz usta, pljucne oštro i zasuše side brkove i kaže: „Ni ovo nemož zabadavad kazat“, i mene skupo stoji, već platite još sto dukata i onda ću vam kazat.

Žuljilo je plemiće opet kresnit sto dukata, al' kad su već

OSTACI GRADA U BAČU

počeli nek voda nosi te dukate; isplate starcu i drugu stotinu dukata.

Starac sklepa i ove novce u džep i reče: „Kad je kralj pito, koliko je trideset i dva, pito me je koliko imam još zubi? A mi znamo da čovik ima trideset i dva zuba, zato ja mu odgovorih, da samo imam dvanest, jer i nemam više.

Čupaju kosu plemići, da kako nisu mogli, ovo po njevom mninju još lakše pitanje odgonetit' Al sad dije, tu je. No ova dva nije bilo teško pogodit, govorahu plemići, da smo se malo mislili, mogli smo i sami pogoditi.

No sad nam kaži starče; da šta je to da, kako mož tri jarca pomusti?

Al' starac opet za traži sto dukata. Plemićima već je dosta

bilo plaćanja, ko pretelju kajgane, al' kad bez treće odgonetke ni prve dvi ništa nebi vridile, isplate i treću stotinu dukata.

„Sad su već pomužena tri jarca“ reče starac, grohotom se smijući.

Našto zablenući plemići tek sad se site, da su oni u prilici tri jarca ozbiljno pomuženi; plativši tri stotine dukata. I tako pokunjeni odu svojim kućama.

Gromović.

San u snigu

*Polako noć tamna pada
Dan s' ugasi pa i več.
Čuje se blek brojnih stada,
I plač zvona koja ječe.*

*Sunce se ugasi, a ulice
Ožive, velikog grada
Na kraju, koga, srid izbice
Plaču; majka, i dica jad'a.*

*Čekaju oca da se vrati,
Da donese, kruva, krišku koju.
Plaču! A tiši ih bona mati,
Kuju obliču, slutnje u roju.*

*Noć je već davno sišla dole,
Snig nošen vitrom, zavijava staze.
Priko kojih, dvi skoro gole,
Zamrznute noge bidnika gaze.*

*Drhće mu tilo, ko dogorila svića,
Posrće od umora, i najzad pade
Sanjajući dicu, i dane prolića,
Smiši se, gledajuć ostvarene nade.*

*Snig ga sve više, toplo zavijava,
Ne vide se zvizde, te oči neba,
Jadni otac sada, već za uvik spava
Držeći u ruci, komad osušenog hleba.*

Bašić

Problem ishrane pomoćnog osoblja pri vršitbi u Bačkoj

O načinu ishrane zavisi, porid zdravstvenih činilaca, radna sposobnost čovika, a često se to ogleda i na psihi radnika. Narocitog uticaja na volju pri radu ima ishrana, kada radnik radi na hrani poslodavca. Najamno poljoprivridno radništvo stupa u nadnicu ili na svojoj hrani ili na hrani poslodavca. Najamno pomoćno radništvo pri vršaćim mašinama, koje se za tu sezonsku radnju obično uzima iz poljoprivridnog proletarijata, u najvećem dilu ulazi u pogodbu, da dobija hranu od vlasnika mašine, ili od gazde kod kojeg se vrši vršitba. Skoro je nemoguće da rade o svojoj hrani iz razumljivog razloga, što se oni sele od salaša do salaša ili od guvna do guvna. Suvu hranu jisti cile nedilje uz tako naporan rad, znači upropastiti svoje zdravlje.

Bolje reći uvik, nego najvećim dilom, pomoćno radništvo pri vršaćim mašinama dobija hranu od vlasnika mašine ili gazde žita. Postoje dakle dva subjekta, koji upravljaju tom ishranom: jedan stalan u čitavoj sezoni vršitbe, to je vlasnik mašine, — i jedan prominljiv, to su zemljovlasnici. Kako mogu ta dva subjekta, koji ravnaju ishranu radništva, dilovati? Koji je sistem ishrane bolji za radništvo, ili kad dobijaju hranu od vlasnika mašine ili od gazda? Ako bi vlasnik mašine hranio i hrana bila dobra, za radništvo i gazde bi ovo bilo dobro, zbog svoje stalnosti. Ako bi ova ishrana bila rđava, za radništvo bi bilo bolje, kad bi hranu dobilo od gazda, jer se oni minjaju, te radništvo uvik ima izgleda i nade da će kod idućeg gazde hrana biti bolja. Ova dva sistema stalno variraju već godinama. Jedne godine hranu daje vlasnik mašine, jedne godine gazda i već kako se kad nagode. Ovo minjanje uvik stremi na to, da se ishrana radništva poboljša, stalno se traže bolji načini — između dva načina. Praksa pokazuje, da je način ishrane od strane zemljovlasnika bolji, ali time ne kažemo da je dobar.

Ishrana od strane vlasnika mašina je gori, jer oni obično daju slabu hranu, koja je za deset po sto pogoršana svojom stalnošću. Zemljovlasnici daju hranu koji kako, a većim dilom i ovi slabu ili osridnju. Zemljovlasnici pri slaboj hrani naplaćuju, bila ona od njih ili od strane vlasnika mašine. Svakako više koristi dobijamo od radnika koji ima dobre izvore i potpore svoje radne snage, te bi stoga trebalo pri ovom teškom radu barem hranu dobru dati, ako je dnevnicu ili udio radnika slab. Dava je bolje hrane je interes samih zemljovlasnika. Vlasnik mašine tu slabo može da trpi, zato i daje onaku hranu, ali tu bi trebali da pogledaju svoje interese zemljovlasnici.

Kada zemljovlasnik hrani radništvo i to dobro, radnici mu to vraćaju zahvalnom pažnjom pri vršitbi njegovog dobra. Puni

stomaci stvaraju vedrinu, rad ide bolje, a naročito se pazi na žito da se ne rasipa, da pliva i slama u redu ide, da džakovi ne pucaju, da se snopovi ne mlate. Pogledajmo rad na guvnu gazde, koji rdavo hrani. Rdavo hrani, ali ono što je oduzeo od radništva ono mu se upropašćuje u njegovoj sirovoj hrani. Kad se baca snoplje, ono se više lupa i žito mlati iz vlata na zemlju — iz čiste osvete za rdavu hranu. Kad se sipa u džakove, ako se što raspe, koga se tiče. Kad se slama dije mora se saditi tako da prokisne. Dolazi do otvorenih sukoba a pokatkad i tuče i pri naročito teškim godinama i do grupnog ostavljanja rada.

Kada vlasnik mašine hrani, nastupaju iste konsekvence, samo što i tu trpi zemljovlasnik, a vrlo ritko on. Zato bi zemljovlasnici

SMEDEREVSKI GRAD

morali sami ishranjivati pomoćno osoblje pri vršitbi i to dobro. Tu bi se složili interesi zemljovlasnika i radnika, a vlasnika mašine bi još dobili.

Ovo slaganje interesa se nažalost u praksi dešava ride. Štaviše, pri ovim radovima dolazi obično do izražaja i jedna socijalna nepravda, koja upravo vriđa pomoćno osoblje u oba slučaja, a to je bolja hrana koju dobiju mašinisti, i ako hranu daje zemljovlasnik. Bila ishrana makaka, a ako je još slaba, mašinisti i vlasnici mašine dobiju uvijek odličnu hranu i bolju i to mnogo bolju od radništva. Radnici koji se znoje u teškom znoju i gutaju onu gustu vruću prašinu ispod doba, dobiju soparne čorbe i ritke tarane, a gospoda mašinisti i vlasnici, teške paprikaše od piletine i tamna vina, čiji miris golica nadražene noseve izmorenog pomoćnog radništva.

Kod radništva se pojave buntovni duhovi, nepravda ih guši, dolazi do izoštrenosti. Vlasnici i mašinate sa jedne strane kao vlastodršci i radništvo sa druge strane kao ekonomski potčinjena i u svojoj socijalnoj svisti uvridena, buntovna grupa. To nije sad rad kaki i Bog i ljudi zahtivaju, to je jedno reženje ke-rova, koji gledaju da jedno drugog ugrizu. Ako je hrana slaba, lakše bi je podneli pomoćni radnici bezemljaši kad bi i ovaj proleter za gvozdanim kormilom zajedno sa njima postio. Ovakvo se tu izoštre društvene nejednakosti u malome. Obično mali i sridnji zemljoposidnici, vlasnici mašina, proleter i bezemljaši i proleter i zanatlije — sve se to ukopča u jedno opsadno stanje, na ovim sezonskim radovima.

Sve ovo se dešava iz proste stvari rdave ishrane ovog sezonskog radništva, koje ne radi osam sati dnevno, no od ishoda do zahoda sunca, a liti je ishod vrlo rano, a zahod kasno. Nikako čudo nema u tome što mršavi stomaci pri tako debelom radu izbijaju u nervoznim gestovima. Ljudi rade gore nego volovi, za tu kratku sezonu prižive pakao vrućine, prašine i žeđi, sve u spremanju bogate hrane i ostaju gladni. Uz to gledaju onoga koji se ni pola ne muči kao oni, ili baš ništa, kako im prid nosom jide mirisne masne komade.

Od ovoga niko nema koristi. Najmanje štete ima vlasnik mašine, dok najviše trpe radnici i gube gazde. Gazde treba da uvažavaju zahtivanja radništva, da od onog velikog mlaza žita što kroz mašinu prolazi mukom vršaća, otkinu jedan rukav i da gladnog radnika bilim kolačem koji je zaradio, nahrane. Dalje, ne smiju izdvajati mašinate i vlasnike mašina, no sve oko zajedničke zdile, pa će viditi kako rad zajednički ide. Već godinama i godinama teče to glocanje, jedne godine vlasnika mašine sa radništvom, druge, gazda sa radništvom. Jedared već treba gazde, da uvide da im ovako oni pomoćni radnici upropaste onoliko žita, koliko su oni od njih uskratili. Bolje da se to da gladnim ustima vršaćih radnika, a ne po trnjiku trčecim svinjama. Nahrano poštenog radnika, da bi mogao ostati pošten i radnik.

Parasnik

Bunjevačko Omladinsko Društvo

Posle oslobođenja, nastaje nova era u društvenom životu Bunjevaca. Do oslobođenja, bilo je vrlo malo bunj. društava, a i to malo nije radilo u nacionalno prosvitnom pogledu, baš mnogo. Tek posli oslobođenja osnivaju se razna društva sa nacionalnim i prosvitnim virskim karakterom. Ali, posli izvesnog vrimena i ta društva, postoje samo, da prirede nekoliko zabava (balova) i „kola“, i na takvim radu zadrže se sve do dana današnjeg. Nika od tih udruženja, sa čisto religijskim ci-

ljem, radili su više za prosvitu, ali kasnije, protivnim političkim pravcu, koji ne odgovara nacionalnim interesima Bunjevaca.

Osim tih udruženja imamo i nekoliko prosvitnih ustanova koje su „čamile“ u neradu (a to je stanje i danas), jer su im članovi zadovoljni sa ovakvim stanjem.

Svisni bunjevački omladinci, osiđajući potrebu za jedno prosvitno nacionalno i humano udruženje, osnuju god. 1928 „Bunjevačko omladinsko društvo“ čija su pravila odobrena pod br. 2327—1928 Vel. žup. gr. Sub. na osnovu rešenja Min. un. dela D. Z. Br. 8470—926 god. Početak je bio težak. Tribalo je zainteresovati mladiće iz svih društvenih slojeva. Tribalo se boriti sa materijalnim poteškoćama, ali naposlitku sve se to pribrodilo i počelo se sa ozbiljnim radom. — Sidnice i sastanci isprva su se održavali u obučarskoj radnji oduševljenog člana i brata g. Joke Sudarevića. On je u početku bio i blagajnik „B. o. d.“-a, i često puta je iz svog džepa isplaćivao društvene novčane potrebe. Bilo je milina viditi, kako se intelektualci, zanatlije, radnici i seljaci, zajedno bore za jedan uzvišeni cilj. Kasnije je „B. o. d.“ prišlo u tada prazne prostorije u kuću rodoljubivog člana, g. Antuna Kovačića, koji je i tim činom doprineo napretku društva.

Posli jednogodišnjeg rada „B. o. d.“ se priseli u „Bunjevačku Maticu“. Tu je održalo nekoliko vrlo uspelih zabava i sela. Godine 1929 dala je lip primer zajedničkog rada. Tada je „B. o. d.“ imalo oko 70 članova i imalo je tilovižbačku sekciju, koju je vodio, profesor gimnastike g. Nikola Matković, zatim diletantsku sekciju, koju je vodio g. Dezider Lulić, i muzičku sekciju, koju je vodio g. Antun Stantić. Te godine se osnovala podružnica na „Pavlovcu“ sa 50 članova. Daklem rad ispočetka davao je nade za lipšu i bolju budućnost. — Ali! Posli dugogodišnjeg rada, nastanu nesuglasice u „B. o. d.“ Članovi osnivači, počimaju se zapostavljati, a u društvo se uvuku anacionalni elementi, koji su počeli rovarenje protiv tadašnje uprave, i naposlitku pobide sa pomoći nekolicine renegata. Tada intelektualci osnivači „B. o. d.“ lagano i polagano vraćaju se natrag, pridobiju članove ponovo, i tako je danas opet na okupu sva svisna bunjevačka omladina. Članovi osnivači „B. o. d.“ da ne bi taj uzvišeni cilj propao, sakupljali su se kod rodoljubivog jednomišljenika g. Šime Dulića u Dulićevoj ulici. Tu su neki pridložili, da ako propadne plan povratka u „B. o. d.“ da se osnuje „Bunjevačko kolo mladeži“ po ugledu na staro „Kolo mladeži“. Pridlog primljen i izašilju se tri člana da prigovaraju sa starim članovima „Kolo mladeži“ g. dr. Stipanom Matijevićem i g. Markom Stipićem. Pošto je deputacija povoljno primljena, omladinci i stariji sastanu se u gostionici Marka Stipića. Tada su bili prisutni g. dr. Stipan Matijević, g. Marko Stipić i prof. g. Nikola Matković. Plan rada, bio je lip, ali tu su se uvukli neki

članovi koji su svojim ponašanjem odbili iz društva inicijatore cilog pokreta, i tako i taj pokret propadne. Dok se ovo događalo upravu, u „B. o. d.“ ponovo dobiju oni članovi koji su i osnovali tu organizaciju. Tako da danas „B. o. d.“ radi za cilj koji je odredio naš biskup Ivan Antunović i broji oko 60 članova. Istina mali je broj, ali su svi za rad na nacionalnim, prosvetnim i humanim polju. Inicijativom „B. o. d.“ pokrenut je i „Pravi bunjevački kalendar“.

Iz pokreta „Bunjevačko kolo mladeži“ rodi se nov pokret sa čisto literarnim ciljem, koji ide uporedo sa „B. o. d.“. Taj pokret je donio ploda, i pokrene se mesečni omladinski list. „Bunjevačko kolo“ za kulturu i književnost.

Ovo je jedan kratak prikaz rada i teškoća bunjevačkih mladića u toku posljednjih godina. Bunj. „Argus“.

U Garí na traví

Gara je selo u bajskom trokutu, a po tome je izgubljena za nas, slabom obranom naših povirenika, a vanrednom okritnošću i lukavošću mađjarskih izaslanika.

Gara se spominje prvi put za vrime kralja Andrije III. God. 1334 vlasnik je Gare Teteš Vladislav, a zatim Herceg Petar. God. 1413 raspolaže sa Garom Gorjanski nador. God. 1598 Austrijanci protiraju Turke iz Ostrogona, a bečka carska vlast iz Gare i iz ostalih sela priseljiva Bunjevce u Ostrogon. „Bácskának felső része: a régi Bodrog v. megye majdnem tisztán rácok által volt lakva s ezek igen sok helységből fel is költöztek és megbizottak által 1598 Érsekújvárott kezük aláírásával 2 okiratban is hűséget fogadtak s adót ígértek a királynak azon esetre is, ha majdan sikerül nekik régi falvaikba visszatérniök. Ezen okmányt aláírták: Borsot, Kačmar, Vámtelek, Madaraš, Đurdin, Legyen, Gara, Baskut, Sara, Ivanka, Boróta, Szentivan, Kunbaja, Bikity, Almaš, Kelebija, Tavankut, Melykut falvak beli monoštori kalugyerek, barátok.“*) U gornjem dilu Bačke, t. j. staroj Bodroškoj županiji stanovahu gotovo samo Raci, Bunjevci i ovi iz mlogih sela odseliše se i priko svojih povirenika mandatora godine 1598 u Eršekujvaru vlastoručno su se u dvi Isprave zavetovali i obećali kralju da će i u onom slučaju, ako im s vremenom pode za rukom natrag povratiti u svoja stara sela. Ovu Ispravu su potpisali: fratri, kaluderi iz Boršota, Kačmara, Vamteleka, Madaraša, Đurdina, Ledena, Gare, Baškuta, Šare, Ivanke, Borote, Sent-ivana, Kunbaje, Bikica, Aljmaša, Kelebije, Tavankuta, Milkuta. God. 1627 kupi Garu Milojković Nikola, a g. 1663 gospodar Gare je Dvorniković Nikola, a god. 1712 posiduje Garu Ur-

*) Bács B. V. T. Helynévtára, 1906.

banec Matija. G. 1729 u zakup uze Garu Radić Ivan podžupan. God. 1735 zida se crkva od čespića posvećena sv. Ladislavu. U to vrime su još sami Bunjevci stanovali u Gari. God. 1750 „tót szövegü urbarium szerint“ po slovačkom urbariumu prilazi Gara u vlasništvo grofa Grašalkovića.

*

Jedan lip običaj se sačuvao u Gari sve do poslednjih vrimena, dok novi naseljenici (Nimci) nisu priuzeli općinsku vlast u svoje ruke.

O sv. Antunu juna miseca kosi se seoska, općinska trava i sprema se sino za seosku, općinsku potribu.

To vrime, tu zgodu željno iščekuju seoski momci i divojke. Tom prilikom daruje općina dobrovoljnim radnicima jednu dvojku rumenoga vina i jedno ili dva šilježeta za paprikaš. Za jedan dan se pokosi trava, a posle u zgodno vrime kupi se osušena trava, sino. Taj posao obavljaju zajednički momci i divojke. Ni jedan ni drugi dan neizostaju gajdaš, svirač, iz Kumana Jaša. Njegova je uloga, cio dan da svira i da pazi da paprikaš nezagori. Posli ručka povataju se momci i divojke u kolo i veličanstveno odigraju: cupanin, momačko i divojačko kolo. A đavolasti podvikuju:

Kako igram da igram
samo nek se naigram,
Čije kolo čije de,
Gojtanovo ajdede.
Hop tiću poletiću, svežite, odletiću
Slatke moje lake noge
Kako lipo kolo vode,
A pogledaj Tezine
Kako vode njezine.

*

Derite se čizme moje
Još kod kuće imam troje,
A ni jedne nisu moje.

I tako se to igra i zavodi kolo dok izaslanik općine ne vikne: dosta je igranke i valja momci i divojke, latite se posla, da nas noć neuvati ovdi u polju.

Pa pridnoć je sve gotovo. Divojke kupe sino, nose naviljke, a momci diju, slažu u plastove.

Pokripljeno društvo veselo se kreće prema selu. Naprid se jate divojke, a za njima momci. Pivaju se narodne pisme jedna za drugom veselo, visokim glasom da sva poljana odjekuje od njih. Divojke pivaju:

Žetvu žela bačvanka divojka
Desnom rukom i srebrnim srpom.
Žetvu žela a Varadin klela.

Varadine bog te poravnio
 U tebika moj robuje dika
 Rob robuje a za mnom tuguje.

A momci grokte pismu o Kraljeviću Marku:

Gorom jezdi Kraljeviću Marko
 Gorom jezdi a goricu kune
 Bog t' ubio ti gorice čarna
 Kad u tebi kapi vode nema
 Ladne vode ni rujnoga vina.
 Al podviknu iz gorice vila
 Podji Marko u napridak malko
 Tu ćeš naći bunar vode ladne
 Te ti napoj sebe i konjica.
 Al podviknu čoban od ovaca
 Ne pij Marko tu vodicu ladnu
 Tu su vođu vile otrovale
 I u njozi čedo okupale
 Mlogi su ti izgubili glave
 I tebe će Kraljeviću Marko,
 Al podviknu iz gorice vila
 Mol se boga, čoban od ovaca
 Što mi čedo na ruci zaspalo,
 Ja bi tebi odšalila šalu,
 Triput bi ti hiljadila ovce.

*

Medjutim dodje veselo društvo pod selo. Tu se oproste je-
 dno od drugoga želeći jedno drugom laku noć i zdravlje do dru-
 goga sinokosja. M.

Zanimljivosti iz svih krajeva sveta

SVITSKA IZLOŽBA U ČIKAGU

U Američkoj varoši Čikagu, bila je nedavno velika svitska izložba. Tom prilikom sagrađen je jedan čelični toran visine od 600 metara. Dosad je bio najveći toran: Ejfelova kula u Parizu, u Francuskoj, i ta kula je bila visoka 300 metara. Ovaj dakle toran u Čikagu dvaput je veći od onog u Parizu. Toran je sagrađen od najjačeg čelika, i tako je čvrst, da ga i najjači vitar samo malo zaniše. Za penjanje u tornju služe više električnih dizalica. Za toran su potrošili oko 99 miliona dinara.

— Osim toga torana, sagrađena su još dva manja, koja

su visoka 220 metara. Između njih je razapeta jedna čelična štranga, a po njoj idu jedna čelična kola u visini od 60 metara. Ta dva tornja udaljena su jedan od drugog oko 610 metara. Ko putuje tim kolima vidi cilu svitsku izložbu.

POKUĆSTVO OD STAKLA

Nedavno u glavnom gradu Engleske u Londonu, bila je izložba raznog pokućstva. Tu je bilo izloženo raznog pokućstva. Tu je bilo izloženo i pokućstvo od stakla. Astali, stolice, armari, kreveti, sve je to bilo od stakla. Šta više i pod te dvorane gdi je pokućstvo bilo izloženo, bio je od stakla. Sad mnogi graditelji taru glavu, da i kuće grade od stakla. Već takih kuća ima sagrađenih u Berlinu u Nimačkoj, i u Pragu u Češkoj.

NARODI KOJIMA NE TRIBA SO

Mnogo takih naroda živi na zemlji kojima ne triba za jilo so. Oni u svoja jila nikad ne meću so. Taki su narodi: nika Kirgiska plemena u Rusiji, zatim niki crnci, i nika indijanska plemena u Americi. Ti narodi većinom pribivaju u velikim prašumama i daleko od mora, pa zato i ne poznaju so.

ČOVIK KOJI SE BRIJE SA NOGAMA

Jedan čovik po imenu Paul Desmuke, još u ditinjstvu je izgubio obadve ruke. Svaki je mislio da će mu život prava muka biti. Međutim on je sa mlogo strpljenja naučio mloge poslove raditi sa svojim nogama. On sa svojim nogama: piše, jide češlja se i šta više i brije se. On je dakle i tako srićan čovik.

METAK ŠTO SVE PROBIJA

U Danskoj varoši, Kopenhagenu probaju niki nov puščani metak. Za njeg moraju i novije puščane civi praviti. Metak probija i najdeblje zidove od čelika.

GAJENJE USIVA ISPOD HARTIJE

U Americi po naredenju ministarstva poljoprivrede, vršio se jedan zanimljivi pokus, da se polja gdi se gaje razni usivi, pokriju sa velikim pokrivačima od hartije. Usivi pokriveni sa hartijom dali su mnogo više ploda nego oni ne pokriveni. Krompir i ripa, dali su trostruki rod. Tu hartiju da je nebi vitar odno, učvrstili su je sa kamenjem.

VAROŠ NA DNU MORA

Jedna ruska lada na svom putu po Kaspijskom moru, blizu jednog poluostrva, na dnu mora pronašla je jednu varoš. Tu je morska voda jako čista i bistra pa se moglo viditi duboko u

more čak do dnola. (Naravno samo tamo gdi more nije tako zdravo duboko). U toj varoši mogle su se lipo viditi sve kuće i sokaci. Naučenjaci su posli utvrdili da je to vrlo stara varoš, koja je potonula prilikom jednog zemljotresa.

NAJSKUPLJE ULJE NA SVITU

Najskuplje ulje na svitu je, ružino ulje. Za jednu kilu ružinog ulja potribno je 5300 kila ružinog lišća. To ulje upotribljavaju samo bogati Amerikanci.

NAJVEĆA KNJIGA NA SVITU

Najveća knjiga na svitu, nalazi se u Londonu u Engleskom muzeju. Knjiga je visoka oko dva metra. To je jedna svitska mapa. Tu mapu su Holandski trgovci darovali Engleskom kralju Karolu II., još 1660 god., dakle ta je knjiga stara oko 300 godina.

U MAROKU U FRANCUSKOJ KOLONIJI

U okolini varoši Richa urodenici arapi, napali su na jedan oklopljeni vojnički automobil koji je nosio oko 500 hiljada franaka. Oko dvisto arapa, hteli su opljačkati automobil, ali su vojnici koji su bili u njemu, branili se sa mitraljezima i na poslitku pobignu od napadača, tako da su poubijali oko 80 arapa.

NAJSKUPLJE JAJE NA SVITU

U jednoj varoši u Americi izloženo je jedno jaje, čiji je vlasnik bio pokojni ruski car Nikola II. Jaje je opravljeno od čistog zlata i prodaje se za jedan milion dinara.

GAZDINSTVO

Poljske radnje u četiri doba godine

U proliće, u polju, na njivi čim se zemlja odmrzne počima se oranje i sitva, što ranije tim bolje; sije se ječam, zob, kono-plja i lan, kudilja; malo kasnije kukuruz i krompir. Livade i ditelišta treba prodrljati. — *U vinogradu*, čim zemlja odmrzne počima se odgrćanje, zatim riranje i čišćenje čokoća. Prvo polivanje, prskanje vrši se na kraju miseca maja; drugo, treće i četvrto miseca juna; a peto na početku jula. — *U voćnjaku* čiste se voćke od suvišnih grana i grančica, tamanu se gusine i krvave uši, stabla se krećaju, mladice se sade i proriduju. Prije sadenja potribno je mladici grančice i žile podrizati, a posadenu voćkicu dobro ugruvati i zaliti. — *U povrtnjaku* prikopava

se i tori se zemljište u koje se sije peršin, salata, kelj, grašak, špinot, kasnije krastavci, dinje i lubenice. O Đurdevu se sadi paprika, kupus i paradička (rajčica). Posadeno ili posijano povrće potrebno je čistiti, pliviti i zalivati.

U lito na njivi miseca juna kopanje, a posli 14 dana zagrcanje kukuruza; livade se kose kad je trava u cvitu; jula miseca počima se žetva. Kod toga valja paziti, da žito ne prizrije, jer se tako ne samo mnogo zrnja izgubi, već je i brašno slabije. — U vinogradu polivanje, prskanje se dovršuje. Misto motike ovaj put žuljač se upotribljava za čišćenje vinograda; suvišne loze se odstranjuju, srizavaju a priostale se vežu. — *U voćnjaku* dozrijevaju trišnje, kajsije, kruške, jabuke, i jedan se dio postavlja u boce za zimu; a drugi se dio troši i prodaje. — *U povrtnjaku* dozrijeva paradička, paprika, grah, grašak i rani krompir.

U jesen počima se branje kukuruza, vadenje krumpira, beru se šljive crnice i kuva se pekmez; zimske jabuke ostavljaju se za zimu; priređuju se njive za jesensku sitvu; kuva se, peče se rakija; siče se kukuruzovina i sprema se za zimu. — *U vinogradu* dovršuje se berba, prija toga valja očistiti podrum i sve posude i oruđe, jer samo u zdravom, čistom o dobrom posudu može biti zdravo i dobro vino. I orasi se spremaju za zimu.

Zimi sijanje zimskog usiva dovršava se početkom novembra, i sadenje voćaka se u ovom mjesecu dovršuje kao i zagrcanje vinograda. Slama, drva i kukuruzovina pripravlja se i sprema za zimu. Prigleda se ručište i popravljaju se slab alat; vežu se metle od sirka i pletu se kotarice od slame i od pruća. U podrumu mlado vino, koje je već završilo vrinje, te se počelo čistiti, neka se prviput pritoči u čista burad. Prije pritakanja neka se podrum zasumpori, a kasnije prozračiti.

SELJANIN

NIŠTO O PIVARSKIM JEČMU

Kadgod u staro vrime, su već i stari narodi poznavali ječam i pravili od njega niko piće koje je bilo otprilike onako, ko današnje pivo. Međutim tek u 11. stoliću počimaju praviti piće onakog ukusa ko današnje pivo. Prvi narod koji je počeo praviti pivo, bio je Nijemac. Već u starije vrime gotovo svaki nimački gazda imo je svoju malu pivovaru.

Kasnije su ljudi počeli tražiti sve finije pivo, te zato su se podigle čitave fabrike za pravljenje piva. Taj zahtiv potrošača, da se pravi sve bolje pivo, dilovao je, i na poljodilce, te su i oni morali sijati najviše onaj ječam koji je najbolji za proizvodnju piva. Taki ječam, što je i razumljivo, nema cinu običnog ječma, a šta više i veću neg i samo žito. Uzgoj i proizvodnja tog pivarskog ječma najbolje je razumi se, naprido-

vala u Nimačkoj, Českoj, Moravskoj i u Donjoj Austriji; dakle u krajevima, gdi je i pivarska industrija na visokim stepenu. Dok su se poljodilci u tim krajevima u pogledu uzgoja i proizvodnje ječma usavršili do velike visine, a kod nas žalibože nije u tim pogledu ništa učinjeno, Međutim neki naši krajevi mogu proizvesti vrlo dobar ječam, tako dabi mogli podmiriti i svoje potrebe a i izvoziti na stranu. Istina u Bački, Banatu i Srimu sije se dosta pivarskog ječma, al' to još nije dosta za našu potrebu, a kamol' za izvoz. Danas naša potreba iznaša oko 1500 vagona pivarskog ječma, a kod nas jedva rodi oko 800 vagona. Zato bi trebalo da se ogradimo od uvoza iz stranih zemalja, već da sami proizvodimo onoliko koliko nam treba, pa šta više i za izvoz. To polje rada jača državu, jača našeg poljodilca, a i pivovare bi došle u položaj, da ne ovise o uvozu ječma sa strane, i tako one uslid razlike novca moraju ječam skuplje plaćati, a naravski zato je i pivo skupo.

Ječma imade više vrsti: dvoredac, četvororedac, i šestoredac. Za proizvodnju piva dolazi u obzir samo ječam dvoredac, koji se sije u proliće, dakle je jari. I ječma dvoredca ima više vrsta i od njih se samo nikoje vrste upotribejavaju za proizvodnju piva. U glavnom se ječam dvoredac prema položaju klasa za vreme dozrijevanja dili u dvi skupine, i to: u skupinu sa zgrčenim ili savinutim kalsom, i u skupinu sa uspravnim klasom. U skupinu sa savinutim klasom ubrajaju se prvoklasni pivovarski ječmovi i to: Hanna (iz Moravske), češki, bavarski, slovački te engleski odmaći ječam tako zvani Chevalier — grupe. Ti ječmovi baš ne vole jako plodnu zemlju, ali im prija suvo podneblje.

U drugu skupinu spadaju t. zv. Imperijal — ječmovi, koji lakše podnašaju i nepovoljno podneblje, a jednako godi im jaka zemlja sa suviše vlage. Ječam ove grupe ne cine se toliko, koliko oni iz prve, i nisu taki dobri za proizvodnju piva.

Zrno pivarskog ječma, treba da je puno i okruglo i nesmi biti duguljasto i mršavo. Jezgra ovakog zrna ne smi biti caklava, već mora biti što više brašnava, jer samo taka jezgra sadržaje manje proteina (bilančevine), pa uslid toga je pivo bolje i nije mutno i da se brzo čistiti.

Kod današnje fabrikacije postoji zahtiv, da pivovarski ječam ne smi imati više od 12% bilančevine. Nadalje, od pivovarskog ječma se traži da ima plivu, finu i tanku, i da ima jednolično teška zrna.

Ječan ne voli svaku zemlju jednako. Najbolje mu godi laka, sridnja ilovača u kojoj ima dosta krečnjaka. Prijake zemlje nisu podesne za gajenje ječma, jer na njima ječam zdravo polegne, a uslid čega se stvara mnogo bilančevine, koja mu, kao pivarskim materijalu umanjuje vridnost.

Dubre oma iz košare ječam ne voli, ali ako je zemlja i su-

više slaba dobro je ako joj se da na jedno jutro: 70 kg, Čilske šalitre, 150—200 kg, Superfosfata i 100 kg, 40% kalijeve soli.

Zemlju na koju će se ječam sijati, treba još u jesen pri-orati. Najbolje je sijati ječam na zemlju na kojoj su prije bili: Kukuruz, šećerna ripa, i konoplja. Ječam se sije u pro-liće, što ranije; za sijanje se uzimaju zdrava i sasvim zri-la zrna, i to na jedno jutro sije se 70—75 kg, simena. Kod simena valja paziti, da ječam dodje u čistu zemlju, da ne bude korova, jer mu korov priči njegov razvitak. Iza sijanja ako je zemlja osobito zbijena, treba je branom popraviti, a za vrime rasta treba ga opliviti ako se u njem pojavi korov.

Ništo veća pažnja ima se posviti ječmu prigodom žetve i vršitbe. Kad ječam sasvim sazrije, ima se pokositi, osušiti, ve-zati u snoplje, a šta je najglavnije, treba ga po mogućnosti oma-s' polja i ukloniti, da ga ne uvati kiša, uslid koje mož' proklijat a to mu umanjuje vridnost.

Nakon vršitbe, treba ga još jedno virme sušiti i tek onda prodavat pivovarama.

Ekonom

ŠEĆERNA RIPA

Mnogi ljudi misle da za poljodilstvo ne treba znanje, i šta više to drže da je zemljoradnja najlakše zanimanje. Samo treba posijati sime, i vrime i kiša će već učinit' svoje.

Danas se već nemože obradivati zemlja onako kako smo mi to od svojih dida naslidili. Nauka koja stalno napriduje, mnogo novoga daje svitu u pogledu obrađivanja zemlje. Ko danas ne prima noviji i bolji način, iskorišćavanja zemlje, taj sam sebi zatvara put ka svojoj srići i napritku.

Trgovcu, zanatliji i zemljoradniku, zemljin prihod daje ono što im je potribno za njihov rad. Pa već i zbog toga ta zanimanja strogo su vezana jedno za drugo; šta više, upućena su jedno na drugo. Jednoj državi, bogatstvo, snaga i zadovoljstvo naroda, u prvom redu zavisi od toga, da na kakvom visokom stupnju kulture je njena zemljoradnja, sočarstvo, trgovina i zanati. Naše gazde dosad najviše su jednostrano samo sa žitom posijali svoje zemlje. Ili sadili su kukuruze. U posljednje vrime primećuje se da, gazde počimaju da gaje šećernu ripu.

Priroda je čoviku najpre dala samo diviju ripu, koju je posli sam čovik pripitomio, tako da dosad poznamo oko tri-deset vrsti šećerne ripe. Svaka od tih vrsta drugu i drugu zemlju iziskuje, jer u pogledu tla, ripa vrlo izbira. Mi zato mora-mo izbirati vrstu i kakvoću zemlje, jer od toga zavisi koliko će biti šećera u ripi, i na osnovu toga se određuje cina iste.

Mnogo puta se dogodi da ripu neprikupi tvornica, jer nema dosta šećernih sastojaka, i gazda je primoran da je da za hranu stoci.

U istoj zemlji naredne godine nije probitačno opet gajiti ripu. U opće na istoj zemlji jedno za drugim nije dobro jednu istu biljku gajiti, već treba svake godine drugu i drugu. Ko mož neka sije šećernu ripu uvik posli žita. Osim tih uslova, treba paziti na kakvoću simena, jer samo dobro sime daje one rezultate, koje čovik očekuje.

Šećernu ripu sijemo na dva načina. Ili sijemo u redove ili na kućice. Osim toga sisanje mož biti ritko ili gusto, kako to već iziskuje i sama vrsta ripe. Osobitu pažnju treba obratiti na dubinu sisanja, jer od toga zavisi klijanje ripe. Posli sisanja zemlju odmah treba poroljati, da i ovako sime što više vlage dobije, i da brže proklija. Ripa posli sisanja 10—14 dana niči. Posli tri nedilje dolazi treće kopanje.

Kada ripa istira 3 do 4 lista, onda se pristupi razridivanju. Posli toga dolazi red na drugo kopanje. Ovo se razlikuje od prvog u toliko, što je dublje, i opkopava se pojedino svaki struk. Posli tri nedilje dolazi treće kopanje.

Svakom svisnom zemljoradniku, koji se bavi gajenjem šećerne ripe, valja znati i pojedine bolesti, i štetočine što napadaju ripu, da bi se što lakše mogao odbraniti.

Do vađenja i zrijanja, ripu napadaju razne bolesti kao: bolest korena, trulež stabiljke, rđa i mnoge druge. Najbolja je odbrana što češće kopanje i odstranjivanje bolesnih ripa.

Osim bolesti ripu napadaju razne bube: ripna buba, konjska uš, ripni crv, skakavci i crv od kokice, i dr. Obrana je samo onda teška ako se kasno primeti. Obrana je, samo kopanje i čišćenje. U novije vrime upotribljavaju se u Nimačkoj razni prašci i prskanje.

Osim crvi i buba, ripu napadaju i razne životinje: poljski miš, ovce, zecovi i dr. Poljski miš čini najveću štetu. On izgrize ripu uzduž i popriko i pravi svoja gnjizda tako da čitave ripe povadi iz zemlje. Njega treba tamaniti sa otrovom, i kopanjem naći mu gnjizda i popaliti ih. Od zečeva i ovaca već je teža obrana, tu mora gazda pogodit jednog subašu.

Vadjenje ripe vrši se sa ašovom ili sa naročitim vilama. Čim se ripa povadi, ona se i očisti. Povadenim ripama, otsiku gornji dio jer on skoro i nema šećernih sastojaka.

Mnoge tvornice šećera zahtivaju, da se ne u jedno vrime donša ripa, već u kraćim rokovima. Zato treba zemljoradnik da zna, kako treba ripu sačuvati od vazduha, vlage, mraza i u slučaju vrućeg vrimenta i od klijanja. Šećerna ripa se posli vađenja poslaže i hrpe i tako čeka vrime da se nosi u tvornicu.

Iz sveg ovoga može se viditi da koliko treba da uči, jedan napridan zemljoradnik, pa da na manjem komadu zemlje dobije trostruki prihod nego što su njegovi didovi na mnogo većem komadu imali.

Omladinski Poljodilac.

Š A L E

PRODAT NOS

Vašarno je doba. Skupi se mnogo trgovaca u jednoj mijani. Društvo je bilo dosta ćutljivo, a nije ni čudo, ta svaki se bavio sa svojim računom. Posli dođe i večera. Večeralo se slatko i dobro, i zalivalo obilno. Napokon nov šiljerac razdriši jezike, i čitav žamor nastaje. Trgovci se približuju jedan drugom i pristavlja ju se: ja sam Pere Konjović, trgovac konja; drugi: ja sam Janko Volarić, trgovac sa marvom; treći: ja sam Mirko Svinjević, trgovac svinja itd. Tako je to išlo redom i svaki je vatreno zagovaro svoju trgovinu.

Jedared jedna velika ljudina, glavat, kosa mu na glavi duga, ko u Samsuna, uši ko dvi loparice, kojima se muve ubijaju, nos ko dobar krastavac, s' jednom ričju, čovčina, starog junačkog kroja. Stupi i on na mejdan i reče: ja sam Mate Nosarović, i kupujem nosove.

Nastane veliki smih, da se pendžere tresle u mijani. Nato će jedan čivutin, po imenu Izig Truljar, koji veći nos ima nek pokojni Nazo, da podvali tom Nosareviću. Pristupi čovčini, i reče: he, he, pa kakve nosove kupujete, vajda nosove za pokladske maškare?

O ne — odgovori Nosarević, ja kupujem prave nosove od mesa i krvi, t. j. nosove ljudske.

Nato se opet, svi grohotom nasmiju.

Pa ako hoćete?, reče ozbiljno Nosarević Icigu, evo da se pogodimo na Vaš nos! Vidim fajin je velik, ko jedan bokalić, mogli bi za njegov lip novac dobit!

Icig se zapipasti. Moj nos? Za moja nos?

Jest, reče Mate, Vaš bi nos kupio.

Kada?

Sad oma, al' ću ga samo posli Vaše smrti odneti.

Nato se Icig malo zamisli: hm. Posli smrti?! Na ja, also, nemarim. Što će te dati za njegov?

Nosarević se maši u džep, izvadi miru te izmiriv nosekanju Icigovu reče: Sto forinti!

Dobro, reče Icig, tu plesne dlan o dlan, i gotova bi pogodba. Još Icig ponovi da mu se nos samo posli njegove smrti odnese.

Ni brige Vas nije, reče Nosarević, samo onda.

Pa da pogodba bude što bolje učvršćena, reče Nosarević: „Ko se posli popišmani*), platit' će 25 boca, tokajskog vina. Evo gospodo, vi ste svidoci, obrati se na goste u mijani.

Pristajem, reče Icig, pa ako se popišmanim vratit' ću još nuz to i sto forintu, a u sebi je mislio, nek on nedita moj nos

*)Popišmanit, popišmani t. j. neodržati zadatu rič ili obećanje.

za života, a posli smrti nek ga voda nosi, a sad će mi dobro doći ovih sto forinti.

No a ja ću ti sto forinti tek sutra isplatiti, nadoda Nosarević.

Posli toga nekoliko časaka, Nosarević prišapne štogod konobaru. Ovaj ode, i za malo se povraća sa ugrijanim gvoždem sa kojim se marva bliži, ili sa kojim se u proliće šišad i junad žežu.

Nosarević uzme gvožde i približi se Icigu, pa ga uhvati za nos.

Šta ćeš hej? Poplaši se Icig, i dipi sa mesta.

Ništa veliko. Na svaki nos, što kupim, reče Nosarević, moram pripeć moj žig, da posli smrti ne bude zabune, pa to ću sad i s' tvojim nosom uraditi.

Moj nos oćeš opeći sotim gvoždem? To već ne dopuštam, promuca Icig.

Gospodo, okrene se Nosarević, ostalim gostima, vi ste svidoci, da se Icig popišmanio, daklem dužan je platiti 25 boca vina.

Tako je! Zahore svi u jedan glas.

Il' nek da ožigosat' nos, il' nek plati 25 boca vina, reče jedan od trgovaca. A Icig šta će već plati 25 boca tokajskog vina i ode ko „puzo“ sa vašara, često pipajući putem „nosić“, da li je još u starom stanju.

Trgovci sad udri u „aldumaš“ i pijahu do kasne noći.

Gromović.

*

NA ŠETNJI

Teta: Ti Ano! Nije lipo, toliko se natrag okrećat'.

Ana: Ta Teta! Samo sam htela vidit', da koje taj mladić koji se toliko zagledo u Vas. Cigurno mu se dopadate.

Teta: Pa ko je taj mladić?

-Ana: Bo' me ja ne znam.

Teta: Zašto se ne obazreš još jedared?

*

LINOST

Otac: Ko je najliniji u škuli?

Sin: Otkud da ja to znam?

Otac: Ta onaj, kad svi pišu, čitaju, ili računaju, ništa ne radi, već se samo okreće tamo vamo!

Sin: Ta to je učitelj!

*

CIGANIN I KONJ

Gleda Cigo tude konje. Dopali mu se pa veli: „Bože moj, lipih konja! Alaj da su moji, pa da ih prodam, pa onda da ih ukradem, pa jopet prodam...“

DOBRO JE MESO

Kantor, svojoj ćeri: Milka! Jidi i kupusa, a ne samo mesa, ta i kupus je tako dobar ko i meso!

Milka: O bačo! Ta kad bi kupus taki dobar bio ko meso, davno bi ga vaše pojile u bašti.

*

U jednu radnju koja trguje sa manufakturnom robom, ulazi jedna lipa bunjevka paorkinja.

Paorkinja: Faljen Isus!

Namickani trgovački pomoćnik: Amen, amen. Izvolte! — Šta zapovidate?

Paorkinja: Ta, ja bi kupila svilu za ruvo.

Pomoćnik: Oću l' da vam dam one svile, što se zove košta poljubac? Ili od one što se zove: „Al' ste lipi! Baš bi vas po jio!“

Paorkinja: Znate šta? Dajte vi meni od one svile što se zove: „Ne lajte gospodaru“.

*

ICIG TRULJAR I NJEGOVE NEVOLJE

Znam, da u Indiji spaljuju žive udovice, — ali kad bi pro-našo zemlju gdi se spaljuju žive žene, oma bi se tamo priselio.

*

Ne znam, zašto na razbijenoj tepsiji teče voda napolje, a na mojim cipelama ulazi unutra.

*

Žena ne može da bude vojnik, jer kod nje nikad jezik ne može da stoji mirno.

*

NA POŠTI

Poštar: Ovo pismo i suviše je teško, morate još jednu biljegu prilipiti.

Seljak: A ja mislim gospodaru, da bi tribalo koju i od ovi odlipiti, je l' kad se još edna prilipi, onda će pismo bit' još teže! Hada.

*

Oficir (komanduje): Sjaši s' konja! (Svi osim cige sjašu). A što ti ne sjašiš? Magarče jedan!

Cigo: Ama gošpodaru, ti komandova, da sjašu oni što su na konj'ma, a ja jašim na kobili.

*

LIP ODGOVOR

Žena: Ti nesrićo jedna! Pa opet dolaziš iz mijane.

Čovik: Pa dobro! Pa dobro! Valda ne možem uvik u njoj sidity.

*

U MIJANI

Gost: Šta imate za jilo?

Mijandžija: „Imam svinjsku glavu“.

Gost: „No to sam oma opazio“.

NA GENCIJI

Mate: Molim lipo gospodaru, ednu biletu.

Činovnik: Kuda?

Mate: Jezus Marija! Pa vi neznate, da kuda ću! Pa kući!

*

Redar: Šta vi radite tamo na krovu?

Lopov: Pazim, da kad će naletit' letilica.

*

KAJANJE

Htio Cigo da se okane krađe i da se popravi, te pode popi da se ispovida.

Između ostalog pripovida popi da kako je ukrao jednu krmaču.

Popo ga zapita: Pa kajesh li se?

Cigo: Kako se nebi kajao?! Kad sam mogo i prasice!

*

GAZDA MARTIN U PEŠTI

Kada je gazda Martin bio u Pešti, baš u srid zime, vidi da sa sokaka toware snig u kola da ga iznesu iz varoši. — Alaj su margarci, reći će gazda Martin, ta šta se muče toliko. Nek ostave prazna kola na sokaku, pa kad napada u nji puno sniga, onda nek ošinu konje, pa onda da sve to iznesu.

*

KAKO SE BAĆ TOME PEKMEZ BRANIO NA SUĐU

BaćTome: Ta ja nisam taki lud k'o što je slavni sud — mislio! Eto ja sam, — reko — samo edan prost paor čovik, al' menikar još nije vrana popila mozak, ko što je slavnim sudu — reko, — da ste prokleti. Dabome! A, milom Bogu valda, nisam ni ja baš kojeko, pa ni poslidnji među svojom braćom — gos'in sudče! Borme ima hulja svudan pa i kod slavnog suda. Pa evo, ja se ne nećkam da kažem, pa smim slavnim sudu reći: da je najveća bitanga, haramija i lopov, i da je primio mito i da je dubre bio, što me je za pra' boga tužio — naš pokojni solgabirov, Geza Hideg, Bog mu dušu prosti! Na to se smim i prid prisvetim oltarskim sakramentom zakleti!... Hada.

Sudija: Ta dosta je brbljanja već govorite ništo pametnije. Triba da su vas već davno obisili.

Bać Tome: No, no molim pokorno, ja se ne nećkam ničega! Tribalo bi me kaž'te obisiti? Al onda bi tribalo i slavni sud, — da ima bar malo srca i milosti, pa da mi što kažu, kolko-tolko „engeduju“. Jel ako sam ja za višale, nije ni slavni sud za šta drugo — već da dili milost i pravdu.

Sudija: Dosta je već divana. I nemam kada slušati te budalaštine.

Bać Tome: Al' milostivi gospodine! Ako mi je baš sudelo da omastim štrangu, onda samo, toliko molim, da se mogu

slavnim sudu zafaliti i kazat': Zbogom, milostiva gospedo, a fala vam na ljubavi, pa i na lipoj riči. Al' daj Bože, la se „ta-mo“ svi zajedno nademo i bratski podilimo dobro i zlo.

*

BICE MARVE

Na jednim općinskim sastanku, kaže birov općinarima. — Ako ova žega ovako potraje, sva će nam marva posvisnut.

Na te riči birova ustane jedan mudronja pa će reći: „Neka samo da Bog da nam vi dugo živite, gosp. birove, pa će biti i marve.

*

CIGO I POSO

Jedan Cigo veselo trči ka šatorima i viče: „Ljudi na pola gotovo.“

Kako to? zapita ga družina.

Cigo: Ja pit'o carevu ćer oće l' se udat za me; ja na tu stvar pristajem, — eto i tako na polak gotove svatove.

*

OSVETA

Seljak: „Molim vas lipo, koliko je sati?“

Putnik: Ta čov'če! Eto vam na toranu crkve sat!

Seljak: Na taj sat ja ne gledam, jel sam se posvadio sa popom.

*

ČUDO

Učitelj: No dico, šta je to čudo?

Šime: „Kad bačo dođe trizan kući“.

*

Sluga: Gospodaru, tražio je vas jedan gospodin.

Gospodar: Pa, šta je 'tio?

Sluga: Da vam razlupa glavu.

Gospodar: A šta si mu kaz'o?

Sluga: Da žalim, što vas nema kod kuće.

*

Gospoja: Kato ta ti imaš opet novo ruvo?

Kata (služkinja): Ta i vi imate gospojo.

Gospoja: E al' meni je moj suprug to kupio.

Kata: E! Pa i meni.

*

Stao seljak u Somboru prid „pateku“ i gleda u izlog.

Šta gledaš tu, izdere se na njeg patikar, ode se volovi prodaju.

No, onda je tu bio dobar vašar kad ste samo vi ostali, reče seljak, i ode dalje.

VAŠAR

Dva čobana koji su čuvali zajedno ovce; pošto nisu znali od dosade, da šta da rade, pridloži jedan da se sigraju vašara.

— Pa kako ćemo? upita onaj drugi.

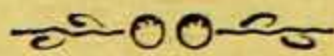
Pa eto tako. Ja ću moju kabanicu prodavat', a ti ćeš bit' kupac.

Ovaj drugi onda uzme kabanicu, da je kao kupac progleda, a zato vrime onaj prvi ode mu za leđa pa ga batinom ošine onako baš čobanski.

Ej pobro! Pa nemoj bit' lud, šta me šibaš?

A ko te dira? — Odvrati mu drugi. Šta ja znam ko te je udario u ovim vašarskim vrimenu!

Sakupio: *Zlatko Pripoviđač*

Uskočkinja*)

Komad iz bunjevačkog narodnog života u tri slike.
Odigrava se u jednom bunjevačkom selu pridratnih godina.

L I C A:

BAĆ ZAKA RAZVALIĆ, ugledni seljanin

SNAŠ VRANKA, žena mu

STANA, njihova 'ćer

STIPAN, njihov sin

DIDA IVAN, otac bać Zakin

BAĆ LAZO BOCKALO, Zakin drug iz mladosti

BAĆ ANDRAŠ, mađarski seljak

GEZA, njegov sin

BAĆ JOHAN, seoski švabo

TOME KARAGIĆ, ugledni seoski momak

IVAN PETRIĆ, njegov drug i gost iz drugog sela

BAĆ DINIŠKO, gajdaš

IVKA

BARA

TONA

ĐULA

JELA

MARA

} Stanine drugarice

(Osim toga više momaka i cura).

I SLIKA

(Suton. Kraj sela. Sa live strane vidi se jedna kuća sa dvi pendžere. Kuća ima mala vrataca, prid njom klupica. U pozadini i sa desne strane mala grupa drveća i iza njih atovi i livade, a između njih bunar sa dermom. Oko bunara stoje, sude, divojke, obučene onako kako se nose bunjevačke divojke kod kuće na selu Pivaju):

„Ovce tira čobanka, tako lako lagano
Šve joj ovce pridoše, tako lako lagano
Samo j' gara ostala, tako lagano itd.“

*) Ovaj komad otštampan je u „Bunjevačkom kolu“ u brojevima 3, 6, 8 i 9 1933 god.

(Dok divojke pivaju, iz kuće izade čovik osridnjih godina, u košulji, prsluku sa srebrnim pucima, iz džepa od čačkira visi duvan-kesa sa rojtama na nogama na bosu nogu papuče. Puši na lulu. Sidne na klupicu, skine šešir i otare glavu sa crvenom tilorskom maramicom. Zatim izvadi duvankesu, napuni lulu i zapali je žižicom sumporačom, koju je ožuljao o čakčire).

Bać Zaka (kad su divojke stale sa pivanjem, viče): Hej!!! Stane! Stane!

Stana (lipa crna divojka u bilom, samo ima prsluk modar, gologlava je, dotrči iz grupe): Šta ćete, bačo?

Bać Zaka: Uzmi đugu i donesi vode — kako se i sama nisi sitila, kad si kraj bunara? Hada!

Stana: Oma ću Bačo! (Ulazi unutra. Sa live strane iza kuće pojavljuje se jedan čovik, isto onako obučen kao i Zaka, i puši na lulu. Otprilike istih godina kao i Zaka.)

Bać Lazo Bockalo: Faljen Isus! šta radiš. (Rukuju se).

Bać Zaka: Amen, Amen Lazo! Ta eto sidim, pa sidi i ti!

Bać Lazo (sidne): Mož'!

Bać Zaka: Namirio sam marvu pa eto, sio sam malo na put, na ovaj frišak ajer. A šta i kako ti? Nisam te od vašara ni vidio. Hada!

Bać Lazo: Ta eto, dosadilo mi kod kuće, pa reko, doš'o sam ti malo na divan.

Stana (izlazi iz kuće, nosi đugu): Faljen Isus bać Lazo!

Bać Lazo: Amen, Stane! (u šali): Ta vidi je, svaki dan je lipša.

Stana (stidljivo): Ta idite vi bać Lazo!

Bać Lazo: Sad sam doš'o, pa već da idem.

Stana: Ta nisam ja vama to tako kazala.

Bać Zaka: Dobro je, mani se pripovitke, pa idi već rad vode, jel će biti već kasno.

(Stana ode na bunar, vuče vodu i razgovara sa drugim divojkama).

Bać Zaka: Hada! Ne znam šta ću da radim? Stana je već za udaju i našo sam joj momka, al' izgleda da će bit' muke š'njom.

Bać Lazo: A, reko, koji je taj?

Bać Zaka: Ta znaš, onaj bać Andrašov Geza!

Bać Lazo (začudeno): Pa čovče? jesi l' ti lud? Pa zašto baš Geza?

Bać Zaka (odmane rukom): E ti to ne znaš i ne razumiš.

Bać Lazo: Da, da! Ja to ne razumim. Opet imaš kaku falingu u glavi ko i uvik. Dašta si Razvalić pa se uvik i razvališ.

Bać Zaka: No, no samo se ti prdači, al' ako ja budem solgabirov, ti ćeš drugačije divanit'.

Bać Lazo: Ta šta se to tiče Stane i Geze i onog Andraša? (U stranu): Onog đubreta!

Bać Zaka: Kad se ja spreteljim sa bać Andrašom, onda ću sigurno ja postati solgabirov. Jel valda znaš da on ima preteljstvo tamokar u Baji. A Geza je iš'o u nike velike škole. Hada!

Bać Lazo (ruga se): Dobro si ti to izš'noto. Imaš dobru tikvu, al' nažalost praznu, ko i uvik! (Ozbiljno): Ti ne vodiš brigu o srići tvog diteta. Ta ti da si Bunjevac?! Daćeš za volju tog solgabirovstva ćer za Madžara!? Zar nas nema malo? Pa i to malo da ode u Madžare i Švabe? A najposli šta kaže Stana?

Bać Zaka: Šta kaže Stana?! Ti si meni smišan čovik! Valda sam joj ja otac, a što ja kažem, tako mora bit. Hada!

Bać Lazo: Ostavi ti nju na miru, pa će ona već njoj naći para. Zašto bi ti...

Bać Zaka (prikine ga): Jal! A kad sam ja bio mlad, do šesneste godine iš'o sam u košulji, a kad su stariji 'tili štogod, ja nisam smio ni pisnit' Evo, ženu gotovo čestito ni vidio nisam do vinčanja, pa opet je dobro. A sad? Da meni onako rade dica kako oni 'oće? Ajak! Hada!

(Divojke u pozadini jedna po jedna odlaze sa bunara ili u grupi pivajući, a Stana dolazi s dugom).

Stana: Bačo!

Bać Zaka: No! Šta je?

Stana: Oćete li me puštit' doveče na skupštinu kod Bare?

Bać Lazo: Puštit' da, pa otag je vreme za mladež.

Bać Zaka: Kad je tako! Aj' možeš, samo sve uredi kod kuće.

Stana: Oću (Ode veselo unutra).

(Sa live strane pojavi se jedan čovik sa naočarima, crvenim nosom, velikim stomakom, za leđima drži veliku lulu. Obučen kao Švabo u bunjevačkom selu što se nosi).

Bać Johan: Na ja, ja! Faljen Isis! Also, ja tošla da malo difaniš. (Rukuje se sa prisutnima).

Bać Zaka: Amen bać Johane. (Viče u kuću): Stipane! Stipane!

Stipan (deran od dvanaestak godina, istrče): Oj, evo me!

Bać Zaka: Donesi jedan stočić da bać Johan sidne!

Stipan: Oma! (Ode unutra rad stočića).

Bać Johan: Fala, ja mogla i stajati.

Bać Zaka: No bać Johane, kad ste bili u Baji?

Bać Johan: Sad sam bila u bonediljag i išla rat pać Andrašev Geza.

Bać Lazo: Ha, ha, ha! Pa to je momak, kad rad njega triba ić'. E pa da, kud sam se ja dio, pa on uči velike škole. Ti su drukčiji momci!

Stipan (izađe i nosi stočić, metne prid bać Johana, zatim se naslomi na vrataca).

Bać Johan (pokaže sa Stipana lulom): Ofaj terana Stibo frlo hrđavo terana. Juče ukraja jaja is sina i kokošinjac, pa pekla gajkana na atofa. Na ja!

Bać Zaka (Ustane srditi): Sto mu vragiva iz deranom!

(Stipan pobigne unutra).

Bać Lazo: Pa ne diraj ga, dica su taka

(Sa live strane pojave se dve divojke obučene u sefirsko ruvo, na ramenima pliševe marame).

Ivka (lipa plava divojka): Faljen Isus!

Bać Zaka: Amen.

Tona: Je l' još tu Stana.

Stana (baš izlazi. Isto onako obučena kao i Ivka i Tona): Evo me.

Ivka: Onda hajdemo.

Stana: Zbogom bačo!

Ivka: **Tona:** Zbogom!

(Odlaze sve tri na livu stranu).

Bać Lazo: Kad vidim ovu mladež, oma se sitim naše mladosti. Je l' Zako, sićaš se kad si mor'o bižat'.

Bać Zaka (uplašeno): Čuti zaboga, baš svaki mora znati?

Bać Lazo: E, šta se praviš da si bolji nego drugi.

(Sa desne strane čuju se gajde, koje sviraju šaranac. Svi slušaju).

Stipan (izađe iz kuće): Ko to svira?

Snaš Vranka (izlazi): Faljen Isus! Ko je to, bože?

Bać Lazo: Amen snaš Vranka. Eto, valjda se kogod prati.

(Sa desna pojave se dva momka i prati ih gajdaš).

Tome Karagić (mane rukom gajdašu da stane): Faljen Isus! Šta radite?

Bać Zaka: Amen momci!

Bać Lazo: Kuda vi momci!

Ivan Petrić: Ta eto došli smo, da pitamo je l' tu još divojka: biće skupština kod Bare, pa da ide s nama.

Bać Zaka (prilazi na drugo): Šta ti radi baćo?

Ivan Petrić: Ostali su kod kuće.

Snaš Vranka: Baš sad su cure očle. Bile su tu Ivka i Tona.

Tome Karagić: Ta onda hajd'mo i mi.

Bać Lazo: (okrene se Vranki): A šta ti petljaš, ja 'tio da nam gajdaš otsvira koju, a ti već kazala da je očla divojka.

Bać Johan: Ja očla, imala posla (Ustane i ode žurno).

Bać Lazo: Ha, ha, ha. Taj zato biži što zna da će bit' bunjevačkog pivanja, a ni gajde ne trpi.

Bać Zaka: Ta hajd bać Diniško, dušite malo. A ti Stipane donesu u bokalu malo vina.

Bać Lazo: Ded si'te na stočić, jel' ma kud jel već svirajte bać Diniško.

Bać Diniško: Pa mož', ja ne marim. (Svira šaljivanac):

Da je meni što je srcu drago

Ne triba mi ni carevo blago... itd.

Bać Lazo (kad je gajdaš stao): Ej bože, kako je šteta što počima mo zaboravljat' svoje pisme, a pivamo tuđe.

Bać Zaka (uzima bokal od Stipana, koji je međuvremeno došo): Ded napite se. Nazdravlje. (Bokal ide redom).

Tome Karagić: Bome šteta je što su mloge pisme zaboravljene. Ali da su svi momci taki Bunjevci ko ja, nikad tuđe ne bi pivali, već uvik svoje.

Snaš Vranka: A šta ćeš ti protiv drugi'. Pa nek nestanu pisme...

Ivan Petrić: Nije to tako! Dok mi živimo biće i Bunjevaca i mi učimo i ponavljamo sve naše lipe i stare pisme. Mi smo Bunjevci kremenjaci i da su svi taki, ne bi Bunjevca tako uzimali u ništa.

Bać Zaka: A, to su sve samo pripovijetke. Sve'dno je to, bit' Mađzar, jel Bunjevac. Šta tu...

Baća Lazo: Jel solgabirov, jel paor! Jel majmun, jel magarac! Od tebe nikad Bunjevci neće imat' hasne.

Snaš Vranka: Samo kad će od tebe imat.

Tome Karagić: E, oprostite, mi moramo ić', jel će već biti kasno. Zbogom!

Ivan Petrić: Zbogom!

Svi drugi: Zbogom. Srećno pošli!

(Ivan Petrić i Tome Karagić odlaze, Diniško za njima svira bećarac).

Bać Lazo: Kako je to lipo kad čovik svoje čuva i voli, pa baš ako i nije bogzna šta!

— ZASTOR —

II SLIKA

(Bunjevačka seljačka soba. U njoj dva kreveta, namišćena visoko do gredica, u sridi astal, u pozadini dvi pendžere. Oko astala klupe. Sa live i desne strane vrata.

Sa desne strane na klupi kraj pendžere, sidi jedan stariji čovik. Obučen u čakšire, na njemu prusluk sa srebrnim pucama, u košulji, gleda na naočale, i čita niku knjigu).

Stana (ulazi unutra sa live strane plačući).

Dida Ivan (ostavi knjigu, skine naočale): No! Šta je! Zašto plačeš?

Stana (sidne do njega): Pa kako ne bi plakala, kad me silom oće da udadu za onog Gezu. (Dalje plače).

Dida Ivan (začudeno): Zaboga! Za koga? Za Madžara!? (Puni lulu, koju uzima sa astala). Borme to nije dobro. A nije ni lipo, al' šta ćeš, kad....

Stana (ustane i lupi nogom): Al' ja neću! Pa neću, da pođem za njeg! (Opet plače).

Dida Ivan (tiši je): Ajde sidi ti samo, sve će to dida razgalit'. Ti znaš da sam ti uvijek dobro 'tio.

Stana: Da, da. Vi ste uvijek dobri bili, bolji neg' baćo. Jelte dida, i sad ćete mi pomoći?

Dida Ivan: Hm! Hm! Teško je to. Jel vidiš i mene su tako ženili, da me nisu ni pitali. Tako je eto i sa tvojim baćom bilo. Al' danas već drugačije mislim, jel naš popo Luka tušta mi pripovida, da to nije dobro a ni lipo da se dica udaju i žene bez svoje volje. On kaže da brez ljubavi nema ni božjeg blagoslova.

Stana: Al' ja ne volim Gezu a baćo me sili. — — —

Dida Ivan: E baćo o tim ne vodi brigu. On samo vodi brigu o politici. On bi samo volio postat solgabirov, pa eto zato se ti moraš udati za Gezu. Znaš, bać Andraš ima tamokar u Baji prijateljstva, pa već će on uradit da Zaki privuče medenu uzicu ispod nosa.

Stana: A mene niko ne pita kako ću ja š'njim živit, već baći priče sve neg moja srića.

Dida Ivan: Hm! Hm! E, daće Bog. Sve će to bit u redu. E sad mi kaži imaš li kakog momka koji ti se dopada, a možda ga i voliš? (gladi je po glavi).

Stana (prvo okljiva):: Imam!

Dida Ivan: A čiji je?

Stana (opet okljiva): Tome!

Dida Ivan: Tome! Ta Toma ima puno selo.

Stana (malo se okuraži): Ta onaj, bać Stipana Murgana.

Dida Ivan: A daklem, Karagićev! E pa taj i jeste momak. Nije baš ni siroma a i pošten je. No pa sad mož'mo divanit. Daklem Zaki triba samo da se jedared osramoti, pa će mu onda prisic solgabirovstvo.

Stana (već ne plače): Dida, samo nemojte da se štogod dogodi.

Dida Ivan: Pa kako ću ti pomoći, ako se štogod ne dogodi? Ta ne boj se ti ništa, sve će to biti u redu. Samo ti uradi onako kako ti ja kažem. Jal, je l' voliš ti Tomu zdravo?

Stana: Zdravo!

Dida Ivan: A on?

Stana: Mislim da i on mene. Jel uvijek sa mnom igra a i uvijek samo mene prati kući.

Dida Ivan: E, onda je i to dobro sve ću ja to š'njim udesit'.

Snaš Vranka (ulazi sa desne strane): Ustala si divojko? Pa da, kad se ide na skupštinu onda triba tako dugo i linit se.

Dida Ivan: A man' se te cure, već bolje bi bilo da zoveš Zaku.

Snaš Vranka: Ajd' divojko, triba tamo tkat sa majkom, i kaži baći da dođe unutra.

Stana: Oma. (Izlazi na desno).

Snaš Vranka (sidne priko puta dida Ivanu): Danas će doć' bać Andraš i zaprosit' će našu Stanu.

Dida Ivan: Da, vidi se da ne zna naš običaj. Pa vajda se rakija nosi najpre?

Snaš Vranka: A idite vi dida. To je vrlo starovinski običaj. Mi moramo malo gospočki adet uzeti kad će Zaka bit' solgabirov.

Dida Ivan (podrugljivo): Da, da, onda i triba. (U stranu): Daću ja vama gorkog solgabirovstva. (Vranki): Dobro, zašto ne pitate Stanu, 'oće l' već tako svršavate!

Snaš Vranka: Šta je? Nije već još štogod! Pa nisam se i ja tako udala? Pa ni' se i Zaka tako oženio? A sad kad možmo bit' gospoda, pa da gledamo na to šta oće Stana i šta neće. Oma!

Bać Zaka (ulazi sa desna): Evo me baćo. Šta ste tili? (Vranki): A ti idi pa pripravi vino i sve što triba, sad će bit' tu bać Andraš.

Snaš Vranka: Hajd onda idem. (Odlazi na desno).

Dida Ivan (ustaje sa klupe i šeta se po sobi): Šta si ti smislio da baš 'oćeš da budeš solgabirov?

Bać Zaka: ...P' onda? Pa vi ne bi volili?

Dida Ivan Sačuvaj bože! No nisam mislio, kad sam se sinoć od kuće krenio, da ću te takog prominjenog naći. Ti k'o da i nisi moj sin čujem da u „Bunjevačku čitaonicu“ i ne ideš, već od kako si se sa tim Andrašom združio, samo ti puni glavu.

Bać Zaka (prikine ga): Ta idite vi baćo, ta šta mož'mo mi Bunjevci! Mi triba da se slažemo sa Madžarima, pa i oni 'oće s nama.

(Napolju se čuje nika graja).

Bać Lazo (ulazi sa desna): Faljen Isus! O dida Ivane, kako ste? (Rukuje se sa njim).

Bać Zaka (zlovoljno i ustranu): No samo mi još on triba!

Bać Lazo: Pa šta to čujem Zako? Da će danas doć' bać Andraš?

Bać Zaka (srdito): A di si već do vraga čuo? Od tebe ne mož' ništa ostat. Najposie, šta te se tiče oće l' doć' el' neće!

Dida Ivan: Kako ga se ne bi ticalo. (Okrene se bać Lazi): Nemoj ti slušat' na njegov. Sidi. Sad ću ja doć. (Odlazi na desno).

Bać Lazo (sidne): Ti opet imaš kakvu muvu. Il' si možda ust'o na livu nogu. (Izvadi lulu i puni je naposlitku zapali): No znam šta ti falj. Opet solgabirovstvo. Sad samo još da kažem Vranki kako si moro bižat' priko zida, p' onda kako su te vilama vijali. P'onda, kako su ukrali čizme dok si barat'o...

Bać Zaka (uplašeno): Ama, čovče! Čuti zaboga! Lazo, nemoj me uvik sotim sekirat.

Bać Lazo (mirno): A ko te sekira, ti uvik meni divaniš da se ja uvik mišam u tvoje poslove. Šta ja marim šta ćeš ti postat. Od mene mižeš postat i solgabirov, i Rudićevo tele.

Stipan (ulazi sa desna): Baćo, ide bać Andraš!

Snaš Vranka (ulazi u neprilici): Jao, evo ide, a ja se nisam redovno ni pripravila.

Bać Lazo: Ta šta ste se tako pripali od jednog bać Andraša...

Bać Zaka (uznemireno): Dobro... Ovaj... Idi friško Stipane donesi vina.

Stipan (idolazi): Da baš natočim...

Snaš Vranka: A ja idem da pripravim bokal i čaše. (Odlazi na desno).

Bać Zaka: I ja idem da ga dočekam. (Odlazi na desno).

Bać Lazo (osto sam): No, tamo vamo i biće štogod. Al' mislim natrt' ću ja njima rena pod nos.

(Graja spolja): Ad' išten... Dobro Amen... (Laje ker) Neš' ćutit!

Bać Andraš (ulazi prvi, za njim snaš Vranka i bać Zaka). Ad... Azaz... Valjen Isus!

Bać Lazo (odvuko se čak do zida): Da, da, od vas je i valjan bio Isus. E, šta ćemo.

Snaš Vranka: Ta site bać Andraš... Sa' éu ja doć'. (Odlazi na desno).

Bać Zaka: Ta si'te bać Andraš.

Bać Andraš (sidne priko puta od bać Laze): No, dakle, baćo Zako én došli, te već znaš...

Bać Zaka (kome nije pravo što je Lazo tu): Već ćemo mi to svršit bać Andraš.

Snaš Vranka (ulazi i nosi na tacni bokal sa čašama, metne na astal i liva svima).

Bać Zaka: Nazdravlje!

(Svi piju).

Bać Lazo: No sad i ja idem. Sad sam se sitio da nisam divanio sa bać Johanom. Zbogom! (odlazi žurno).

Bać Andraš: Halo Boga!... Samo kad je elment. Daklem, omaće doći moja Geza.

Snaš Vranka: A to će bit dobro. Samo Stanu sam poslala malo sa poslom.

Bać Andraš: Izê... no znate, ja htela njega da vidi dobru Stanu!

Snaš Vranka: Ta vidiće je dosta.

Bać Andraš (ustaje i svečano se ispravi, počne gutati i s mukom svršiti): Kedveš, i...ze... dragi bać Zaka, prosim tvoju 'čer za mog Gezu!

Bać Zaka (veselo): Dajem je drage volje.

Snaš Vranka (tare suze): Kako će moja Stana bit' srićna.

Bać Zaka: E na to se mož' i napit

(Ponovo svi piju).

Bać Andraš: E sad da divanim o tim da šta će dobit Stana sa š njim?

Dida Ivan (ulazi): Dakle, sve je u redu. (Zaćuti vidivši bać Andraš).

Bać Zaka: Baćo, evo baš sad je bać Andraš zaprosio Stanu.

Dida Ivan: Tako. (Podrugljivo): A kad će bit svatovi? Alaj to kod vas na brzu ruku ide!

Bać Andraš: Ta to ćemo mi već, ovaj, majd, još kod mene u nedilju divanit. Jo?

Bać Zaka: Dobro da, i onda ćemo divanit o onim važnim.

(Spolja laje ker i opet larma)

Bać Zaka: Idi Vranka, vidi šta je to.

(Vrata se sa desna otvore, u sobu uđe Geza. Obučen vrlo na varoški način. Pantalone mu ker ratstrgo. Za njim Stipan)

Geza: Az andalat, kako sam prošo.

Snaš Vranka (srdito na Stipana): Pa šta si radio kad se to moglo dogodit?

Stipan: Ta nane, gospodar su sastrag priko zida ušli i' nisam mog'o vidit'. A gadžo i' uvatio.

Bać Lazo (ulazi): Faljen... (pogleda na Gezine pantalone): ...A šta je ovo? Ha, ha, ha!

Bać Andraš (ustaje): No sad ja već idem. Ti Zako, mi majd već u nedilju divanit. Mi vegezovali sad és majd nedilju... Sad jo...

Bać Zaka: Ta site još, nemojte ić.

Snaš Vranka: Ta da, sad ste došli pa bi već išli. A baš kad žurite.

Bać Andraš: Ne, mi već išli. (Rukuje se sa svima). No dere Ge-

za. (Odlazi na desno, sa Vrankom, Zakom i Stipanom. Geza se snebiva od čuda).

Dida Ivan: Ded Lazo, mi ćemo popit što je ostalo. (Naliva sebi i Lazi. Piju). Jesi li vidio! To ti je nika kerećija prosidba. „Valjen Isus... te već znaš, majd mi u nedilju“... A to zbog nas, a! A mi već znamo...

Bać Lazo: Daklem, tako će bit' kako smo svršili. Stana će usko... A najbolje da ćutim jel i zidovi imadu uši. (Sidne).

Dida Ivan: Mislio sam da Stana neće pristat, al' eto oće. A i Tomin baćo, bać Ento je pristo.

Bać Lazo: Pa onda je sve u redu.

Stipan (ulazi): Da znate dida, i bać Lazo, kudana je došo Geza?

Bać Lazo: Kudan!

Stipan: Priko zida kod čardaka, pa ga ker dobro iskido. (Naposlju se čuje pisma):

Volim diku, dika voli mene

Samo su nas rastavile žene.

Diko moja, ne slušaj divana

Već ti slušaj šta ti kaže Stana.

Stana (ulazi): Faljen Isus! (Veselo): Eto sve je dobro, prikosutra ću uskočit.

Bać Lazo: (srdito): Ej! Ej! Pa ne vidiš da je tu Stipan? Sad je sve gotovo.

Stipan: Ta ne bojte se vi, ja i tako znam sve. Neću ja nikom kazat

Bać Lazo: Bome ako kažeš, izlomiću ti kosti.

Dida Ivan: Ta neće on ništa kazat. E sad ajdmo svaki sebi, da se ne oste šta smo izgatali.

(Svi izlaze na desno osim Stane koja odlazi na livo).

— ZASTOR —

III SLIKA

(Bunjevačka seljačka soba. Iz nje iznesemo pokućstvo, osim nekoliko stolica i dví klupe, koje su metnute kraj zida. Soba ima dvojna vrata. Jedna u pozadini u sridi prema publici, a druga sa live strane. Kraj vrata u pozadini se desne strane velika seljačka peć a priko puta od nje sa live strane pendžer. Između vrata i peći, visi na zidu jedno veliko ogledalo. Gori se vide gredice i slime, a sa slimena visi petrolinska lampa.

(U sobi su dvi divojke, i kite gredice, slime i zidove sa šarenim hartijama).

Tona (Obučena u bilo ruvo, i ima modar prusluk, izvezen sa srebrom. Stoji na jednom stocu na srid sobe i kiti grede i piva): —

„Ej', caruj care, al nemoj ko lane,

Ne vodi mi, zlato u katane“.

Ivka (Isto obučena ko i Tona, samo ima prusluk crven): Ajd! Man' se pivanja, već radi! Sad će doć „graja“.

Tona: Ta eto, već je i gotovo. (Silazi sa stoca, po meće ga kraj zida).

Jela (Ulazi, na sridnja vrata. Isto obučena kao i prijašnje, samo nosi pliševu maramu priko ruke): Faljen Isus! (Čudi se): A, je! Al je lipo

Ivka: Pa da šta je skupština!

Jela: A 'di je domaćica?

Đula (Ulazi sa live strane. Isto, obučena ko i prijašnje): Evo me. O došla si. Daj vamo maramu, da je ostavim. (Odlazi sa maramom livo)

Jela: Šta je? Još nema momaka?

Tona: Eto vidiš, da i' nema. Šta nisi barem malo ranije došla pa bi nam barem pomogla?

Jela: Ta, 'tila sam ja, i žurila sam, al' da čujete samo, kako sam prošla!

Tona: Kako?

Jela: Ded kaži!

Đula (baš ulazi): Šta to?

Jela (Sidne na jedan stoc): Znete slatke, ja žurim ovamo, kad jedared, tamo kod Šacine čoše, izade prida me, onaj zjelav bać Andrašov Geza!

Ivka: A' je!

Jela: Da borme!... Kaže on da mu se ja dopadam, i da mu kažem, da 'di ću, i kuda ću, pa će ić i on sa mnom.

Đula (Uplašeno): Joj Bože! Valda mu nisi kazala?

Jela: Ta kako bi! Baš nam triba ode!

Tona: Pa šta je bilo posli?

Jela: E onda 'tio me poljubiti! A ja „pu“ po usti pa biž!

Ivka (Smije se): Ha, ha, ha! No to si dobro uradila.

Đula **Tona** (Smiju se).

Ivka: Sad bi već i momci mogli doći!

Đula: Cure! Ja ću vam' sad štogod kazat'!

Tona: Ded!

Ivka: Ajd!

Jela: Ja već i znam!

Đula: Šta znaš?

Jela: A, jel' slobodno kazat'?

Đula: Ma šta je, ti kaži?

Jela: Ta to, da će doveče Stana uskočit!

Ivka: Ta nemoj to divanit?!

Tona: No! I ko bi to mislio?!

Đula: A otkud ti to znaš?

Jela: Ta kako ne bi znala. Tome je baš sad odno od nas vina.

Đula: A ja sam mislila, da neće niko znat'?

Jela: Osim mene i niko od cura i nije znao. A šta će sad Geza?

Ivka: Nije l' on onda vrebo štogod?

Tona: Pa mož' to bit!

(U sobu ulazi na sridnja vrata još jedna divojka, isto obučena kao i prijašnje. Priko ruke marama).

Mara: Faljen Isus! Jesam vriško došla?

Đula i ostale: Amen, amen.

Tona: Daj vamo maramu. (Uzima maramu i odlazi na livo. S' polja čuje se svirka. Violina i tambure. Svirju šaranac).

Đula: Evo su! (Istrče napolje. Za njom Jela)

(Malo posli ulaze sa dva momka, a za njima jedan guslaš sa dva tamburaša sviraju šaranac).

Prvi momak: Faljen Isus! (Odmane rukom svircima, da stanu).

Tona (koja se međuvrimeno vratila): Amen. Dajte šešire i batine. (Uzima šešire i batine i odlazi na livo).

Ivka: Ded, si'te.

Jela (Svircima): A vi, si'te ode nuz peć na klupu, pa ćemo vam manje smetat.

(Svirci sidnu osim primaša koji ostaje stojeći).

Đula (Vrti se oko momaka): No pa, kako ste? Šta imate novog?

Jela: Ta si'te već.

Drugi momak: Ta nasidit ćemo se.

Ivan (Ulazi. Sav okićen evićem i perlicama, a priko ramena čutura). Faljen Isus! Evo i mene!

Mara: A je? A šta si se tako okitio?

Dula: Amen, Ivša. A 'di su drugi?

Ivan: O'ma' će doć. (Mari): Ti pitaš, zašto sam okićen? E a valda sam ja mestalundžija!

Tona (Koja se vratila): Čuti i ne divani!

Ivan: Sad mogu već svi znati.

(U sobu ulazi, Stana sa Bařom).

Stana (Obukla na sebe više sukanja i nosi bućur): Faljen Isus. (Zaplaće).

Dula: Ta evo novalije. (Tiši je): Nemoj zato plakat'. Uzima od nje bućur).

Ivka: Nemoj plakat Stane, sve ćemo na to doć.

(Ostale divojke, okupe se oko Stane).

Jela (Đuli): Ta daj vamo taj bućur. (Uzim bućur i odlazi na livo).

Ivan: E na to se mož' već i napit'! (Skida čuturu sa ramena i nazdravlja. Čutura ide redom i kad su već i svirci pili, opet je uzima Ivan i meće priko leđa).

Jela (Pošto se vratila): Sad dosta žalosti! Već de'te jedno kolo. (Svirci zasviraju kolo. Cure se povraćaju a za njima uđu u kolo momci. Igra se jedno dva do tri minuta).

Ivka (Kad su svirci stali): Al' je dobro bilo. Sad aj'dmo štogod pivat'!

Ivan: Ta čekaj! Da se izdušemo.

(Spolja se čuje graja. Kogod grdi kera, „Neš natrag keru jedan“. Na vrati se pojavi bać Lazo, i prati ga bać Diniško, gajdaš).

Bać Lazo: Este l' radi 'vakim matorim momku? (Mane bać Dinišku da stane sa svirkom): Faljen Isus!

Dula: Amen bać Lazo. Ta i vi ste još momak.

Jela: Evo našeg Laze.

Ivka: Kad ste momak, a zašto vas zovu bać Lazo?

Bać Lazo: Ta to bi... ovaj... A idi curo u didin opanak.

Ivan: Triba se napit. (Skida čuturu).

Bać Lazo: Hada! Triba da (uzima čuturu): Nazdravlje! (Pije).

Jela: Bać Lazo! Ded igrajte nam starovinski.

Bać Lazo: Ta man'te me se. Još i da igram!

Ivan: Ded', svirci svirajte cupanice.

(Svirci sviraju starovinsko bunjevačko kolo).

Bać Lazo: Gajde mu gosine! Sad već moram igrat. (Igra sam, a ostali gledaju).

Ivan (Kad su svirci stali): E napite se beć Lazo, zavridili ste. Tako od mladih niko ne zna igrat.

Bać Lazo: E stare su već kosti. (Uzima čuturu i opet pije. Posli je vraća Ivanu).

(Međuvrimeno čuje se napolju graja, „Ijuju! Izgubili čiviju). (Ulazuju u tepsiju“.)

Stipan (Ulazi): Ded friško, jel' su se mislim ostili štogod!

Stana (Opet u plač): Joj!... Ja neću.

(Divojke se skupe oko nje i tiše je.)

Bać Lazo: Šta tu triba plakat'! Ti ga voliš, a on tebe i 'vako mora bit'. Ni tako redovno baćo nebi prist'o da podeš za Tomu! (U stranu): Al' ću ja dobit' perlica od Zake i Andraša.

Tome (Ulazi): Mož'mo ić'. Tu su kola.

Stana (Kroz plač): Zbogom druge, kraj divojčenu.

Bara (uzima bućur): E sad aj'mo. Mogu nas zateć'.

(Ivan, međuvrimeno zapovidi svircima da sviraju svatovac.

Svi pivaju: Odbi se biser grana jorgovana,

I Mila Stana od svoje nane.

Lipu Stanu odvedoše,

Mađar Gezi ne dadoše.

Lipu Stanu Tome vodi

Svome sreću da ugodi.

(Svirci prilaze sa svatovca u kolo. Svi se povraćaju).

Tome (Kad su svirci stali): E, sad zbogom. Kraj momčenu.

Ivan: E na to se mož' i napit' (Nazdravlje).

Bać Lazo (Pošto je pio): Ta to je dobro, al' triba ić'. Ha, ha, ha (smije se). Sad smo natrli dosta rena pod nos solgabirovu. Ha, ha, ha.

Ivan (Uzima pod ruku Stanu): Nema više oklivanja, već ajdmo.

Bać Lazo: Ajdmo! Zbogom!

Ostali: Zbogom. (Izlaze za Stanom, Barom, bać Lazom, Ivanom, Stipanom i bać Diniškom. Svirci sviraju za njima bećarac. Na polju graja. Ijuju. Zbogom. — Malo posli vraćaju se svi bez Stane, bać Laze, Ivana, Tome, bać Diniška, Stipana i Bare'.

Jela: E sad ded jedno „momačko kolo“.

(Svirci sviraju momačko kolo. Prvi momak uvati se sa Jelom i Đulom a drugi sa Ivkom i Tonom. Posli malog igranja svirci stanu).

Tona: Ah, al' je vrućina.

Prvi momak: To nije ni čudo...

(Napolju čuje se graja. U sobu ulazi: bać Andraš, bać Zaka, bać Johan i Geza. Svi nacružani sa vilama, grabljama i motikama.

Bać Zaka: Sto mu gromova! 'Di je Stana?

Bać Andraš: Az andalat! Hol ize Stana?

Bać Johan: Na ja ja! Alzo! Wo ist, je Stana? —

Đula (Uplašeno): A Jezus Marija! A šta ja znam.

Bać Andraš: Hat vi ste kriva!

Ivka: Baš malo pre je očla.

Bać Johan: Stana, alzo, šmangele (pokazuje rukom).

Bać Zaka: Aaj, ode moje solgabirovstvo!

(S polja čuju se gajde. U sobu ulazi bać Lazo i prati ga Diniško. Bać Lazo nosi priko ramena čuturu).

Bać Lazo: Mor'o sam se vratit', da vidim ta lica. A tu te već?

Bać Andraš: Azt a mindenit, Te kriv...

Bać Lazo: Da, da (mane gajdašu da stane): ja kriv, kad nisam upravan. —

Bać Johan (Na Gezu): No ja. Jel' su pokidana pantalona?

Bać Zaka: Sad je sve svršeno.

Bać Lazo: E sad se mož'mo napit' u Stanino zdravlje.

(Nazdravlja al' samo momci piju).

Bać Zaka: E sad nemamo ništa tražit'.

Bać Lazo: Kad je tako, onda dete, bać Diniško, svirajte njim žalovac na solgabirovstvo, a mađar Andrašu na masan zalogaj.

(Bać Diniško svira žalovac).

— KRAJ. —

Zlatko Pripovidač

Sajmovi (vašari) u Jugoslaviji

(U bivšoj Vojvodini)

Ada (Bačka) 19, marta, 15, juna 25, okt. prid dat. u ned. i poned.

Alibunar (Banat) 16, 17 marta, 5, 6 okt. Po srps. kal. na 4 dana.

Apatin (Bačka) 7 i 8 maja, 7 i 8 okt. Ako ne pada u ned. ili ponediljak, onda u prijašnju ne diju i ponediljak.

Bač (Bačka) 10 marta, 21 maja, 8 sept i 26 okt. slideći pon.

Bačka-Palandka prve ned. i poned. maja i oktobra.

Bačka Topola 18 i 19 aprila, 13 i 14 jula, 4 i 5 okt. prid datum u ned i poned. i 20 avg. na dat.

Bački Brestovac 5—7 maja, 20—22 septembra.

Bački Petrovac 11 marta, 13 maja, 26 avg., 11 nov. Ako dat. ne pada na ned., ili poned. slideće ned. ili poned., biva sajam.

Bačko Gradište 21 marta, 22 maja i 22 avg. Ako dat ne pada na ned. ili svetkovinu, onda prid. dat. u ned. biva.

Bačko Petrovoselo 8 maja, 30 avg. 7 nov. prid dat. u ned

Bajmok (Bačka) 25 maja, 24 avg. 11 nov. Ako označeni dani osim ned. na drugi dan padaju prid označ. dan u ned. biva sajam.

Banatsko Arandelovo 4 oktobra.

Banatski Gaj 1 maj i 7 nov.

Banatsko Novoselo prid pravosl. Đurdevo i prav. Preobraženje u subotu.

Bašaid (Banat) 27—28 februara, 9 i 10 maja i 11 i 12 sept

Bavanište 28 febr. 20 nov.

Bela Crkva (Banat) 5 i 6 mart 20—22 juna, 17 i 18 avg. i 18 19 oktobra.

Beli Manastir (Baranja) 10 jan., 10 aprila, 30 juna, 15 okt. prid dat. u ponediljak.

Beodra (Banat) 6 maja, 8 sept, 1 nov. Ako dat ne pada u ned. onda prid dat. u nedilju biva sajam.

Bezdan (Bačka) 15 marta, 16 jula, 29 sept. 19 nov. prid označene dane u poned. Ako dat. u ned. pada, onda u slid. poned. ako pak dat. na poned. pada, taj dan biva sajam.

Bizovac 19 marta i 20 sept.

Boka (Banat) 15 septembra, slideću prvu nedilju.

Bolman (Baranja) u ponediljak prid 10 febr., u poned. prid 16 avg., u poned. prid 25 okt.

Botoš 21 marta slideći i prid 15 sept. u petak.

Branjina (Baranja) 1 marta 16 apr. 17 sept. i 17 dec.

Branjin Vrh (Baranja) 2 febr. 8 juna, 5 avg., 15 nov., u poned. onih ned. kada označ. dani pad.

Budisava (Bačka) 15 apr. i 15 jula slideću ned. 15 sept. prid datum u nedilju.

Crepaja 4 aprila i 8 sept.

Crno Brdo (Feketić) 2 maja, 2 avg. i poslid. poned. okt.

Crvenka (Bačka) 7 maja i 13 avg. ako dat. ne pada u ned. onda prid dat. u ned. biva sajam.

Čantavir (Bačka) u ned. prid 1 maja i 24 sept.

Čatad 12 marta, 1 maja i 15 okt. Ako u posleni dan pada prid to u ned.

Čenej (Banat) 24 maja, 20 avg. 22 okt. Ako datum u posleni dan pada, prid njim u nedilju biva sajam.

Čoka (Banat) na Ime Isusovo, na mladi Uskrs, dan sv. Trojstva i 29 seut.

Čurug (Bačka) 4 marta, 1 juna, 6 okt., dat. u ned. i poned. Ako dat. u ned. i poned. pada taj dan biva.

Darda (Baranja) 27 marta te ned. u poned. ned. prosnih dana u poned. ned. Bartula u poned. i iza Svih Sveti prvi posleni dan.

Debeljača (Banat) iza 18 marta, prid 28 jun. i iza 31 avg. u petak i subotu.

Deliblato (Banat) 4—7 aprila i 8—11 sept.

Despot sv. Ivan 21 marta, 11 juna i 24 oktobra.

Dobrica (Banat) 1—2 sept.

Dolovo (Banat) 21 mart. i 21 okt.

Draž (Baranja) 25 jan. 25 apr. 25 avg. i 2 nov.

Ečka (Banat) 21 maja i 26 okt.

Francfeld (Banat) iza 1 marta, i 5 avg. u subotu.

Gložan 25 maja i 15 okt.

Gospodinci 27 avg.

Gudurica (Banat) maja i okt. u prvi utorak.

Horgoš (Bačka) 15 febr. 15 juna i 20 nov.

Hajdučica (Banat) 25 avg.

Idvor (Banat) 3 maja i 23 sept.

Ilandža (Banat) 26 marta, 24 juna, 23 sept. i 11 novembra u najbližu subotu.

Itebej (Banat) u ned. o Đur-

devu i 15 okt. prid datum u ned.

Jarkovac (Banat) 4 i 5 apr. 20 i 21 juna i 24 i 25 okt. robni prije ovoga 2—2 dana marv. sajam.

Jasenovo 21 maja i 11 okt.

Jaša Tomić (Modoš) (Banat) 25 marta, 29 juna, 1 sept. i 26 okt. prid dat. u ned.

Karanac 25 marta i 10 okt.

Klek (Banat) 15 apr. 30 sept. 20 juna, prid dat. u ned. slučajno posli dat. u ned. (proštenje).

Kneževi Vinogradi (Baranja) ned. 4 maja i 25 nov. u poned.

Konak (Banat) 20 marta i 20 sept.

Kovačica (Banat) 1 apr. i 10 okt.

Kovin (Banat) 17 marta, 4 maja, 6 nov. marveni, a idući dan robni sajam.

Kozar Racki (Baranja) 13 marta, 2 maja, 26 juna i 16 okt.

Krnjaja (Bačka) 12 maja, 6 okt. Ako dat. u ned. ili poned. pada istih dana inače prid dat. u ned. biva sajam.

Kucura (Bačka) 4 marta, 15 juna i 3 okt.

Kudrić (Banat) maja i okt. u prvi utorak.

Kula (Bačka) 29 apr. 24 juna 6 avg. 15 okt. prid datum u nedilju i ponediljak.

Kumane 17 apr. 30 jul. i 28 sept..

Lug (Baranja) ned. 24 aprila u poned. i prvog poned. oktobra.

Mali Idoš (Bačka) 20 maja i 1 sept. prid datum u poned.

Mariolana 8 apr. i 12 okt.

Martonoš 8 juna, prid dat. posli Imena Marinog i 7 novembra prid datum u poned.

Melenci (Banat) prvi dan srpski Duhova, 27 avg. i 7 nov. Ako

označeni dani ne padaju na ned. onda prid dat. u subotu i ned. biva sajam.

Mokrin (Banat) 13 febr., 20 maja, 26 avg. prid datum u četvrtak, petak i subotu marveni, u ned. robni sajam.

Mol (Bačka) 20 maja i 30 sept.

Nova Kanjiža (Banat) 29 aprila, 1 avg. i 1 nov. Ako ne padaju u ned. onda u prijašnjju ned. biva sajam.

Novi Bečej (Banat) 25 marta, 17 avg. i 3 nov. Ako ne padaju u ned. onda u prij. ned. biva sajam.

Novi Sad 20 marta, 19 maja, 6—8 avg. i 29 okt. najbliže subote robni, u ned. i poned. marveni sajam.

Novi Sivec (Bačka) 3 apr., 10 juna i 23 sept. Ako datum na ned. ili poned. pada istog dana, inače u prij. nedilju i poned. biva sajam.

Novi Vrbas (Bačka) 28 marta, 2 juna i 12 sept. prid datum u ned. i poned.

Novoselo prid srpsko Đurđevo i srps. Preobraženje u subotu.

Odžaci (Bačka) 9 aprila 29 sept. Ako datum ne pada u ned. ili poned. onda prid datum u ned. i ponediljak biva sajam.

Omoljica 18 i 19 avgusta.

Opovo 21 maja i 1 nov.

Orlovat 17 marta i 11 nov.

Pačir (Bačka) prid 18 sept. u poned.

Padej 24 jan., 14 sept.

Palanka maja i okt. u prvu ned. i poned.

Pančevo (Banat) 22 aprila, 9 jula, 18 sept. na dat. padajući sliđićeg četvrtka se počima i 4 dana traje sajam.

Pardanj 16 maja, 16 septembra prid dat. u nedilju.

Pašićevo 14 febr. 15 maja, 1 okt. i 26 nov.

Pavliš (Banat) 6 maja i 1 okt.

Perjamoš 25 apr., 15 juna, i 24 septembra.

Perlez (Banat) prid 27 juni i 2 nov. u subatu marveni a u ned. robni sajam.

Pivnice (Bačka) 17 aprila, 1 jula i 23 okt. Ako dat. ne pada na ned. ili poned. onda slideće nedilje i poned. biva sajam.

Plavna (Bačka) 2 maja i 2 okt.

Popovac (Baranja) 10 marta 1 juna, 29 sept. i 8 dec. prid datum u poned.

Peskovac (Karlsdorf) 10 marta 10 juna, 20 sept. i 7 nov., ako nije četvrtak onda u slid. četvr.

Potiski Sv. Nikola 1 apr. i 1 okt.

Prigr. sv. Ivan (Bačka) posli 24 juna u ponediljak.

Ruski Krstur (Bačka) poned. posli 3 apr., 14 juna i poned. posli 24 sept.

Samoš (Banat) 13—15 maja, 13—15 okt. Prvi i drugi dan marveni, treći dan robni sajam.

Sarča (Banat) 15 mart, 15 sept. Ako ne pada u ned. onda prij. ned.

Sečanj (Banat) 22 apr., 22 juna i 19 okt. Ako dat. ne pada u ned. onda u prijašnjju ned. biva.

Sekić (Bačka) u poned. prid 17 juni i 27 sept.

Senta (Bačka) 26 marta, 22 juna, 17 avg. i 19 nov. prid datum u ned. i ponediljak.

Skorenovac 1 juna i 28 sept.

Sombor (Bačka) 25 marta, na srp. Spasovo, srp. Gospojinu i 25 nov. prid dat. u ned i poned.

Srbobran 12 marta, 26 jula, 20 sept. prid dat. u ned. i poned.

Srpska-Neuziona (Banat) 15 juna.

Srpska Crnja 30—31 marta, 20—22 jul. 8—10 okt. i 1 dec.

Srpski Krstur (Bačka) prid 12 febr. i posli 15 sept. u četvrtak.

Stanišić (Bačka) u ponediljak prid 12 april i 4 okt.

Staribeb (Banat) 8 marta, 8 juna i 8 sept. Ako nije ned. onda prije u nedilju.

Stara Kanjiža (Bačka) 6 marta 25 maja i 1 sept. Ako u posleni dan pada onda u prijašnju ned. biva sajam.

Stara Moravica ned. o Josipu u poned. iza 24 juna i prve ned. novembra u poned.

Stari Bečej (Bačka) 5 apr., 3 jula i 17 okt. Prid dat. u ned.

Stari Futog (Bačka) 31 marta, 16 juna, 18 avg. 8 nov. Ako ne padaju u ned. ili poned. onda prij. ned. i poned. biva sajam.

Subotica o Matiji, 16 maja, 8 sept. 28 okt. po tri dana. Ako datum na ned. pada, istog dana se počima, ako na drugi dan pada, prid datum u ned. počima se sajam. 29 juna uvik na dat. Sridom, ned. i subotom za telad i ja ganjce biva sajam.

Supljaja 1—4 apr. i 1—4 okt.

Suza 21, febr. 23 maja, 12 sept. i 12 decembra.

Svetozar Miletić (Lemeš) 7 maja 20 okt. Ako dat, ne pada u ned. bhva sajam.

Temerin (Bačka) 25 febr. 5 maja, 4 sept. i 22 nov. Ako dat. ne pada na ned., onda prijašnje ned. onda prij. ned. biva sajam.

Titel (Bačka) 6 apr. 22 avg. i 20 okt. prid datum na nedilju.

Tomaševac (Banat) 1 aprila, 2 avg. i 5 novembra.

Torda (Banat) 29 juna i 1 nov.

Torža (Bačka) 11 juna i 2 okt.

Tovariševo 1 apr. 1 juna i 1 nov.

Turija 22 apr., 13 avg. i 25 okt

Uljma 1 marta, 15 maja, 15 avg. i 15 dec.

Uzdin 10 maja, 12 sept.

Vel. Gaj (Banat) 1 maj i 7 nov.

Vel. Bečkerek (Banat) 1 mart, 25 maja, 17 avg., 12 okt. 23 nov. prid datum u četvrtak, petak, subotu i nedilju. Prva dva dana za marvu, svinje, koze i ovce, druga dva dana za konje i robu biva sajam.

Vel. Keča (Banat) 5 maja i 26 oktobra.

Vel. Kikinda (Banat) 25 febr. 24 apr., 24 juna, 20 sept. i 1 dec. prid datum u četvrtak, petak i subotu marveni, u ned. robni sajam.

Vel. Žan (Banat) u ned. prid Đurdevo, u prvu ned. sept.

Vranjevo 13 maja, 13 jula i 30 okt. prid datum u nedilju.

Vršac prid Marin u ned. po srp. kal. prid Cvitnicu, u ned. prve ned. avg. po srp. kal. prid sv. Luku u ned. ili posljednje ned. okt. Sajam se počima u petak a u poned. svršava, prva dva dana marveni, zadnja dva dana robni sajam.

Zmajevac (Baranja) 14 febr. 4 apr., 6 jula, 26 okt. tih ned. u poned.

Žabalj 15 aprila, 20 juna i 29 septembra. Ako ne pada u nedilju ili ponediljak, onda u prijašnju nedilju i ponediljak biva sajam.

(U HRVATSKOJ I SLAVONIJI)

Andrijevc 5 svibnja, 28 kolov.

Babina greda 21 trav. i 7 kol. marveni, 23 trav. i 10 kol. robni, 24 lip. 15 stud.

Bapska-Novak 20 travnja prvi i treći dan po Tijelovu, 6, 7 i 8 rujna.

Bakar 13 do 15 srpnja, 1 i 30 stud.

Bizovac 10 siječnja, 19 ožujka, 1 lipnja, i 20 rujna.

Bjelovar 17 travnja, 19 svibnja, 17 rujna, 20 listopada.

Bosiljevo 19 ožujka, utorak po Uskrsu, utorak po Spasovu, ponediljak po Vidovu, 26 srp. 24 kol. 14 rujna i 15 listop.

Brod-Moravice 25 ožuj. 10 svib., 16 kol. 15 stud. marveni.

Brod na Kupi 19 ožujka i 23 travnja.

Brod na Savi tri dana prid pravosl. Blagovijest marveni, (1 dan), a na samu pravosl. Blagovijest robeni, tri dana prid Sv. Trojstvo marveni (1 dan), a na samo Sv. Trojstvo robeni tri dana prid Porcijunkulu marveni (1 nja, 24 kolov. 14 rujna i 30 stud. marveni, 25 stud. robeni.

Brod na Sutli 24 velj. 22 ožuj. 19 trav. 17 svib., 25 lip. 13 srpnja, 24 kolov. 14 rujna i 20 stud.

Bršadin 10 travnja, 18 srpnja i 21 stud.

Cernik (kot. N. Gradiška), go dišnji na dan sv. Linarte, prva nedilja po rim. kat. Spasovu, 29 lipnja i 6 stud.

Crikvenica 15 siječ. 15 kolov. i prvu nedilju po Uskrsu.

Čazma 8 ožuj. 20 trav. 23 srp. 8 kol. prvoga ponediljka poslije sv. Triju Kralja, prvog utorka po

Duhovima, prvog ponediljka po sv. Kati, 23 list.

Čepin 8 trav. na drugi dan Duhova i 11 stud. marveni, a robeni na Duhove i 21 stud. 9 rujna.

Dalj 5 svib. 30 listop. 14 velj.

Daruvar u subotu pred pravosl. Bijelu ned. 1 trav. u subotu po pravosl. Spasovu 27 lip. 26 srp. 11 kolov. u ponediljak po rim. kat. Maloj Gospi, 31 listop.

Donja Stubica u subotu prid pokladama u subotu prid prvom kvatrenom ned. u subotu prid Cvjetnicom, u subotu prid drugom kvatrenom nediljom, na dan poslije Petrova, na dan sv. Lovrinca, u subotu prid andeoskom nediljom u subotu prid trećom kvatrenom nediljom, u subotu prid Terezijom, u subotu prid adventskom nediljom, u subotu prid četvrtom kvatrenom nediljom.

Donji Miholjac tri dana prije sv. Valentina, tri dana prije Cvjetne nedilje. Četvrtak onoga tjedna, u kojoj pada dan sv. Kijana, tri dana prije sv. Mihajla, t. j. 26 ruj. marvinski sajmovi.

Đakovo 20, 21 i 22 siječnja, 24, 25 i 26 travnja, 24, 25 i 26 srp. 26, 27 i 28 list. Mjesečni svakog prvog u mjesecu, a ako prvi pada u nedilju ili blagdan, sajam se drži slijedećeg dana.

Erdevik 7, 8 i 9 travnja, 7, 8, lipnja, 27, 28 i 29 rujna 27, i 28 listopada.

Feričanci 18 i 19 ožujka, 5 dana prije Duhova, na duhovsku nedilju, 19 kolov. prva nedilja iza sv. Stjepana kralja 27, listop. 1 stud.

Garešnica 3 srpnja (na Martinje) na trojački rim. kat. uto-

rak, u ponediljak po andeoskoj nedilji, 28 listopada.

Golubinci 20 svib. 6 rujna i 23 listopada.

Grubišnopolje 20 ožujka, 4 list. osmi dan po rim. kat. Spasovu, 10 travnja i na dan poslije Imena Marijina u rujnu, 15 prosinca marveni.

Ilok 20 travnja, 13 lip. 2 kol. 23 list.

Indija 16, velj. 22, 23 i 24 trav. 1, 2 i 3 lipnja, 19 kolov. 26, 27 i 28 rujna, 17, 18 i 19 pros.

Irig dva dana prije pravosl. Teodora, u petak prije pravosl. Duhova, 26, 27 i 28 kol.

Ivanić-grad 7 sij. 15 velj. 12, ožuj. 24 trav. 15 svib. 30 lip. 12 srp. 29 kol. 22 rujna, 4 list.

6 stud. i 21 pros. Ako sajam pada u nedilju ili na državni blagdan, onda se drži sledeći dan.

Ivankovo 14 velj. 10 lip.. 14 rujna i 11 studenoga.

Jasenovački Jablanac 2 kol. robom

Jastrebarsko 7 siječ. utorak poslije Duhova, ponediljak po Škapularu, 9 rujna i 7 pros.

Karlovac, na Miholjice, na Vidovo 15 lipnja, na Jakovo 25 srpnja na Miholje, 29 rujna, na Tominje 21 prosinca.

Klenak drugi i treći dan pravosl.. Uskrsa, drugi i treći dan pravosl. Duhova, na pravoslavni Petrov dan 12 lipnja.

Koprivnica 3 veljača (na sv. Blaža), 27 ožujka (prvi djelatni dan iza Blagovijesti), 4 svib. (na sv. Florijana), 2 srpnja (na sv. Mariju), 28 list. na Šimunovo), 7 prosinca (prvi djelatni dan iza svetog Nikole).

Kostajnica 19 ožujka, 26 srpnja, 21 rujna i 21 studenoga.

Krapina 3 veljače, 19 ožujka, 15 i 16 svibnja, 27 lipnja, ponediljak po Škapularu, ponediljak po Preobraženju, ponediljak po imenu Marije, na Miholje, na Martinje.

Križevci 20 siječnja, (Fabijanovo), 14 veljače (Valentinovo), u ponediljak po Cvjetnici, 3 svibnja, (Križevo), trojački utorak, 27 lipnja (Ladislavovo), 18 srpnja (dan po Aleksiju) 2 kolovoza (Porciunkula), 28 kolov. (Augustinovo), 14 rujna (jesensko Križevo), 18 listopada (Lukovo), 11 studenoga (Martinje), 29 studenoga i ponediljak prije Božića.

Kukujevc dva dana prije svetog Trojstva i na sv. Trojstvo, 20 srpnja, 16 listopada.

Kutina 4 svibnja, prvu srijedu po sv. Petru i Pavlu, i prvu srijedu po sv. Klari..

Laćarak 24 i 25 srpnja.

Lepoglava 26 ožujka, 14 list.

Ličko Petrovo selo 13 srp.

Lipik Buč 2 velj., 6 svibnja, 4 listopada.

Lipovljani 19 ožujka, 25 trav. (marvom), 8 lipnja, 20 srpnja, 30 kolovoza (marvom), 15 listopada i 8 prosinca.

Marija Bistrica u ponediljak po Đurđevu, u četvrtak po Bijeloj nedilji, na duhovski ponediljak, u ponediljak po Tijelovu, na dan lica Božjega, na dan iza Male Gospe, na dan poslije Sviju Svetih, u ponediljak po Katarini.

Mitrovica 20, 21 i 22 ožujka. 4, 5, i 6 svibnja, 26 i 27 lipnja, 31 srpnja, 1 i 2 kolovoza, 19, 20, i 21 rujna, 29 30 i 31 listopada.

Morović 5 i 6 srpnja, 13, 14 i 15 kolovoza.

Našice 5, i 10 ožujka, 8 i 13 lipnja, 10 i 15 kolovoza, 25 i 30 studenoga.

Nova Gradiška 25 ožujka, 21 kolovoza, 1 studenoga, na pravosl. Duhove.

Nova Pazova 23, 24 i 25 ožuj.

Novi Slankamen 17, 18 i 19 ožujka, 16, 17 i 18 listopada.

Novska 20 siječnja, 25 ožujka, 15 lipnja, 18 listopada.

Nuštar 29 siječnja marveni, 11 ožujka marveni, 19 travnja marveni, u četvrtak prije rimo-kat. Duhova, a na Duhove robeni, 23 srpnja marveni, a 26 srpnja robeni, 24 kolovoza marveni, 28 rujna i 4 studenoga marveni.

Osijek Fabijanski, 16 i 17 siječnja, Đurđevski 22, 23 travnja, Erazmovski 31 svibnja, i 1 lipnja, Ilijinski, 18 i 19 srpnja, Lučinski 16 i 17 listopada, Katarinski 23 i 24 studenoga.

Pakrac 2 siječnja, drugi dan pravoslavni Duhova, 2 kolovoza i 21 rujna.

Petrinja na Veliki Petak, na Petak poslije Tijelova, 10 kolovoza i 21 prosinca.

Petrovaradin 24 veljače, 29 lipnja i 11 studenoga.

Podravska Moslavina 10 siječnja, 1 ožujka, tri dana prije Male Gospe i 18 listopada. Na ove dane održavaju se marveni sajmovi, a robom na mladi Uskrs i Malu Gospu.

Požega u siječnju 8 dana pred Antunovo u koliko je taj dan nedilja, onda u ponedjeljak marvom, a na Antunovo 17 siječnja robom, u ponedjeljak pred Cvjetnicu marvom, a na Cvjetnicu robom, u ponedjeljak pred Duhove marvom, a na Duhove robom, 8 dana pred svetog Lovrinca u ko-

lovozu marvom (u koliko je taj dan nedilja, onda u ponedjeljak), a na svetog Lovrinca robom, 8 dana pred Tereziju marvom (u koliko je taj dan nedilja, onda u ponedjeljak), a na svetu Tereziju 15 listopada robom.

Ruma 12 veljača, 23 travnja 11 lipnja, na pravosl. Petrov dan 10 srpnja, 10 listopada i 19 studenoga.

Samobor 14 veljače, 19 ožujka na Veliki Petak, 22 svibnja, 28 srpnja, 10 kolovoza, 21 pros.

Sesvete (kot. Zagreba), 11 ožuj. na Urbanovo, 25 svibnja na Mariju Magdalenu, 22 srpnja i 2 stud.

Sisak 3 svibnja na Spasovo, 14 rujna, 19 studenoga.

Slatina 18 i 19 ožujka, 9 srpnja, 31 kolovoza, 16 prosinca marvom, 21 ožujka, 12 srpnja, 1 rujna, i 19 prosinca robom.

Srijemski Karlovci 2, 3 i 4 rujna, 2, 3 i 4 prosinca.

Stana Gradiška 16 kolovoza, 29 rujna.

Stara Pazova 31 srpnja 1 i 2 kolovoza, 30 i 31 listopada i 1 stud.

Stari Mikanovci 1 travnja, 9 veljače, 20 svibnja, 21 rujna marveni.

Stari Slankamen dne 27, 28 i 29 lipnja.

Staro Topolje 30 lipnja marveni.

Sveti Ivan Zelina 26 ožujka, na Veliki četvrtak, da po Spasovu, dan po Tijelovu, 25 lipnja, 27 srpnja, 14 kolovoza, 7 rujna i 20 studenoga.

Sveti Ivan Žabno 11 siječnja, 8 veljače, 1 ožujka, 15 travnja, 16 svibnja, 24 lipnja, 6 srpnja, 25 kolovoza, 23 rujna, 11 listo-

pada, 22 studenoga, 30 prosinca. Ako je koji od tih dana nedilja, sajam se drži u ponedjeljak.

Šid 10, 11 i 12 veljače, 17, 18 i 19 ožujka, 30 i 31 listopada, 1 studenoga, 10, 11, 12 i 13 prosinca.

Širokopolje 12 ožujka, 28 rujna.

Tovarnik 25 ožujka, 15 lipnja, 22 i 23 koloviza i 20 rujna.

Valpovo 21 veljače, 5 svibnja, 21 lipnja, 21 kolovoza i 5 prosinca marveni.

Varaždin 20 siječnja, 18 veljače, dan iza gluhe nedilje i 24 travnja durdevski, na Bernardovo, 20 svibnja, na Ivanje, 24 lipnja na Jakovo, 25 srpnja na Ljudevita Kralja, 25 kolovoza, na Tomu Vilanskog, 18 rujna na Franju Borgia, 10 listopada, na Mirkovo, 6 studenoga i na Tomaševo 21 prosinca.

Vinkovci 30 i 31 siječnja, 13, 14, 15 i 16 svibnja, 3, 4, 5 i 6 kolovoza, 29 listopada.

(U Bosni i Hercegovini)

Banjaluka na pravosl. Duhove i 7 i 8 studenoga.

Bijeljina za marvu 4, 5 i 6 svibnja, 6, 7 i 8 studenoga.

Brčko 24 lipnja i 4 listopada.

Bihać 22 do 28 srpnja.

Bos. Brod 20 i 21 srpnja te 16 i 17 rujna.

Bos. Gradiška 20 rujna.

Virje 20 siječnja, 4 travnja, 1 svibnja, 21 lipnja, 25 srpnja, 18 kolovoza, 21 rujna, 11 studenoga.

Virovitica 2 siječnja, 24 i 29 ožujka, 27 travnja.

Vrpolje 6 siječnja marveni i robeni, 11 veljače marveni i 14 veljače robeni, 24 lipnja robeni i marveni i 5 studenoga marveni i robeni.

Vukovar 1 ožujka, 29 i 30 travnja, 1 svibnja, 22, 23 i 24 lipnja, 13 i 14 rujna, 13, 14 i 15 studenoga.

Zabok 23 veljače, 21 svibnja, 6 kolovoza, 25 studenoga.

Zagreb Cvijetni u četvrtak prije Cvjetnice, Markovski 26 travnja, 18 svibnja, 27 lipnja, Margaretski 13 srpnja, Kraljevski 21 kolovoza, Šimunski 28 listopada, Nikolinjski 9 prosinca.

Zemun 11, 12 i 13 svibnja, 13, 14 i 15 kolovoza, 25, 26 i 27 rujna.

Županja 1 veljače i 26 kolovoza marveni a 29 robeni.

Bos. Šamac 29 lipnja, 18 listopada.

Bugojno 13 lipnja, 11 rujna, te glavni godišnji vašar 18 i 19 studenoga. Okolica Bugojna bogata je naročito u ovcama, koje se na ovim sajmovima prodaju radi priploda u druga mjesta.

Derventa 28 do 30 kolovoza,

VLASTITI INTERES SVAKOGA BOLESNIKA, koji želi da ozdravi od astme, plućne bolesti, zahtijeva, da si dobavi potpuno besplatno i franko poučnu brošuru sa slikama i da izrabi ponudu opće poznate firme Puhlmann et Co., Berlin, 425 Müggelstrasse 25—25a koja postoji već mnogo godina. Pazite na oglas u našem kalendaru.

18 i 19 listopada, za konje 25 i 26 ožujka.

Doboj 1, 2 i 3 kolovaza, 3, 4 i 5 listopada robeni i marveni a 19 prosinca samo marveni.

Fojnica na Duhove.

Jajce 12, 13 i 14 listopada.

Kozarac 29 rujna.

Livno 24 do 29 lipnja, 1 studenoga i prva srijeda poslije Cvjetne nedilje.

Ljubuški 6, 7, i 8 prosinca.

Maglaj 21, 22 i 23 rujna.

Prijedor 2 do 5 kolovoza.

Prnjavor 18 do 20 kolovoza i 12 i 13 listopada.

Sarajevo na pravosl. Duhove.

Travnik 6 do 8 svibnja, 29 i 30 rujna i 1 listopada.

Tuzla veliki proljetni marveni 12, 13 i 14 lipnja, jesenski marveni 27, 28 i 29 rujna.

Visoko 20 i 21 rujna i 1 listopada.

Zvornik 1, 2 i 3 kolovoza, 27 listopada.

Zenica 15 i 16 svibnja, 24 i 25 listopada.

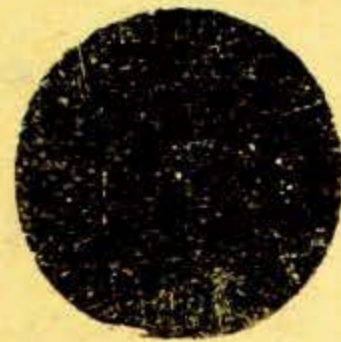
KNJIŽARA I PAPIRNICA

JEDINSTVO

SUBOTICA

Karadjordjev trg 8

TELEFON 7-44

Preporučuje svoje veliko stovariste kancelarijskog i školskog materijala, knjige za osnovne, srednje i stručne škole uvek na lageru!

Preporučuje sve knjige za čitanje svih znanosti kao i sviju vrsta kalendara

(U Srbiji)

Sve po grčkom kalendaru.

U okrugu **crnorečkom**: Zajčar 1 maja i 29 augusta.

U okrugu **kragujevačkom**: Kragujevac 21 maja i 21 novembra, Arandelovac 23 jula; Topola 6 septembra; Rača 20 jula i 14 oktobra.

U okrugu **krajinskom**: Kladovo 15 augusta; Negotin 5 septembra.

U okrugu **kruševačkom**: Aleksinac 29 juna i 14 oktobra; Deligrad 25 aprila i 1 avgusta; Kruševac 25 marta i 1 jula.

U okrugu **moravskom**: Jago-

dina na Spasovdan i 27 jula; Čuprija 29 maja i 6 augusta; Paraćin 24 juna i 11 oktobra.

U okrugu **pirotskom**: Vlasotinci 14 oktobra; Pirot 20 marta i 25 augusta.

U okrugu **podrinskom**: Loznica 15 juna i 15 augusta; Mitrovica 3 septembra; Šabac 23 aprila.

U okrugu **podunavskom**: Vel. Orašje 15 juna; Palanka 23 aprila i 24 septembra; Smederevo 24 juna.

U okrugu **požarevačkom**: Go-

lúbac 15 avgusta; Aleksandro-
vac 20 jula; Požarevac na Pe-
trovo i 14 oktobra.

U okrugu **rudničkom**: Kralje-
vo 20 juna i 24 septembra; Raš-
ka 15 aprila i 1 oktobra; Gor-
nji Milanovac 9 maja i 6 okto-
bra; Čačak 1 maja i 29 avgusta.

U okrugu **timočkom**: Knjaže-
vac 30 juna; Novi han 18 ok-
tobra.

U okrugu **topličkom**: Prokup-

lje 9 maja i 23 septembra; Kur-
šumlija 24 aprila i 26 septembra.

U okrugu **užičkom**: Ivanjica
1 maja i 29 septembra; Požega
29 juna i 6 septembra; Užice 27
aprila i 11 oktobra.

U okrugu **valjevskom**: Valje-
vo 30 jula i 20 septembra; Obre-
novac 29 juna i 6 septembra.

U Nišu na Spasovo i 1 okto-

bra.

Ispravke štamparskih pogrišaka

Strana:	Red:	Piše:	Triba:
9	1 odozgo	misic	misec
23	1 odozgo	misic	misec
31	7 odozdo	sudelovati	sudilovati
32	16 odozgo	utsanove	ustanove
32	13 odozdo	predi	pritci
32	6 odozdo	bejahu	bijahu
33	9 odozgo	predvodio	pridvodio
33	10 „	Prestolonaslednek	Pristolonaslidnik
33	22 ..	Bunjecvi	Bunjevci
33	20 odozdo	poslale	postale
33	16 „	beše	biše
33	14 „	upotrebili	upotribili
33	8 „	napretka	napritka
33	2 „	Sednica	Sidnica
34	1 odozgo	svesti	svisti
34	1 „	opštanak	opstanak
34	3 „	predlogom	pridlogom
34	12 „	beše	biše
34	6 odozdo	preselili	priselili
35	3 odozgo	Nekih	Niki
35	20 „	beše	biše
35	22 „	posledica	poslidica
35	24 „	pretstojnici	pristojnici
35	13 odozdo	pretplatnika	pritplatnika
35	6 „	pretplatili	pritplatili
35	3 „	preselili	prisetili
35	2 „	pesnik	pisnik

Strana:	Red:	Piše:	Triba:	
36	2	odozgo	preselili	priselili
36	6	„	beše	biše
36	13	odozdo	preuzeše	priuzeše
36	12	„	promenili	prominili
37	1	odozgo	odvetnik	odvitnik
37	4	„	pribegao	pribigao
37	10	„	prestanu	pristanu
37	20	„	Albe Rudinski	Marko Peić Tukuljac
43	6	„	mestima	mistima
43	23	odozdo	otsedila	otsidila
43	18	„	lepu	lipu
44	5	odozgo	predstojnik	pristojnik
44	23	„	uspešno	uspišno
45	11	„	predlog	pridlog
45	13	„	odeljenja	odilenja
45	19	„	pretsidnik	pritsidnik
45	19	„	odvetnik	odvitnik
45	1	odozdo	predsidnik	pritsidnik
46	22	„	vreme	vrime
46	18	„	snabdevao	snabdivao
46	11	„	dete	dite
46	7	„	beše	biše
46	5	„	vremena	vrimena
46	5	„	veroučitelj	viroučitelj
47	1	odozgo	veštim	vištim
47	2	„	lepotu	lipotu
47	4	„	uspešno	uspišno
47	4	„	delovaše	dilovaše
47	12	„	veroučitelj	viroučitelj
47	18	„	delovanje	dilovanje
47	20	„	pred	prid
47	23	odozdo	predmeta	pridmeta
47	22	„	napredovanje	napridovanje
47	22	„	vešto	višto
47	18	„	predlaže	pridlaže
47	15	„	prednost	pridnost
47	14	„	zahtev	zahtiv
47	13	„	starosediaci	starosidioci
47	11	„	Predlog	Pridlog
47	9	„	predsidnik	pritsidnik
47	6	„	prosvetu	prosvitu

Strana:	Red:	Piše:	Triba:
47	4	„ odvetnik	odvitnik
48	1	odozgo Nehtedoše	Nehtidoše
48	2	„ celu	cilu
48	2	„ svesnu	svisnu
48	4	„ predlog	pridlog
48	8	„ nečovečnom	nečovičnom
48	11	„ vreme	vrime
48	13	„ svedoči	svidoči
48	17	„ svest	svist
48	22	„ pesmu	pismu
48	24	„ pevač	pivač
48	27	„ svest	svist
48	19	„ pevačko	pivačko
48	17	odozdo Zemljodelska	Zemljodilska
48	15	„ pevač	pivač
48	5	„ reč	rič
48	4	„ vredno	vridno
49	1	odozgo gnizdo	gnjizdo
49	9	„ beše	biše
49	19	„ pevački	pivački
49	20	„ veštaka	vištaka
49	21	„ otpevao	otpivao
49	22	„ pesmu	pismu
49	20	odozdo sudelovanje	sudilovanje
49	15	„ napredovati	napridovati
49	14	„ pretstave	pristave
49	13	„ deca	dica
49	12	„ predratno	pridratno
49	9	„ napredovanje	napridovanje
49	6	„ celu	cilu
49	4	„ beše	biše
49	2	„ čovek	čovik
49	1	„ izveštaj	izvištaj
50	5	odozgo reč	rič
50	7	„ priterano	pritirano
50	10	„ prevod	privod
50	11	„ odsedeti	otsiditi
50	14	„ deo	dio
50	19	„ upotrebiše	upotribiše
50	20	„ predobiše	pridobiše
50	22	„ nečovečne	nečovične
50	22	„ mesto	misto

Strana:	Red:	Piše:	Triba:
50	15 odozdo	reč	rič
50	11 „	delovanje	dilovanje
50	8 „	zamerava	zamirava
51	2 odozgo	gresi	grisi
51	6 „	neresena	nerišena
51	10 „	trebalo	tribalo
51	18 „	delu	dilu
51	20 „	vernici	virnici
51	19 odozdo	usled	uslid
51	15 „	preporuči	priporuči
52	1 odozgo	Zahtev	Zahtiv
52	2 „	mesto	misto
52	3 „	predlog	pridlog
52	8 „	Napredovanje	Napridovanje
52	12 „	vernog	virnog
52	14 „	delovanje	dilovanje
52	17 „	vernost	virnost
52	21 „	Srednju	Sridnju
53	4 odozgo	usled	uslid
53	22 „	predlog	pridlog
65	15 odozdo	Vežbalištu	Vižbalištu

Mogu li se plućne bolesti izliječiti?

To nada sve važno pitanje zanima sve, koji boluju na: Astmi, tuberkulozi pluća i grkljana, vrtoglavici, kataru plućnih vršaka, zastarjelom kašlju, zaslinjivanju, dugotrajnoj promuklosti, a do sada se nisu mogli izliječiti. Svi takovi bolesnici mogu dobiti od nas

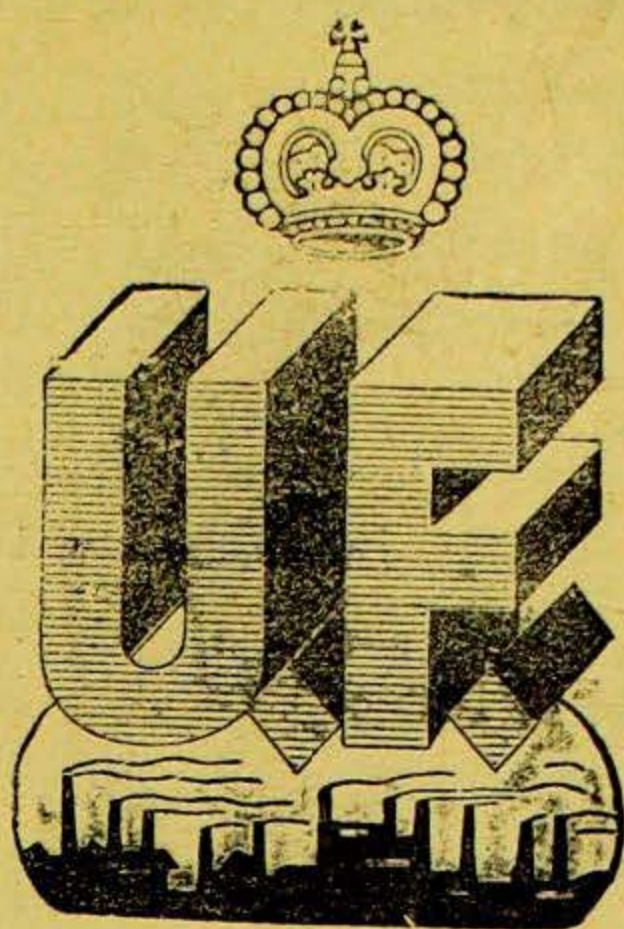
potpuno besplatno knjigu sa slikama

iz pera gospodina Dr. Med. Gutmanna, bivšeg šefa zavoda za finzenkuru, o temi: „Mogu li se plućne bolesti izliječiti?“ Da dademo svakom bolesniku priliku, da si objasni vrst svoje bolesti, odlučili smo da tu knjigu pošaljemo svakome besplatno i franko, radi općenitog dobra.

Treba pisati samo jednu dopisnicu (frankirano sa Din. 1.50) sa naznakom očne adrese na

PUHLMAN & CO., BERLIN 425

M Ü G G E L S T R A S S E 25 — 25a)

NAJBOLJA ČARAPA

**ŠTAMPARIJA
JUGOSLOVENSKEG
DNEVNIKA**

P
PRIMA NA IZRADU SVE
POSLOVE KOJI SPADA-
JU U GRAFIČKU STRUKU

SUBOTICA
KRALJA ALEKSANDRA ULICA 13. TELEFON: 176 i 177

MODRA GALICA(plavi kamen) 98/99⁰/₀**SUPERFOSFAT**16⁰/₀ i 18⁰/₀ i sva ostala umetna gnojiva**SUMPORNA KISELINA****AKUMULATORNA****KISELINA****SOLNA KISELINA****GLAUBEROVA SO****GORKA SO**

dobije se uz najpovoljnije uslove
kod

» Z O R K A «

prvo jugoslovensko društvo za ke-
mičku industriju na dionice

SUBOTICA

TELEFON BROJ 319 i 318

Gradska štedionica

opštine grada Subotice

Bavi se sa svim poslovima, koji zasecaju u bankovnu struku, a naročito prima uz najpovoljniji kamatnjak

uloge na štednju

i time naročito pomaže šteditelje.

Ima svoju vlastitu zalagionicu

koja daje zajmove na zlato, srebro, dragocenosti i ostalu trgovačku robu. Nabavljajte Vaše tiskanice u

**Gradskoj štampariji
i knjigoveznici**

svojina Gradske Štedionice, koja će Vas brzo, tačno i jeftino poslužiti.

Za sve obaveze Gradske Štedionice, a naročito za uloge jamči

Opština grada Subotice

zkvh.org.rs

24

71